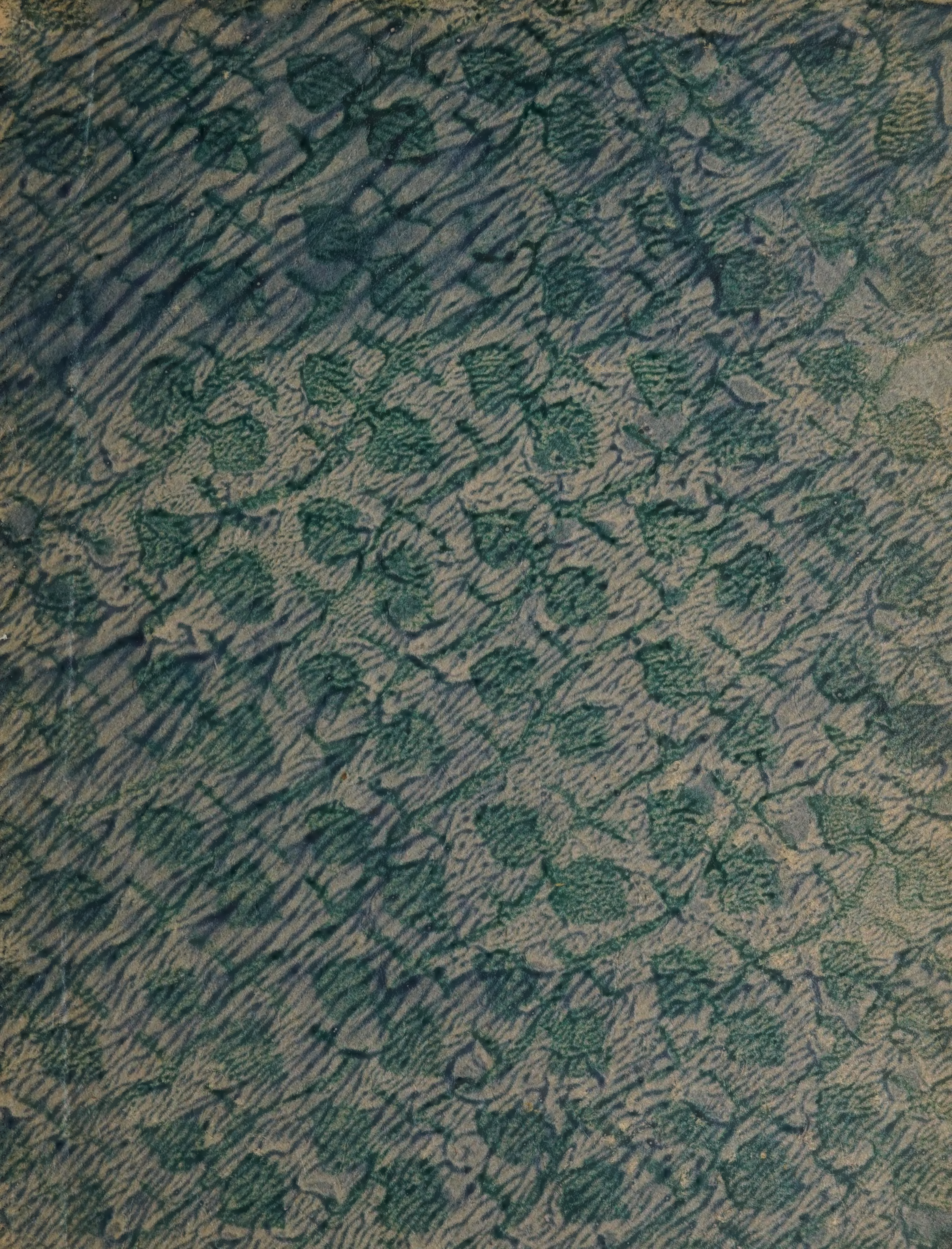

AARBOG FOR BOGVENNER

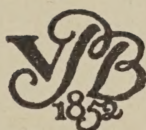
TRYKT I
500 NUMMEREREDE EKSEMPLARER
AF HVILKE DETTE ER NR.
24.

AARBOG FOR BOGVENNER

UDGIVET AF

SVEND DAHL

SYVENDE AARGANG

V. PIOS BOGHANDEL POVL BRANNER
NØRREGADE KØBENHAVN
MCMXXIII

INDHOLD

AFHANDLINGER

SMAASTYKKER

KRONIKER

BOGEN ER
TRYKT HOS J. JØR-
GENSEN & CO. (IVAR
JANTZEN) UNDER LEDELSE
AF C. VOLMER NORDLUNDE - PAPIR:
DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER - REPRODUKTIONER:
F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-
ATELIER - KARTONNAGE AF
ANKER KYSTER MED PAPIR
MALET AF EBBA
HOLM

AFHANDLINGER

DRACHMANNS FØRSTE BØGER

AF P. C. V. HANSEN

KRIGSAARENE og den nærmest følgende Tid, der vendte op og ned paa saa mange Forhold, bragte ogsaa nogen Forvirring i de bibliofile Begreber. Det blev pludselig »fint« at anlægge et Bibliotek, og de nye Samlere, der hverken havde Forstaaelse af Bøgernes indre Værd eller Blik for deres ydre Iklædning, bed sig haardnakket fast i en Betegnelse, de jævnligt havde set paa Tryk: Originaludgaver. At samle paa Originaludgaver blev Løsnet; alt andet regnedes for at være uden Interesse. Det er paa Avktioner mange Gange hændt, at en Originaludgave, selv om den var jordslaaet og laset, er bleven betalt i dyre Domme, mens en Andenudgave fra samme Aar er bleven kastet tilside som værdiløs.

Nu er den, der ønsker at gøre Literaturen til Genstand for virkeligt Studium, selvfølgelig paa det rene med, at adskillige Digterværker maa læses i Originaludgaven (eller en moderne tekstkritisk Udgave), hvis man skal have det fulde Udbytte af dem. OEHLENSCHLÄGERS Ungdomsarbejder t. Eks. er ikke de samme i det første Tryk som i de af Forfatteren selv foranstaltede senere Udgaver. Mange Rettelser blev foretaget, og de var aldrig til det bedre. Ofte gik Friskheden helt af Værket.

Det er imidlertid ingenlunde alle Førsteudgaver, der

for en forstandig Betragtning har større Værd end anden Udgave. Det gælder navnlig i saadanne Tilfælde, hvor Satsen er bleven staaende, og Bogen kort Tid efter optrykkes uden Rettelser og i ganske samme Udstyrelse. Af CHRISTIAN WINTHERS *Hjortens Flugt* kom der i Udgivelsesaaret 1856 tre Oplag, der er i enhver Henseende ens, naar undtages Oplagsbetegnelsen paa Titelbladet; skulde de ikke være lige gode? I vor nyeste Poesi er noget lignende Tilfældet med HANS HARTVIG SEEDORFS Digtsamling *Hyben,* der udkom i Juli 1917 og optryktes paany i Avgust samme Aar. Først de senere Oplag udstyredes paa en noget anden Maade, og dog er der intet Forhold i de Priser, som betales for første og andet Oplag. Her er der med andre Ord kun Tale om Udslag af en taabelig Mani.

Der er endogsaa Tilfælde, hvor andet Oplag af en Bog næsten er at foretrække for første. Det gælder t. Eks. HEINES *Neue Gedichte.* Begge Oplag udkom 1844, men i andet Oplag — dog ikke i alle Eksemplarer — var tilføjet en af de vittige Fortaler, som var Digterens Specialitet. Heines Biograf og tidligste Udgiver STRODTMANN fortæller om denne Fortale, at den indtraf for sent til Hamburg til at komme med i Oplaget. Men det passer altsaa ikke. Den findes i adskillige Eksemplarer og gør disse nok saa attraaværdige som det første Oplag.

Der gives overhovedet for Bibliofilen — som i alle

Livets Forhold — ingen Regel uden Undtagelser. Første eller andet Oplag er ikke Hovedsagen, men den særprægede Bog og den skønne Bog, taget i disse Ords videste Betydning. Det bør være Summen af hans Katekismus.

I dansk Literatur fra den nyere Tid findes der en lille Samling Førsteudgaver, som for Bogelskeren altid vil besidde en særegen Charme. Det er DRACHMANNS første Bøger og navnlig hans første Digtsamlinger.

Det var jo for det første helt nye Toner, der lød, et ungt og friskt Talent, der her sprang ind i Literaturen. Men det var tillige første Gang i mange Aar, at danske Vers blev trykt paa saa tiltalende en Maade. Der var virkelig gjort et Forsøg paa at samstemme Bøgernes Indre og Ydre, saadan som nu Tiden formaaede det. Naar lige undtages BJØRNSONS *Digte og Sange* fra 1870, var der ikke herhjemme siden 1841, da HEIBERGS *Nye Digte* udkom, i tilsvarende Grad blevet kælet for Digtsamlingers Udstyrelse. Disse første Drachmann-Udgaver havde deres eget indtagende Fysiognomi, og de er ingensinde senere blevne optrykte i samme Skikkelse.

Jeg tænker ikke her paa *Digte* 1872, der udkom hos ANDR. SCHOU og var udstyret omtrent som Tidens øvrige Poesi, men paa *Dæmpede Melodier* (1875) og alle de følgende Samlinger, som HEGEL gav Husly.

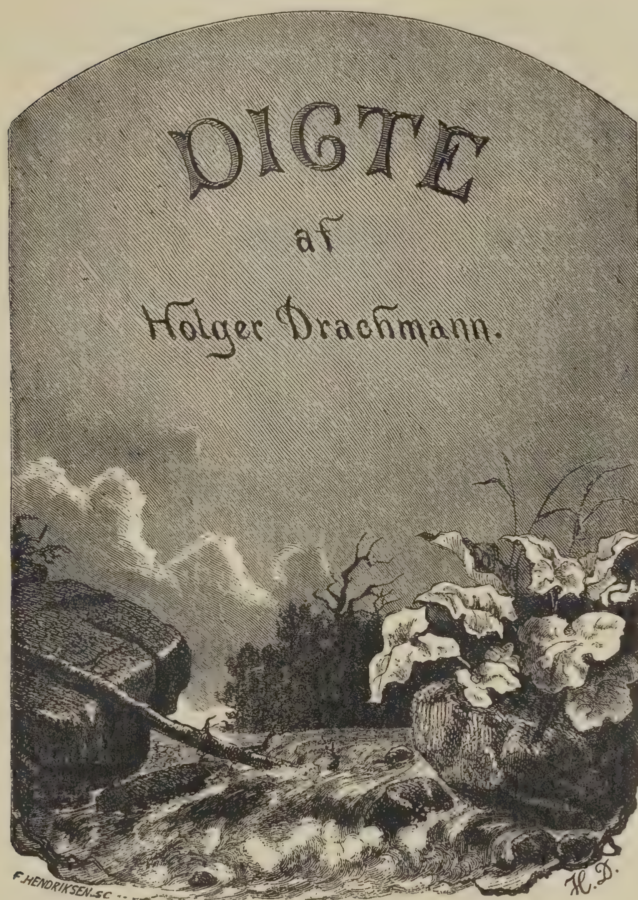
Sagen var ikke let for det Gyldendalske Forlags Chef.

Ganske vist var Drachmann ifærd med at stikke Piben ind. Det hedder i det Brev, han i December 1874 sendte Hegel angaaende *Dæmpede Melodier:*

»Jeg tillader mig herved at forespørge, hvorvidt De skulde kunne ønske en Digtsamling af mig paa Deres Forlag til det kommende Foraar. Samlingen, der vil indeholde Digte, som allerede har nydt gunstig Omtale i Pressen, »Marstrand« (Fædrl.), »Delacroix« (Ill. Tid.), »Luther i Wittenberg«, »Paa Strømmen« etc. — ønsker jeg saavidt muligt at give en Karakter, der mindre direkte end mine første Digte udtaler sig for en bestemt Anskuelse og en bestemt Sag.«

Alligevel var det paa den Tid dristigt af Hegel at tage Drachmann paa sit Forlag. Georg Brandes karakteriserer (i L. C. Nielsens Bog om Hegel) hans Beslutning og dens Betydning paa følgende Maade:

»Det Blik for det værdifulde Nye, som udgjorde Frederik Hegels ualmindelige Styrke, fornægtede sig dog ingenlunde. Jeg husker min Forbavselse, da Drachmann en Dag i 1875 meddelte mig, at *Dæmpede Melodier* vilde udkomme paa det Gyldendalske Forlag. Ikke blot var Springet fra Andreas Schou til Hegel stort. Men at Drachmann, der i Pressen var stemplet som fritænkersk Socialist — hvad dengang var noget andet og værre end nu — ja som Oprører mod alt Ædelt og Godt, nu skulde udkomme hos Gyldendal, det betydede, at der for Frem-

Titelbillede til *Digte* 1872.

tiden ikke mere gaves én saliggørende Retning og nogle Udskud, men to lige berettigede Grupper, en stor og en ganske lille, der var i Vækst.«

At Forlaget gav Bogen den pyntelige Iklædning, viser tillige, at naar Hegel antog sig en Sag, saa tog han sig af den til Gavns, uden Vrangvilje eller Valenhed. Og dog vidste han sikkert i dette Tilfælde fuldtud, hvad der stod paa Spil for ham.

Vignet til »Improvisation ombord« *(Dæmpede Melodier)*.

Det er ellers Synd at sige, at danske Bøger fra Halvfjerdserne og Firserne i forrige Aarhundrede var smukke at se til. Den Udstyrelse, hvori Jacobsens *Marie Grubbe* og *Niels Lyhne* sendtes ud i Verden, kunde ikke godt være jævnere, og Ibsens Dramaer beholdt deres pauvre ydre Skikkelse, selv efterat Digteren var bleven verdensberømt, og det foran i Bøgerne kunde meddeles, at der samtidig vilde udkomme Oversættelser paa et stadig voksende Antal fremmede Sprog.

Men med Drachmanns Digtsamlinger gjordes der altsaa en Undtagelse. Formatet i *Dæmpede Melodier* var vel ikke det festlig store som i Bjørnsons *Digte og Sange,*

men dog bredere end sædvanligt, saa Linierne ikke behøvede at løbe om — hvad der altid ser hæsligt ud i Poesi — og der alligevel blev Plads til en rimelig Margen; kun i et enkelt Digt, *Luther i Wittenberg*, hvor Drachmanns Anapæster er umaadelig snakkesalige, findes nogle faa omløbende Linier. I de følgende Samlinger blev dette Format bibeholdt, i *Sange ved Havet* (1877) var desuden Papirets Kvalitet forbedret og hver Side forsynet med en Ramme i en smuk blaa Farvetone, i *Ranker og Roser* (1879) fandtes en lignende Indramning, men her trykt i Sort. Endelig havde Hegel til *Dæmpede Melodier* bekostet en Mængde Billed-Klichéer. Digteren havde selv illustreret sin Bog, og denne Omstændighed gav den vel nok dens største ydre Charme.

Vignet til »Fra Klitten« *(Dæmpede Melodier)*.

Drachmann som Illustrator kræver et lille Afsnit for sig.

Han var jo Maler, inden han blev Forfatter, havde hos C. F. Sørensen gennemgaaet en god Skole og slap egentlig aldrig helt Pensel og Palet. Nogen stærkt personlig

Malemaade ejede han dog ikke, og der var stundom noget forkert ved hans Farvesyn; maaske hang det sammen med, at han — i hvert Fald i sine senere Aar — afskyede Solen, der skaffede ham Hovedpine, og kun befandt sig vel i Graavejr. Men tegne kunde han — bedst

Vignet til »Da Taagen sænked sig« *(Dæmpede Melodier).*

med Tusch eller Blyant; til Pennen var hans Foredrag for bredt, hans Lune ikke tilstrækkelig spidst. Der var over hans grafiske Resultater noget af den samme lidt stive Ynde, som kendetegnede hans store, flotte Haandskrift.

Drachmann tegnede let og holdt af denne Sysselsættelse; den var ham vel som en Slags Pavse, i hvilken han hvilede ud fra Digteriet. Allerede *Digte* 1872 havde han forsynet med et Titelbillede, lidt gammeldags »romantisk«, med svære Dønninger i Smag med dem, der rullede gennem Bogen. Men først i *Dæmpede Melodier*

foldede han sig helt ud. Fortælling-Samlingen fra samme Aar *I Storm og Stille*, der udkom paa P. G. Philipsens Forlag, var ligeledes gennemillustreret, men her havde Kunstneren ødslet for stærkt med Tuschet, og de store Helsidesbilleder med hushøjt Bølgesprøjt og Maaneskin

Indsejlingen til Sønderborg (Vignet i *Derovre fra Grænsen).*

fra forrevne Skyer syntes for »gemacht«. I *Dæmpede Melodier* derimod holdt han sig til den lille Form, der klædte ham bedst. Her var Billederne Vignetter og virkede allerkærest. Var der Rytmer, som trængte til en Forklaring, saa havde Kunstneren her forklaret og fortolket deres Stemning paa den lykkeligste Maade, saa at Helheden syntes ideal. Der findes i dansk Literatur ingen tilsvarende Bog, og af nordiske Skribenter har kun Nordmanden CHRISTIAN KROHG — iøvrigt en langt større Billedkunstner end Drachmann — ejet noget af den samme besnærende Illustrator-Evne.

Foruden et raskt Drachmann-Portræt, tegnet af den

tyske Kunstner OESTERLEIP, findes der i *Dæmpede Melodier* et Initial og 22 Vignetter, som Digteren selv har været Mester for. Man synes nu, at de kunde slet ikke undværes. Blandt de smukkeste Vignetter er Maaneskinsbilledet til »Hvad der hændte paa Strømmen«, Sommernatsstemningen til »Improvisation ombord« (Snart er de lyse Nætters Tid forbi), Billedet af Redningsbaaden, der sættes ud, i »Fra Klitten«, de gamle Fregatter til »I Køge Bugt«, Vikingebaaden til »Landnamsfart«, det henrivende lille Naturbillede til »Da Taagen sænked sig« og ikke mindst Vaabensmeden til Digtet af samme Navn.

Det er ham, om hvem det hedder:

Han slaar med sin Hammer, han svinger sin Tang,
han gløder i Essen den kolde Stang;
han hærder i Kølevandet
det Staal, som skal klinge med Kæmpeklang
og svinges i Kampen for Landet.

I Vaabensmeden havde Digteren paa en Maade symboliseret sig selv og sin literære Gerning, og det var derfor kun naturligt, at det blev Billedet af ham, der fik sin Plads paa Forsiden af Forlagets Bind. De »komponerede« Shirtingsbind til Drachmanns første Bøger var ikke udført med nogen overlegen Kunst, men de syntes heller ikke smagløse, enkle og beskedne som de var, og jeg tilstaar, jeg foretrækker Bogen i et af disse jævne Bind, der ligesom hører med til den, fremfor i en moderne Luksusindbinding, som straaler af Guld og Farver.

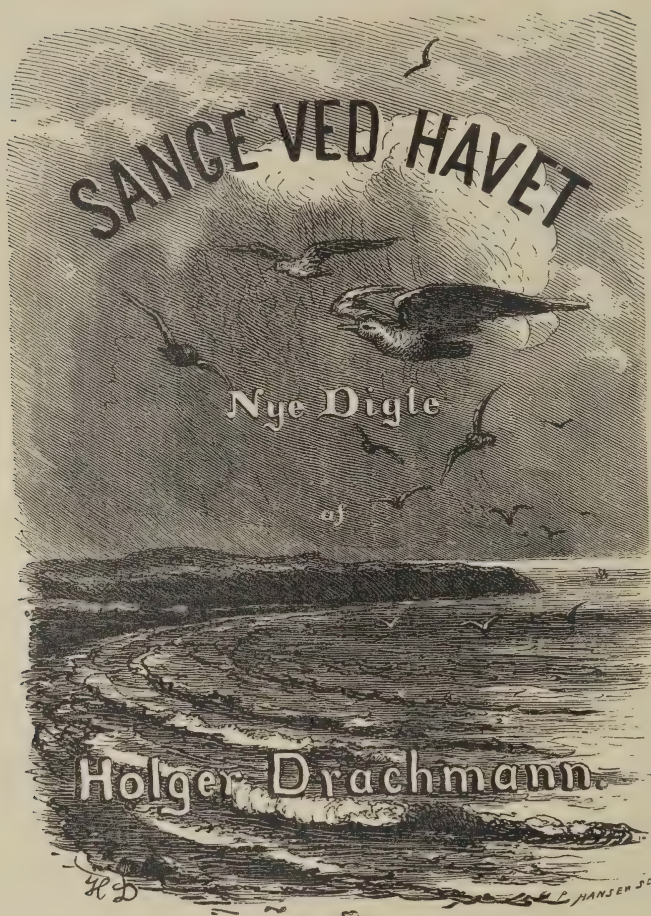
Til de følgende Digtsamlinger, *Sange ved Havet* og *Ranker og Roser*, nøjedes Drachmann med at tegne et Titelbillede, og et saadant fandtes ogsaa i Fortællingen

Gurre (Vignet i *Den hellige Ild*).

Poul og Virginie (1879). Derimod genoptog han, i noget ringere Udstrækning, sin Vignetkunst i *Derovre fra Grænsen* (1877), og Resultatet blev det samme harmoniske. Senere fik han Assistance af KRØYER og MICHAEL ANCHER, der tegnede Titelbillede til henholdsvis *Paa Sømands Tro og Love* (1878) og *Lars Kruse* (1879).

At Digteren tog det højst alvorligt med denne Illustrering af sine Bøger og lagde megen Vægt paa, at Bille-

Titelbillede til *Sange ved Havet.*

Titelbillede til *Peder Tordenskjold.*

derne blev, som de skulde være, viser et Brev, han skrev til sin Forlægger, da *Peder Tordenskjold* (1880) skulde udkomme. Xylograf H. P. HANSEN havde efter Fotografi skaaret et Portræt af Søhelten, og det havde vakt Drachmanns levende Misfornøjelse. Det hedder i Brevet:

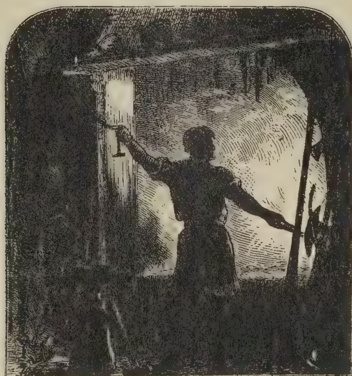
»Hansens Træsnit er rædselsfuldt. Øjnene sidder skæve i Hovedet, Næsen er en Kartoffel, Munden er Frøken Dehns, og Hagen er Vilhelm Wiehes. Jeg ønsker ikke paa nogen optænkelig Maade at have det Portræt i min Bog. Jeg vedkendes ikke *den* Tordenskjold.

Derimod synes jeg, at H. N. Hansens Tegning er god. Billedet bliver da Titelportræt i Stedet for det andet gruelige«.

De kom imidlertid i Bogen begge to, baade H. P. HANSENS Træsnit og HANS NIK. HANSENS Tegning, som FR. HENDRIKSEN reproducerede, og endda et tredje Helsides-Titelbillede, en Søkamp, Drachmann selv havde tegnet.

I mange senere Bøger findes snart en lille Frise, snart en Titelvignet, som viser, at Digteren stadig dyrker den bildende Kunst. Men kun en enkelt Bog, hans mest personlige, *Den hellige Ild* (1899), genkalder helt i Erindringen hans Ungdoms yndefulde Vignetter. I Stedet for med Tusch er Tegningerne her — fra Gurre, Hamburg, Havet — udført med Blyant, men det gør dem ikke rin-

gere. De bløde Linier passer saa godt til den Moll-Tone, hvori denne Bekendelse om Kærligheden til Edith er stemt.

Vignet til »Vaabensmeden«
(Dæmpede Melodier).

DANSKE EXLIBRIS FRA DET
16. OG 17. AARHUNDREDE

AF CARL DUMREICHER

OM Exlibris, saaledes som vi nu forstaar Begrebet — de paa et særligt Papirblad kunstnerisk udførte Ejermærker, der indklæbes paa et Bogbinds Inderside — er der for Danmarks Vedkommende først Tale i det 18. Aarhundrede, hvor Exlibris-Kunsten kommer til at udgøre sin Del af Samtidens danske Vignetkunst, men sammen med denne igen forsvinder noget ind i det 19. Aarhundrede.

Det første Bidrag til Studiet af danske Exlibris, der overhovedet fremkom — 29 Afbildninger af saavel ældre som helt moderne Former (i »Forening for Boghaandværk. Aarsskrift« 1891, S. 59—66) indledede derfor blot med følgende Linier:

»De her gengivne Exlibris findes for de ældres Vedkommende i Bøger, som det store kongelige Bibliotek i Tidernes Løb har erhvervet. Samlingen kan ikke betragtes som afsluttet, da der endnu vil kunne dukke adskillige op baade paa de offentlige Biblioteker og hos private Bogelskere. Det synes derfor ogsaa heldigere at udsætte en nøjere Behandling af Æmnet, indtil der foreligger et større Materiale. Hvad her gives, maa betragtes som et første Bidrag til Kundskaben om de danske Exlibris.«

Den, der i 1891 — uden Navns Nævnelse — skrev disse forsigtige Ord, blev i 1901 Chef for Det kongelige Bibliotek og fik dermed større og vigtigere Opgaver at varetage,

men i Bibliotekets Personale fandtes der ogsaa andre Mænd, som egnede sig for saadanne Særundersøgelser.

Det næste Bidrag kom da ogsaa fra en af disse Mænd: i Carl Elberlings »Breve fra en Bogelsker«. Udgivet af Forening for Boghaandværk, Kbh. 1909, Brev V, S. 89—121: Den danske Bogelskers Vaabenbog, og fremdrog et helt nyt Stof. Elberling, der begynder med nogle smaa, spidse Bemærkninger om »det grasserende Exlibris-Raseri«, finder dog i og for sig, at det er en smuk Maade at mærke sine Bøger paa. De gamle danske Exlibris kender han ganske vist »ikke stort mere til«, end hvad han har kunnet se i det anførte Aarsskrift. De moderne Exlibris bryder han sig øjensynlig heller ikke videre om. Og det skrevne Navn foran i Bogen — den almindeligste og kedsommeligste Form — bør helst fjærnes, medmindre det er en Johannes Grams eller en Birgitte Thotts. Men — »der er en tredie Maade, hvorpaa man kan mærke sine Bøger, og det er sagtens den fornemste«. Og dermed er Elberling inde paa de Vaaben og Monogrammer, som med skaarne Stempler indtrykkes i Guld paa Bogens ydre Bindflade eller Rygfelt og deltager i Bindets Dekoration. Da disse Super-Exlibris imidlertid som oftest ikke er lette at tyde, gennemgaar (og delvis afbilder) han for Danmarks Vedkommende 13 fyrstelige og 34 adelige eller borgerlige Eksempler (ordnede henholdsvis kronologisk og alfabetisk).

Det tredie Bidrag stod her i »Aarbog for Bogvenner«, 2. Aargang 1918 (S. 130—176), (Victor P. Christensen: »Gamle danske Bogmærker«) og gennemgik ialt 73 Exlibris (46 Afbildninger) fra det 18. Aarhundrede med særlig Omtale af Hovedtyper og af de faa Exlibristegnere, hvis Kunstnersignaturer kendes. Men det betonedes, at det var »endnu ikke muligt i denne lille Kunst at paavise nogen særlig dansk Form indenfor de skiftende Stilarter«, skønt en saadan utvivlsomt var tilstede, hvorfor de forskellige Typer maatte ses i Tilslutning til fremmed europæisk Kunst.

Hertil føjede i »Aarbog for Bogvenner«, 5. Aarg. 1921 (S. 196—199) W. Ahlefeldt Laurvig Afbildning og Beskrivelse af 7 »nyfundne Exlibris«, ligeledes fra det 18. Aarhundrede.

Endvidere har »Exlibris Revuen. Tidsskrift for Exlibris-Kunst og Forskning« Kbh. 1918—20 (nu ophørt) bragt enkelte Bidrag om ældre danske Exlibris: Sofus Larsen: »Nogle Minder fra Exlibriskunstens tidligste Dage«, 3. Aarg. 1920 (S. 49—61) og Sigurd Wandel: »To kongelige Super-Exlibris [Christian VII's og Caroline Mathildes] 3. Aarg. 1920 (S. 65—66). Og endelig har »Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen« indeholdt nogle Oplysninger, der nærmere vil blive omtalt.

Den lille bibliografiske Fortegnelse viser, at det danske Exlibrisstudium, der for den nyeste Tids Vedkommende

dog (foruden Tidsskriftet) har frembragt et Par lette Smaabøger, ellers endnu overalt staar saa omtrent paa bar Bund.

Nu er Materialet selvsagt baade vanskeligt tilgængeligt og vanskeligt at faa Overblik over. Selv med Hensyn til det 18. Aarhundrede er Fundene endnu for faa og for tilfældige. Og gaar vi tilbage til det 16. og 17. Aarhundrede, synes Forløberne for Exlibrisbevægelsen herhjemme kun at have sat yderst svage Spor, der næppe nok er iagttagne eller undersøgte. Det er jo et Arbejde, hvortil der kræves en Bogmasse, som kun vore to store videnskabelige Bogsamlinger — Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket — kan stille til Raadighed. Og det er tilmed et Arbejde, der — som Forholdene er — for Biblioteksfolk maa være Fritidssyssel og derfor langsommeligt at fuldføre. Det staar endelig i Forbindelse med et andet og endnu lige saa ugjort Arbejde — Studiet af det danske Bogbinds dunkle og beskedne Historie. Det, der her gives, er derfor ligeledes kun en Række smaa og foreløbige Iagttagelser paa et hidtil saa godt som uopdyrket Felt. De stammer alle fra Universitetsbibliotekets Samlinger.

Exlibris-Trangen udspringer af Ejerglæden og er for saa vidt saa gammel som Bogen selv. Den repræsenterer

den Maade, hvorpaa man ogsaa paa Bogomraadet betegner og derved beskytter sin lovlige Ejendom. Paa dens enkleste og naturligste Form — den haandskrevne Ejerbetegnelse — kunde Overbibliotekar Sofus Larsen derfor ogsaa som hjemlige Eksempler anføre Tilskrifterne indeni saa gamle Bøger som Universitetsbibliotekets Eksemplar (det eneste, der iøvrigt findes) af Anders Sunesøns latinske Læredigt »Hexaëmeron«: »liber ecclesiæ roskildensis« (det roskildensiske Domkapitels Bog) og i en Inkunabel fra 1481: »pro conventu helsingerensi sancte Anne« (tilhørende St. Annæ Kloster i Helsingør).

Men med Bogtrykkerkunstens Indførelse traadte Typestemplerne til og muliggjorde en Mærkning af selve Bindfladen og da — selvfølgelig — af den Side, der først faldt i Øjnene: Forsiden. Drejede det sig om en Bog, der var erhvervet i indbunden Stand, var det som Regel ikke vanskeligt at finde ud af, hvor man skulde anbringe sine Mærker. Allerede ALDUS MANUTIUS, der baade som Bogtrykker og Bogbinder danner Bro mellem det 15. og 16. Aarhundrede, udsendte fra sit Værksted i Venedig — hvad der ikke synes tilstrækkelig paaagtet — en Række »Handelsbind«, hvis ornamentale Grundtype gik ud fra et med Blindtryks-Stempler dekoreret Midterfelt, der ved brede, tomme Felter adskiltes og fremhævedes fra den dekorative, firkantede Indramning. Denne Type gik nordpaa til Tyskland, men derimod ikke vestpaa til

Frankrig. I skarp Modsætning til Italien fandt Tyskland nu paa i Midterfeltet at indsætte et lille firkantet Pladetryk (med bibelsk, allegorisk eller historisk Billedmotiv), omrammet af fire smalle Sidefelter og — da Pladestørrelsen var konstant og Bindstørrelsen varierende — ofte yderligere af et eller flere tomme Tværfelter, hvorved Forskellen blev udjævnet og det rette Højdeforhold opnaaet.

Det laa da ligefor at anbringe sine Mærker netop paa denne ledige Plads. I det øverste Felt indtrykkede man Begyndelsesbogstavet af sit For- og Efternavn (stundom forøget med et Par Bogstaver til, der angav Rang og Nationalitet), i det nederste Felt Aarstallet for Erhvervelsen af Bogen. Var Bogen købt uindbunden og Køberen fyrstelig eller adelig, kunde Midterfeltet anvendes til Vaabenet, og Aaret angav da, naar Bogen var blevet forsynet med Bind. *Det er denne Skik, som Danmark sammen med andre Forbilleder paa det boglige Omraade optager fra Tyskland og gennemfører paa nogenlunde ensartet Vis.*

I ethvert stort og gammelt Bibliotek vil man fra Tid til anden støde paa saadanne Bøger, der bærer baade Bogstaver og Aarstal. I enkelte Tilfælde leder en Tilskrift indeni øjeblikkelig paa Spor efter Ejerens Navn. I andre maa man vente, til nye Fund giver Forklaringen. Og i hvert enkelt Tilfælde maa man søge at komme paa det rene med, om Bogen var indbunden eller uindbunden, da

Købet skete, om Indbindingen er dansk eller udenlandsk, og om Maaden at mærke paa er typisk eller tilfældig. Har man Opmærksomheden henvendt paa disse Bind, kan man efterhaanden samle snart en Række Smaagrupper, snart en Række enlige Eksempler og kan begynde at danne sig et Overblik og et Billede. Og herunder lærer man da Navnene at kende paa Mænd, der enten i Forvejen har været kendt som eller først nu viser sig at have været baade Bogsamlere og Bogelskere. Det er en saadan Række Navne, der nu skal gennemgaaes. En tilfældig Samling, fordi selve Fundene er tilfældige, men alligevel i Stand til at oplyse et og andet. Ordningen er kronologisk, d. v. s. efter Aarstallet udenpaa Bøgerne (indenfor Grupperne efter det tidligst forekommende).

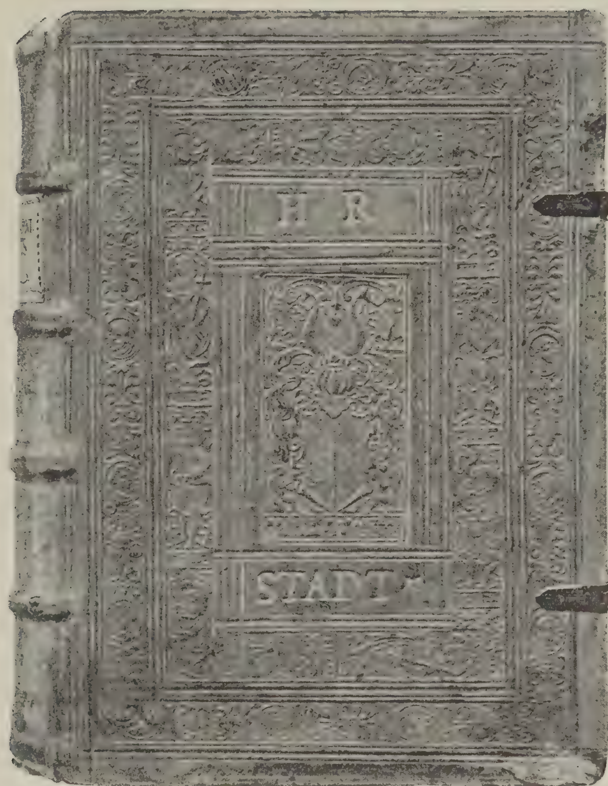
Jeg begynder da med en af det 16. Aarhundredes største og mest bekendte Bogsamlere — med Henrik Rantzau til Breitenburg (1526—1598), fra 1556 Kongens Statholder i Hertugdømmerne. Hans Bibliotek, dets Bestand og dets Historie ved man forlængst en hel Del om (M. Posselt: »Die Bibliothek Heinrich Rantzau's« i »Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte« XI, Kiel 1881, S. 69—124). Det omfattede c. 6300 Bind, men splittedes og forsvandt sporløst, da Tillys og Wallensteins Soldater 1627 stormede og indtog Breitenburg. Saa grundig var Plyndrin-

gen, at Posselt mener, at der i det nuværende Bibliotek (i 1881 10,000 Bd.) næppe lader sig paavise en eneste Bog, som har tilhørt det før 1627. Han tilføjer, at Eftersøgningen af Bøgerne besværliggøres ved, at intet Mærke lader sig angive, hvorpaa det kan ses, om en Bog har tilhørt Biblioteket, ja at det endda er uvist, om der overhovedet fandtes et saadant Stempel eller Tegn.

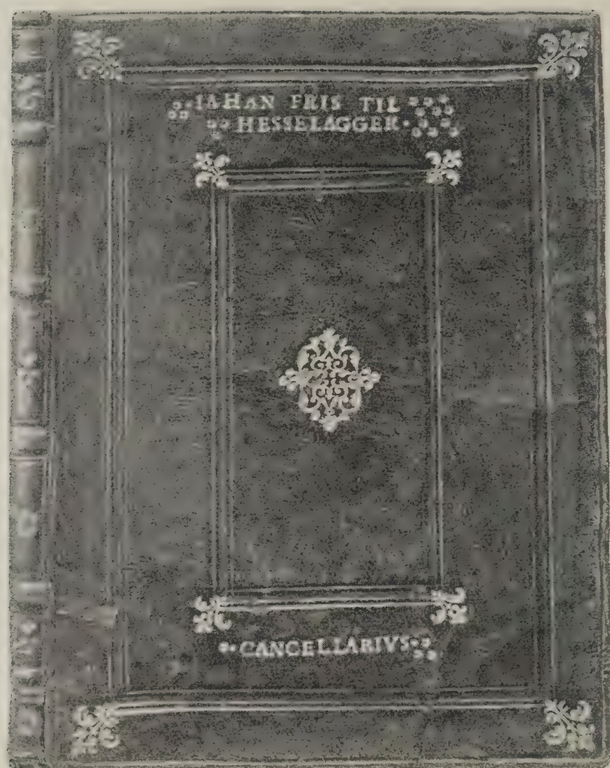
Det gjorde der imidlertid — endda et ualmindelig tydeligt Tegn. Henrik Rantzau havde netop i Tyskland lært at mærke sine Bøger. Den ældste Bog i den Gruppe, det er lykkedes at sammenstille, er en lille Oktav (Svineskindspergament paa Træ), et lille Samlebind med teologiske og filosofiske Smaaskrifter fra Aarene 1535—38. Det er tysk Arbejde — det fortæller Midterfeltets Medaillon med Billede af »Joan Friederich dux Saxoniæ« (Kurfyrst Johan Frederik den Højmodige 1503—1554) og — paa Bagsiden — Billedmedaillonerne af Melanchton og Erasmus fra Rotterdam. Bogen har Henrik Rantzau da sagtens købt kort efter sin Ankomst til Wittenberg 1538, hvor han i Studieøjemed indtraf netop i Melanchtons Rektoraar (det første Skrift er da ogsaa »Philosophiæ moralis epitome Philippo Melanchthone auctore«), og i det øverste Felt lader han da sætte H. R., i det nederste 1539 (alt i Blindtryk).

Der er et langt Spring herfra til de tre andre Bøger — saa langt som fra den unge Student og til den gamle Stat-

holder. Forinden jeg gaar over til dem, maa jeg imidlertid tilføje, at der siden Posselts Afhandling er fremkommet en Række Bidrag til det Rantzau'ske Biblioteks Skæbne efter 1627, som belyser ogsaa hans Exlibristilbøjelighed. Allerede Aaret efter meddeltes det i »Zeitschrift der Geschichte für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte XII, Kiel 1882, S. 192—196 (Chr. Walther: »Zum Verbleib der Bibliothek Heinrich Rantzau's«), at der i Hamborgs Stadsbibliotek var fundet to Bind — en Kvart fra 1585 og en Foliant (med to Bøger i) fra 1587 og 88 — der begge paa For- og Bagside bar hans og hans Hustrus Vaaben som Super-Exlibris, anbragte i Midterfeltet. Den sidste havde yderligere en Tilskrift indvendig: »Hic liber Henrici est Equitis cognomine Ranzovii. Anno domini 1588.« Hertil føjede Elberling (»Breve fra en Bogelsker«, Kbh. 1909, S. 115) Afbildning og Omtale af et andet Super-Exlibris, det Rantzauske Vaaben i en oval Ramme, hvori læstes: »Hinric Ranzau, Stadtholder«, og »Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen«: O. Walde: »Henrik Rantzau's Bibliotek och dess öden« (1. årg. 1914, S. 181—192), og Lauri O. Th. Tudeer: »Några Rantzauska böcker i Helsingfors« (3. årg., S. 261—264). Desværre meddeler Elberling ikke Titlerne paa de Bøger, der har baaret det af ham fundne Super-Exlibris. Det gør imidlertid baade den svenske og finske Bidragyder, hvorved man — ogsaa uden at

De plantis libri XVI Andreae Caesalpini Aretini . . . Florentiae 1583. 4to.

Erasmus Lætus: In reditum . . . Christiani Tertii . . . Gratulatorium Carmen.
Haffniæ 1551. 4to.

Conservandæ sanitatis præcepta saluberrima per Ioannem Curionem . . .
Francof. 1559. 8vo.

Chronologia . . . durch Leonhard Krentzheim. Görlitz 1576. 2o.

have haft Lejlighed til personlig Iagttagelse — dog bliver i Stand til at slutte et og andet. Sandsynligvis har Henrik Rantzau — foruden Tilskrifterne — mindst haft tre Maader at mærke sine Bøger paa: Det simple H. R., saaledes som vi kender det fra Wittenberg-Opholdet, Dobbeltformen med de to Vaaben, der først kunde bruges efter Ægteskabet 1554, og Formen hos Elberling, der er efter 1556 — Aaret for Udnævnelsen til Statholder. Endvidere Pladestempler af forskellig Størrelse efter de forskellige Bogformater.

De tre Bøger i Universitetsbiblioteket, der tilfældigt er faldet mig i Haanden (de to iøvrigt fornylig afleverede fra Det kgl. Bibliotek), hører alle til den mellemste Form med de to Vaabener. Det er »De plantis libri XVI Andreae Caesalpini Aretini« Florentiae 1583 4to (indbundet sammen med »Jo. Francisci Pici mirandulae et concordiae domini de avro libri tres« Venetiis 1586), »Petrus Forestus Alcmarianus: De febribus grassantibus« 8vo (Titelbladet er borte, men Fortalen har Aaret 1587) og »Methodus seu ars curativa Hieronymi Capivaccei Patavini« Frankf. 1594 8vo (indbundet sammen med »De plantis a divis sanctis' ve nomen habentibus. Additae sunt Conradi Gesneri medici . . . clariss. epistolae hactenus non editae . . a Casparo Bavhino« Basiliae 1591).

Alle Bøgerne har paa Forsidens Midterfelt hans adelige Vaaben i Pladetryk med Underskrift: »Heinrich

Rantzau, Stathalter«. Bagsidens Midterfelt bærer paa tilsvarende Vis hans Hustrus Vaaben og Navn: »Christinna von Halle«. Det kan vel opfattes som en taknemlig Erkendelse af, at Biblioteket næppe var blevet saa stort uden hendes meget rigelige Midler og Medvirkning. Men yderligere sætter han i det øverste Tværfelt sit H. R. og i det nederste Forkortelsen »Stadt«. Og endelig tilføjer han med egen Haand inde i Bøgerne en Tilskrift, der baade angiver det Aar, da Bogen blev hans, og den Alder, han da var i. Plantebogen fra 1583 har paa Bindets Inderside saaledes Hexameteret: »Hic liber Henrici est, equitis cognomine Ranzow. A. C. 1587 agens annuum ætat. 61«. Lægebogen fra 1594 bærer endog et helt Distichon:

Possidet Henricus Cimbrorum hunc jure libellum
Produx Ranzoæ nomina stirpis habens
A. C. 1595
ætatis 70.

Bindtypen er overalt ens — Kalveskindspergament paa Træ. Og Bogbinderens eller vel snarere Pladeskærerens Signatur ligeledes: G. C.

Gennemgaar man Beskrivelsen af de Rantzau'ske Bøger, hvis Breitenburg-Proveniens nu er oplyst, ser man, at den skrevne Formel: Hic liber Henrici etc. allerede findes 1571 og forud for den en anden: Henricus Ranzovius Regis Daniæ vicarius. Dobbeltvaabnet forekommer fra 1572, skiftende med det enkelte Super-Exlibris, Aldersangivelsen fra 1583, da han var 58 Aar gammel.

Det er naturligvis tilfældige Tidsangivelser. Men de giver et Billede af en Mand, der tidligt satte Pris paa sine Bøger, særtegnede dem som sine og fra Manddommen til Alderdommen vedblev at glæde sig ved enhver Erhvervelse. Maaske vilde det have forsonet Henrik Rantzau »den lærde« noget med den Adsplittelse, der mod hans tydeligt udtalte Ønske blev hans kære Bøger til Del, om han — Astrologen — havde kunnet læse i Stjernerne, at nogle af Bøgerne ialfald skulde lande i de nordiske Universitetsbiblioteker, i Lund, Upsala, Helsingfors og — som det har vist sig — ogsaa i København.

Den næste Bog i Rækken (Erasmus Lætus: »In reditum . . . Christiani Tertii in urbem Haffniensem 1551 Gratulatorium Carmen«. Haffniæ 1551) er — hvad Bindet (brunt Kalveskind paa Pap med Blindtryk og haandforgyldte Hjørnestempler) angaar — ikke af tysk, men af fransk Type. Men JOHAN FRIIS til Hesselager (1494—1570, kgl. Kansler baade under Christian III og Frederik II) har ovenfor og nedenfor Midterrammen ladet den danske Boghaandværker indtrykke baade Navnet og Stillingen, hvis matte Forgyldning, gale Stavemaade og skæve Anbringelse røber sig som hjemmegjort Arbejde, der efter Sædvane anbringer de to Angivelser, hvor de tyske Bindtyper havde deres Tværfelter. Netop denne Afstand mellem dem bevaredes nemlig troligt, selv om

der intet havde været til Hinder for Afvigelser. (Afb. i Hannover: Kunstfærdige gamle Bogbind. Kbh. 1907. S. 142).

Den følgende Gruppe begynder med en lille Oktav med den meget lovende Titel: »Alberti cognomento magni de secretis mulierum libellus scholiis auctus et a mendis repurgatus — ejusdem de virtutibus herbarum, lapidum et animalium quorundam libellus — item de mineralibus mundi ac de quibusdam effectibus causatis a quibusdam animalibus«, Lugduni 1553. Det hvide Kalveskindspergament over Pap og det næsten sidebrede, med stiliserede Kurveblomster stærkt fyldte Midterfelt er sandsynligvis et samtidigt, nederlandsk Handelsbind. I det øverste Tværfelt staar »J. V.«, i det nederste 1553. Tværs over Titelbladet læses med en stor, løst henkastet Haandskrift Laurentius Ulffeldius. Dette Navn er kendt mange andre Steder fra. Det er den ivrige Bogsamler Laurits Ulfeldt til Egeskov (1605—1659), Broder til Corfits Ulfeldt, og Bogen har da sikkert i sin Tid tilhørt hans Bedstefader, Rigsraad Jacob Ulfeldt (d. 1593), der netop 1552 havde studeret i Löwen, og ikke Faderen (Rigskansleren) af samme Navn.

Atter er der et Spring fra denne Bog og til de to andre, der begge stammer fra den Tid, da Jacob Ulfeldt — efter sin uheldige Ruslandsrejse — var blevet udstødt af Rigsraadet og trak sig tilbage til sine litterære Sysler paa

Ulfeldtsholm. Den ene er »De libro concordiæ quem vocant a quibusdam theologis . . . edito . . . admonitio christiana . . . Nevstadii 1581«; Bindet er af Pergament paa Pap med 4 Hjørne- og et Midterornament i Guldtryk og har ovenfor og nedenfor Midterornamentet — ligeledes i Haandforgyldning — henholdsvis JA WL og 1581. Den anden Bog hedder »Genealogia Ranzoviana aedita anno domini 1587 Helmaestadii« og er et Portefeuillebind af lysebrunt Kalveskindspergament med Klap og Spænde, mærket paa samme Maade med J. V og 1588. Den første giver ved en Tilskrift indeni al ønskelig Oplysning: »Jacobus Ulffeldt verus est huius libri possessor.« Altsaa endnu — trods de fuldkommen ændrede Bindtyper — samme Mærkesteder.

En lille tyk Oktav — »Conservandæ sanitatis præcepta saluberrima per Ioannem Curionem« (Francf. 1559) i brunt Kalveskind paa Træ, med rig Dekoration i Blindtryk, Midterfeltet delt i to smallere, lodrette Felter med Palmette-Ornament — bærer i øverste Tværfelt F. B. T. B., i nederste 1566. En Tilskrift paa Titelbladet viser, at dermed menes Frands Brockenhuus til Bramstrup (1518—1569), den bekendte Hærfører, Egeskovs Bygmester, der just i Aarene 1565—69 var paa Krigstogt som Øverstkommanderende over det danske Fodfolk og saaledes kan have haft god Brug for en Bog om Be-

varelsen af Helbredet. Han har da øjensynlig baade indbundet Bogen solidt og smukt og samtidig tydeligt mærket den saavel indvendig som udvendig.

Ogsaa Anders Sørensen Vedel (1542—1616) har — som det var at vente — hørt til de Mænd, som kendetegnede deres Bøger. Om »Et Dedikations-Eksemplar fra Anders Sørensen Vedels Bibliotek« (Pergament uden Dekoration med paaskrevet »D. Andreæ Velleii«) se N. T. B. B. 10. årg. 1923, S. 107. Paa den ene af de to Bøger, jeg skal omtale, en Euklidudgave i Folio, trykt 1533 i Basel og indbundet i et samtidigt Handelsbind af Kalveskinds-pergament paa Pap, staar i det øverste Tværfelt hans A. S. V., i det nederste Aaret 1564. Bogen er da sagtens købt, medens han som Hovmester var udenlands med den unge Tycho Brahe. Den anden Bog — »Chronologia, das ist gründliche und fleissige Jahrrechnung durch Leonhard Krentzheim«. Görlitz 1576 — er muligvis et Køb fra den Tid, da han begyndte at samle Materiale til sin planlagte, men aldrig skrevne Danmarkshistorie. Det er en svær Foliant i brunt Kalveskind paa Træ med en usædvanlig rig Dekoration i Blindtryk og som Midterfelt det danske og meklenborgske Rigsvaaben sammenarbejdet i et forgyldt Pladetryk, omgivet af Sidefelter med forgyldte Smaaornamenter. Under Vaabenet, der findes baade paa For- og Bagsiden (det sidste Sted ret

skævt indtrykt) staar et formodentlig af Vedel selv forfattet Distichon:

Floret syncere sub vobis Dania vere
Flos Frederice soli Stella Sophia poli.

(Frit oversat: Sandeligt og oprigtigt blomstrer Danmark under Eders Styre — under Dig, Frederik, som er Jordens Blomst. og under Dig, Sophie, som er Himlens Stjærne.)

Kunstnerens Signatur — C. S. — findes forneden. I Forsidens øverste Tværfelt staar A. S. V., i det nederste 1580. (En tredie Foliant har foroven A. S. V. M. (Magister), forneden 1566.)

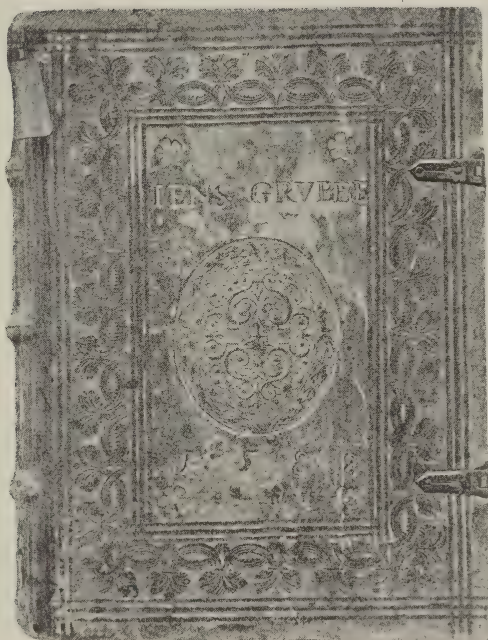
En lignende Dekoration — men med de to Vaabener adskilt — findes paa et Eksemplar af hans »Oratio panegyrica oblata . . Frederico II.« Hafniæ 1580, som han — ifølge Dedikationen indeni — har foræret Præsten Sebastian Schroeter i Flensborg, hvis Forbogstaver findes i øverste Tværfelt. Under Kongens Vaaben staar hans Valgsprog: »Meine Hoffnung zu Gott allein«, under Dronningens Vaaben paa Bagsiden: »Gott verlest die seinen nicht«. (Afb. i Hannovers anf. Bog S. 138.)

Selve Distichon'et findes endnu engang som Ramme om et Portræt af Kongen (Pladetryk i Guld paa brunt Kalveskind og Pap) paa et lille Oktavbind omkring et Manuskript i Rostgaards Samling (Rostg. 3. 8vo Joh. Mathesius: Quindeloff. Fordansket af Hans Mogensen. 1579), paa hvis Bagside det danske Rigsvaaben, ligeledes

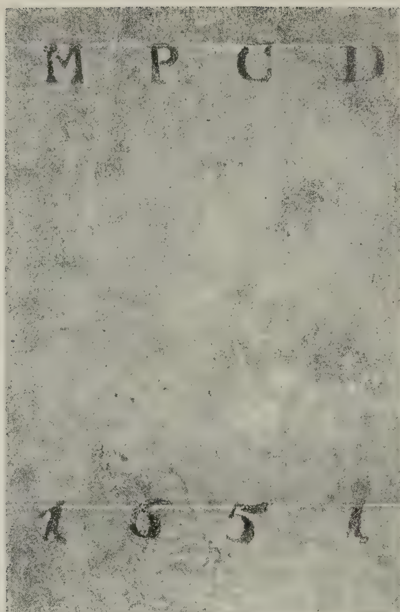
i forgyldt Pladetryk, er anbragt. Er det for meget i denne ejendommelige Mærkemaade at se en Tak for det kongelige Tilsagn om efter Svigerfaderen, Hans Svaning, at blive kongelig Historiograf og arve hans Prælatur i Ribe?

Til det 16. Aarhundrede hører endnu fire enkelte Bøger. Først et Renæssancebind i rødfarvet Kalveskind paa Træ med et blindtrykt Palmette-Mønster omkring et bredt Midterfelt, hvis haandforgyldte Ornamentik minder om Stilen i Jakob Krauses Blandingsbind, men vistnok er dansk som Bogen selv (Lauritz Bertelssøn: »Underuisning om de tuende slags Opstandelser . . . predicket udi . . . salige Holger Rosenkrantzis Begraffuelse. Anno domini 1576«. Kbh. 4to). Jeg har ikke kunnet udfinde, hvem den Jens Grubbe er, der paa Forsiden har indtrykt baade sit fulde Navn og Aaret 1588 og paa Bagsiden — paa den til Navnet svarende Plads — M. Z. M.W., sagtens hans Valgsprog.

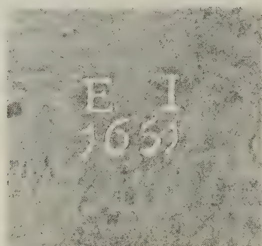
Dernæst »Joannis Fernelii Ambiani therapevtices universalis libri septem.« Francf. 1581. 8vo (Svineskindspergament paa Pap med Blindtryk). Bogen har tilhørt Lægen Jens Mule fra Odense (1564—1633), hvis Mærke J. M. C. M. (Jens Mule, cimber, medicus) med Aarstallet 1589 findes i Guld paa Forsidens Tværfelter. En Tilskrift paa Titelbladet viser, at Bogen efter hans Død er bleven købt af den bekendte Alkymist og Bogsamler

Lauritz Bertelssøn: Underuisning . . . Kbh. 1576. 4to.

Udsnit af Bindet med Ejermærke for Martinus Petri Coldingius Danus.

Udsnit af Bindet om en Ligprædiken over Birgitte Knuds Daatter, Frantz Jonsøn Hornes Hustrue. Kbh. 1651. 4to.

Henrici Ranzovii Diarium . . . 2. ed. 1593. 4to.

Exlibris (?) med [Christo]ff von Gabels Vaaben.

Udsnit af Bindet om en Ligprædiken over Iffver Dyre Thomæsøn, Gottenborg 1665. 4to.

PETER PAYNGK (1575—1645), der altid synes at have indskrevet sit Navn paa sine Bøgers Titelblade (»Sum ex libris Petri Payngii«). Bogen stammer antagelig fra Mules langvarige udenlandske Studierejse.

Et Plantin-Tryk (»Biblia ad vetustissima exemplaria castigata . . .« Antverpiæ 1565. 8vo) i brunt Kalveskind paa Træ med Haandforgyldning har først tilhørt en JOHANNES ALEXANDRINUS, der i Midterfeltet har ladet indtrykke sit fulde Navn og Aaret 1568. Under hans Navn staar mellem et Par Smaaornamenter S. K. Det er let at se, hvad det skal betyde. Dels staar der paa Titelbladet tilskrevet »Christianus Frisius 97«, dels har den næste Ejer paa Forsatsbladet meddelt: »Magnificus Dr. Christian Fris de Kragerup cancellarius Regiae Majest. dono dedit Nicolao Petræo 1627 1. Martii«. I 1597 er Bogen altsaa blevet erhvervet af den senere Kansler CHRISTIAN FRIIS til Kragerup (1581—1639), der enten straks eller siden har anbragt sin Signatur under den forrige Ejers og i 1627 igen ladet den gaa videre (til Superintendenten NICOLAUS PETRÆUS (1569—1641) i Ratzeburg?). Senere har Bogen været i Professor HANS GRAMS Besiddelse; paa Titelbladet findes hans karakteristiske, haandskrevne »Io. Grammii«.

Paa Overgangen til det 17. Aarhundrede staar det Eksemplar af »Henrici Ranzovii: Diarium sive Calendarium Romanum oeconomicum . . .« sec. ed. [s. l.]

1593, der — i hvidt Kalveskindspergament paa Pap med forgyldte Smaaornamenter — har tilhørt Rigsraad ERICH HARDENBERG (1529—1604), som har anbragt sit Navn, men ikke nogen Aarsangivelse, paa Forsiden og bibeholdt Pladsen foroven og forneden, hvorved »Erich« for Symmetriens Skyld har faaet nogle smaa Sideornamenter.

Med den stigende Brug af Haandforgyldning til de nye Bindtyper, hvis Materiale og Ornamentik desuden har lettet Anbringelsen, synes det fulde Navn nu at foretrækkes. Langt ind i det 17. Aarhundrede har man imidlertid beholdt den gamle Form. Paa en pergamentindbunden Oktav (med teologiske Kommentarer) er der saaledes med et skarpt Instrument ridset to fine Tværlinier for at faa Bogstaver og Tal til at staa lige. M. P. C. betyder (iflg. en Tilskrift paa Titelbladet) MARTINUS PETRI COLDINGIUS, og D. er vel Danus, hvad der kunde tyde paa, at Ejeren 1651 har været udenlands. Paa et andet, ganske samtidigt Pergamentsbind er derimod Bogstaverne E. I. og Aaret 1651 anbragt lige under hinanden og lige midt paa Bindfladen.

Egentlig burde man vel stoppe netop c. 1650. Efter den Tid dukker helt nye Former frem. Men to Fund, der hver for sig er ganske kuriøse, skal alligevel omtales, skønt de begge tilhører den sidste Halvdel af Aarhundredet.

Udenpaa en Ligprædiken over Iffver Dyre Thomæsøn til Sundsbye og Aabye Gaarde (Gottenborg 1665) var paa Midten af det sorte Papbind det sædvanlige, med Zwischguld forgyldte Ornament med et Dødningehoved over to korslagte Knogler afløst af den afdøde Adelsmands Vaabenoval med Bogstaverne S. I. D. Dette »S.« kunde læses som »salig«, men Sagen blev først sikker, da der paa en anden Ligprædiken over Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm baade paa For- og Bagsiden fandtes en blindtrykt Oval med Kraniet og Knoglerne omgivet af en bred Ramme, hvori der stod: »Salig Her Jurgen Brahe.« Saaledes kunde man altsaa selv i Døden faa sit Bogmærke.

Det sidste Fund var endnu mærkeligere. I et Eksemplar af Henrik Rantzaus »Diarium sive calendarium ... tertia editio« (Hamb. 1694) er nogle tomme Blade indsat foran. Paa Bagsiden af det andet er indklæbet et Udkast til et kobberstukket Vaaben, der gennem Jægerhornene, Murtinderne og Jærngaflerne med Guldskafter overkors igennem en Guldkrone betegner sig som den bekendte Rentemester Christoffer Gabels Adelsvaaben. Gabel blev adlet 1664, men døde 1673, saa han kan ikke have haft noget at gøre med en Bog fra 1694. Udkastet var spejlvendt (altsaa et Korrekturaftræk af Kobberpladen), afveg i visse Enkeltheder fra det i »Dansk Adelsaarbog 10. Bd.« 1893, S. 140 og i Storchs »Vaabenbog« Kbh. 1910 afbildede Vaaben, men viste (trods det manglende

Hjørne) tydeligt Navnet [Christo]ff von Gabel. Om Sønnesønnen, der ogsaa hed Christoffer Gabel og døde 1702 som Løjtnant i Livgarden, har haft noget med Anbringelsen at gøre, faar staa hen. Men det lille Blad syntes virkelig at være indsat som et Slags Exlibris.

Dog — dermed er man som sagt inde i det Tidsrum, hvor ikke blot de guldtrykte Monogramslyngninger paa Rygfelt og Bindflade afløser den enkle Bogstavform og tilpasses efter nye Bindtyper, men ogsaa Bindets Inderside smykkes med smaa kobberstukne Papirblade — med Exlibris i egentlig Forstand.

SIGURD WANDEL

SIGURD WANDELS BIBLIOTEK

INDLEDNING

AF SIGURD WANDEL

I Begyndelsen var det Mystikken i de gotiske Binds og og Renæssance-Bindenes Ornamenter og de primitive Træsnits enfoldige Sandheder, som voldtog mit 17-aarige Sind. Uvidende var jeg som et Paaskelam og samlede paa Instinkt. Jeg var ene om det i Kongeriget den Gang, og derfor kom der noget ud af det. Og dog gik der meget og meget godt andre Steder hen. HIERSEMANN trawlede paa sine Københavnsture Bogladerne, og sine Indkøb tabte han ikke paa. Jeg husker Bøger, som den Gang vandrede til Tyskland, fordi mine Lommepenge blev skrevet med et tocifret Tal, — Bøger, som nu vanskeligt erhverves igen.

Det var rare Mennesker, som jeg havde med at gøre, men de havde endnu mindre Forstand paa de Værdier, jeg søgte, end jeg selv. Det var tre nu Afdøde. Gamle TORST, som jeg ikke kunde undlade at kalde Tørst, hos M. P. Madsen, ZAHRTMANN hos Christensen & Zahrtmann og AARUP hos Lynge. De lo godt af mig, naar jeg drog af med Herlighederne, og jeg forstaar det nok, for det var mig umuligt at gøre dem begribeligt, hvorfor jeg samlede paa den Vis.

Men Tiden gik, og jeg fik mere Forstand. Saa fik jeg se, at det var rigtigt, det, som holdt mig fangen. Et Par Udenlandsrejser og ikke mindst Samkvem med Bindesbøll, Anker Kyster og Emil Hannover satte System i Lidenskaben.

Det stimulerede at gaa paa Opdagelsesrejse i Materialet. Gøre Iagttagelser, ingen før havde gjort. Mystikken var der stadig; det blev et Rige, hvor jeg kunde leve for mig selv; det, der talte, var Tale i et lydløst Sprog, men det gav de reneste Glæder, som kun kendes af de Faa. Midlerne blev større, og jeg begyndte at købe i Udlandet. Det var stadig det 15. og 16. Aarhundredes Træsnit-Bøger og Bind, jeg søgte. Andre og maaske mere forstandige overlod jeg Nydelsen af den Essens, som Første-Udgaverne beruser med. Og nu, ved Afslutningen af denne Samlertid, kan jeg se, at der var god Mening fra Begyndelsen af.

AUKTIONEN OVER SIGURD WANDELS BIBLIOTEK

AF HERMAN LYNGE

Kunsten at samle et Bibliotek læres ikke af alle og enhver. For at skaffe et godt Bibliotek tilveje hører der først og fremmest medfødte Evner som Samler, men desuden er det absolut nødvendigt at have solide Kundskaber paa det Omraade, i hvilket man vil samle, og saa naturligvis — Penge. Held skal der ogsaa til, da Sjælden-

hederne som oftest ikke af sig selv dumper ned i ens Turban.

Professor Sigurd Wandel, hvis Bogsamling bortsolgtes her i København i Februar 1923, havde alle de nævnte Betingelser for at skabe sig et Bibliotek; i Løbet af ca. 25 Aar havde han samlet, særlig ved Køb i Udlandet, og Heldet fulgte ham, mange Sjældenheder havde han opsnuset, og herhjemme havde han samlet i en Tid, hvor Konkurrencen ikke var stor paa det Speciale, han havde valgt — thi Wandel havde været saa fornuftig at begrænse sig [1], og i de Tider kunde Inkunabler herhjemme købes for meget ringe Priser. Som Eksempler herpaa kan anføres, at det Eksemplar af *Plutarch,* Vitae illustr. virorum. Venedig 1478, som paa Auktionen (Nr. 328-29) betaltes med 450 Kr., havde Wandel købt paa Brygger Fr. Heymans Auktion i 1901 for ca. 10 Kr. Paa samme Auktion købtes (Nr. 1042) *Plinius,* Liber de viris in re militari. Basel 1547, indbundet i et samtidigt fortræffeligt Kalveskindsbind med Blindtryk, for 1 Kr., nu gik det i 105 Kr. De to Bind af *Tullins* Skrifter, indbundet i Pergament med Christian VII's og Dronning Caroline Mathildes Monogrammer (Nr. 781-82), som gik i 525 Kr., var

[1] Rammen, indenfor hvilken Prof. Wandel samlede, angiver han i Kataloget (som han selv udarbejdede) ved en »Samling af middelalderlige Manuskripter og Bogtryk fra Gutenbergs Tid indtil ca. 1850, franske Kobberstikbøger fra 18. Aarhundrede, danske og udenlandske Førsteudgaver, ,kunstfærdige gamle Bogbind«.

købt her i Byen 1920 i en Frimærkehandel for en Bagatel. Eksemplaret af Sjællandske Lov, trykt 1505 af Gotfred af Ghemen, var købt for ca. 25 Aar siden her i København for 40 Kr., nu var Prisen steget til 670 Kr. At man ogsaa i Udlandet kan købe billigt beviser Nr. 1240-41, *Lucretius,* Della natura delle cose libri sei. 1754, som paa Auktionen betaltes med 535 Kr., men i 1912 var købt i Neapel for 20 Lire.

Før Auktionen var der en Del Spænding med Hensyn til, om der herhjemme var Købere nok til alle de udenlandske Palæotyper, da de fleste af vore Bogsamlere som bekendt begrænser sig til den nordiske Litteratur. Men Resultatet viste, at der, trods de vanskelige Tider, i det store Hele var Købere nok. — Den første Gruppe, som solgtes, var »Litteratur om Bøger og Bogbind«; den omfattede ca. 130 Numre, og Priserne var meget høje, til Trods for, at det næsten altsammen var mere almindelige Bøger. Næste Afdeling indeholdt Manuskripter; det første Nummer, en ægyptisk Papyrus (6 Blade), gik i 510 Kr.; den blev købt til en herværende stor Bogsamler og indgik som det ældste Skriftstykke i hans fortræffelige Bibliotek. Kristiania Universitets-Bibliotek købte Nr. 132: Bartholus de Saxo Ferrato[1], for 75 Kr. Kunstindustrimuseet erhvervede følgende Numre: Nr. 134: Joh. Gerson, Tractati varii: 96 Kr., Nr. 140: Officium Romanum:

[1] Ang. Beskrivelsen af de nævnte Værker henvises til Auktionskatalogen.

405 Kr. og Nr. 143: Horae: 205 Kr. Statsbiblioteket i Aarhus købte Nr. 141: et fransk Psalterium fra 15. Aarh. for 110 Kr. — Dernæst kom en Del Fragmenter af mid-

Fra Auktionen over Sigurd Wandels Samling i Hees Auktionslokale i Niels Juelsgade. (Tegnet af Fru *Gerda Ploug Sarp*.)
I Baggrunden tilvenstre ses staaende Forvalter Gottlieb, siddende Overbibliotekar Dr. H. O. Lange og Boghandler Herm. Lynge. Ved Pulten Auktionsholder I. Winsløw og Sekretær A. Meldahl.

delalderlige Manuskripter, som blev højt betalt, højere end slige Fragmenter kan købes for i Udlandet. Dernæst kom Turen til Inkunablerne (Nr. 279-425); som det

vil ses af den efterfølgende Prisliste betaltes der forholdsvis gode Priser, dog ikke højere end at de offentlige Biblioteker kunde supplere deres Samlinger efter Evne; saaledes købte det Kongelige Bibliotek ca. 30 Numre og Kristiania Universitets-Bibliotek 13 Numre. — Nr. 426-45 omfattede danske Bøger, trykt 1500-1550. Priserne var naturligvis høje paa disse sjældne Sager, til hvilke vi har ikke saa faa hjemlige Privatsamlere. Redaktør Chr. Gulmann erhvervede Nr. 426: Sjællandske Lov 1505 (Gotfred af Ghemen) for 670 Kr. Grosserer L. E. Bruun købte bl. a. Nr. 431: Kristian III's Bibel 1550 for 710 Kr.; Nr. 434: Henr. Smidts Urtegaard 1546: 450 Kr.; Nr. 437: Jyske Lov 1504 i et fortræffeligt gammelt Bind: 120 Kr., og Nr. 441: Corn. Scepper, Responsio 1524: 410 Kr. Frederiksborg-Museet fik Nr. 442: Det Nye Testamente paa Dansk (Leipzig 1524) for 1050 Kr. For de følgende Numre 446 til 1432 henvises til efterfølgende Prisliste. Af de franske Bogbind erhvervede Kunstindustrimuseet Nr. 1401-02, to Bind udført for Henrik II af Frankrig, og Nr. 1410, et smukt Emaille-Bind fra ca. 1550. Det Kongelige Bibliotek købte ligeledes flere af disse Bind. — Det var mærkeligt at se, at de smukke Aldus- og Giunta-Tryk (Nr. 1433-96) ikke endnu har fundet Samlere herhjemme; Priserne for disse Bøger var rent minimale. Ligeledes var det ejendommeligt, at (Nr. 1158) Geofroy Tory, Champfleury (Paris 1529)

ikke fandt Liebhavere her; Bogen blev købt tilbage for 250 Kr. og solgtes senere i London ved Auktion for 51 £. Fontenelle, Oeuvres diverses. 1—3 (la Haye 1728-29) (Nr. 1218-20), der solgtes for 310 Kr., var mindst fire Gange saa meget værd. Auktionens Grolier-Bind (Nr. 1497) betaltes med 3100 Kr., hvad der maa anses for en god Betaling; ellers betaltes de franske og engelske gotiske Bind kun daarligt.

I den efterfølgende Prisliste er kun optaget de mere mærkbare Priser, og da det maa antages, at de, som benytter denne Liste, ejer Kataloget over Samlingen, er kun Numrene og en forkortet Titel anført.

Hele Auktionen indbragte Kr. 51632,25.

30. C. ELBERLING, Breve fra en Bogelsker. Kbh. 1909. 32,00.
35. J. GUIGARD, Armorial du bibliophile. Paris 1870-73. 60,00.
56. EMIL HANNOVER, Kunstfærdige gamle Bogbind indtil 1850. Kbh. 1907. 34,00.
61. JULIEN, Album de reliures. Paris 1869. 70,00.
101-08. Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen. 1914-21. 82,00.
131. Ægyptisk Papyrus c. 1500 f. Kr. 510,00.
134. JOHANNES GERSON, Tractati varii. 15. Aarhundrede. 96,00.
135. Horae. Pergament-Manuskript fra Nederlandene, 15. Aarh. 330,00.
137. — Fransk Pergament-Manuskript fra 15. Aarh. 130,00.
138. Horae. Fragment paa 9 Blade af et fransk Manuskript fra 14. Aarh. 105,00.
140. Officium Romanum. Italiensk Pergament-Manuskript fra c. 1450 405,00.
141. Psalterium. Fransk Pergament-Manuskript fra 15. Aarh. 110,00.
143. Horae. Pergament-Manuskript fra Italien fra 15. Aarh. 205,00.
144. Breviar. Pergament-Manuskript fra Frankrig 15. Aarh. 195,00.
270-71. COURTIN, Ambassade Extract. 1-2. Papir-Manuskript 1671-72. 230,00.
275. NIZANNI, Leila og Medschnur. Persisk Papir-Manuskript. 18. Aarh. 105,00.
282. VINCENTIUS BELLOVACEN-

SIS, Speculum morale. (Strassburg, Mentelin, 1476). 135,00.
296. Margarita Davidica. (Augsburg, Zainer), c. 1475. 102,00.
297. HARTMANN SCHEDEL, Liber Chronicarum. Augsburg, Schönsperger, 1497. 100,00.
298-301. ANTONINUS, Summa theologica. Nürnberg, Koberger, 1477-79. 100,00.
304. J. DE VORAGINE, Das Passional. Nürnberg, Koberger, 1488. 270,00.
308. HARTMANN SCHEDEL, Liber Chronicarum. Nürnberg, Koberger, 1493. 450,00.
310. ST. BRIGITTA, Revelationes. Nürnberg, Koberger, 1500. 425,00.
318. Missale Strengnense. Lybæk 1487. 130,00.
320. BRUNO, Psalterium. Eichstätt, *Michael Reyser,* c. 1482. 110,00.
325. SOLINUS, Rerum memorabilium collectanea. c. 1475. 110,00.
327. SALLUST, Opera. Rom, *Eucharius Silber,* 1490. 150,00.
328-29. PLUTARCH, Vitae illustrium virorum. 1-2. Venedig 1478. 450,00.
332. APPIAN, De bellis civilibus Romanorum. Venedig 1477. 105,00.
338. HERODOT, Historiae. Venedig 1494. 135,00.
340. VIRGIL, Opera. Venedig 1487. 100,00.
341. CLEMENS V. PAPA, Constitutiones. Venedig 1482. 110,00.
346. Supplementum chronicarum. Venedig 1492. 125,00.
350. Biblia. Venedig 1489. 110,00.
359. Missale Romanum. Venedig. 1493. 220,00.
363. PLUTARCH, Vitae illustrium virorum. Venedig 1491. 170,00.
365. Missale Romanum. Venedig. 1497. 115,00.
367. Biblia. Venedig 1498. 170,00.
369. DANTE, La divina comedia. Venedig 1497. 220,00.
371. ST. BERNARDUS CLARAEVALL., Sermones. Venedig 1495. 102,00.
372. Regulae St. Benedicti, St. Augustini et St. Francisci. Venedig 1500. 105,00.
375. ST. CATHARINA SENENSIS, Epistole devotissime. Venedig 1500. 170,00.
379. [SUIDAS,] Etymologicum magnum graecum. Venedig 1499. 150,00.
382. Constitutiones novæ fratrum et sororum B. Marie de monte Carmelo. Venedig 1499. 215,00.
387. PHIL. CALANDRUS, De arithmetica opusculum. Florents 1491. 350,00.
406. SEBASTIAN BRANT, Stultifera navis. Basel 1497. 155,00.
407. [ST. BONAVENTURA,] Profectus religiosorum. Deventer c. 1485. 150,00.
408. ST. BERNARDUS CLARAEVALL., Sermones. Zwolle 1495. 260,00.
414. Heures à l'usage de Rome. Paris, Pigouchet, 1498. 930,00.
417. Horae B. M. V. ad usum romanum. Paris, Jehannot, ca. 1498. 310,00.
423. SEBASTIAN BRANT, Stultifera navis. Lyon 1498. 200,00.
426. Sjællandske Lov. Kbh. 1505. 670,00.
427. Jydske Lov. Kbh. 1508. 420,00.
428. Samme Bog. 280,00.

429. Kirkeordinans. Kbh. 1537. 120,00.
430. Samme Bog. 120,00.
431. Biblen paa Dansk. Kbh. 1550. Fol. 710,00.
432. CHR. PEDERSEN, Lægebog, Malmø 1533. 170,00.
433. — Om Urtevand. Malmø 1534. 125,00.
434. HENRICK SMID, En ny Urtegaard. Malmø 1546. 450,00.
436. Jyske Lov. Ribe 1504. 260,00.
437. Samme Bog, ukompl. 120,00.
438. JACOB JESPERSEN, Epithalamium Francisci a Lotharingia ac Christinae a Dania. Antwerpen 1541. 100,00.
441. CORN. SCEPPER, Christiani II ad duas epistolas Frederici I responsio. Leipzig 1524. 410,00.
442. Det nye Testamente paa Dansk. Leipzig 1524. 1050,00.
443. Samme Bog. Defekt. 120,00.
445. SAXO, Historia Danica. Paris 1514. Fol. 350,00.
450. VITUS BERING, Obsidio Hafniensis. Kbh. 1676. 20,00.
451. — Florus Danicus. Othiniae 1698. 80,00.
452. ARENT BERNTSEN, Danmarckis og Norgis fructbar Herlighed. Kbh. 1656. 62,00.
453. TYCHO BRAHE, De mundi aethere recentioribus phaenomenis .... Uranienborg 1588. 190,00.
454. — Epistolarum astronomicarum libri. Uranienborg 1596. 390,00.
455. — Astronomia instaurata (Vraniburgi Daniae 1593). Pragae 1602. 300,00.
456. Bogbind fra Tycho Brahes Bibliotek. 310,00.
458. M. BRUN, Fruentimmerits Contrafay. Kbh. 1682. 50,00.
459. Samme Bog, Kbh. 1688. 110,00.
461. A. ERICH, Christianus den Fjerdis kongelige Kroning. Kbh. 1598. 55,00.
462. Eriks sjællandske Lov. Kbh., *Mads Wingaard,* 1576. 67,00.
466. H. HAMMELMANN, Oldenburgische Chronicon. Oldenburg 1599. 210,00.
467. N. HEMMINGSEN, Pastor sive pastoris optimus vivendi agendique modus. Kbh. 1562. 31,00.
469. — Postilla. Paa Dansk. Kbh. 1576. 27,00.
471. ANDERS HIÖRING, Leyrs-Krantz. Kbh. 1677. 22,00.
482-83. ARILD HUITFELD, Danmarkis Rigis Krönicke. 1.-2. Kbh. 1650-52. 68,00.
484. ANDERS JENSSØN, Fader vor. Kbh. 1586. 37,00.
485. Jyske Lov m. m. Kbh. 1590. 4°. 175,00.
487. THOMAS KINGO, En ny Kirke-Psalme Bog. Odense 1689. 156,00.
488. Kirke Ordinantz 1607. Kbh. 1607. 22,00.
491. P. KYLLING, Viridarium Danicum. Kbh. 1688. 40,00.
494. JENS WULFF LAURITZSØN, Diarium sive Calendarium. Kbh. 1648. 33,00.
500. NIC. PALLADIUS, Huorlunde ith Christet Méniske skal paa sin Soteseng beskicke sig til Döden. Kbh. 1558. 70,00.
501. PETRUS PALLADIUS, Alterbogen. Kbh. 1611. 60,00.
502. SIMON PAULLI, Flora Danica. Kbh. 1648. 160,00.

507. SAXO, Den danske Krönicke, offuerseet aff *A. S. Vedel*. Kbh. 1575. 215,00.
508. — Danica historia. Francfurt 1576. 40,00.
509. — Danica historia. Sorae 1644. 22,00.
510. H. SKONNING, Kattenis Rættergang med Hundene. Aarhus 1650. 150,00.
513. HENRICK SMID, Lægebog. Kbh. 1557. 220,00.
514. — Taffle oc Register dragen af den hellige Scrifft. Kbh. 1560. 75,00.
516. PEDER SYV, Danske Ordsproge og korte Lærdomme. 1-2. Kbh. 1682-88. 175,00.
517. — Et Hundrede Udvalgde Danske Viser. Kbh. 1695. 60,00.
518. — Samme Bog. Kbh. 1739. 30,00.
519. S. TERCKELSEN, Den christelige Hustrue. Kbh. 1675. 150,00.
528. [H. WALLENSBECH,] En Daglig Tegnebog. Kbh. 1660. 40,00.
529. Oeconomia nova paa Danske. 1-4. Kbh. 1649. 30,00.
530. HERMAN WEIGERE, En Ræffue Bog, Reinicke Foss. Lybæk 1555. 200,00.
533. OLE WORM, De aureo cornu. Kbh. 1641. 12,00.
534. — Fasti Danici. Kbh. 1643. 12,00.
544-48. Udvalgte Viser fra Middelalderen. 1-5. Kbh. 1812-14. 28,00.
574. CHR. MOLBECH, Henrik Harpestrengs danske Lægebog. Kbh. 1826. 11,00.
576-78. P. E. MÜLLER, Sagabibliothek. 1-3. 1817-20. 18,00.
584-86. K. L. RAHBEK, Almindelig ældgammel Morskabslæsning. 1-3. 1828-30. 32,00.
589-90. J. M. THIELE, Danske Folkesagn. 1-4. 1819-23. 33,00.
591. M. C. ARNHOLTZ, Cronborg Slots Historie. 1836. 15,00.
592-93. JENS BAGGESEN, Ungdomsarbejder. 1-2. Kbh. 1791. 22,00.
594. — Labyrinten. I. Kbh. 1792. 16,00.
596. — Gengangeren. Kbh. 1807. 11,00.
597-98. — Eventyrer og Comiske Fortællinger. 1-2. 1807. 13,50.
599. — Skiemtsomme Riimbreve. 1807. 13,00.
606. — Søndagen. 1-5. Hæfte. Kbh. 1814. 10,00.
607. — Lille Søndag Aften. 1-13. Kbh. 1814. 13,00.
616. Kort historisk Beskrivelse over Kronborg samt Staden Helsingør. 10,00.
617. Beskrivelse over Christiansborg samt over den 1794 opkomne Ildebrand. Kbh. 1794. 11,00.
619-20. CERVANTES, Don Quixote, overs. af *Biehl*. 1-4. Kbh. 1776-77. 66,00.
621-22. Ossians Digte, overs. af *S. S. Blicher*. 1-2. Kbh. 1807. 30,00.
623. S. S. BLICHER, Bautastene. Odense 1823. 40,00.
624-25. — Samlede Digte. 1-2. Kbh. 1835. 61,00.
626. — Svithiod. Randers 1837. 11,00.
628. A. BORDING, Poetiske Skrifter. Kbh. 1735. 26,00.
629-31. C. BREDAHL, Dramatiske Scener. 1-3. Kbh. 1819-32. 25,00.
632. H. A. BRORSON, Troens rare Klenodie. Kbh. (1747). 47,00.
640. THOM. BRUUN, Toget til Sjælland og Kiøbenhavns Belejring. Kbh. 1807, m. flere Skrifter. 35,00.
642. Carter over den nye Landevej mel-

lem Kjøbenhavn og Corsøer. Og mellem Kjøbenhavn og Fredensborg. c. 1800. 40,00.

644. Dr. DAMPE, Prosa. 1ste-2den Samling. Kbh. 1820. 16,00.

646-49. JOHANNES EWALD, Samtlige Skrifter. 1-4. Kbh. 1780-91. 72,00.

654. N. F. S. GRUNDTVIG, Idunna. 1811. Med 12 Maaneds-Kobbere. 74,00.

662. T. de HOFMAN, Om at tage og give Tiende. Kbh. 1750. 25,00.

663. L. HOLBERG, Peder Paars. Kbh. 1772. 4°. 200,00.

664-66. — Den Danske Skue-Plads. Deelt udi 5 Tomer. Kbh. [1742-53]. 125,00.

667. — Don Ranudo de Colibrados. Kbh. 1745. 85,00.

668. — Niels Klims underjordiske Rejse. Oversat af *Baggesen*. Kbh. 1789. 65,00.

669-71. — Dannemarks Riges Historie. 1-3. Kbh. 1732-35. 70,00.

672-74. — Dänische Reichs-Historie. 1-3. Flensborg 1757. 38,00.

675. — Bergens Beskrivelse. Kbh. 1737. 35,00.

677. — Lifs og Lefnets Beskrivelse. Bergen 1741. 52,00.

678. — Moralske Fabler. Kbh. 1751. 32,00.

679-83. — Epistler. 1-5. Kbh. 1748-54. 120,00.

686-88. G. L. LAHDE, Samling af fortjente danske Mænds Portraiter. 1-3. Kbh. 1798-1806. 105,00.

689. — Portræter med Biographier af Danske, Norske og Holstenere. 1-6. Hæfte. Kbh. 1805-08. 32,00.

690. — og K. L. RAHBEK, Mindesmærker. (Assistents-Kirkegaarden). Kbh. 1801-11. 135,00.

691. G. L. LAHDE. Samme Bog. 90,00.

692. — Kjøbenhavns Klædedragter. 35 kolorerede Kobberstik. 350,00.

693. LUXDORPH, Carmina. Kbh. 1775. 33,00.

694. MAS LASSES Faaklaaring øver di tou faalæ willele Begrauelser. Randers. 17,00.

696. O. F. MÜLLER, Flora Friedrichsdalina. 1767. 10,00,

717. OEHLENSCHLÄGER, Digte. Kbh. 1803. 27,00.

719. — Axel og Valborg. Kbh. 1810. 10,50.

722. — Helge. Et Digt. Kbh. 1814. 10,00.

724. — Nordens Guder. Kbh. 1819. 20,00.

725. — Norgesrejsen. Kbh. 1834. 14,00.

728. Poetiske Samlinger. Udgivne af et Selskab. 1-3. Kbh. 1775-93. 46,00.

729. E. PONTOPPIDAN, Origines Hafnienses. Kbh. 1760. 62,00.

730-36. — Den danske Atlas. 1-7. Kbh. 1763-81. 355,00.

740. K. L. RAHBEK, Prosaiske Forsøg. Kbh. 1785. 15,00.

743. C. F. REISER, Historiske Beskrivelse over den store Ildebrand 1728 m. flere Skrifter. Kbh. 1784. 65,00.

747-50. Salonen. Et belletristisk Maanedsskrift. Redigeret af G. Siesby. 1-4. Kbh. 1840-42. 35,00.

751. Selskabs-Sange med Melodier. Kbh. 1785. 25,00.

754. J. SCHUPPIUS, De listige og utroe Tjeneste Piger. Kbh. 1752. 14,50.

755. E. STORM, Indfødsretten. Kbh. 1778. 10,50.

756-60. P. F. SUHM, Critisk Historie af Danmark. 1-5. Kbh. 1774-81. 21,00.
762. LAURITS THURA, Hans Rostgaards Liiv og Levnet. Kbh. 1726. 120,00.
763-54. — Den danske Vitruvius. 1-2. Kbh. 1740-49. 430,00.
765. — Hafnia hodierna. Kbh. 1748. 410,00.
769-70. P. WANDALL, De paa Jægerspris ved Mindestene hædrede Mænds Levnets-Beskrivelse. 1-2. Kbh. 1783-94. 40,00.
771. Kiøbenhavns politiske Veyviser for 1771. 40,00.
774. J. H. WESSEL, Votre Serviteur Otiosis. Nr. 1-54. Kbh. 1784. 230,00.
775-76. — Samtlige Skrivter. 1-2. Kbh. 1787. 110,00.
777. [WIVET,] Beskrivelse af en Reise . . . Kbh. 1787. 15,00.
779. M. WINTHER, Sanderumgaards Have. Kbh. 1824. 23,00.
780. Bind med Fredr. 5tes kronede Monogram. 35,00.
781-82. To Bind af Pergament. Udførte for Caroline Mathilde og Chr. 7de. 525,00.
783. Bind fra Kammerherre Fr. Walters Bibliotek. 97.00.
784. Bind fra Walters Bibliotek. 42,00.
785. Bind fra Walters Bibliotek. 45,00.
786. Bind fra Walters Bibliotek. 53,00.
787. Bind med Greve A. G. Molkte's Super-Exlibris. 11,00.
788. Bind med Grev J. H. E. Bernstorff's Super-Exlibris. 35,00.
789. Bind af brunt Kalveskind. 19,00.
790. Spejlbind med Chr. 7's Monogram. 45,00.
791. Bind af rødt Maroquin. 21,00.
792. Bind af rødt Maroquin. 16,00.
798. Tvillingbind af brunt Kalveskind. 312,00.
799. Tvillingbind af farvet Pergament med Chr. 7's Monogram. 125,00.
800. Bind af Pergament. 1749. 46,00.
801. Bind af farvet Pergament med Chr. 7's kronede Monogram. 90,00.
802. Som foregaaende. 90,00.
804. Hjerteklapsbind. 58,00.
805. Bind af rødt Maroquin. 70,00.
806. Bind af farvet Pergament. 18,00.
807. Bind af marmoreret Kalveskind. 51,00.
809. AESOP, Udvalgte Fabler. Kbh. 1747. 17,50.
818. APPIAN, Historie om Roms Borgerkrige. Aarhus 1806. 10,50.
829-30. COLUMELLA, Om Landoekonomi. 1-2. Kbh. 1806. 10,00.
831. CORNELIUS NEPOS, Om Fornemme Herrers Liff oc Leffnet. Kbh. 1669. 10,00.
835. CURTIUS RUFUS, Darii og Alexandri Magni Bedrifter. Kbh. 1704. 43,00.
849. EUCLID, Første Grund til Geometrien. Kbh. 1744. 15,00.
851. LUCIUS FLORUS, Roms Opkomst. Kbh. 1699. 16,00.
854. HERODIAN, Historie. Oversat af *L. Holberg*. Kbh. 1746. 34,00.
858. HESIODUS. Fordansket af *H. T. Gerner*. Kbh. 1670. 30,00.
875-81. LIVIUS, Romerske Historie. Oversat af *R. Møller*. 1-7. Kbh. 1800-18. 38,00.
893. OVID, Metamorphoses oversatte af *N. K. Bredal*. 1758. 21,00.
899-902. PLAUTUS, Komedier. Oversat af *Guldberg*. 1-4. Kbh. 1812. 15,00.
909. PYTHAGORÆ Gyldene Vers.

Oversat af *P. F. Suhm*. Kbh. 1750. 30,00.

914. SENECA, Skriffter. Oversat af *[Birgitte Tott]*. Sorø 1658. 410,00.

924-27. TACITUS, Aarbøger. Oversat af *J. Baden*. 1-4. Kbh. 1773-82. 19,00.

929. TERENTS, Comoedier. Oversat af *(M. Rynning)*. Kbh. (1755). 10,00.

938. VIRGIL, Georgica eller Bonde-Verk, oversatte af *Mikkel Christ. Raun*. Kbh. 1680. 140,00.

950. JOH. GERHARDUS, Fimtiu Heilagar Hugvekiur. Hoolum 1634. 31,00.

951. GUDBRAND THORLAKSENS Gradual. Hoolum c. 1725. 30,00.

956. Lögbok Islendinga. Hoolum 1707. 31,00.

959. VIDALIN, Siö Predikaner. Hialltadal 1731. 31,00.

964. OLAUS MAGNUS, Historia delle gente et della natura delle cose settentrionale. Venedig, Giunta, 1565. 150,00.

965. — Historia de gentibus septentrionalibus. Antwerpen 1558. 75,00.

967-68. PUFENDORF, Histoire du regne de *Charles Gustave*. Nürnberg 1697. 175,00.

969. W. H. AINSWORTH, The Tower of London. London 1840. 40,00.

970. — Crichton, a romance. London 1849. 20,00.

976-80. BYRON, Works. 1-5, London 1821. 50,00.

988. G. AND R. CRUIKSHANK, Illustrations of Humphrey Clinker, Roderich Random etc. London 1836. 35,00.

989. CHARLES DICKENS, The Pickwick Club. London 1837. 75,00.

990-92. CHARLES DICKENS, Oliver Twist. 1-3 .London 1838. 210,00.

993-95. — Oliver Twist. 2. Edition. 1838. 25,00.

996. — Sketches. London 1839. 41,00.

997. — Nicholas Nickleby. London 1839. 50,00.

998-1000. — Master Humphrey's clock. 1-3. London 1840. 33,00.

1001. — Sketches of young ladies. London 1843. 25,00.

1002. — Martin Chuzzlewit. London 1844. 51,00.

1003. — Pictures from Italy. London 1848. 25,00.

1004. — A christmas carol. London 1843. 52,00.

1005. — The Chimes. London 1845. 31,00.

1006. — The cricket on the hearth. London 1846. 27,00.

1007. — The battle of life. London 1846. 26,00.

1008. — The haunted man. London 1848. 22,00.

1009. — Dombey and Son. London 1848. 61,00.

1010. — David Copperfield. London 1850. 125,00.

1011. — Bleak House. London 1853. 56,00.

1012. — Hard times. Lond. 1854. 60,00.

1013. — Little Dorrit. London 1857. 88,00.

1014. — A tale of two cities. London 1859. 70,00.

1015-16. — Our mutual friend. London 1865. 38,00.

1017. — The mystery of Edwin Drood. London 1870. 35,00.

1018. A. FELDBORG, Denmark delineated. Edinburgh 1824. 16,00.

1019. OLIVER GOLDSMITH, Poems. London 1816. 51,00.
1020-21. — The history of Rome. 1-2. London 1817. 15,00.
1023-25. CERVANTES, Don Quixote. 1-3. London 1833. 25,00.
1026-29. SMOLLET, The adventures of Peregrine Pickle. 1-4. London ca. 1800. 22,00.
1033. W. M. THACKERAY, Vanity fair. London 1848. 120,00.
1034-35. — The Virginians. 1-2. London. 1858. 24,00.
1036-37. — The history of Pendennis. 1-2. London 1848. 125,00.
1038. — The book of Snobs. London 1858. 70,00.
1042. Bogbind. Blindtrykt Kalveskind. c. 1550. 105,00.
1046-47. — To Bind af brunt Maroquin. 82,00.
1071. Biblia. Lyon. 1521. 63,00.
1090-98. Les Français peints par euxmêmes. 1-9. Paris 1840-42. 235,00.
1099. GAVARNI, La correctionelle. Paris 1840. 71,00.
1117. HANS HOLBEIN, Icones historiarum veteris testamenti. Lyon 1547. 110,00.
1118. — Les images de la mort. Lyon 1547. 235,00.
1132. Horae ad usum Romanum. Paris 1505. Trykt paa Pergament. 300,00.
1133. Heures à l'usage de Rome. Paris 1516. 360,00.
1134. Horae, beate Marie virginis ad usum Romanum. Paris 1527. Trykt paa Pergament. 310,00.
1139-43. F. E. MEZERAT, Histoire de France. 1-3. (5 vols). Paris 1643. 205,00.
1144. Missale Leodiensis (Liège). Paris 1509. 110,00.
1158. GEOFROY TORY, Champfleury. Paris 1529. 250,00.
1195. DORAT, Les baisers. La Haye 1770. 125,00.
1212-17. LA FONTAINE, Oeuvres complettes. 1-6. Paris 1814. 73,00.
1218-20. M. de FONTENELLE, Oeuvres diverses. 1-3. La Haye 1728-29. Fol. 310,00.
1240-41. LUCRÈCE, Tito Lucrezio Caro della natura delle cose libri. 1-2. Amsterdam (Paris) 1754. 535,00.
1259-64. MOLIÈRE, Oeuvres. 1-6. Paris 1773. 270,00.
1290-91. M. ROUCHER, Les Mois. Poëme. 1-2. Paris 1779. 56,00.
1292-1308. J. J. ROUSSEAU, Oeuvres. 1-17. Genève 1782. 4°. 135,00.
1374-75. TORQUATO TASSO, La Gerusalemme liberata. 1-2. Paris 1771. 330,00.
1381-82. TERENTS, Comediæ sex. 1-2. Paris 1753. 55,00.
1386-87. VIRGIL, L'Eneide. 1-2. Paris 1760. 135,00.
1392. VOLTAIRE, Candide. 1-2. Berlin 1778. 42,00.
1401-02. To Bind af brunt Kalveskind. Udført for Henrik II af Frankrig. 405,00.
1403. Bind af brunt Kalveskind. Udført for Frants II af Frankrig. 200,00.
1410. Brunt Kalveskind. »Emaille-Bind«. 405,00.
1416. Rødt Maroquin. Udført for Dronning Maria Lesczinska. 103,00.
1417. Rødt Maroquin. Udført for Ludvig XV. 122,00.

1434. JUVENAL, Satyræ. Venedig, Aldus, 1501. 62,00.

1472. MACROBIUS, Interpretatio in somnium Scipionis. Florents, Giunta, 1515. 100,00.

1483. Deche de Tito Liuio vulgare historiate. Venedig 1502. 250,00.

1486. Missale Romanum. Venedig, Giunta, 1522. 132,00.

1492. PTOLOMÆUS, La geografia. Trad. di G. Ruscelli. Venedig 1561. 245,00.

1497. Olivengrønt Maroquin-Bogbind med Blindtryk og Haandforgyldning. Udført i Italien for Jean Grolier. 3100,00.

1498. Brunt Kalveskindbind. Udført for Demetrio Canevari. 250,00.

1500. Rødt Maroquin m. Colonnaernes Vaaben. 120,00.

1501. Rødt Maroquin. 102,00.

1503. Brunt Kalveskind. 102,00.

1504. Rødt Maroquin. Pave Clemens d. 12.s Vaaben. 100,00.

1526. Brunt Skindbind med blindtrykte Plader, ca. 1525. 105,00.

1527. Brunt Skindbind. 110,00.

1556. Esopus Leben und Fabeln. Freiburg 1555. 105,00.

1557. Samme Bog. Freib. 1569. 100,00.

1619. ALB. DÜRER, Vier Bücher von menschlicher Proportion. 1528. 75,00.

1627-28. GOETHE, Schriften. 1-4. Berlin 1779. 200,00.

1630-37. GOETHE, Schriften. 1-8. Leipzig 1790. 150,00.

1690-91. E. T. A. HOFFMANN, Fantasiestücke in Callot's Manier. 1-3. Bamberg 1814. 60,00.

1695-96. — Die Elixiere des Teufels. 1-2. Berlin 1815. 40,00.

1698-99. — Nachtstücke. 1-2. Berlin 1817. 35,00.

1700. — Klein Zaches genannt Zinnober. Berlin 1819. 45,00.

1705-08. — Die Serapions Brüder. 1-4. Berlin 1819-21. 25,00.

1709-10. — Die letzten Erzählungen. 1-2. Berlin 1825. 40,00.

1711. — Prinzessin Brambilla. Breslau 1821. 26,00.

1713. — Meister Floh. Frankfurt 1822. 30,00.

1715-16. — Lebens Ansichten des Katers Murr. 1-2. Berlin 1820-22. 95,00.

1718-27. — Ausgewählte Schriften. 1-10. Berlin 1827-28. 40,00.

1734. — Contes fantastiques. Paris 1843. 50,00.

1751. G. E. LESSING, Nathan der Weise. 1779. 35,00.

1752. — Trauerspiele. Berlin 1772. 40,00.

1763. LUTHER, Vermanunge zum Gebet wider den Türcken. Wittemberg 1541. 54,00.

1783. VITRUVIUS. 10 Bücher von der Architektur. Nürnberg 1548. 140,00.

PORTRÆTSTUDIER
OVER MÆND
FRA REFORMATIONSTIDEN
AF SOFUS LARSEN
II

I sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede dukker de literære Portrætserier op paa Bogmarkedet, eller rettere: i denne Periode og hele det følgende Aarhundrede bliver den Slags Publikationer ligefrem en Modeartikel, som formodentlig har betalt sig godt. Det er nemlig hyppigt Forlæggerne (ɔ: Bogtrykkerne), som tager Initiativet til saadanne Arbejder og i dette Øjemed allierer sig med et eller andet anset Navn i Literaturens Verden som Leder af Foretagendet og Forfatter eller Redaktør af Teksten, hvis Indhold er Ærevers (Elogia) og biografiske Notitser, for det meste paa Latin. Det er ikke godt at afgøre, i hvilket af Datidens førende Kulturlande, Italien eller Frankrig, Ideen først er undfanget; thi en Del af de ældste Værker af denne Art eksisterer næppe længer. De blev stillede i Skygge og fortrængte af Efterfølgerne, som tilegnede sig det brugbare Billedmateriale, hvor de fandt det — international Retsbeskyttelse eksisterede jo ikke dengang — og desuden havde de nyeste Publikationer altid Aktualitetens Interesse fremfor ældre Samlinger.

Den ejendommelige Blanding af Billedkunst, Biografi, epigrammatisk Digtning og mer eller mindre panegyrisk Rhetorik, som Recepten for saadanne Publikationer lyder paa, var aabenbart en literær Genre, der i lige høj Grad tiltalte Datidens Forfattere og Publikum. Det ældste *bevarede* Værk af denne Art er en lille, nu yderst sjælden Oktav med Titel: Icones insignium aliquot virorum. Lugduni apud Ioan. Tornaesium 1559. Det omfatter 145 Portrætter, om hvilke Brunet rigtigt bemærker, at de er »médiocrement gravés sur bois avec un texte non moins médiocre«. Af Dedikationen fremgaar, at den bekendte Bogtrykker Ioannes Tornaesius selv har kompileret den latinske Tekst. Originalstikkene til Billederne (145 smaa Medaljoner) havde han arvet efter sin Fader, der bar samme Navn som han, og efter hvem han overtog Trykkeriet. Kun et af disse forestiller en middelalderlig italiensk Lærd; Resten er Fantasiportrætter af Oldtidsberømtheder.

Omfang og Indhold af den Slags Billedserier var naturligvis meget forskelligt: I Almindelighed tager de kun Sigte paa Berømtheder indenfor en enkelt Klasse, Videnskab eller Tidsperiode; tidt er Stoffet endda yderligere begrænset af nationale Hensyn. Dog følges de trukne Grænser ingenlunde strengt; man overraskes ikke sjældent ved at træffe et Billede af Saul midt blandt Profeterne.

Det oprindelige Udgangspunkt og Grundlag maa rimeligvis søges i italienske Billedsamlinger (væsentlig Kopier) anlagte af enkelte rige og interesserede Amatører. I alt Fald kan det paavises, at Bogtrykkeren PIETRO PERNA har hentet en stor Del af sit Stof fra en Kilde af denne Art, PAULUS IOVIUS' berømte Museum. Det samme gælder om MARCO BENAVIDES' Værk: Illustrium iurisconsultorum imagines . . . ex Museo Mantuae Benavidis. Romae 1566. Fol., formodentlig ogsaa om FULVIUS URSINUS' Imagines et elogia virorum illustrium et eruditorum ex antiquis lapidibus et numismatibus expressa. 1570. Fol. De italienske Samlinger var naturligvis anlagte ud fra nationale Synspunkter, omfattede derfor væsentligt kun Portrætter af Landets egne Berømtheder supplerede med enkelte fremmede samt en Del Billeder af Oldtidens og Middelalderens store Mænd. Udgivere, som stillede sig til Opgave at levere en Portrætcyclus af mere almindelig Karakter, hvori der indrømmedes Nationerne nord for Alperne en mere fremskudt Plads, fandt i dem ikke det Materiale, de skulde bruge, men var nødte til møjsommeligt at sanke Stoffet sammen fra de paagældende selv og deres Slægt, eller fremstille en Række Billeder, af hvilke mange kun havde lidet med Virkeligheden at gøre.

Den sidste Fremgangsmaade har f. Eks. den kongelige Kosmograf ANDRÉ THEVET (f. 1502 † 1590) fulgt i det mægtige Folioværk, han 1584 udgav i to Bind hos Jacques

Kervers Enke og Guillaume Chaudière under Titlen: Les vrais portraits des hommes illustres grecs, latins et payens, anciens et modernes. Det indeholder ialt 219 (81 + 138) Portrætter, som han selv er meget stolt af. I Fortalen hedder det saaledes: »Et pour cest effect à falu que de Flandres i'aye attiré des meilleurs graueurs que ie pouuoye choisir«. Om Stikkenes kunstneriske Værdi skal jeg ikke udtale mig. Som Portrætbilleder er de fleste ganske uvederheftige; men enkelte gode Ting indeholder Værket dog ogsaa, saaledes det store Stik af Kong Henrik III i fuld Rustning. Mere beskeden i Udstyr, men ogsaa langt mere samvittighedsfuld og virkelighedstro er den Billedsamling, som den bekendte THEODOR BEZA offentliggjorde i Genève 1580 under Titlen: Icones id est verae imagines virorum doctrina simul et pietate illustrium . . . quibus adiectæ sunt nonnullæ picturæ, quas emblemata vocant. Bogen indeholder 96 latinske Biografier; men Billedernes Antal er kun 38. Overfor de øvrige 58 Levnedsbeskrivelser er anbragt tomme Rammer. Selv en Mand med saa stort et Navn og saa gode Forbindelser i lærde Krese som Beza havde altsaa Vanskelighed ved at fremskaffe det Billedstof, han skulde bruge.

Som ovenfor berørt er rimeligvis næppe alle de ældre Portrætserier af denne Art fra sidste Halvdel af 16. Aarhundrede bevarede. Sporløst forsvundne kan de dog

heller ikke siges at være; thi senere Udgivere har som sagt sparet sig en Del af det møjsommelige Samlerarbejde ved at reproducere deres Billedstof. Saaledes er det, saavidt jeg kan se, gaaet i alt Fald med en af de Portrætserier, som blev udgivet af den ovenfor nævnte Baseler Bogtrykker og Forlægger PIETRO PERNA, der i sit ny Fædreland synes at have virket som en Foregangsmand indenfor denne ejendommelige literære Genre. Han var født i Lucca noget før 1522, gik tidligt over til den nye Lære og tog af den Grund Ophold i Basel, hvor han ernærede sig som Bogtrykker og Boghandler og blev optaget i Borgerskabet 1557. Der endte han også efter et langt og virksomt Liv sine Dage (1582). Skøndt han var en ivrig Protestant, nærede han dog stadig en levende og uegennyttig Interesse for sit gamle Fædreland og den stolte Række af Aandens Stormænd, som det havde fostret, og trods de ikke smaa Ubehageligheder, som det lejlighedsvis forvoldte ham, søgte han ihærdigt at udbrede Kendskab til deres Værker og deres Liv blandt sine nye Landsmænd.

Fra et forretningsmæssigt Synspunkt var det utvivlsomt et stort og dristigt Foretagende, Perna indlod sig paa, da han bestemte sig til at udgive den berømte PAULUS JOVIUS' efterladte biografiske Værker. Jovius, der begyndte sin Løbebane som Jurist, senere gik i pavelig Tjeneste og 1552 endte sit Liv som Biskop i Nocera,

var født i Novocomum (ɔ: Como). Hele sit Liv igennem nærede han levende Interesse for Studiet af fremragende Mænds Levned, især de italienskes, og havde paa sit Landsted ved Comosøen anlagt et enestaaende Portrætgalleri af berømte Mænd, som han selv med berettiget Stolthed beskriver i Fortalen til Pauli Iovii Novocomensis, Episcopi Nucerini, Elogia virorum literis illustrium. Basel 1577. Fol. P. 3—5. Her hang Billeder (antagelig væsentlig Kopier) af en Mængde italienske og adskillige fremmede Storheder i skønne Rammer, og underneden var anbragt Oplysninger om deres Liv og Ærevers til deres Pris. Lige til sin Død arbejdede Biskoppen ivrigt paa at fuldstændiggøre Samlingen, og der var paa Salens Vægge reserveret Plads til dem, hvis Billeder han ønskede at optage med Angivelse af Navn og kortere eller længere Notitser om Levned og Fortjenester. En Del af det store literære Materiale, der dannede Samlingens Komplement, udkom 1551, Aaret før hans Død, i Firenze hos den hertugelige Bogtrykker Laurentius Torrentini; Forfatterens Fortale er dateret 1. Maj 1548. Her samlede han altsaa i et meget fornemt udstyret og sjælden smukt trykt Foliobind sine *afsluttede* biografiske Værker, hvert med sit Titelblad; men der findes heri ingen Billeder af de Mænd, hvis Liv og Person skildres. Efter Jovius' Død bevaredes baade hans literære Efterladenskaber og det vidtberømte Museum i Villaen ved Comosøen, an-

tagelig af hans Arvinger, og med dem maa Pietro Perna omtrent en Snes Aar efter Jovius' Død være traadt i Forbindelse for at udgive den Afdødes efterladte Skrifter i en stor Folioudgave illustreret med Gengivelser af alle de Billeder, Museet ejede. For at sikre sig Førsterangs Reproduktioner lod Perna den ansete Kunstner TOBIAS STIMMER rejse ned til Villaen og aftegne Portrætterne.[1] Senere blev de paa hans Værksted i Basel fortræffeligt skaarne i Træ. De pragtfulde italienske Renaissancerammer, der omgiver Billederne er rimeligvis kopierede efter dem, hvori de oprindelig var anbragte i Museet. Nogle enkelte af Træsnittene kan dog næppe være udførte af Stimmer. De paagældende tre à fire Snit er større end de andre, firkantede og har ingen Ramme; et enkelt af dem bærer Signaturen ₩. I Pernas Udgave, som udkom i Løbet af Aarene 1575—78 i Basel har ligesom i Torrentinis hvert Værk sit Titelblad; men de forekommer hyppigt samlede i ét enkelt Foliobind.

Den vigtigste Forøgelse, denne Udgave bringer i Forhold til sin Forgænger, er, bortset fra Illustrationerne, Jovius' Forarbejder til Elogia virorum literis illustrium. Perna klager selv i Fortalen over, at Udgifterne næsten var ved at vokse ham over Hovedet. At Foretagendet maa have kostet mange Penge, ses ogsaa ved første Øjekast. Rimeligvis var dette Grunden til, at han gik i Kompagni om Udgivelsen med sin rige og ansete Kollega, Bog-

trykkeren HENRIC PETRI i Basel. I det lange Løb maa Joviusudgaven dog have svaret Regning, da Perna udsender flere af Skrifterne enkeltvis i ny Oplag med de samme Træsnit, men med vekslende Titler.[2] Det, der bærer Titlen Elogia virorum bellica virtute illustrium, udkom samme Aar som han døde (1582) med tysk Tekst, oversat af MICHAEL BEUTHER,[3] og af dette sidste Arbejde besørgede Svigersønnen CONRAD WALDKIRCH 1587 en ny Titeludgave.[4]

Det var altsaa ikke nogen helt ringe Virksomhed, den initiativrige Italiener gennem sine Joviusudgaver udfoldede paa dette specielle Felt, og den indskrænkede sig ikke til dem alene. Han har desuden offentliggjort et, som det synes, nu tabt større Værk af lignende Art, en Samling Portrætter (rimeligvis med Tekst af den sædvanlige Karakter), der væsentlig omfattede *tyske* Berømtheder paa Literaturens og Videnskabens Omraade, altsaa en Paralel til det ovenfor nævnte illustrerede Arbejde af Jovius, hvori hovedsagelig fremragende Italienere var afbildede. Dette Værk har som Kilde og Forbillede for senere Publikationer spillet en overordentlig betydelig Rolle, og selv med de forhaandenværende ufuldkomne Hjælpemidler[5] tror jeg mig i Stand til at eftervise Spor deraf. Det eneste Sted, hvor det paagældende Arbejde overhovedet omtales, er den bekendte i sin Tid højt ansete NICOLAUS REUSNERS saakaldte »Contrafacturbuch«,

hvis fulde Titel lyder: Contrafacturbuch. Ware und Lebendige Bildnussen etlicher weitberhümbten vnnd Hochgelehrten Männer in Teutschland. So beide die Religion auch gute Künste vn̄ Sprachen . . . . . an Liechtstag widerumb gebracht. Sampt angehengten kurtzen Elogijs vnd Lobsprüchen in vier Reim gefasst. Durch Christophorum Reusnerum 1587 (Strassburg). 8vo. Det er jo muligt, at disse elendige tyske Rim skyldes R.; men i saa Fald er det ogsaa den eneste Andel, han har i denne Bearbejdelse af en faa Maaneder i Forvejen af ham med latinsk Tekst for Jobin udgivet Portrætcyclus. Ansvaret for den paa rædselsfuldt Tysk affattede Fortale falder udelukkende paa Bogtrykkeren og Forlæggeren BERNHART JOBIN, der dedicerer Bogen til »Dem Edlen, Gestrengen, Ehrenvesten, Weissen vnd frommen Hern Johan Anton Tillier geordneter *Seckelmeister* bei der uralten Statt Bern«. Paa et Tysk, der er saa umuligt, at Læseren under Arbejdet med at faa fat paa Meningen uvilkaarligt mindes Talleyrands bekendte Ord, at Mennesket har faaet Talen for at skjule sine Tanker, fortæller han vidt og bredt om Bogens Formaal, berører ogsaa sin Forbindelse med den bekendte Kunstner TOBIAS STIMMER († 1582), hvem han kalder »meinen lieben Gevatter selig«. Anledningen er den Støtte, Jobin ved Fremstillingen af disse Billeder har haft af den afdøde Stimmers Discipel CHRISTOPH MAURER VON ZÜRCH, som »im

gegenwärtigen vnnd noch hoffentlich ferner folgendem Werck erschinen vnd erscheinen werden ausz meinen Embsigen vn̄ freundlichen anhalten mir zu gefallen hat willfärig erzeigt«. Ligesom Maurer ved denne Lejlighed, saaledes har tidligere ved Udgivelsen af en Række Paveportrætter[6] Stimmer selv staaet ham bi i det kunstneriske Arbejde, og ikke ham alene, men ogsaa andre Forlæggere »gleich wie solches aus des Petri Perne zu Basel Publicierten Teutschen Bildnussen ist zu ersehen«.

Dette kan jo ikke kaldes fyldestgørende Oplysninger om det nævnte Værk; det er lige nok til at fastslaa, at et saadant engang har eksisteret.

At Jobin med Betegnelsen »teutsche Bildnusse« skulde have sigtet til et af de af Perna udgivne Skrifter, som nu kendes, er næppe muligt. Det eneste, der i saa Tilfælde kunde være Tale om, er den *illustrerede tyske* Udgave af Jovius' *Elogia virorum bellica virtute illustrium;* men at en Række Billeder af fremmede Krigsmænd skulde være betegnet simpelthen som tyske Billeder, blot fordi Teksten var oversat fra Latin til Tysk, synes mig lidet troligt. Nej, der maa rimeligvis være tænkt paa en Samling Portrætter af Datidens tyske Berømtheder, og kun paa Literaturens og Videnskabens Omraade fandtes dengang saamange, at der kunde dannes en hel Serie.

Det kan maaske synes et temmelig haabløst Foretagende at ville paavise Kopier af en Billedserie, som ikke

eksisterer længer, og om hvis Indhold der ikke engang foreligger nøjagtig Angivelse. Fuldkommen sikre Kriterier for, at de Samlinger, som — i hvert Fald for en ikke ringe Del af Materialet — formodes at være Kopier af Pernas Værk, virkelig ogsaa er det, vil det under saadanne Forhold være saa godt som umuligt at skaffe. Udgiverne ansaa sig ikke for forpligtede til at give Oplysninger om de hyppigt meget store Laan, de havde gjort hos Forgængerne; det, Titlen lyder paa og Fortalerne forsikrer, er derfor gennemgaaende, forsaavidt da i det Hele taget dette Forhold berøres, at Billederne er originale, selv om de fleste af dem i Virkeligheden kun er Gengivelser paa anden eller tredie Haand. Derfor er man, naar Kilden ikke eksisterer længer, og direkte Sammenligning saaledes viser sig uigennemførlig, tvunget til at dømme paa Indicier, og fra et Par Portrætter i Fabricius' Samling mener jeg, at tydelige Spor fører op netop mod Pernas »teutsche Bildnusse« som den oprindelige Kilde.

Det ene forestiller den i Samtiden højtansete Theolog og Skribent Johannes Brentius, de würtembergske Hertugers Tillidsmand paa det kirkelige Omraade, død som Provst i Tübingen 1570; det andet en af Zwinglis Tilhængere, den lærde Hebraist Leo Judæ (d. 1543), som oversatte det gamle Testamente smukt og korrekt baade paa Latin og Tysk. Begge Billeder har tydeligt nok engang tilhørt samme Værk: Størrelsen er ens, ligesaa Papiret,

Afb. 1. Johannes Brentius. Efter H. Hondius' Stik i Fabricius' Samling.

Afb. 2. Leo Judæ. Efter H. Hondius' Stik i Fabricius' Samling.

hvorpaa de er trykte; endvidere bærer begge Signaturen Hh og Mærket »cum privilegio«, der viser, at de maa have tilhørt en i Bogform udgivet Portrætserie, ellers vilde der jo ikke have været nogen Mening i paa denne Maade at sikre sig mod Eftertryk.

Hr. Direktør KARL MADSEN har velvilligst oplyst mig om, at disse Billeder maa være udførte i HENDRIK HONDIUS' Værksted (f. 1573 † 1662) — Mærket er nemlig hans — og at de sandsynligvis hørte til en af ham illustreret theologisk Billedserie. Af saadanne har jeg kun fundet citeret én, som er redigeret af JACOB VERHEIDEN og i Tiden 1601—1603 udkom i flere forskellige Udgaver i Haag baade med latinsk og hollandsk Text.[7] Disse Verheidenske Udgaver er imidlertid vidt forskellige fra den, til hvilken de to Portrætter fra Fabricius' Samling samt det nedenfor omtalte af Pietro Paolo Vergerio engang hørte. Stikkene mangler nemlig Mærket »cum privilegio« og kan ikke være Aftryk af de originale Plader, Udførelsen er ogsaa temmelig ringe; desuden bærer en Del af dem anden Signatur, og Udvalget af Portrætter maa i den oprindelige Udgave have været et helt andet; thi medens Verheiden i sine Udgaver har medtaget Vergerio, findes hos ham hverken Brentius' eller Leo Judas Billede. Den hollandske Kvartudgave fra 1601 henviser jo til en tidligere latinsk, som jeg ikke kender og intetsteds har set citeret; men da den rimeligvis stemmede med den hollandske

Oversættelse, falder efter al Sandsynlighed heller ikke den sammen med den søgte Originaludgave af Hondius' Stik, af hvilke jeg altsaa kun kender de ovenanførte tre: to Portrætter fra Fabricius' Samling (Afb. 1—2) samt Stikket af Vergerio (Afb. 3), som findes i Lutherhalle i Wittenberg. Disse tre Stik og formodentlig adskillige andre af samme Serie — hvad vi kan slutte os til af Verheidens Udgaver — har Hondius kopieret eller ladet kopiere efter et ældre Værk. Vi ejer nemlig to Gengivelser af de selv samme Portrætter af Brentius og Leo Judæ, men fra en *tidligere* Tid, og da disse sidste stemmer nøje overens indbyrdes, men afviger fra Hondius' Gengivelser i flere mer eller mindre væsentlige Enkeltheder, er det dermed givet, at Hondius eller hans Medarbejdere har benyttet deres Forlag temmelig frit, hvad nedenfor vil blive nøjere paavist. Som Kunstværker betragtet kan man vel nok betegne dem som hæderlige og gode Arbejder; men de er dog — for at bruge en holbergsk Karakteristik — »derhos saadanne, som uden Trolddom kan gøres«.

Det er givet, at der i disse to Stik vanskeligt vil kunne findes et eneste Spor, som blot med nogen Rimelighed kan siges at pege netop mod Pietro Pernas »teutsche Bildnusse« som den oprindelige Kilde. Derimod eksisterer der, som anført, et tredie Portræt, hørende til ganske samme Serie, som efter min Formening i høj Grad bestyrker denne

PET. PAVL. VERGERIVS EPISC

Hic est VERGERIVS, Roma qui missus ab urbe
Germanos inter Pontificem celebrat.
andem LVTERVM laudat CHRISTIQ. Ministros:
Atque ANTICHRISTVM Pontificem esse probat

Afb. 3. Paolo Vergerio. Originalstikket i Lutherhalle i Wittenberg.

Antagelse. I Lutherhalle i Wittenberg[8] findes nemlig et kobberstukket Billede af Italieneren Pietro Paolo Vergerio med et latinsk Vers under. Ligesom de to ovenfor anførte bærer det Mærket Hh og Betegnelsen »cum privilegio«, er altsaa utvivlsomt »in diesem Bund das dritte«. VERGERIO er født i Capodistria 1497 eller 98; han studerede først Jura, men traadte efter sin Hustrus tidlige Død i Kirkens Tjeneste, hvor han hurtigt avancerede op til høje Poster. Han tilhørte det katholske Reformparti, hvis Tilhængere mente, at det skilte kunde samles igen, naar de iøjnefaldende Brøst, Kirken led under, blev hævede. Midlet og Vejen hertil søgte han i Sammenkaldelsen af et almindeligt Concilium. Af Paven blev han udnævnt til Biskop først i Modrusz, senere i sin Fødeby Capodistria, og drog som pavelig Nuntius flere Gange til Tyskland for om muligt at bevæge de tyske Fyrster til at tage Del i det paatænkte Concil i Mantova. Samtidig udfoldede han en frodig Forfattervirksomhed til Forsvar for sine Anskuelser. Det blev imidlertid ikke Contarinis og Vergerios formidlende Retning, som sejrede indenfor Kirken, men Reaktionen, og dens skarpe Optræden mod ham bidrog vistnok sit til hurtigt at drive den myndige og selvbevidste Mand fra Oppositionen over i Lutheranernes Lejr. Det afgørende Omslag i hans Synspunkter indtraadte 1546; 3. Juli 1549 blev han ved Dom afsat som Biskop.

To Maaneder i Forvejen var Vergerio flygtet til Schweiz og vendte aldrig mere tilbage til Italien; det vilde sikkert ogsaa have bekommet ham saare ilde. Han blev først kaldet til Præst i Vicosoprano, en Virksomhed som næppe tiltalte den forhenværende pavelige Nuntius, der havde været vant til at færdes i Fyrstesale, og forøvrigt heller ikke paa nogen Maade svarede til hans fremragende Evner som Diplomat og Skribent. Dem fik han dog snart god Brug for, da Hertug CHRISTOPHER af Würtemberg kaldte ham til Tübingen, udnævnte ham til sin Raad og benyttede hans Arbejde i Agitationens Tjeneste. Paa denne Post var Vergerio atter i sit Es: Hans Livs sidste Aar var optaget af diplomatiske Rejser med kirkelige Formaal og samtidig fik han rig Lejlighed til at bruge sin polemiske Pen, som han var en sand Mester i at føre (d. 4. Oktbr. 1564). Det gik Vergerio som alle de andre fremragende Italienere, der blev grebne af den ny Lære. Saasnart Reaktionen indenfor Katholicismen fik Magt, som den havde Vilje, formede hans Liv sig som et Martyrium for hans Tro, og ligesom sine Landsmænd af samme stærkt udprægede aandelige Støbning (Bernardino Ochino og Lelio Sozini) havde han svært ved at lade sig indespærre indenfor de bestaaende Konfessioners Hønsegaard: det var jo netop den gennem Kamp erhvervede personligt farvede Overbevisning, der havde bragt ham til Brud med Fædrenes Tro. Derfor var det sikkert

klogt handlet af ham at søge til Diplomatiet og undgaa praktisk Virksomhed i Kirkens Tjeneste. Hans Art og Væsen passede ikke til den tyske evangeliske Kammertone; Tyskerne saa med Mistillid paa den tidligere pavelige Nuntius, og hans literære Fortjenester forstod de ikke ret at vurdere. I Italien havde han derimod før Bruddet med Katholicismen et stort Navn. Jovius reserverede saaledes i sit Museum en Plads til hans Billede og anbragte derunder smigrende Udtalelser baade i Vers og paa Prosa;[9] men et Portræt af ham ejede han ikke, og heller ikke i de andre nu kendte Serier fra Slutningen af 16. Aarhundrede findes et saadant: desmere overraskende virker det derfor at træffe dette Ansigt i Hondius' Samling. Rent formelt finder det naturligvis sin Forklaring i det Synspunkt for Udvalget, som Værkets Redaktør havde anlagt (effigies theologorum, qui Romanum Antichristum oppugnarunt). Men den Mulighed, at Vedkommende i rigtig Vurdering af Vergerios Fortjenester paa eget Initiativ skulde have føjet ogsaa dette Billede, skøndt det ikke fandtes i hans Kilde, ind i Serien og mer end tredive Aar efter Biskoppens Død i det fremmede Land overhovedet været i Stand til at fremskaffe et saadant Portræt, kan man roligt lade ude af Betragtning. Hondius' Samling var som de fleste andre, der saa Lyset i Datiden, sikkert en ren og skær Boghandlerentreprise, anlagt paa at betale sig. Brentius' og

Leo Judas Billeder blev laante fra et dengang let tilgængeligt Værk, og det samme gælder sikkert om Størsteparten af de øvrige deriblandt Vergerios.

Spørgsmaaletbliverda,frahvilken ældre Samling disse tre Portrætter kan være laante. Efter dem at dømme er det klart, at Udgiveren af vedkommende Kildesamling maa have været en svoren Tilhænger af den evangeliske Lære; at en Katholik skulde have indladt sig paa et saadant Foretagende, er utænkeligt. Endvidere maa det have været en Mand med udpræget Interesse for italiensk Aandsliv og dets Repræsentanter, ellers vilde han aldrig have optaget et Billede af Vergerio og formodentlig ogsaa have været ude af Stand til at fremskaffe et saadant.

Efter mit Kendskab til Datidens literære Verden passer disse Indicier kun paa en eneste Udgiver fra Slutningen af det 16. Aarhundrede: Pietro Perna i Basel. Hans Interesse for det gamle Fædreland og dets Storheder paa Aandens Omraade er allerede omtalt ovenfor; den lagde sig bl. a. for Dagen i Udgaverne af Jovius' Værker, hvis Forudsætning sikkert har været særdeles gode Forbindelser i de paagældende Krese. Disse Interesser bragte ham lejlighedsvis paa det sorte Brædt i hans ny Hjemstavn, det ivrigt evangelisksindede Basel; men paa hans utvivlsomt ærlige protestantiske Sindelag prellede alle Angreb af. For sin Tros Skyld havde Perna under et Ophold i sin Fædrenestad Lucca maattet prøve

Inkvisitionens Fængsler; hans religiøse Standpunkt er uomtvisteligt, og naar han offentliggjorde en Samling tyske Billeder, hvori utvivlsomt en stor Del fremragende tyske Trosfællers Portrætter fandtes, saa kan ogsaa dette Foretagende i visse Maader betragtes som et Vidnesbyrd om hans Sympathi for Protestantismens Sag.

De tre ovenfor omtalte Billeder hører ikke hjemme i nogen af Pernas bevarede Publikationer; men de kan trods Vergerio, som jo af Fødsel var en Italiener, særdeles vel have haft Plads i det tabte Værk, der omtales som »teutsche Bildnusse«. Den Betegnelse kan nemlig ikke, som alt ovenfor berørt, opfattes som en virkelig Titel, men kun som en omtrentlig Karakteristik af Indholdet, et Navn, hvorunder Værket gik i daglig Tale, og som med samme Ret kunde være brugt f. Eks. om Jobins Contrafacturbuch, hvor man ved Siden af en lang Række tyske Berømtheder træffer enkelte, som slet ikke synes at høre hjemme i dette Selskab saasom Oldtidsgeografen Claudius Ptolemæus.

Tres faciunt collegium siger et latinsk Ordsprog; men tre Billeder er ikke nok til at give os det rette Begreb om Indholdet af en saa omfattende Serie, som Pernas »teutsche Bildnusse« rimeligvis var. Her vilde heller ikke et fuldstændigt Eksemplar af Hondius' *originale* Samling, hvis et saadant var til at faa fat i, hvad det desværre ikke er, kunne hjælpe; thi efter Titlen at dømme maa dette

Udvalg jo have været ret snævert begrænset, nemlig til Theologer, som havde bekæmpet Pavedømmet.

Verheiden og Hondius var imidlertid ikke de eneste, som udnyttede den gamle Baseler Bogtrykkers Arbejde. De havde *Forgængere,* der anlagde bredere Rammer for deres Publikationer og derfor optog mere Stof fra den fælles Kilde. Jeg tænker navnlig paa to Serier, som saa Lyset mod Slutningen af det 16. Aarhundrede, den ene endda paa Tærsklen af det 17., og i Samtiden aabenbart spillede en fremtrædende Rolle paa dette Omraade, nemlig NICOLAUS REUSNERS Icones sive imagines virorum literis illustrium. Strassburg. 1587. 8vo samt Fortsættelsen (III og IV Tome) af J. J. BOISSARDS Icones virorum illustrium doctrina et eruditione præstantium, der under en lidt forskellig Titel blev udgivet af Kobberstikkeren og Bogtrykkeren THEODOR DE BRY'S Sønner i Frankfurt a. M. 1598—99. 4to [10]. Teksten i disse to Værker er forskellig, selv om ogsaa enkelte Ærevers kan findes begge Steder, men ca. 4/5 af Portrætterne er identiske, dvs. de forestiller ikke blot de samme Mænd, men er Kopier efter samme Forlag, og blandt disse for begge Samlinger fælles Billeder møder vi ogsaa de to ovenfor gengivne Portrætter fra Hondius' Samling af Brentius og Leo Judæ (Afb. 4—7).

En Sammenligning med disse Gengivelser vil vise Rigtigheden af det, jeg ovenfor hævdede, at Hondius' Be-

Johannes Brentius der H. Schrifft 77
Probst zu Studgard.

WEJt mein Heimmat/Hall in Schwaben
Zum Predigr macht mich/durch Gotts gabn/
Zu Tübingn Schul vnd Kirch anricht/
Zu Studgard Probst stirb/nach Gotts gricht.
Starb im Jar. 1570. K v

Afb. 4. Johannes Brentius. Efter Træsnit af Christ. Maurer.

Afb. 5. Johannes Brentius. Efter Kobberstik af de Bry.

Leo Judae Prediger zu Zürch. 26

GOtts Kirch der löblichn Eydgnoschafft
So mich gzeugt/hielt mit dienst verhafft/
Das ich zu Zürch predig vil Jar/
Auch Zwingl Schrifften an tag bring gar.
Starb im Jar. 1544. D ij

Afb. 6. Leo Judæ. Efter Træsnit af Christ. Maurer.

Afb. 7. Leo Judæ. Efter Kobberstik af de Bry.

handling var temmelig fri. Paa hans Gengivelse mangler saaledes Brentius' Billede Halslinningen med dens Pibestrimmel, der er et nødvendigt Tilbehør til det 16. Aarhundredes Underklædning (smlgn. Portrætterne i første Afsnit af Amsdorff og Melanchton), endvidere er Kappens Brystfolder arrangerede paa en afvigende Maade, og Næsen har faaet en Krumning, der ikke tilkommer den. Leo Judas Haar er blevet til en svær vandkæmmet Masse, og hans Ansigtstræk er ikke saa lidt ændrede: Øjnene har tabt deres hvasse Udtryk, Blikket er svømmende; det ser næsten ud, som om Manden var nærsynet. Endelig er Overklædningens lodrette Folder formede saa massivt, som om de var skaarne i Træ.

Naturligvis er det muligt, at Hondius' Ændringer ikke skyldes ham selv, men fandtes i et nu ubekendt Mellemled mellem ham og Originalen, men sandsynligt er det ikke, da Fortsættelsen af Boissards Værk (III og IV Tome) udkom 1598—99, medens Hondius' latinske Originaludgave maa have set Lyset ca. 1600.

Jeg antager altsaa i Henhold til det Fingerpeg, de to Portrætter fra Fabricius' Samling giver os, at Forlæggerne af Reusners Icones og Fortsættelsen af Boissiers Værk (Bogtrykkeren Bernhart Jobin og Kobberstikkeren Theod. de Bry) tidligere end Hondius og i større Omfang udnyttede Pietro Pernas »teutsche Bildnusse« ved Laan af en stor Mængde ældre Portrætter, til hvilke de føjede

Billeder af deres egne Samtidige. De Portrætter, der er fælles for begge, har de laant fra Perna, de øvrige er fremskaffede ad andre Veje. Til Støtte for denne Antagelse kan endvidere anføres, at hvis de ikke har benyttet Pernas Værk, maa de øjensynlig have øst af en anden for begge fælles Kilde; men en saadan lader sig ikke paavise, og det vilde vistnok være lidt for dristigt alene paa dette Grundlag at forudsætte endnu et tabt Værk af omtrent samme eller lignende Indhold som Pernas. Under alle Omstændigheder viser de to nævnte Værkers Tilblivelseshistorie, hvorledes en værgeløs Forgængers Billedstof flere Gange efter hinanden, i stor Udstrækning og ganske ugenert plyndres. Efter mit Skøn drejer det sig altsaa om det tidt nævnte Offer, og forsaavidt er Skildringen kun et nødvendigt Supplement til det sidste Afsnit af denne Undersøgelse; men tillige giver den et Indblik i Datidens literære Fabriksvirksomhed, og her behøver vi ikke at arbejde med Hypotheser og formodede Mellemled; Kendsgerningerne taler.

Teksten til *Icones sive imagines virorum literis illustrium* [11] er dels redigeret dels forfattet af den berømte oftere nævnte Retslærde Nicolaus Reusner (f. 1545 i Schlesien, d. 24. Febr. 1602). Han begyndte sin Karrière som juridisk Professor, gik senere over i høje administrative Stillinger og synes at have været en Mand, der sad inde med en ikke ringe Lærdom paa sit Omraade

og tillige forstod at gøre sig gældende ved praktisk Dygtighed. Den Yndest og Anerkendelse, han i saa rigt Maal vandt, skyldtes dog vistnok fuldt saameget de latinske Ærevers til Kongers og Stormænds Pris, han var en Mester i at ryste af sig, som hans omfattende juridiske Produktion. Paa Rigsdagen i Regensburg blev han kronet til Digter og af Kejser Rudolph II ophøjet til Pfalzgreve. Saavidt kunde dengang en habil latinsk Versificator drive det. Nu vilde sikkert hans Poesier blive regnede for Makulatur til Hobe.

Den ovennævnte Portrætserie fra 1587 dedicerede han med en lang latinsk Fortale til Kong Frederik II af Danmark, og Dedikationen maa have gjort den tilsigtede Virkning, thi Aaret efter Kongens Død (1589) dedicerer han Kansleren NIELS KAAS til Torupgaard et lignende Værk, hvis Tekst han havde besørget for Conrad Waldkirch i Basel,[12] og 1590 gentages i 2. Udgave af Icones Dedikationen til Kongen. Denne Gang er Værket endogsaa smykket med en flot Gengivelse af det danske Vaaben i Træsnit. At Reusner intetsomhelst har haft at gøre med Tilvejebringelsen af Billedstoffet[13] til dette Værk, det kan man ligefrem læse ud af hans Fortale.[14] Der beretter han nemlig, at Udgiveren Bernh. Jobin i de *nærmest foregaaende Aar* med stor Iver og stor Bekostning har samlet disse Billeder *allevegne fra* og ladet dem skære af den berømte Kunstner Tobias Stimmer.

Dette er notorisk urigtigt: Havde Jobin skaffet dem til Veje i de nærmest foregaaende Aar, saa kunde de ikke være skaarne af Stimmer; thi han døde 1582, altsaa fem Aar i Forvejen. Jobin selv vidste bedre Besked; i sin Fortale til Contrafacturbuch beretter han, at Billederne er skaarne af Christoph Maurer, Stimmers Discipel. Endelig kan vel en mindre Del (ca. 1/5) af disse Portrætter være sammensøgte allevegne fra og var det muligvis ogsaa, men Resten er til Hobe spejlvendte og paa Siderne beskaarne Kopier efter et ældre Værk, formodentlig netop efter den af Jobin i Fortalen til Contrafacturbuch med venlig Anerkendelse omtalte Samling »Peter Pernes teutsche Bildnusse«. Skæbnen har nemlig, som alt ovenfor berørt, føjet det saa, at omtrent en halv Snes Aar senere fandt det samme ældre Værk atter Naade for en Udgivers Øjne og blev benyttet til at kopiere efter. Denne Gang faldt det i Hænderne paa den i Liège fødte Kobberstikker THEODOR DE BRY, der gennem adskillige Aar lige til sin Død (1598) drev en stor Forretning med illustrerede Værker i Frankfurt a. M. Han har saaledes udgivet en stor illustreret Beskrivelse af Amerika og en Topografi af Rom, om hvilke han selv udtaler sig saaledes: »Americanam historiam septem voluminibus distinctam et ante Christiano orbi incognitas regiones detexi & Topographiam Romanæ urbis cum monumentis sepulchralibis in ære effictis«. Allerede i Slutningen af

Firserne maa han være traadt i Forbindelse med den højt ansete Lærde Jean Jacques Boissard fra Besançon (d. 1602), efter Datidens Maalestok en fremragende Arkæolog, der havde studeret Oldtidens Mindesmærker i Italien. Ved Siden deraf besad han et ikke helt ringe Talent for Tegning, beherskede som adskillige andre af sine Samtidige det latinske Sprog til Fuldkommenhed baade paa Prosa og Vers og havde udmærkede Forbindelser i lærde Krese. Før ham stak og udgav de Bry en Samling af de dengang overordentlig yndede Emblemata,[15] symbolske Tegninger med tilhørende Vers og Valgsprog, der kunde benyttes ved Udsmykning af fornemme Folks Huse og Gemakker, Monumenter o. l., undertiden finder man dem ogsaa anvendte som Exlibris. Allerede i Begyndelsen af Firserne havde Boissard tegnet Billederne til en Række Portrætmedaljoner (104) forestillende Krigere og Statsmænd; de blev udgivne, vistnok 1584, af Jean Aubry, Guldsmed i Metz. Af denne Udgave omtaler Brunet et eneste defekt Eksemplar, som han dog ikke selv har set.[16] Et nyt Oplag udkom i Metz 1591, denne Gang med Tavler stukne af Abr. Faber;[17] ogsaa denne Udgave synes at være en stor Sjældenhed. Jeg kender af disse Bøger desværre kun Titlerne, er altsaa ganske ude af Stand til at afgøre, om Samlingen er et nogenledes selvstændigt Arbejde, eller Portrætterne muligvis for en stor Del er laante fra Pernas illustrerede

Udgave af Jovius' Elogia virorum bellica virtute illustrium. Basel 1575. Fol. Titlen kunde tyde derpaa.

Omtrent 1596 havde Boissard en ny Samling paa ca. 50 Portrætter med latinsk Tekst af den sædvanlige Art færdig, som han tilbød de Bry. Denne gik med Glæde ind paa at stikke og udgive dem; de udkom 1597 paa hans Forlag under Titlen [18]: Icones virorum illustr. doctrina et eruditione præstantium ad vivum effictae cum eorum vitis descriptis a Jan. Jac. Boissard. Omnia recens in aes artificiose incisa et demum foras data per Theod. de Bry. Francof. ad M. 1597. 4to.

Det var altsaa Videnskabsmænd og Literater, som denne Gang maatte holde for, og Samlingen synes, takket være Boissards udmærkede Forbindelser, virkelig i alt væsentligt at være original. Foretagendet maa have forekommet de Bry særdeles lovende; thi han rettede en indtrængende Anmodning til Boissard om at levere ham en ny Serie paa 50, hvad denne ogsaa gik ind paa. Dog synes det, som om han har haft nogen Vanskelighed ved at effektuere Bestillingen saa prompte, som Udgiveren ønskede; der mangler nemlig et Par Stykker i det lovede Antal. Denne Serie forelaa færdig i Begyndelsen af 1598. Men inden den endnu var afsluttet, havde de Bry aabenbart faaet fat paa en ny righoldig Kilde, der satte ham i Stand til at forøge de ca. 100 Portrætter, Boissard havde leveret ham, med omtrent 100 ny. Tredie Serie omfat-

tende Halvdelen deraf udkom 1598 faa Maaneder efter anden med ændret Titel;[19] men før den saa Lyset havde de Bry, der paa sine gamle Dage i høj Grad var plaget af Gigt, lukket sine Øjne. Fortalen er skrevet og undertegnet af hans to Sønner og Efterfølgere JOH. THEODORUS og JOH. ISRAEL DE BRY fratres, cives Francof.[20] De udgav 1599 efter Faderens Forarbejder endnu et 4. Bind af Samlingen. Ny og noget ændrede Oplag udkom 1626 og 1650; de er lettere at faa fat i end den nu temmelig sjældne første Udgave, men ogsaa af ringere Kvalitet, navnlig den sidste.

En stor Del af Stikkene i første Udgaves 2., 3. og 4. Serie bærer de Bry's Signatur **Bh**; men selv om han personlig har udført en Del af dem, maa dog sikkert Størsteparten være gjorte af hans Medarbejdere. Sønnerne fortæller i Fortalen til 3. Tome, at deres Fader trods sin høje Alder og sin Gigt var ivrigt optaget af dette Arbejde lige til sin Død. Men selv om han har slidt som en Hest efter Apelles' berømte Motto *„Nulla dies sine linea“* kan han dog umuligt i Løbet af nogle faa Maaneder af Aaret 1598[21] have fuldført de ca. 100 Stik, som 3. og 4. Serie omfattede. Enten maa disse Tomer være paabegyndte langt tidligere, eller for Størstedelen være stukne af hans Medarbejdere. At komme helt til Bunds i dette Mysterium og finde den rette Sammenhæng er næppe muligt længer. Vist er det, at Boissard slet ikke har Lod eller

Del i de to sidste Tomer. Portrætterne er baade tegnede og stukne i de Brys Værksted, hvem der nu end har udført Arbejdet, og Teksten redigeret af en Mand, der førte det velklingende Renaissancenavn TEUCRIS ANNÆUS LONICERUS PRIVATUS og bar Titlen *Poëseos & Medicinae candidatus;* han har ogsaa skrevet Fortalen til 4. Tome.

Den Kilde, hvorfra de Bry hentede Størsteparten af 3. og 4. Tomes Billedstof, er nøjagtig den samme som den, Jobin en halv Snes Aar i Forvejen havde benyttet. Dog er i enkelte Tilfælde, naar andre og mere tiltalende Originaler stod til Raadighed, disse foretrukne. Saaledes har han formodentlig ejet et Eksemplar af Dürers tidligere omtalte, yderst sjældne, til Venstre vendte Portræt af Melanchton og indsat en Kopi af dette i Stedet for det Billede fra Reformatorens ældre Dage, som findes i Jobins Samling og gaar tilbage til et Billede af Lucas Cranach. At det virkelig er det til Venstre vendte Stik af Dürer, han har kopieret, synes utvivlsomt. Det viser sig nemlig ved en Sammenligning mellem de af Jobin udgivne Icones og de Brys Værk, at alle fælles Portrætter enten af den ene eller den anden Udgiver *er blevet spejlvendte.* Da nu Jobins Samling saa Lyset 10 Aar før de Bry's, vil den Slutning, man uvilkaarligt straks er tilbøjelig til at drage af Tidsforholdet, være, at Tanken om en for begge fælles Kilde er Fantasi, og at de Bry's Kobbere simpelthen maa betragtes som sirlige spejlvendte

Kopier efter Christoph Maurer's Træsnit. Men Forholdet mellem dem var i Virkeligheden et ganske andet. Det viser sig nemlig, at Maurer paa Grund af det smalle Oktavformat, han maatte regne med i Jobins Udgave, har *beskaaret alle Portrætterne paa Siderne, enkelte endog forneden.* Nu er det jo mer end usandsynligt, at de Bry til sin Kvartudgave, hvis Billeder oven i Købet, som vi saa, blev udførte i urimelig kort Tid, skulde have forsøgt eller overhovedet været i Stand til at supplere alle disse Defekter paa en saa naturlig og rigtig Maade, som han maatte have gjort, hvis hans Stik var spejlvendte Kopier efter Maurers Træsnit. Tydeligt viser dette sig f. Eks. i de to Samlingers Gengivelse af ULRICH V. HUTTENS Portræt (Afb. 8 og 9). At det er Figuren i Contrafacturbuch, som er spejlvendt, fremgaar deraf, at Hutten her drager sit Sværd med *venstre Haand*, og paa en ret morsom Maade kan det ogsaa dokumenteres i hosstaaende Billede (Afb. 10) af den berømte tyske middelalderlige Forfatter Albertus Magnus, Biskop i Regensburg, som Maurer har beskaaret ogsaa forneden. Derved er Stillingen af hans Højærværdigheds Fingre blevet fuldstændig sindssvag; man skulde tro, han led af en nervøs Sygdom i Hænderne. Ser man derimod paa de Bry's Gengivelse (Afb. 11), bliver Haandstillingen om ikke helt naturlig, saa dog let forklarlig. Med den højre Haands Fingre peger Biskoppen paa den opslaaede Bog, hvori hans Fød-

Huldrich von Hutten Ritter 8
vnd Poet.

EDel von Stam̃/Lehr vnd verstand/
Ein Held zugleich mit faust vnd Hand/
Die Freyheit vnd auch ware Lehr/
Bschůtz ich im Leben mit Mund vnd wehr.

Starb im Jar. 1 5 2 3.

Afb. 8. Ulrich v. Hutten. Efter Træsnit af Christ. Maurer.

Afb. 9. Ulrich v. Hutten. Efter Kobberstik af de Bry.

Albertus Magnus Bischoff zu Regenspurg 1

GROSS ist mein Nam in allem Land/
Bischoff zu Regenspurg wol bekand/
Vil Bücher ich geschriben hab/
Zu Cöln findet man noch mein Grab.
Starb im Jar. 1382. A

Afb. 10. Albertus Magnus. Efter Træsnit af Christ. Maurer.

Afb. 11. Albertus Magnus. Efter Kobberstik af de Bry.

sels- og Dødsaar er optegnet; den venstre Haand lægger han paa Bispehuen for at antyde sin Værdighed. Det er altsaa Tidens Mani for Symbolik (Billedet skriver sig i denne Form sikkert fra Renaissancen), der har affødt den noget affekterte Haandstilling. Udelades Symbolerne, gaar Kunstnerens dybsindige Idé rent i Vasken, og Figuren bliver skruet, ja komisk.

Af disse Grunde kan vi bestemt hævde, at de Bry ikke har kopieret sine Stik efter Maurers beskaarne Træsnit, men at begge har brugt en fælles Original, hvis Billeder den ene af dem konsekvent har spejlvendt, den anden ikke, og det er utvivlsomt Maurer, som har gennemført Spejlvendingen, ikke de Bry. Begge gengiver fra deres Kilde nogle faa Billeder af ældre Berømtheder: Henr. Corn. Agrippa, Rudolphus Agricola, Savonarola og enkelte andre, der ogsaa findes i Pernas illustrerede Udgave af Jovius' Elogia virorum literis illustrium; de Bry, hvis Samling var af en mere international Karakter end Jobins, har desuden sammesteds fra yderligere laant nogle Portrætter af Videnskabsmænd og Skønaander. Alle disse er hos de Bry vendte til samme Side som hos Perna, medens alt tilsvarende, der findes hos Jobin, er spejlvendt. Endvidere kan anføres, at ogsaa de to Stik af Brentius og Leo Juda, vi mødte i Hondius' Gengivelse efter samme Original, vel er noget frit behandlede; men de vender til samme Side som de Bry's Kobbere. Af

disse Eksempler, hvor Forholdet lader sig kontrollere, kan den berettigede Slutning drages, at de Bry i dette Værk ikke har spejlvendt sine Kopier og rimeligvis ikke plejede at gøre det.

Af gamle Gemmer dukker Tid efter anden mange forsvundne Ting frem, som ingen havde ventet atter skulde komme for Dagens Lys. Saaledes kunde der maaske også engang pludselig vise sig et eller andet løsrevet Blad af det Billedværk, hvis Eksistens og Indhold jeg ovenfor har søgt at fastslaa. At det hele skulde opstaa paany, er der vist ikke meget Haab om; men blot en enkelt saadan Genganger fra fordums Dage kan undertiden med ét bringe Klarhed, lyse op i Gaadernes Mørke som et Lyn i en Uvejrsnat, feje Formodninger og Hypotheser over Ende eller bekræfte dem. Det vilde glæde mig, hvis ovenstaaende Undersøgelse var i Stand til at vække saa megen Interesse for det paagældende Spørgsmaal, at der i hvert Fald blev søgt paa de Steder, hvor man endnu har Mulighed for at finde.

[1] Nicolaus Reusner udgav i 1589 for Pernas Svigersøn og Efterfølger, Bogtrykkeren Conrad Waldkirch i Basel, et enkelt af Jovius' Arbejder med Stimmers gl. Billeder i en lille Oktavudg. under Titlen: Icones siue imagines vivæ literis cl. virorum Italiae, Græciae, Germaniae, Galliae, Angliae, Ungariae. Cum elogiis variis per Nicolaum Reusnerum. Bogen er tilegnet Kansleren Niels Kaas til Torupgaard, hvad der sikkert har indbragt Reusner et klækkeligt Gratiale, og i Fortalen (S. 4—5) fortæller Udgiveren, at disse Billeder skriver sig fra Jovius' Musæum, og at Pietro Perna i sin Tid har ladet Tobias Stimmer kopiere dem dér til sin Udg. af Jovius' Værker.

2 Se Katalog der Frhrl. von Lipperheideschen Kostümbibliotek 1. Bd. Berlin 1896/1901 S. 240 ff.

3 Paul. Jovius, Bildnisse vieler . . . berühmter Kaiser, Könige, Fürsten, Grafen und Edlen, Basel 1582. Fol.

4 Pauli Jovii Wahrhaftiger kurzer Bericht von mancherlei Kriegs- und andern Händeln. Basel 1587. Fol.

Hr. Generaldirektør Schnorr von Carolsfeld i München og Hr. Oberbibliothekar Schottenloher sammesteds bringer jeg herved min bedste Tak for de velvillige Oplysninger, de har givet mig, om Pernas senere Udgaver af Jovius' Arbejder.

5 Jeg har saaledes ikke været i Stand til at benytte følgende Værk: Domenico Maria Manni, Vita di Pietro Perna Lucchese. Lucca, 1763, der indeholder en, efter Sigende ufuldstændig, Bibliografi over de af Perna udgivne Skrifter. I Basler Büchermarken von B. Heitz mit Vorbemerkungen von C. C. Bernoulli. Strassburg. 1895. 4° findes kun Beskrivelse af Pernas Trykkermærker og spredte Notitser om hans Liv.

6 Effigies accuratae pontificum maximorum numero XXVIII ab a. 1378 ad ætatem usque nostram praes. ad vivum expr. eorumque elogia lat. et germ., descriptae ab I. Fischaert. Arg. 1573. Fol. Jobin har (hvad han ikke omtaler) ladet Stimmer i Træsnit kopiere disse Billeder efter en ældre italiensk Samling af kobberstukne Paveportrætter, udgivet af den bekendte Onuphrius Panvinius i Rom 1568. Originalens Titel er: Onuphrii Panvinii Veronensis fratis eremitae Augustiniani XVII pontificum maximorum elogia et imagines . . . Romae (Lafrerius) 1568. Fol. — Anden Udg. med 28 Pavebilleder udkom 1572, kort efter Gregorius XIII's Valg; tredie Udg. 1578 i Venezia hos Denatus Bertellus. Det er et stateligt og overordentlig smukt udstyret Værk.

7 J. Verheiden: Imagines et elogia præstantium aliquot Theologorum, qui Pontificem Romanum præcipue oppugnarunt, cum catalogis librorum ab eisdem editorum. Hagae Comitis 1602. Fol. (Saaledes citeret i den store Zeedlerske Encyclopädie *under Verheiden.*)

J. Verheiden, Præstantium aliquot Theologorum, qui Romanum Antichristum præcipue oppugnarunt effigies, quibus addita elogia. Hagae Comitis. 1602. Fol. (Saaledes citeret hos Brunet og Graesse).

2. Afbeeldingen van sommige in Gods woordt ervaren mannen, die bestreden hebben den Antichrist, in het Latijn door Jac. Verheiden, en nu in het Nederlandsch door P. de K.'s Hage 1601. 4to. (Saaledes citeret i A. I. van der Aa, Biographisch Woordenboek der Nederlanden under Artikel H. Hondius.)

3. Afbeeldingen van sommige in Gods woordt ervarene Mannen die bestreden hebben den Roomschen Antichrist. Erst int Latijn uyt ghegeven door Jac. Verheiden Ende nu in Neer-Duytsch overgheset door P. de K. — In 's Graven-Haghe 1603. — 4°. (Denne Udg. er citeret af *Nagler,* Die Monogrammisten III (1863). *Art. Hondius.* Nr. 1034).

Af Folioudgaven udkom 1725 en Sec. edito opera Frid. Roth Scholtzii.

Af disse har jeg haft Lejlighed til at se Folioudgaven fra 1602; Kvartudgaven med nederlandsk Tekst fra 1603 og anden Udg. af Folieudg. fra 1725. Væsentligt forskellige er de ikke; og det samme gælder rimeligvis om alle de Udgaver, der gaar tilbage til Verheidens Redaktion.

[8] P. Schreckenbach u. Fr. Neubert, Martin Luther S. 140.

[9] Elogia doctorum virorum Basel. 1577. S. 198.

[10] Disse to Værkers udførlige Titel er angivet nedenfor under N. 11 og S. 83.

[11] Den fuldstændige Titel lyder: Icones sive imagines virorum literis illustrium, quorum fide et doctrina religionis & bonarum literarum studia nostra patrumque memoria, in Germania præsertim, in integrum sunt restituta. Additis eorumdem elogiis diversorum auctorum. Recensente Nicolao Reusnero, curante Bernardo Jobino. Argentorati 1587. — 8vo.

[12] Se ovenfor N. 1. Niels Kaas tiltales som »Magnificum et illustrissimum virum Dn. Nicolaum Caas, Torupii Dominum, Magnum Regni Daniae Cancellarium & Magistrum Officiorum supremum«.

[13] Billedernes Antal er 100; i den samme Aar et Par Maaneder efter med Fortale af Bogtrykkeren Bernh. Jobin udgivne Contrafacturbuch (se ovenfor S. 60) er Billedstoffet paa lidt nær det samme. Tallet er vokset til 103, et enkelt er desuden udskudt og erstattet med et andet.

[14] Præf. IV—V: »Cæterum utrique huic operi sane elegantisimo atque pulcherrimo quam proxime accedere videtur præsens istud opus Typicum proximis his annis a Bernardo Jobino, cive & typographo Argentinense, magno studio, pari arte, nec minore sumptu adornatum, undique conquisitis virorum literis ingenijque monumentis illustrium, præsertim Germaniæ nostræ, veris & ad vivum expressis imaginibus, in quo delineando imprimis pictore usus fuit Thobia Stimmero inter primos suæ ætatis summo atque perfectissimo«.

[15] Titlen er: Emblematum liber cum interpretatione germanica; ipsa emblemata ab auctore delineata: a Theod. de Bry sculpta et nunc recens in lucem edita. Francofurti ad M. 1593. —4°.

[16] Icones/variæ/Medallons divers de J. J. Boissard bi/suntin. Taillez par Alex. Vallée de bar le duc. I. Aubrii formis.

[17] Icones/diversorum/hominum/fama/& rebus gestis/illustrium. Metis Mediomatric. Excudebat Abrahamus Faber. 1591. Lille Kvart.

[18] Fortalen er skrevet af de Bry og deri hedder det: »Interea autem idem Dn. Boissardus per literas me admonuit, penes sese quoque Doctorum virorum Icones esse, quas ad vivum ipse delinearit, (ut est in arte miro ingenio callens) quasque absolutis descriptionibus illustrarit, quas si scalpello meo imitari ac perpolire velim, se ea re mihi gratum facturum et archetypos ad me missurum«. Endvidere hedder det lidt længere nede: »Jamque adeo primo hoc Tomo speciminis loco contentus, occasione deinceps data alios tum numero Iconum, tum arte et opera pares à nobis expectato«, og til Slutningen omtaler han, at han har anmodet Boissard om en ny Serie foruden denne.

[19] III. Pars Iconum virorum illustrium, quorum alii quidem inter vivos esse iam olim desierunt . . . . Omnia in aere recens scite facta et edita per Hæredes Theodori de Bry. Francofurti ad M. 1598. 4°.

IV. Pars Iconum. ibid. 1599 har atter en forskellig Undertitel.

[20] Ved Skildringen af Faderens Interesse for dette Arbejde hedder det: ex quo studio operæque sollertia parens noster tantum delectationis capiebat, vt iam non tantum tophosæ senectæ tædia iis falleret, sed et minime Tomis duobus illis editis contentus ipse suo privato consilio et iudicio unam atque alteram Iconum quinquagenam prioribus editis sat scite in ære eas sculpendo adderet, at . . . . præventus morte 27. Martii. Anno 1598. Om den ny Tekstredaktør beretter de videre fremme: »Quinquagenam hanc III Tomi Iconum continuantes fecimus eandem ad dn. Boissardi exemplum disponi & illustrari ab amico & concive nostrate Teucride Annæo Lonicero Privato Poës. & Med. cand.«

[21] Anden Serie udkom i Begyndelsen af 1598, og 27. Marts samme Aar døde han

SMAASTYKKER

EMIL HANNOVER

EMIL HANNOVER IN MEMORIAM
AF SVEND DAHL

EMIL HANNOVER som Bibliofil — det er kun et lille Kapitel af hans Livs Historie, men et Kapitel, som ikke bør springes over. Og det bør skrives her i »Aarbog for Bogvenner«. Thi fra første Færd fulgte han denne Publikation med levende Interesse. Hvert Aar, naar Aarbogen var udkommen, modtog jeg et længere Brev fra ham om den, og selv om han kunde have et og andet at udsætte, laa der dog altid bag hans Ord en Sympati, som virkede stærkt, netop fordi den kom fra en Mand, der saa vist ikke var nogen Rosiflengius.

Et Par Gange har Emil Hannover i sine Skrifter udtalt den Overbevisning, at man ikke kan lære at blive Bibliofil, men fødes dertil, som man fødes til Kunstner. Saa meget er vist, at han selv fremfor de fleste var født dertil. Opvokset i et fintdannet Milieu var Sansen for Bøger og Bogkunst tidligt blevet hans Eje og indgaaet som Led i hans almindelige æstetiske Interesser. Og en Rejse til Paris 1886 bragte de bibliofile Tilbøjeligheder i ham til fuld Udfoldelse. I de »Erindringer«, han i 1921 skrev her i Aarbogen, fortæller han selv om det Indtryk, Pariser-Kai'erne med deres Bouquinister har efterladt hos den unge danske Bogsamler; endnu 35 Aar efter kunde han drømme, at han var i Paris, men allerede klar til Hjemrejsen var dybt fortvivlet over, at han ikke havde faaet Tid eller Lejlighed til at gennemse Bogkasserne paa Kai'erne.

Det er utvivlsomt rigtigt, naar han i de samme Erindringer siger, at han ved sin Hjemkomst trods sin Ungdom — han

var knap 23 Aar — var en af de kræsneste og mest fordringsfulde Bogsamlere herhjemme. Han vendte tilbage befrugtet af den datidige franske Bibliofilis Ideer — det var den Periode, da »Société des amis des livres« nylig var begyndt at udgive sine illustrerede Luksusudgaver, da de franske Samlere var begyndt at dyrke den romantiske Skoles Originaludgaver og det 18. Aarhundredes Vignetkunst, og da forskellige Raffinementer ved Indbindingen var ved at blive Mode.

Hannover var sikkert den første, der bragte disse Strømninger til Danmark. Om den stærke franske Paavirkning vidner den Afhandling, han faa Aar efter skrev i »Forening for Boghaandværks Aarsskrift« (1891) »Om at samle paa Bøger«, lige til vore Dage den eneste Vejledning for Bogsamlere paa Dansk. Det er let her at paavise Afhængigheden af franske Forbilleder, og den hjemvendte Pariserfarers skærpede Blik for de hjemlige Forholds Lidenhed kommer til Orde i Udtryk som »dette stakkels fattige Land« eller »vi, Europas erklærede Stedbørn«.

Men selv om dette Ungdomsarbejde ikke er og ikke kunde være originalt — Hannover udtalte sig senere altid meget beskedent, altfor beskedent om det — er det dog beundringsværdig godt gjort, skrevet i en rolig, afklaret Stil og dog fyldt af en ungdommelig Begejstring, som river med. Og mange Bemærkninger deri fortjener den Dag i Dag at kendes. F. Eks. hans Raad til dem, som sværmer for smukke Bind: »Regn med Tiden og regn med Pengene, bevar Koldblodigheden, mød Din egen Begejstring for det Skjønne med Skepsis hellere end at møde i levende Live den Dag, hvor Dine Bøger skal spredes mellem fremmede og profane Hænder og maaske blive

Din argeste Fjendes Ejendom«. Denne og mange andre Udtalelser viser, at Emil Hannover, da han skrev dem, vel af Aar var en ung Mand, men i Modenhed langt forud for sin Alder.

Det er ikke tilfældigt, at det Afsnit af Afhandlingen, som er det værdifuldeste og mest personligt prægede, er det, der handler om Indbindingen. Da Hannover kom hjem fra Paris, medbragte han en Række Prøver paa franske Bind og en Samling franske Forsatspapirer. Det dengang næppe kendte Maroquin kom nu i Brug herhjemme, og de franske brede Rygge og store Hjørner fik Indpas paa Halvbindene. Han lærte vore Bogbindere, at der bør være Overensstemmelse mellem en Bogs Indhold og dens Bind, lærte dem Betydningen af at anvende det rette Forsatspapir og aabnede i det hele taget deres Øjne for den franske Bogbinderkunst og dens Teknik. Endnu før »Forening for Boghaandværk« havde set Lyset, gav han saaledes de første Impulser til den snart efter indledede Genfødelse af vort Bogbinderhaandværk. Eller — som han selv beskedent har udtrykt det — efter yderst fattig Evne forstyrrede han stedvis vore Bogbindere i den Søvn, hvoraf Foreningen skræmte dem helt op.

I Løbet af nogle Aar samlede Hannover sig et Bibliotek, som i sin Indfatning var langt ud over det dengang almindelige, endda det slet ikke var særlig kostbare Bind, han lagde Vægt paa. Men blandt de mere dagligdags Bind fandtes mange smukke Maroquinbind og enkelte, der skyldtes Ejerens Lyst til at gaa sine egne Veje: Bind af Sælskind eller af Silkebrokade.

Ogsaa senere var Bogbindene den Del af Boghaandværket, som i særlig Grad havde hans Interesse. Til de Udstillinger,

han 1906 og 1913 arrangerede i Kunstindustrimuseet af kunstfærdige Bogbind fra de ældste Tider, skrev han Kataloger, der tilsammen giver en klar og velafvejet Skildring af Bogbinder*kunstens* Historie. I Tilknytning hertil skrev han senere i »Haandbog i Bibliotekskundskab« 2. Udgave (1916) en Fremstilling af Bogbindets Historie, ogsaa her væsentlig beskæftigende sig med den kunsthistoriske Side af Emnet.

At Hannover omfattede sine Bøger med den ægte Bogelskers Følelser, er der ingen Tvivl om, og dog blev hans egentlige bibliofile Periode kun af kort Varighed. En Tjenestepige ødelagde i misforstaaet Renlighedssans en stor Del af Bindene ved at banke dem mod en Vinduskarm. Men dette var dog næppe Hovedaarsagen til, at han ophørte at samle. Selv har han peget paa en anden Aarsag: »Den Tilbøjelighed, hvoraf jeg i nogle Aar havde været besat, og som jeg havde troet mig temlig ene om at nære, syntes mig allerede godt paa Vej til at blive banal«. Man kan ikke andet end undre sig over, at den Mand, der selv ved sin Afhandling i 1891 havde bidraget til at vække andres Lyst til at samle paa Bøger, skulde føle Ubehag ved at se denne Lyst brede sig i videre Kredse. Her var jo ikke Tale om nogen Gullasch-Periode, hvor Bibliofilien blev drevet ud i den rene Karikatur. Men Forklaringen er sikkert at søge i den Eksklusivitet, der var et Træk i Hannovers Natur.

En anden Aarsag var den, at han i 1893 blev Bibliotekar ved Kunstindustrimuseet og i Udviklingen af denne Samling kunde faa rigeligt Afløb for sin Passion. Han skabte her et Fagbibliotek, der i sin Art er enestaaende herhjemme; næppe

noget andet offentlig tilgængeligt Bibliotek er der bleven kælet for som for dette.

Alligevel efterlod Hannover sig ved sin Død — foruden en stor og værdifuld, til Museet testamenteret Samling vedrørende dansk Kunsts Historie — et Bibliotek paa ca. 1500 Numre. Hovedparten er Litteratur om det 19. Aarhundredes Kunst, ikke blot større Værker, men ogsaa en Mængde Særtryk, Udstillingskataloger og -anmeldelser. Særlig Vægt er der lagt paa Kunstnere som Delacroix og Watteau; af andre Specialiteter kan nævnes Bøger af og om Ruskin og Præraffaëlitterne og en Samling Smaatryk til Belysning af Kunstens Kaar under den franske Revolution.

Hannover har samlet efter det Princip, han selv havde opstillet: man skal samle de Bøger, man har Brug for; hans Samling er et udpræget Fagbibliotek. Han har desuden fulgt det Princip især at anskaffe saadanne Bøger, som ikke fandtes i vore offentlige Institutioner. Saa meget glædeligere er det da, at det er lykkedes at sikre Hannovers Bøger for Offentligheden; efter at der allerede var trykt et Katalog, udarbejdet af hans Efterfølger som Direktør for Museet VILH. SLOMANN og Student ERIK ZAHLE, og Auktionen allerede var berammet til d. 15. Oktober 1923 og følgende Dage, tog Ny Carlsbergfonden Initiativet til, at Glyptoteket, Kunstakademiet, Kunstmuseet og Kunstindustrimuseet i Fællesskab erhvervede Samlingen, saa at Auktionen kunde aflyses. I disse Institutioners Biblioteker vil man da fremtidig træffe paa Bøger, der bærer hans af TEGNER udførte Exlibris: et Interiør fra et gammelt Bibliotek med et Timeglas staaende paa et Bord. Kun altfor tidligt udrandt Emil Hannovers Timeglas.

ADVARSEL TIL DEM, SOM LAANE BØGER UD TIL EXCELLENCER

AF LAURIDS ENGELSTOFT

MEDDELT AF POVL ENGELSTOFT

Efterstaaende pudsige Advarsel har jeg fundet mellem Laurids Engelstofts Papirer. Den kan maaske interessere ogsaa i Nutiden, da Respekten muligvis er dalet lidt for Excellencerne, men desværre næppe steget i tilsvarende Grad for Bøgerne.

Manuskriptet er et udrevet Friblad til en Bog i lille Oktav — aabenbart den omtalte Marquis Ludwig d'Yves' »Geheime Hof- und Stats-Geschichte des Königreichs Dänemark. Zeiten nach der Struenseeschen Revolution«. Germanien 1790. Advarslen er paabegyndt paa Bladets indre Side, saaledes at den paa det nærmere betegnede Sted gaar over paa nederste Halvdel af ydre (forreste) Side. Øverste Halvdel af denne optages af et Par Anekdoter om Struensee og Schimmelmann.

Marquis d'Yves var kejserlig Gesandt i Danmark 1778-79 (jvf. Edv. Holm: »Danmark-Norges Historie under Christian VII« 1906).

Desværre har et eller andet Delikatessehensyn afholdt Engelstoft fra at nævne den første Excellences Navn. Den anden er den afgaaede Direktør for det kongelige Teater, Hans Vilh. Warnstedt, der 1813 blev Overceremonimester og døde 20. Oktober 1817. Det er altsaa i Tiden 1813-17, at Engelstoft har laant ham Bogen. Efterhaanden som han avancerede paa Em-

bedsbanen (han blev saaledes 1812 Assessor i Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler), har han vel faaet bedre Raad til at købe Bøger. Han skriver ellers i et Brev (»Udvalgte Skrifter« III 1862, S. 339) 9de April 1813 om Bogkøb: »... jeg maa desværre aldeles lægge Baand paa denne Lyst; siden 1807 har jeg ikke kiøbt 10 Bøger«.

Den tredie Excellence er Engelstofts Kollega i Universitetsdirektionen Andreas Bjørn Rothe, død 1840. Naar Engelstoft allerede efter et Aars Forløb har opgivet Haabet om at faa Bogen igen, tyder dette paa et vist gennem Samarbejdet erhvervet Kendskab. Rothe døde i August, men allerede i Maj overgiver Engelstoft Tabet af Bogen til Historien.

Lembke er Edvard Lembckes Fader August Lembcke, død 1868, der holdt Bogauktioner.

ADVARSEL

TIL DEM, SOM LAANE BØGER UD TIL EXCELLENCER

Dette er det *fierde* Exemplar af Marquis Yves's Memoire (Indberetning til sit Hof), som jeg har anskaffet mig efterat have mistet de foregaaende tre ved Udlaan til Excellencer.

Det *første,* som jeg havde allerede i Aaret 1794 anskaffet mig af nyt, blev jeg af med ved at laane det ud til Greve — — fra hvem jeg aldrig fik det tilbage.

Det *andet,* som jeg fik paa en Auction og lod indbinde, laante jeg til Ceremoniemester Kammerh. Warnstedt, o. ved Aaret 1817, og fik det, uagtet det meget forbindtlige Løfte, aldrig igien. Dette var mig saa meget mere ukiært, da jeg paa Bladet foran Titelen havde optegnet adskilligt, som var blevet mig mundt-

ligen meddeelt, deels angaaende denne Beretnings Offentliggiørelse, deels ang. P. A. Bernstorffs Yttringer om dens — i det Hele sandfærdige — Indhold, samt om de personlige Forholde, hvori Marq. Y. havde staaet her paa Stedet.

Det *tredie*, hvilket jeg ligeledes kiøbte paa en Auction, erholdt i Sept. 1838 Geheimeconferentsr. Rothe efter Begiæring tillaans af mig. Jeg giorde strax ingen Regning paa at faae det igien, da jeg kunde vide, at han kun laante den til andre. Han sagde kort efter, at jeg havde sendt ham det, at han havde seet, jeg havde skrevet der, at det var det »tredie« Exemplar,

(see tillige paa foregaaende Side),

jeg havde kiøbt efterat have mistet de foregaaende ved Udlaan, men at dette skulde jeg nok faae igien. Dette skete naturligviis aldrig; og passede jeg da paa under mit Ophold i Kiel i Sommeren 1839 at faae nærværende Exemplar hos en Boghandler, der tillige er etslags Antiqvar, hvilket jeg derefter har ladet indbinde og nu forsyner med denne advarende Paategning. Dette er altsaa det *fierde* Exemplar, jeg har forskaffet mig; men i Grunden er det endda det *femte,* jeg har kiøbt, fordi jeg imellem det andet og tredie fik, efter Commission, et Exemplar paa en Auction hos Lembke, som var defect og saaledes ubrugbart.

Kiøb. ? May 1840. L. ENGELSTOFT

NOGLE GAMLE RAAD OM LÆSNING

VED SVEND DAHL

Fra gammel Tid var det Skik, at Bibliotekaren ved Universitetsbiblioteket var en Professor, der passede dette Embede ved Siden af sin Forelæsningsvirksomhed. Da Teologen, Professor Thomas Bang 1649 var bleven Bibliotekets Leder, begyndte han 1653 at holde vejledende Forelæsninger for de teologisk Studerende om Bibliotekets Benyttelse, og saadanne Forelæsninger blev fra hans Tid knyttet til Bibliotekarembedet, ja — i Universitetsfundatsen af 1732 fastsattes der ovenikøbet en Mulkt af 4 Rdlr. for hver Gang, Bibliotekaren forsømte denne Forelæsningspligt. Skikken holdt sig til Begyndelsen af det 19. Aarhundrede; Professor Rasmus Nyerup er den sidste, som vides at have fulgt den. Der kunde forøvrigt være god Grund til at genoplive den i moderne Form, saaledes at en Biblioteksmand gav de unge Studerende Kendskab til vore offentlige Bibliotekers Indhold og til Benyttelsen af de vigtigste Haandbøger, især de bibliografiske. Naar man ved, hvor uvidende Nutidens Studenter gennemgaaende er paa disse Omraader, og at man kan tage Embedseksamen fra Universitetet uden at ane, hvor Universitetsbiblioteket og Det kgl. Bibliotek ligger, synes Tanken om en Genindførelse af Biblioteksforelæsningerne ikke uberettiget.

Her skal imidlertid ikke tales om Nutidens Krav, men fortælles lidt om de Forelæsninger, som en af Universitetsbibliotekarerne, den berømte Anatom Professor Thomas Bartholin, holdt, og som han udgav i Trykken 1676 i en Bog med Titlen

»De libris legendis dissertationes VII« — 7 Foredrag om at læse Bøger. Den gamle Bog er paa henved 200 Sider; den er i sin svulstig-retoriske latinske Dragt og med sine mange vidtsvævende Betragtninger ikke let at arbejde sig igennem, og det meste af den har ikke længere nogen Betydning, men hist og her fremsætter den gamle Professor en Bemærkning, som endnu i vore Dage kan være værd at lytte til, eller som kan have en vis Kuriositetens Interesse.

Han begynder med at spørge, hvad Gavn det er til at have Bøgerne staaende, hvis de ikke bruges. Nej, vi skal sørge for at drage Nytte af disse Goder, »der er os tilstaaede uden Betaling, for ikke at bære os ad som Eunukkerne, som vogter deres Herskerinder, men ikke nyder nogen af Venus' Glæder. Den skønneste af alle Gudinderne, Pallas, lokker os med kærtegnende Vink, og hun skal ikke faa noget Afslag. . . . Uden Bøger tier Gud, sover Retfærdigheden, er Lægekunsten lammet, Filosofien forkrøblet, Bogstaverne stumme, alt indhyllet i et kimærisk Mørke . . .«

I tredie Kapitel, der handler om de forskellige Sprog og om Oversættelser, siger han bl. a.[1]: »Naar man vil studere Teologi, Jura, Medicin eller Litteratur, maa man kunne Hebraisk, Græsk og Latin; der gives vel Oversættelser af det vigtigste, men det er sødest at drikke af Kilden selv. Man maa ogsaa kunne Arabisk for at læse Koranen og de medicinske eller andre Værker, der kun foreligger i arabisk Bearbejdelse. Man har foreslaaet at skabe et Universalsprog som Middel mod Sprogenes For-

[1] Oversættelsen, der ikke er ordret, men en fri, refererende Gengivelse, er velvilligst foretaget af Underbibliotekar, cand. mag. C. Behrend.

skellighed; endnu kan vi dog ikke haabe paa, at man faar Held dertil, og jeg tvivler om, at det nogensinde sker, da Sprogforskellen er indført til Straf for Menneskene og synes at ville vare evigt ... Sprogenes Antal vil snarere efterhaanden forøges, da de enkelte Folk mere og mere vil bruge deres eget Sprog, naar de skriver.« Som bekendt er Tanken om et Universalsprog endnu levende, men mange vil sikkert trods Esperanto og Ido slutte sig til Bartholins Skepsis. Iøvrigt roser han i høje Toner Tidens Bestræbelser for at omplante de gamle klassiske Forfattere paa Dansk: »Hvilken Lov fortjener ikke Birgitte Thott for sin nylig udførte Oversættelse af Seneca og Henrik Gerner, som for kort Tid siden har givet os en Oversættelse af Hesiod i danske Vers efter Menigmands Fatteevne, men ogsaa til Nytte for de mere lærde, for ikke at tale om Svetonius oversat af Grev Holcks prægtige Pen.«

Fjerde Kapitel behandler blandt meget andet ogsaa det Spørgsmaal, hvilke Udgaver man skal vælge, et Problem, som altid er aktuelt. Bartholin mener, at »de bedste Udgaver er dem, som Forfatterne selv udgiver, særlig de senere forbedrede.« Han giver altsaa ikke ubetinget Originaludgaven Fortrinet. Eksempelvis nævner han, at Udgaven af Arild Huitfeldts Værker, der kom 1652 efter hans Død, er i større Format, men ogsaa med større Fejltagelser end den tidligere. »Min Fader klagede over, at Strassburgerne — ikke i ond Hensigt, men af Uforsigtighed — under hans Navn har udgivet en Fysik, der er sammenstykket af hans egne og andres Skrifter«. Ogsaa Brochmanns Udgave af »Systema theologicum« fra 1633 maa foretrækkes for Udgaverne fra Leipzig og Ulm. I nogle

Byer, saasom Basel, Leipzig, Paris og Antwerpen, er der særlig gode Trykkerier og Korrektører. Naar man paa en Udgave ser Trykkernavne som Aldus, Frobenius, Operinus, Stephanus, Morellus, Plantinus, Raphelengius, kan man roligt foretrække den for andre.

Med Hensyn til Indbinding af Bøger advarer han mod at gøre denne for fin, »thi vi ser ofte en Dragt, der er kosteligere end Legemet, og vi læser ikke saa meget i Bøgerne, naar vi er bange for at tilsmudse de fine Bind.«

Han advarer i sit sjette Afsnit mod alt for megen Læsning. »Nogle læser i Tide og Utide. Romerne havde Biblioteker i deres Bade og paa deres Landsteder; ogsaa ved Gæstebud læste de.« Han fraraader at læse om Natten og under Maaltiderne. »At det første er uheldigt har jeg selv erfaret til min egen Skade. Thi naar Arbejdet udstrækkes til langt ud paa Natten, bliver Hovedet varmt, Aanden svækkes og Øjnene sløves af Lyset« ... Maaltiderne maa hellere anvendes til behagelig Samtale, og af og til bør man afbryde Læsningen med Gymnastik, Boldspil eller Tærningspil, som giver Sjælen Hvile, eller med lettere Læsning af Digtere, ved Beskæftigelse med Musik eller Kunst. Oldinge bør have andre til at læse højt for sig for at spare paa Øjnene ... »Jeg tilstaar, at jeg selv har begaaet en Fejl ved at studere alt for meget i mine yngre Aar, men belært ved mine egne og andres Erfaringer kan jeg nu give andre Raad; jeg har nemlig set, at mange strander paa dette Skær; nogle visner hen, andre bliver blinde eller hentæres af Lungesvindsot, plages af Gigt eller Sten. Atter andre forsømmer for Læsningen et gunstigt Øjeblik til at handle, hvilket udannede

Mennesker, som er i Besiddelse af Energi, kan benytte sig af.« Selv om man ikke vil nægte, at Bartholin har Ret i sin Advarsel til Studenterne mod at blive Bogorme, vil man dog synes, at han lidt for kraftigt udmaler de sundhedsfarlige Følger deraf.

I samme Afsnit siger han nogle helt moderne Ord om, hvilke Midler man har til at huske det, man har læst. »For det første bør man stadig gøre Udtog af, hvad man læser; man bør have en Haandbog i de Fag, man beskæftiger sig med, og heri notere, hvad nyt man træffer paa i Bøgerne. En anden Støtte for Hukommelsen er Registre, dels Oversigter over hver Bogs Indhold, dels Sag-, Ord- og Forfatterregistre, til hvilke man kan støtte sig, naar man vil søge efter noget i Bogen.« Han fortæller, at han har lavet en Tavle, paa hvilken han har optegnet alle Fakulteters berømte Forfattere i kronologisk Orden, og denne Tavle skal ophænges offentligt tilgængelig i Biblioteket, saa at Begyndere, naar de læser en Bog, kan se efter, til hvilken Tid den paagældende Forfatter hører; ligeledes om, hvorledes han efter at have raadført sig med Professor Cosmus Bornemann har taget fat paa et almindeligt alfabetisk Katalog efter Oxford-Bibliotekets Mønster over hele Universitetsbiblioteket, og naar dette er færdigt, vil han ikke være utilbøjelig til at begynde paa et systematisk. Før Bartholins Tid fandtes der kun Fortegnelser over de enkelte Samlinger, og de var endda ikke holdt à jour.

I femte Kapitel advarer han mod usædelig Litteratur. »Med hvor megen Ynde end obscøne Ting siges, er det dog kun Honning, der skjuler Gift.« Men navnlig vender han sig mod ateistiske Skrifter, som fortjener »alles Had og Forbandelser og

med Rette overgives til Baal og Brand. Gud bør være Begyndelsen og Slutningen af ethvert Værk, og mange begynder da ogsaa med et fromt »In nomine Dei«.«

Om Kvindernes Forhold til Læsning hedder det i det følgende Kapitel bl. a., at »dette Køn ingen bedre Kunst har til at raade Bod paa sin Svaghed end at styrke sit svage Sind ved Læsning af vise Mænds Forskrifter«, en bedre Maade til at lægge Baand paa de Lyster, til hvilke de fleste af dette Køn ulykkeligvis er fordømt, gives ikke ... Som Bøger egnede for Kvinder nævner han Judiths og Esthers Historie, Salomons Højsang, Tertullians elegante Bog om at tilsløre Jomfruer, en Kogebog af Fru Wecker, Georg Viviennus' Bog om Husmoderens Pligter, samt Bøger om Kvindesygdomme og Skønhedspleje. I denne Forbindelse kommer han med et lille Udfald mod Jordemødrene; hvad nytter det at henvise dem til at læse Skrifter om deres Fag, naar de ikke engang kan overvære de anatomiske Demonstrationer, som Bartholin afholder i »Theatrum anatomicum«, hvad enten de nu undskylder sig med at være forhindret paa Grund af Praksis, eller det skyldes deres plebejiske Hovmod!

Af Skønlitteratur egnet for Kvinder fremhæver Bartholin Amadis og Astræa samt Catz' Digte. Ogsaa den anonyme Bog »Bevis for at Kvinderne ikke ere Mennesker« tilraader han dem at læse, for at de kan lære at foragte denne skamløse Forhaanelse af deres Køn, det Skrift, hvis Argumenter senere den unge Holberg tilegnede sig, saaledes som han fortæller i en af sine Epistler.

EBBA HOLMS EXLIBRIS

AF ANKER KYSTER

En af dem, der i de senere Aar har tegnet flest Exlibris, er vel nok Ebba Holm. Hun er opdraget i et kultiveret Hjem, hvor Bøger og Billeder dækker Væggene og har fyldt Sindet; hun gennemgik Akademiet, derunder to Aar i Joakim Skovgaards Dekorationsskole, og fik Afgang som Maler i 1913. Fra Fresker, Portrætgrupper og Landskaber i Olje vendte hun sig tillige til Bøger og grafisk Kunst. En italiensk Diplomat dumpede ned i Tisvilde og traf der den unge Dame, som kunde Divina Commedia lige saa godt udenad som han, og da samme Dame endogsaa var i fuld Gang med at tegne og skære Illustrationer til hele Værket, forstaar man, at han var himmelfalden over, hvad han maatte opleve under vore Breddegrader. Paa Foraarsudstillingerne har Ebba Holm i flere Aar udstillet dekorerede Bogbind, hvis Sider bestaar af malet Papir eller Pergament, desuden Tegninger til Forsatspapirer, smaamønstrede og meget anvendelige, samt Exlibris. Ebba Holm har foruden Bogomslag og Vignetter o.l. udført adskillige Adresser.

Naar man uden nærmere Forklaring ser en Exlibris-Samling igennem, paatrænger sig altid forskellige Spørgsmaal, hvorfor dette eller hint netop er gjort saadant, og Svaret bliver meget ofte det simple, at Ejeren har ønsket det netop paa denne Maade. Det er ofte hans Idé, der stikker igennem og har bundet Kunstneren til et bestemt Motiv, hvorimod den Fantasi, der kan ligge i Kompositionen og Stregens Ynde eller Kraft, altid

gaar paa Kunstnerens Kappe. I de her gengivne Exlibris af en Kunstnerinde, der har faaet sin Uddannelse før Kubismens og Futurismens Tid, er der gjort god Rede for Indholdet, og de kan taale mere end et flygtigt Overblik.

De i nedenstaaende Fortegnelse beskrevne Exlibris er gengivne her. Maalene er i mm.

1) H. C. Slomann, Professor, Dr. med. 1917.
Opbygning som en Tempelfaçade, Slange, brændende Lampe, paa hvis Fodstykke staar *Ex / Libris*. Monogram: H. C. S. 56×42. sign. EH. 1917.

2) Gustav Lehrmann, Musikhistoriker. 1918.
Fløjtespiller. Silhouet. Indskrift: *Ex-/Libris/Gustav/Lehrmann*. 60×34. sign. EH.

3) Otto Carlberg, Skibskaptajn, Sverrig. 1917.
En Damper i Havn. Indskrift: *Ex/Libris/Otto Carlberg*. 59×40. sign. EH.

4) Harald Abrahamsen, Dr. med., og Fru Karen Abrahamsen. 1916.
Dreng med Fugl i Haanden, støttende sig til en Sokkel, der bærer Indskriften: 'INA / ΠΑΙΣ / ΟΡΘΟΣ / ΓΕΝΗΤΑΙ. Brændende Lampe, Slangestav og Krukke. *Ex-Libris / Harald og Karen / Abrahamsen*. 75×54. sign. EH. 1916.

5) Hans Ahlmann, Forfatter. 1917.
Ottekantet ornamental Ramme med Indskrift: *Ex-Libris Hans Ahlmann*, omfatter Billedet af en ung Mand med Falk paa Haanden og Indskriften: *Juventus*. (Motiv fra Siena). 65×55. sign. EH 1917.

6) EBBA HOLM, Malerinde. 1917.
Rytter i Rustning paa Hest med Skaberak, bærer en Standard med flagrende Vimpel, hvorpaa Indskriften: *Ex-Libris/Ebba Holm.* (Motiv fra Scaligermonumentet i Verona). 57×46. Træsnit uden Sign. Zinkætsning, sign. EH.

7) AAGE HELDT, stud. med. & chir. 1921.
En Ridder, der træder paa den dræbte Lindorm og holder en Lanse med flagrende Vimpel, hvorpaa staar: *Ex-Libris Aage Heldt.* 68×46. sign. EH.

8) VILHELM SCHIØDTE, Læge. 1916.
Hejsebrønd med 2 Søjler og Smedejerns-Overbygning. Indskrift: *Ex-Libris / Vilh. Schiødte.* 81×49. sign. EH.

9) SVEND RINDOM, Skuespiller, Forfatter. 1915.
Brændende Lampe, Bøger, hvoraf en opslaaet med en Rose, Blækhus; et slynget Baand bærer Indskriften: *Svend Rindom / Ex / Libris / Anno / 1915.* 72×56. sign. EH.

10) VIBEKE VIBE-HASTRUP, Frøken. 1917.
Sommerfugl og Rose. Indskrift: *Ex-Libris / Vibeke / Vibe-Hastrup.* 56×44. sign. EH.

11) OTTO LEHRMANN, cand. polyt., Ingeniør. 1918.
Brobue over en Flod. I Baggrunden et Landskab med en Borg paa Toppen af Bjerget. Indskrift: *Ex-Libris / Otto Lehrmann.* 67×50. sign. EH.

12) ADOLF HOLM, Grosserer. 1915.
Siddende, læsende gammel Mand. Over en Bogreol slynget Baand med Indskriften: *Adolf Holm / Ex-Libris / 1915.* Trykt i 2 Størrelser: 55×52 og 89×84. sign. EH.

13) Jakob Grauer, Fuldmægtig. 1917.
Motivet fra et gammelt Signet, omgivet af Ornamenter. Indskrift: *Jakob Grauer*. 39×41. sign. EH.

14) Foreningen for Opdragelseshjem. 1923. Bomærke og Exlibris.
Hvilende Dreng mellem slyngende Grene. Indskrift *Foreningen for / Opdragelseshjem*. Trykt i 2 Størrelser: 40×36 og 66×61. sign. EH.

15) F. J. C. Hartmann, Sekretær i Udstillingskomiteen, Charlottenborg. 1917.
Sct. Christophoros og Christusbarnet. Øverst Indskriften: »Non mundana tantum« og et Vaaben. Forneden: F. J. C. Hartmann. 57×42. sign. EH.

16) Jacob Simonsen, cand. polyt., Vexellerer (Hahn's Enke). 1923.
En Hane paa en Gavl, hvorpaa læses: *Ex / Libris / Jacob Simonsen*. 49×39. sign. EH.

Ebba Holms øvrige Exlibris er tegnede til:

Niels Benzon, Direktør. 1917. — Tove Benzon, Frue. 1917. — Axel Bonnevie, Forstander, og Fru Margrete Bonnevie. 1921. — Ove Brandt, Grosserer. 1921. (2 forskellige Exlibris.) — Johanne M. C. Bredal, Frøken. 1917. — Johan Bøge, Afdelingschef. 1917. — Valdemar Engelsen, Boghandler. 1918. — Axel Fog, Vognfabrikant, og Fru Dora Fog. 1916. — Erik Rolf Gelius, Dommerfuldmægtig. 1919. — Drengehjemmet Godhavn, Tisvilde. 1922. (Bomærke og Exlibris.) — Erik Heine, Grosserer. 1922. — Hans Hertel, Sekretær i det kgl. danske

Landhusholdningsselskab. 1916. — Svend Hertel, cand. jur. Politifuldmægtig. 1917. — Knud Hjorth, Violinbygger, og Fru Inger Hjorth. 1918. — Christine Jensen, Forstanderinde. 1922. — Edvard Johnsen, Hotelejer. 1919. — Erling Koefoed, stud. jur. 1921. — Hans Kruse, Repræsentant. 1921. — Hans Ove Lange, Direktør. 1918 og 1919. (2 forskellige Exlibris.) — Sven Lange, Forfatter. 1915. — Esper Larsen, Dyrlæge, og Fru Anna Larsen. 1923. — Joseph Nathan, Grosserer. 1921. — Otto Wøldike Nielsen, Sognepræst. 1917. — Jenny Olsen, Pianistinde, Organist. 1918. — Soffy Reitzel, Frue. 1919. — Jessie Rindom, Frøken. 1915. — Arvid Rørdam, cand. jur. 1917. — Mette Salomon-Schiødte, Læge. 1916. — Ellen Siersted Woldbye, Frue. 1915. — Frederik Sørensen, Tandlæge. 1917. — Hans Tegner, Grosserer, Bankier, 1919. (2 Størrelser.) — Erik Vibe-Hastrup, cand. pharm. 1917. — Ove Vibe-Hastrup, Tandlæge, Dr. chir. & dent. 1918. — C. F. Zøylner. 1919.

EX
LIBRIS
E·H·
.1917.

1

EX-
LIBRIS
E·H·
GVSTAV
LEHRMANN

2

EX-
LIBRIS
E·H·
OTTO CARLBERG

3

EX-LIBRIS
ἽΝΑ
ΠΑΙΣ
ὈΡΘΟΣ
ΓΕΝΗΤΑΙ
E·H·
1916.
HARALD·OG·KAREN
ABRAHAMSEN

4

EX·LIBRIS
IVV ENTVS
HANS·AHLMANN
EH 1917

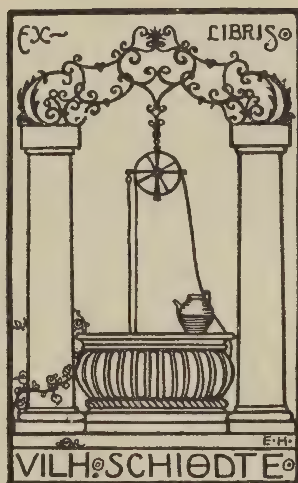
5

EX-LIBRIS
EBBA HOLM

6

EX·LIBRIS
AAGE·HELDT
E
H

7

EX-
LIBRIS
E·H·
VILH. SCHIØDTE

8

SVEND RINDOM
EX LIBRIS
ANNO 1915
E.H.

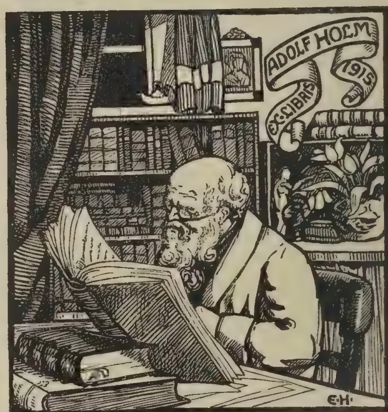
9

EX·LIBRIS
VIBEKE
VIBE-HASTRUP
E.H

10

EX·LIBRIS
EH
OTTO LEHRMANN

11

ADOLF HOLM
1915
EX·LIBRIS
E.H.

12

JAKOB GRAUER

13

FORENINGEN FOR
OPDRAGELSESHJEM
E·H

14

Non mundana tantum
F·J·C·Hartmann

15

EX-
LIBRIS
JACOB·SIMONSEN
E·H

16

RESTER AF EN TABT DANSK BOG

AF SOFUS LARSEN

At der i Fremtiden skulde dukke ny danske Palæotyper op, turde være et forfængeligt Haab; Bunden er længst skrabet, og alle Gemmer ransagede. Derimod kan det vel nok ventes, at enkelte Brudstykker af saadanne, der har været anvendte til Fyld i gamle Bind, lejlighedsvis vil blive fremdragne, og det er netop for et lille Fund af denne Art jeg i disse Linier skal gøre Rede.

Under min endnu ikke afsluttede Gennemgang af Biblioteket for at opspore, hvad der her findes af ældre Ting, som har Interesse i bogteknisk Henseende, havde jeg ogsaa noteret mig et lidt medtaget Kalveskinds Oktavbind fra første Halvdel af det 16. Aarhundrede. Nogen Tid efter stødte Hr. Underbibliotekar Dumreicher paa det samme Bind og gjorde mig opmærksom paa, at begge dets Spejl var dækkede med et Par Blade af et gammelt dansk Tryk. Typematerialet viste sig hurtigt at være identisk med det, som Kanniken Povl Ræff havde overtaget efter Matthias Brandis, og af Indholdet fremgik, at det maatte være Rester af et katholsk Stridsskrift fra Reformationstiden. Bindfyldet blev nu forsigtigt opløst og udtaget; Størstedelen bestod af værdiløse Manuskriptstumper fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede; de eneste Levninger af det paagældende Skrift, som forefandtes, var netop de to Blade, som havde været brugte til at dække Bindets Spejl. Da de kun var trykte

paa den ene Side, maatte det altsaa være Resterne af en Del gamle Korrekturblade, Makulatur, som en Bogbinder havde købt til Brug i sit Værksted.

Dermed var det straks slaaet fast, at Bindet var gjort i Danmark — den Slags Makulatur er jo ikke nogen Eksportartikel — og at det var sat om Bogen ikke ret lang Tid efter Offentliggørelsen af det Værk, Bladene tilhørte. Der er jo ikke megen Sandsynlighed for, at Makulatur indkøbt til praktisk Brug gemmes ret længe. Da nu Bogen, i hvis Bind de sad, bærer Trykkeaaret 1531, maatte Korrekturbladene rimeligvis tilhøre omtrent samme Tid, kunde i alt Fald ikke være meget yngre. Sandsynligvis skrev Værket sig da fra de bevægede Aar i Begyndelsen af Tredverne, da Katholikerne søgte at føre et afgørende Slag mod den ny Lære, og det laa nær at gætte paa Povl Helgesen, der dengang var Katholicismens Pennefører, som dets Forfatter. Typerne pegede jo i samme Retning; netop i disse Aar fandt der et nøje Samarbejde Sted mellem Povl Helgesen og den katholsk sindede Bogtrykker, Kanniken Povl Ræff, fra hvis Trykkeri Satsen upaatvivlelig stammer.

Jeg hidsætter her de paagældende Blade i Facsimile; saaledes vil Læseren lettest kunne følge Gangen i dette Forsøg paa at bestemme, hvorhen de hører (Afb. 1—2). Afb. 1 dækkede forreste Spejl og har faaet nogle Lakuner i Teksten baade foroven og forneden. De to første Linier supplerer jeg saaledes:

(th)et begriibis at Gutz (Helgen i him-)
melin viide oc forstaa vor b(øn wden ir-)
ring.[1]

De fire nederste Linier antager jeg bør udfyldes saaledes:

(th)et oc giffwer thenom intthe mett seg
(ther me)sseen høre/oc helst fordi att Chri-
(stus sa)gde. Tager oc æder thet alle
(Th)er som mandt scall stoppe eff-[2]

Foroven til Højre staar Navnet *Magnus Frisius* ɔ: Mogens Friis, den første Greve af Friisenborg † 1675. Bogen har altsaa engang hørt til hans omfattende og værdifulde Samling. Biblioteket ejer adskillige af hans Bøger, og det store Blomsterstempel, der er anbragt fire Gange i Midterfeltet paa For- og Bagsiden af dette Bind, møder man paa flere af dem, som han rimeligvis har faaet i indbundet Stand ved Køb af ældre Samlinger eller Enkeltværker i dansk Eje.

Afb. 2, som dækkede bageste Spejl, har kun én Lakune i øverste Linie, hvis Udfyldning er givet: aff (et ydmi)wgt hiertte. Bladet var klistret omvendt paa, saaledes som man kan se af den Ejerindskrift fra Slutningen af 16. Aarhundrede, der nu staar paa Hovedet:

κτῆμα Bartholomæi Joh: datum a Erasmo Nicolai Lagii 1583 in Octobri.[3] Ingen af de her nævnte Personer er mig bekendt.

Ved Tekstens Gennemlæsning falder det straks i Øjnene, at Skriftets Forfatter henvendte sig til en større Forsamling, og naar han bruger Udtrykket ‚edre predicanter' kan det efter de daværende Forhold i Riget kun gælde om Øvrigheden i en By, Borgmestre og Raad. Nu er det givet, at Povl Helgesen to Gange paa Tryk har rettet en indtrængende Henvendelse til Borgmestre og Raad i danske Købstæder. Den ene af disse, trykt i Juni 1531

hos Povl Ræff, gælder Øvrigheden i Randers, hvor man efter Borgmesteren NIELS HAMMERS Tilskyndelse dengang var i Færd med paa voldsom Vis at aflægge Messen og den katholske Gudstjeneste. Da Skriftet endnu eksisterer, er det let at konstatere, at til dette Arbejde hører vore to Blade ikke.

I April samme Aar havde Povl Helgesen gennem Povl Ræffs Trykkeri i Aarhus ladet offentliggøre en lignende Henvendelse, som han i Forvejen i Manuskript tilsendte Øvrigheden i Kjøbenhavn, hvorhen Kong Frederik efter Biskop Lage Urnes Død 29/4 1529 havde kaldt HANS TAUSEN fra Viborg, og hvor de evangeliske Prædikanter i Løbet af kort Tid vakte en voldsom Bevægelse, der bragte den katholske Gudstjeneste i øjensynlig Fare.

Titlen paa dette temmelig omfangsrige Arbejde, som nu er tabt, lyder saaledes[4]: Een kortt vnderwiisning, paa then hellige Messe, oc hennis brug, emodt nogre ny Messe Dræbere, mett eet føge tilhenge om samme Messe, Aff broder Paulo helie Carmelita. *Kolofon:* Trycht ij Arhus hoss h. Pouell Reff aar effter Christi Mandoms fødtzil MDXXXI. then XXI dag ij Aprilis Maanedt. I sin Bog: De vita et scriptis Pauli Eliæ Carmelitæ, Havniæ 1741 refererer CHR. OLIVARIUS[5] meget omhyggeligt Indholdet af dette Skrift, som paa hans Tid endnu eksisterede.

Det begyndte med en Henvendelse til alle kristne Læsere; derpaa fulgte Sendebrevet til Kjøbenhavns Borgmestre og Raad, hvori Forfatteren gjorde Rede for sit Forehavende og anmodede om, at hans Skrift maatte blive overgivet til de lutheranske Prædikanter, af hvem han ventede skriftligt Svar. Efter Sende-

er begribis/ att Gutz
nielse vide oc forstaa vor h
ning.
Men wat edre predicanter agte inghen
drabelige ting forsandhedt / wden then
the føle mett hender oc tra de ij mett fø-
der/ then kwnne the heller inghen aande
lig ting mett een Christelig tro begrii-
be/ fordi the tro hwercken scrifft eller
skiell/ ierteghen eller obenbarilse/ vden
effter theris eghz kiødelige sind oc tycke

Om thet er emodt Gutz skick oc Chri-
sti indsatt att Presten all ene anam
mer Sacramenthet.
Tredie capittell.

THer nest wele edre pridicanter
giøre then menige mandt wiiss
hwore thet er emodt scrifften/
att presten all ene anammer sacramen-
tet/ oc giffwer thenom intthe mett seg
een høre/ oc helst fordi att Chri
gde. Tager oc a der thet alle
er som wandt scall stoppe eff-

Afb. 1. Blad 1 af Poul Helgesens »Een kortt underwiisning, paa then hellige Messe« 1531.

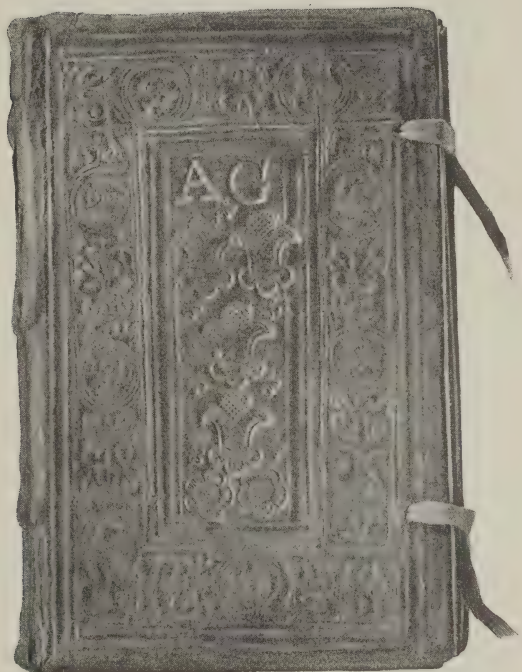
/Then som an [illegible] wgt hiertte
icke fordriister seg mett then homodige
Phariseo att løbe wor Herre wnder
øghen/ oc fordi begaer att gode Helgen
bede mett hanwm till Gudt/ han haff=
wer icke nogen myslofue eller mystrøst
till Gudt/ men møgett dessthørre loffue
nar han troet Gudt ware saa barmhier
tig/ at hã icke vill alsoeniste høre men=
nischins eghen bøn men oc saa theris sõ
bede for samme mennische. Thet for=
mynschede icke sancti Pauli loffwe till
Gud/ att han saa offte y syne sendebreff
beder oc begaer/ att alle Christen folck
schwle bede mett hanwm till Gud/ att
thet hellige Euangelium motte fordis
oc fremmis/ mange till godhe oc gaffn/
…ddi hans befaling.
Forde sanctus Hieronimus begare/ at
Petrus oc Paulus schulde bede for ha
nwm/ vden all søndelig fare maa vy oc
saa thet samme begare/ han vell vyste/
saa vyde vy oc saa/ att huess the bede
aff Gudt/ thet bede the och saa aff/ och

Afb. 2. Blad 2 af Poul Helgesens »Een kortt underwiisning, paa then hellige Messe« 1531

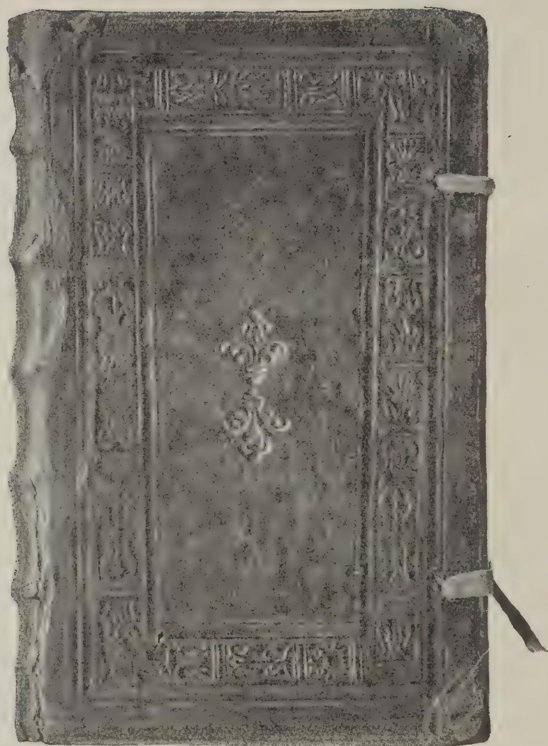
brevet kom selve Afhandlingen om Messen, inddelt i seks Kapitler hver med sin Overskrift. Bogen sluttede med en ny Henvendelse til Læseren, i hvilken han æskede Hans Tausen til Genmæle og udtalte Forventning om, at Øvrigheden vilde tvinge ham til at svare og helst paa Latin. Inden Trykningen af Bogen var afsluttet, modtog Forfatteren i Brevform det ønskede Svar, som fyldte hele sytten Ark, hvilket gav Anledning til, at Povl Helgesen lod sin Bog ende med en fornyet Henvendelse til alle kristne Læsere, hvori han foreløbig gjorde op med sin Modstander, men dog forbeholdt sig at gendrive ham udførligt, saasnart Modskriftet forelaa trykt.

Af dette Hans Tausens Svar udkom aldrig mere end sidste Halvdel, som blev trykt i Malmø samme Aar hos Oluf Ulricksøn. Det eksisterer endnu, og Titlen lyder: Suor til then falske/ oc vchristelige vnd' / uiisning som lector Po / well screff til Raadet / y Københaffn Om thẽ / Papistiske Messe etc. 4to.

Heri søger Hans Tausen paa c. 8 Ark meget grundigt at gøre det af med Lektor Povls Lære om Messen. Kapitel for Kapitel faar Modstanderen læst og paaskrevet i Datidens lidet pyntelige theologiske Kammertone. Netop denne grundige Fremgangsmaade gør det muligt med Sikkerhed at paavise, at de to Korrekturblade tilhører det nævnte tabte Skrift af Povl Helgesen. Hans Tausen citerer nemlig endogsaa Modstanderens Kapiteloverskrifter Ord til andet. Nu begynder just paa Bl. 1 tredie Kapitel af det tabte Skrift, og Indholdsangivelsen her stemmer bortset fra orthografiske Smaating fuldkommen med den, der findes i Hans Tausens Modskrift, hvis Gengivelse ser saaledes ud: Suar paa thet tredie capittel ,Om thet er emodt Guds skick

Afb. 3. Det Bind, paa hvis Spejl Resterne af Poul Helgesens Bog sad.

Afb. 4. Fransk Kalveskinds Handelsbind fra 1534.

oc Christi indseet att presten allene anāmer sacramentet.' Den øverste Del af Bl. 1 og hele Bl. 2 hørte aabenbart til Bogens andet Kapitel, hvis Overskrift i Hans Tausens Gengivelse lyder: ,Om Helligens paakald som brugis y messē: er sømmeligt eller oc ey'; de to Blade fortsætter dog ikke hinanden umiddelbart.

Hermed mener jeg, at Rigtigheden af min Formodning er bevist. Desværre er det jo kun et ganske lille Stykke af Lektor Povls Bog, som paa denne Vis reddes; literærhistorisk har Fundet nærmest den Betydning, at det giver os en Forestilling om Bogens Ydre og Omfang: lille Kvart[6] med 24 Linier paa Siden, henimod 18 Ark stor eller snarere mere; thi paa Bl. 2 (signeret G), som begynder 7. Ark, er vi først naaet ind i 2. Kap. af Afhandlingen om Messen, og til den var jo endda føjet en længere Efterskrift.

Det Oktavbind (Afb. 3), hvori disse to Blade blev fundne, er forøvrigt i sig selv en lille Mærkværdighed dels ved sit Indhold dels som et ærværdigt Minde om dansk Bogbinderkunst fra Tiden omkring 1530; thi at Bindet er gjort i Danmark, derom aflægger jo netop den Stump Makulatur, det har bevaret, et uforkasteligt Vidnesbyrd. Gennem hele det 16. Aarhundrede udøvedes Bogbinderkunsten herhjemme for Størstedelen af indvandrede Tyskere eller dog af Folk, som var uddannede i Tyskland og benyttede indførte tyske Stempler. Typen for de bedre danske Handelsbind fra dette Tidsrum blev derfor overvejende den germanske ɔ: Varianter af det 15. Aarhundredes fælles europæiske Type med én eller flere Rammer om det smaltrektangulære Midterfelt, der *altid* er udfyldt med Ornamenter af meget forskellig Art, hyppigst desuden delt i mindre Felter ved Linier trukne paa langs, paa kryds eller paa tværs.

Materialet er i overvejende Grad Svineskinds- eller Kalveskindspergament, Dekorationen næsten altid Blindtryk. Paa tyske og danske Bind af denne Slags anbringes gærne i særlige Felter Ejerens Forbogstaver foroven, forneden Aaret, i hvilket Bogen blev købt eller indbundet. Ikke sjældent finder man ogsaa i de blindtrykte med en Rulle i det vaade Læder prægede Rammer Bogbinderens Forbogstaver, undertiden ledsagede af hans Laugsmærke. Saaledes læses her midt paa venstre Side af Randborten Bogstaverne G. I. i en firkantet Ramme. Skulde det være muligt at faa oplyst, hvilket Navn der gemmer sig bag dette Monogram?

Til denne Gruppe af danske Bind fra 16. Aarhundrede hører altsaa det foreliggende, selv om det i alle Henseender har et stærkt individuelt Præg.[7]

Sjældnere og vel kun hen mod Aarhundredets Slutning møder man herhjemme ogsaa den romanske (italienske og franske) Renaissancetype for Handelsbindet, hvor Midterfeltet er større, omsluttes af en enkelt Ramme, hyppigt med Hjørnedekorationer, og kun paa Midten smykkes med et stilfuldt Ornament. Afb. 4 viser et tidligt fransk Kalveskindsbind af denne Art (1534).

Den Bog, dette danske Bind omslutter, er en meget stor Sjældenhed, som det undrer én dengang at finde i dansk Eje, en tidlig Udgave af den berømte Humanist — Religionsfilosof kunde man næsten kalde ham — AGRIPPA AF NETTESHEYMS forkætrede Værk: De incertitudine et vanitate scientiarum.

Henricus Cornelius Agrippa af den adelige Familie von Nettesheym var født 14/9 1486 i Kølln ved Rhinen, og døde 18/2 1535 i Grenoble. Han var maaske den mest hvileløse af alle uroligt

søgende Renaissanceaander. I sin Ungdom udmærkede han sig som Krigsmand dels i Spanien dels i Kejser Maximilians Tjeneste i Italien, gennempløjede Datidens Videnskaber fra Jura til Medicinen, Kabbala og Oldtidsliteraturen, hvis mystiske Skrifter han med Iver fordybede sig i, og skrev paa Grundlag af sine indgaaende Studier om Magien: De occulta philosophia 1. Udg. Antwerpen 1531 4to.[8]

I denne Lære fandt han en Livsanskuelse, der i de yngre Dage tiltalte hans Sjæl og harmonerede med hans ægte tyske Trang til at løse Tilværelsens Gaader ikke ad Forskningens, men ad Spekulationens intuitive Vej. I sine ældre Aar blev han mer og mer en Troens Mand; tager derfor i sine senere Skrifter bestemt Afstand fra ethvert menneskeligt Forsøg paa at naa til Erkendelse af Tingene ad anden Vej end gennem Christi Lære. Ligesom Erasmus tilhørte han den reformvenlige Fløj af Katholicismen; men han manglede sin store Samtidiges indsmigrende Væsen, hans Evne til at vinde Verdens Mægtige for sig. Derfor blev ogsaa hans Liv en urolig Omflakken fra Land til Land.

‚For tung til Luften, for let til Bølgerne' kunde han intetsteds falde til Ro. Altid markerede han sit personlige Synspunkt saa uforbeholdent, at han trods sine rige Evner og omfattende Kundskaber efter kort Tids Forløb blev sat meget ublidt paa Porten. Udprægede Individualiteter og selvstændige Aander havde jo overhovedet vanskeligt ved at slaa Rod dengang, naar de ikke som Luther formaaede at samle en troende Hærskare af Tilhængere om sig.

Det her foreliggende Arbejde (De incertitudine et vanitate

scientiarum declamatio invectiva) udkom første Gang i Antwerpen 1530 i lille Kvartformat og fremkaldte en meget farlig Anklage mod Forfatteren for Kætteri, hvilket sikkert var en af Grundene til, at han forlod Nederlandene og drog til Tyskland, hvor han i de nærmest følgende Aar fandt Beskyttelse hos Hermann af Wied, Ærkebiskop af Kølln. Opholdet her benyttede han til at udgive en Række af sine Værker, som blev trykte i Aarene 1531—33 i meget smaa Oplag og, som Typerne viser, for største Delen af Bogtrykkeren Melchior Novesianus, der formodentlig af praktiske Grunde ikke ønskede at sætte sit Navn paa disse Skrifter. Her udkom saaledes: De incertitudine et vanitate scientiarum for anden Gang i Januar 1531 apud Eucharium Agrippinatem og oplagdes for tredie Gang i samme Aar.[9] Denne Udgave er det, som findes i ovennævnte Bind, og bag i den (men kun i den, ikke i Udgaverne af de andre Skrifter, som i disse Aar blev trykte i Kølln) har Trykkeren angivet Forbogstaverne til sit Navn M. N. ɔ: Melchior Novesianus. Denne Mand var en højt anset og ivrigt katholsksindet Bogtrykker i Kølln. Han har udgivet stateligt udstyrede Værker, mest af opbyggeligt eller i alt Fald theologisk Indhold, og paa nogle af dem ses hans særdeles smukke Bogtrykkermærke. Ærkebiskop Hermann af Wied var ogsaa hans høje Patron, hvilket vistnok var Grunden til, at det blev overdraget netop ham at trykke adskillige af Agrippas Arbejder. Han har aabenbart meget nødig paataget sig denne Opgave, formodentlig kun af Hensyn til Ærkebiskoppens udtrykkelige Ønske. Men sit gode Navn vilde han dog ikke risikere ved at anbringe det paa Værker, som i alle Rettroendes Øjne fortjente at sættes paa det

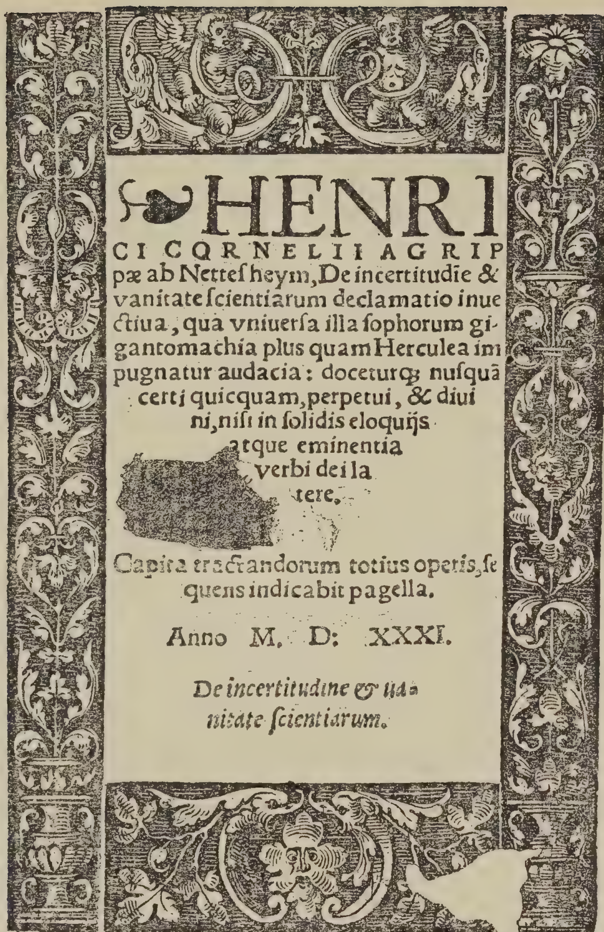
Afb. 5. Henricus Cornelius Agrippa. Efter Træsnit af Christ. Maurer.

sorte Brædt. Alle de paagældende Udgaver af Agrippas Skrifter er forøvrigt, som en gammel bibliografisk Forfatter udtrykker sig, ‚albis corvis rariores' og var vist, allerede dengang de udkom, ikke helt lette at faa fat paa.

Bogen hører altsaa ingenlunde til de almindelige rettroende theologiske Importvarer fra Germanien, der i saa rigt Maal fandt Afsætning og Oversættere herhjemme i Reformationstiden. Des interessantere vilde det jo være, om man kunde faa oplyst, hvem den A. G. er, som kort efter 1531 har anskaffet dette Værk og ladet sine Forbogstaver sætte paa Bindet. Det faldt mig ind, at Løsningen af denne Gaade maaske gemte sig under de omhyggelige Overstregninger, hvormed en senere Besidder har forsynet Titelbladet (Afb. 6). Her stod vel oprindelig et Ejernavn og sikkert noget mere, som rimeligvis kunde klare Spørgsmaalet. Jeg har derfor arbejdet ivrigt for at komme paa Spor efter Hemmeligheden, og i alt væsentlig er det lykkedes.

Ved Hjælp af destilleret Vand, stærk Lupe og skraa Belysning kan der forneden paa Titelbladet med Sikkerhed skimtes følgende Ord eller Ordrester: Ex . . . istud istius libri 16 lub . . . . f . . . solui lætus ɔ: Dette Eksemplar af denne Bog har jeg glad betalt med 16 lybske (?) . . . Paa Midten af Titelbladet stod der under Overstregningerne tre Linier; i den nederste læses ret tydeligt: Albrigtꝯ Gøje (el. Gøye), i den mellemste skimtes 16 Schilling. Den øverste kan jeg intet faa ud af.

Den oprindelige Ejer af Bogen var altsaa den bekendte danske Adelsmand Albrecht Giøe († 1558), Søn af Mogens Giøe, som efter Faderens Død 1544 arvede en stor Del af hans mange Godser, deriblandt Krænkerup (Hardenberg) og Torbenfeldt

HENRI
CI CORNELII AGRIP
pæ ab Nettesheym, De incertitudĩe &
vanitate scientiarum declamatio inue
ctiua, quã vniuersa illa sophorum gi-
gantomachia plus quam Herculea im
pugnatur audacia: doceturq; nusquã
certi quicquam, perpetui, & diui
ni, nisi in solidis eloquijs
atque eminentia
verbi dei la
tere.

Capita tractandorum totius operis, se
quens indicabit pagella.

Anno M. D. XXXI.

*De incertitudine & va-
nitate scientiarum.*

Afb. 6. Titelblad til Henricus Cornelius Agrippa: De incertitudine et vanitate scientiarum. 1531.

(Frydendal). Før den Tid boede han paa en anden af Faderens Ejendomme, Gunnerslevholm. Han var gift med den myndige og stoute Adelsdame ANNE ROSENKRANTZ, som overlevede ham i mange Aar († 1589). Saavidt jeg véd, er han den eneste danske Adelsmand fra Reformationstiden, der havde saa udprægede literære Interesser, at han optraadte som theologisk Forfatter. I Aaret 1549 udkom nemlig en lille Piece paa 36 Bl. 71 S. sign. som Kvart. Titlen lyder: Loci communes. Det er vor Christelig lærdoms hoffuit artickle kortelige til sammen screffne for legfolck oc offerseet aff Doct. Peder Palladio. Prentet i Københaffn. M.D.XLIX. Kolophon: Prentet vdi Kiøbenhaffn hoss Hans wingaardt vdi den ny Closterstræde boendis. Aar effter Guds byrd. M.D.XLIX.

I Skriftet gives en kort Fremstilling af den lutherske Læres Hovedpunkter, og i Forordet henvender Peder Palladius sig til ‚Erlig oc Velbyrdig mand Albret Gøye til Krenckerup i Laaland' med disse Ord: ‚Kære Albret sender jeg eder eders bog igen/noget forbedret effter eders begering/bedendes at i den ville tage til tacke'. Heraf fremgaar, at Forfatteren af Skriftet var Albrecht Giøe, men at det inden Trykningen var blevet en Del — maaske ikke helt lidt — omarbejdet af Peder Palladius. Det er ogsaa ham, der har udgivet den lille Piece; thi længere nede hedder det: »Jeg loed disse Article vdprente/paa det i skulde icke alene haffue gafn der aff/Men unde andre met eder cet.«

Hvor stor eller hvor ringe Andel Albrecht Giøe har i det trykte Arbejde, er altsaa ikke klart; Peder Palladius har i hvert Fald ikke sat hans Navn paa Titelbladet, hvad han vel nok

vilde have gjort, hvis hans egne Tilføjelser og Rettelser kun havde været ubetydelige.

[1] *b* Typen i *bøn* har mistet lidt af sit nederste Parti, saa den flygtigt set ligner et *h*.

[2] I denne Linie mangler næppe andet end T foran den Rest af et h, som endnu ses. Linien var rykket noget tilbage, fordi der her begynder et nyt Afsnit (smlgn. Bl. 2 L. 1). Man skulde vente et Punktum efter *alle* i den foregaaende Linie; men naar et Afsnit ender med Slutningen af en Linie, og et nyt begynder i den næste, synes Povl Helgesen ikke altid at have sat Punktum (se ovenfor Linie 11). Det samme kan iagttages i andre Skrifter af denne Forfatter.

[3] Mærkeligt nok staar der bag i Bogen paa et Forsatsblad: Petro Christierno Erasmus Nicolai d. d. (ɔ: dono dedit) in sui memoriam. Anno 1583. Hvorledes den samme Mand to Gange i samme Aar kunde forære sin Bog bort til to forskellige Personer, er jeg ikke i Stand til at forklare.

[4] Smlgn. *Lauritz Nielsen*, Dansk Bibliografi 1482—1550. S. 43.

[5] S. 118—122.

[6] I Virkeligheden kan vi ingen sikker Slutning drage om Formatet af de Oplysninger, som disse to Blade giver; men af Citatet hos Olivarius S. 121—122: ,tha vil jeg nu paa tre eller fire quaterne summelig registrere den enke meening' fremgaar, at den var i Kvart.

[7] Et svensk Bind fra 1532 af ganske samme Type, men udført med helt andre Stempler er afbildet som Fig. 2 i *Joh. Rudbeck*, Svenska Bokband. I Delen.

[8] Af de Breve, som er aftrykte foran de tidligste Udgaver af dette Skrift, fremgaar det med Sikkerhed, at det er et Ungdomsarbejde forfattet før 1510. Manuskriptet havde han nemlig sendt til den bekendte Abbed i St. Jacobs Kloster ved Würzburg Johannes Trithemius, for at han skulde udtale sig om det, og denne sendte ham det efter Gennemlæsningen tilbage med en meget rosende Dom. Trithemius' Brev er dateret 8/4 1510. Den første Udg. af Værket har Forfatteren tilegnet sin Beskytter Ærkebiskop Hermann af Wied. Der eksisterer fra samme Aar (1531) en Udg. af 1. Bog, som udkom hos Wechel i Paris.

[9] Anden Udg. fra Januar 1531 (8vo) omtales i JOHANNIS VOGTS Catalogus historico-criticus librorum rariorum tertiis curis recognitus. Hamburgi, 1747. P. 16. Dér citeres ogsaa Titlen nøjagtigt, og derfra stammer ligeledes Oplysningen om

hvilket Trykkernavn der skjuler sig bag Bogstaverne M. N. Titlen paa tredie Udg. lyder: Henri/ci Cornelii Agrip/pæ ab Nettes heym, De incertitudīe &/ vanitate scientiarum declamatio inue/ctiua, qua vniuersa illa sophorum gi-/gantomachia plus quam Herculea im/pugnatur audacia: doceturque nusquā/ certi quicquam, perpetui, & diuini, nisi in solidis eloquijs atque eminentia/ verbi dei la/tere. — Capita tractandorum totius operis, se/quens indicabit pagella. Anno M.D.XXXI. — De incertitudine & ua-/nitate scientiarum. Kolophon: Coloniæ M. N. excudebat. — 8vo.

En god bibliografisk Oversigt over ældre Udgaver af Agrippas to Hovedværker findes i DAV. CLÉMENTS Bibliothèque curieuse historique et critique Göttingen. 1750. T. 1. P. 81 ff. — 4to.

RIMBREV FRA EN BOGSAMLER

VED C. BEHREND

ALBERT THURA, der døde 1740 kun 40 Aar gammel som Præst i Lejrskov, var en af Tidens flittigste Bogsamlere og Literaturhistorikere. Allerede i 23 Aars Alderen udgav han sit bekendte Værk »Idea historiæ litterariæ Danorum«. Et Vidnesbyrd om hans tidlige bibliotekariske Interesser er nedenstaaende Rimbrev, som han samme Aar som Alumnus paa Borchs Kollegium sendte FREDERIK ROSTGAARD. Det findes nu i en Samling Vers til Rostgaard i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml. Fol. 1381a).

Hr. Ober-Secretair, Højgunstige Velynder!
Jeg kjender selv, hvor højt jeg mig mod ham forsynder,
Naar jeg en Strimmel her af Tiden klipper bort,
Som er for slig en Mand u-mistelig og kort.

Men jeg alligevel forventer mig dend Lykke,
At hand, som ynder mig, skal og i dette Stykke
Beviise mig dend Gunst at læse, hvad jeg skreev,
Ag heldst naar Meeningen med Korthed tegned bleev.

Jeg smaallig samled har, imens jeg her har leved,
Paa hver en Disputatz, som Danske Mænd har skreved
Saa vel paa Kjøbenhavns som Soor-Academi
Og væred hidindtil ræt lykkelig deri.

Hvorfor jeg tager mig dend Møje sligt at sanke?
Det har jeg eene gjoort i dende gode Tanke,
At, naar jeg samled har saa mange jeg kand faa,
Skal de som noget rart til andres Nytte staa.

Og muligt, at det Stæd, hvor jeg nu ligger inde,
Skal faa dem da til gjems som til et Effterminde
Til Tak for aldt hvad got, jeg som Collegiant
I fulde fem Aars Tiid der inde nøød og fandt.

Men som jeg fattes dog en Deel og meest de gamle,
Som jeg vel holdte værd med Fliid endnu at samle,
Maa jeg ved Brev og Bøn hos en og anden Mand
Fornemme, om de ej hos dennem findes kand.

Jeg derfor vilde mig dend Godhed her udbede,
at min Hr. Rostgaard vil tillade mig at lede
I sit Bibliotheqv; thi der, jeg vistnok troor,
En Samling er af sligt, som bliver rar og stoor.

For Ræsten intet meer. Dog maa jeg med det samme
Af Hiertet bede got for Ham og ald hans Stamme
Og ønske Rostgaard maa med ald sin Æt og Slegt
Beskandses trindt omkring ved Himlens Varetægt.

Højædle og Velbaarne Hr. Ober-Secretair
Hans Underdanige og ydm. T.
A. Thura

Hafn. d. 15. Octobr. 1723.

KRONIKER

DANSK BOGHAANDVÆRK I DET FORLØBNE AAR

AF H. S. HENDRIKSEN

DET danske Boghaandværk befinder sig utvivlsomt for Tiden i en Bølgedal. Grundene hertil kan være mange, og det er urimeligt at lægge hele Skylden paa den sorte Kunsts Udøvere. Er Fordringerne først og fremmest Billighed og Hurtighed, kan Resultaterne kun blive derefter. Skal man derfor bedømme Aarets Bogproduktion, maa man først gøre sig klart, om det kan nytte at bruge den store Alen og maale den i Forhold til tidligere Aars og Tiders Værker, eller om man skal nøjes med den kortere og med at bedømme Aarets Bøgers indbyrdes Værd. Vilde man benytte den første Metode, blev der ikke meget af. Ikke meget vilde hæve sig over det ganske jævne Niveau; ikke meget vilde være Omtale værd. Men at betragte de enkelte Bøger i Forhold til hinanden, i Forhold til hvad der præsteres for Tiden, kan vel ogsaa have sin Berettigelse og foregriber ikke den Historiens Dom, som antagelig engang vil ramme os alle haardt.

Hvad den almindelige Prosa-Bog, uden Billeder og uden særlig kunstnerisk Udsmykning angaar, det være sig Romaner, videnskabelige Værker eller lignende, er der ikke stort at sige. Kun sjældent træffer man Bøger, der ved deres Arrangement eller gode Trykning hæver sig over det aller almindeligste for ikke at bruge værre Udtryk. Et er at planlægge en Bog, og her gøres der maaske nu oftere et Arbejde end for Aar tilbage, et andet er at udføre den rent haandværksmæssigt godt, og her synes der saa sandelig ingen Fremgang at være.

Blandt videnskabelige Værker — Doktordisputatser maa man

vel have Lov at kalde dem, fast det strængt taget kun gælder den ene — er det glædeligt at kunne fremhæve to smukke Bøger; den ene *Harald Nielsen:* »Holberg i Nutidsbelysning«, den anden *Lauritz Nielsen:* »Boghistoriske Studier«. Begge er trykt hos IVAR JANTZEN, men vidt forskellige. Holberg-Bogen er sat med en meget stor Skriftgrad paa et smalt Format, hvad der paa Forhaand giver den et fornemt Præg. De boghistoriske Studier er samtidig med at bruges som Disputats udgivet paa et bedre Papir som Medlemsbog af Forening for Boghaandværk. Den virker ikke saa storslaaet. Formatet er stort og bredt og Skriften maaske lovlig lille dertil, men Bogen er dog let læselig, og saavel Sats som Trykning er god og reel. Saa blot alle Disputatser saaledes ud! Nu jaskes de i Reglen af for at give Doktoranden den mindst mulige Udgift. Der er ogsaa Grund til at fremhæve det Festskrift, som er udkommet hos LEVIN & MUNKSGAARD i Anledning af Professor David Simonsens 70 Aars Fødselsdag. Det er trykt hos HERTZ. Udseendet er noget fremmedartet, maaske lidt tidsskriftagtigt, men det synes smukt, klart og letlæseligt som det er.

For vort største Forlag, GYLDENDAL, har Efteraaret staaet i Romanens Tegn. Under megen Opsigt, kan man vel nok sige, har Forlaget udsendt de ved Jubilæumskonkurrencen foretrukne Bøger. Disse udvalgte Bøger udmærker sig aabenbart ikke alene ved deres Kvalitet, men ogsaa ved deres Kvantitet. Tykke er de og Formatet gjort bredere, end det er sædvanligt i Romaner. FORLAGSTRYKKERIET har forladt sin gamle Brødskrift, den saakaldte Klassisk Antikva, og benytter nu for Størstedelen en Mediæval Antikva, der maaske er noget klarere og lettere læselig; hvor hurtigt man ser sig gal paa den, maa Fremtiden vise. Samtidig er man gaaet over til at benytte det navnlig i England almindelige, lette, bløde Papir, det saakaldte Lettryk, i større Stil. Det bløde Papir tager let imod Farven, og Typebilledet staar rent og klart

derpaa. Papiret har ogsaa den Fordel, at der til Nød kan trykkes Autotypier, Net-Ætsninger efter Fotografi, Maleri eller lignende tonede Originaler derpaa, naar man ikke stiller altfor strænge Fordringer til Detaillerne. Det er f. Eks. forsøgt i »Aarbog for Musik« udgivet af Dansk Musikselskab, og hvor det som her kun drejer sig om enkelte Billeder, og hvor man ikke stiller for store Krav til Tydelighed, synes det at burde foretrækkes fremfor den kedelige Indsætning af Billederne trykt som Tavler paa et andet Papir. Havde det f. Eks. ikke været at foretrække i den Bog, hvormed Forlaget har hædret sin Bestyrelses Formand paa hans 70 Aars Fødselsdag? Havde det gjort noget, om de ganske faa Billeder i *Gustav Philipsen:* »Af min Urtegaard« var blevet trykt paa Bogens eget Papir? De gamle Mænd var saamænd blevet ligesaa kønne herpaa, og Bogens Helhed havde vundet derved.

Forlagstrykkeriet har anskaffet en anden ny Skrift, der synes en afgjort Vinding, den engelske Caslon-Antikva af et ret magert og smalt Snit og med en gammelagtig Tilfældighed over sig, som til sit Brug kan virke behageligt. Navnlig ved smalle Formater som f. Eks. *Sv. Leopolds* Holberg-Bøger tager den sig morsom ud.

Medens vi nu er ved Gyldendal, er der Grund til at fremhæve Forlagets Bestræbelser for at forbedre vore Børnebøgers Udseende. Her er et vidt og meget forsømt Felt at arbejde paa, og kunde det anspore de andre Forlag, der navnlig beskæftiger sig med Børnebøger, til at følge efter, var meget naaet — for slet ikke at tale om, hvis saadanne Bestræbelser ogsaa kunde udstrækkes til Skolebøger, der nu som oftest er en Rædsel, hvad Udstyr og Heftning angaar.

Paa Digtsamlinger har Aaret været mærkværdig rigt. GYLDENDAL har formaaet *Niels Skovgaard* til at tegne Billeder og Vignetter til *Vald. Rørdams* »Sangen om Danmark«, en Udgave af de Vers, der ledsagede af 120 Akvareller blev overrakt Kongeparret

til Sølvbryllupet. Paa denne Maade er der kommet en Bog ud deraf, hvor den store Skriftgrad, som rimeligvis ellers vilde synes anmassende i en Digtsamling, nu virker naturligt, understøttet som den er af de enkle, kraftige Tegninger.

Til den nye Udgave af *Jeppe Aakjærs* »Rugens Sange« har samme Forlag brugt sin nye Caslon-Antikva i en stor Grad. Maaske kan den store Skrift ogsaa forsvares ved den Monumentalitet, der er over de fleste af Digtene, men de iøvrigt smukke Slutvignetter, *Kr. Kongstad* har tegnet til Bogen, virker i Reglen altfor smaa hertil og uden noget Forhold i deres indbyrdes Størrelse, idet deres Bredde er bestemt af Verslinien og ikke af de Fordringer, Motivet stiller. Ofte ser Vignetterne underlig fortrykte ud, pint ind paa den lille Plads, der er levnet dem under Versene. Man griber sig Gang paa Gang i at synes, at Siden vist havde virket smukkere uden disse Tegninger, eller i at ønske, at de havde været udført som Friser over Digtene, hvorved Kunstnerens Frihed var blevet større. Dette Princip har Kongstad ogsaa brugt ved sin Dekoration til den Udgave af *Mads Hansens* Digte, som *Ejnar Skovrup* har udgivet hos P. BRANDT i Svendborg, idet de enkelte Afsnit indledes med Smaategninger, der selv om de ikke har større Plads at staa paa dog virker langt friere — blot fordi de staar højt paa Siden. De enkelte Digte er da adskilt ved ganske smaa Blomstervignetter. En saadan Ordning føles langt naturligere.

PIOS Forlag har udsendt *Axel Juels* digteriske Skildring »Rosa« med let kolorerede helsides Billeder trykt i Litografi efter den som Illustrator altfor lidt benyttede *Axel Nygaards* Akvareller. Den lette, slanke Renæssance-Antikva, hvormed THIELES Bogtrykkeri har sat Bogen, synes godt egnet netop til Digte, og der er en Ynde over Bogen, som ikke er almindelig i danske Digtsamlinger.

Til de illustrerede Digtsamlinger maa vel henregnes den Anthologi, »En Stambog« kaldes den, der er udsendt af SALICATHS ÆVENTYRSKRIN og trykt hos LANGKJÆR, selv om de fire helsides Tegninger af *Carl Jensen* ikke synes at have nogen særlig Tilknytning til Digtene. Men Bogen ser meget godt ud, og Indholdet vedkommer os ikke i denne Sammenhæng.

Gaar man over til at betragte den Bunke af Digtsamlinger uden særligt dekorativt Udstyr, som Forlagene — eller maaske i mange Tilfælde Forfatterne selv — har udsendt, er det rimeligt at begynde med at omtale den Udgave af *Aarestrups* samlede Værker, som Sprog- og Litteraturselskabet har besørget — for at have det værste overstaaet først. Selvom Selskabet, eller er det Forlæggeren, har set sig nødsaget til at gaa til Provinsen for at faa den trykt, behøvede man dog ikke at lade sig nøje med et saa kedeligt typografisk Udstyr og navnlig ikke med en saa slet Trykning. Selskabet har hidtil holdt et højt Standpunkt i sine Værker, og det burde ikke gaa ned ad Bakken, hvad det rent tekniske angaar.

Ellers hersker der øjensynlig en mærkelig Tilfældighed for ikke at sige Forvirring i Valg af Skrift og Format ved Arrangement af Digtsamlinger. Naar samme Forlag og samme Bogtrykker (LEVIN & MUNKSGAARD—VALD. PETERSEN) til *Richard Brydes* »Ragnarok« benytter en stor Skriftgrad og til *Holger Jerrilds* »Signaler« en betydelig mindre Grad, skønt Formatet er større, synes Motivet uforstaaeligt — i hvert Fald saa længe man ikke har sat sig nærmere ind i de to Digteres Ejendommeligheder; men naar *Aage Berntsens* »Ungkarlens Visebog« er sat med den ret kraftige og meget højtidelige Antikva, der benævnes Sæculum, synes det en absolut Misforstaaelse, thi der er saavist ikke noget højtideligt ved disse Digte, hvis charmerende Lethed ikke burde modarbejdes af en stivbenet Skrift, der maaske kan tage sig ud i et historisk Memoireværk eller paa et Aktiebrev, men som afgjort ikke har

noget sprælsk ved sig. De af og til forekommende Fremhævninger med Versalier — Meningen hermed er ikke altid indlysende — hører ogsaa hjemme i et videnskabeligt Værk og ikke her i de smaa og korte Verslinier, hvor Helheden brydes for ubehageligt derved. Bogen er smukt og soigneret trykt, men der er truffet for meget ved Siden af ved dens typografiske Anlæg. Saa er de af samme Forlag (Pio) udgivne Digte *Stub-Jørgensen* »Under Hjemlandets Kyst« og *Kai Hoffmann* »Nat og Dag« betydelig bedre, selvom den Fraktur, der er brugt i den første, næsten er for lille og ulæselig. Gyldendal har udsendt et Par smaa nette Versebøger, *Marinus Børups* »Digte« og *C. Dumreicher* »Kornblomster«. Den sidste skæmmes dog noget ved en Kartonnering, der gør det meget besværligt at komme til at aabne og læse den lille smalle Bog. Chr. Christensen, hvis Trykkeri ellers desværre har været meget lidt benyttet til bogligt Arbejde iaar, har for Woels Boghandel trykt en smuk lille Bog »Antikke Vers« oversat af *Harald Hundrup.*

Lidt udenfor Digtsamlingernes Kategori falder *Ingeborg Simesens* »Børnevers«. Den anvendte Skrift virker ikke rart i den store Grad, som det har været nødvendigt at bruge for at faa Versene til at fylde paa det store Tværformat, men da dette vel er betinget af *Niels Skovgaards* Tegninger, faar man bære over med en Del Ulemper. Det synes dog ikke strængt nødvendigt at vælge et saa vanskeligt og uskønt Format, blot fordi en Del Bøger for de mindste Børn plejer at være udstyrede paa denne upraktiske Maade; Tegningerne kunde ligesaa godt være anbragt i en Bog, der var bedre tilpasset Mennesker over tre Aar.

Paa Prosabøger udstyret med Tegninger har Aaret ikke været rigt. Kunstnere, der giver sig af med at illustrere eller blot tegne dekorativt Udstyr, som det var almindeligt for en Generation siden, er der ikke mange af. Til Gengæld har Aaret nu nær sin Slutning bragt et Værk, eller rettere første Del af et, der kan veje mange

andre op, idet *Joakim Skovgaard* har indfriet en Forpligtelse, der ofte er holdt ham for Næsen, med det første Hæfte af »Bibelske Billeder med Tekst af *Holger Begtrup*«, som P. HAASE & SØNS FORLAG har bragt frem. Det er ingen Hemmelighed at røbe, at Bogen er en Arv fra AAGE MARCUS' Forlag, og at den har været under Forberedelse gennem flere Aar. Mange af Tegningerne er gjort om Gang efter Gang, og mange af Trykpladerne ligeledes, inden der blev naaet det, Kunstneren havde tænkt sig. Ved Bogens Anlæg og Udførelse — den er trykt hos IVAR JANTZEN — har der ogsaa været Kræfter nok igang, og som den nu foreligger, synes det rimeligt at lade al smaatskaaren Kritik tie og kun at udtrykke sin Glæde over, at Danmarks største dekorative Talent har udstrakt sin Virksomhed til ogsaa at gælde Bogkunsten.

Foreningen Fremtiden har blandt sine Gevinster iaar tredie Samling af *Axel Olriks* »Danske Sagn og Æventyr«, denne Gang illustreret udelukkende af *Niels Skovgaard.* God Sats' strænge og korrekte Linier lader ofte det ledsagende Billede synes løst og jasket, men her klæder Skriftens og Tegningens klare og rene Streg hinanden, uden at den sidste dog bliver tør og derved mister Humør og Æventyrstemning. Bogen, der i sin Ordning er ganske ligetil, er trykt hos NIELSEN & LYDICHE.

Paa LOHSES Forlag er udkommet et meget stort Oplag af *Skovgaard-Petersen* »Vil du frem«, som aabenbart skulde hædres ved et særlig dekorativt Udstyr. Den ellers saa flinke *Viggo Bang* har dog ikke været heldig her. Rokokomaneren, der er anvendt, er en vanskelig Stil at beherske. Den faldt Datidens Kunstnere let i Pennen; men for en Nutidskunstner er det ikke let f. Eks. at omgive Korset med Stilens sære Slyng og Kartoucher. Desuden har den fede Skrift, der er anvendt til Bogsiden, absolut ikke noget af Rokokoens lette Elegance. Slutvignetterne, der à tout prix skal ind under hvert Kapitel, ser ofte svært fortrykte ud i deres An-

strengelser for at pine sig ind under den sidste Linie, og man har flere Steder Fornemmelsen af, at Kolumnen er blevet for lang. Hvis man i saadanne Tilfælde ikke kan faa en Forfatter til at stryge de fornødne Linier, maa man hellere resolut stryge Vignetten. Bedre synes samme Forlags lille Udgave af *Luthers* Kærnesprog, der ligesom den tidligere udgivne Katekismus er ordnet af *Aage Jørgensen*. Han holder sig i sit Udstyr til, hvad han kan magte, og de rent dekorative Friser og Vignetter staar godt sammen med den lille Bogs kraftige Skrift.

Johs. V. Jensens 50 Aars Fødselsdag gav Anledning til Udsendelse af et Par gode Bøger. Først den smukke »Hilsen« med Bidrag fra Venner samlede af *Ludvig Holstein*. Den er udsendt af Gyldendal, trykt paa Forlagstrykkeriet med en stor, god Skrift og forsynet med henrivende Vignetter af *Johs. Larsen*. Dernæst en Fortegnelse over Jubilarens store Produktion udgivet af *Frits Johansen* og *Aage Marcus* paa den sidstes Forlag; trykt hos Ivar Jantzen, omhyggeligt og overskueligt ordnet i typografisk Henseende og godt trykt. Det dekorative Udstyr indskrænker sig til et Par Smaavignetter af *Vald. Andersen*, der mærkeligt nok er saa lidt brugt til bogligt Arbejde. I al sin Fordringsløshed er Bogen en smuk Hyldest til Digteren. Desværre var det denne Forlæggers — i al Fald foreløbige — Svanesang; desværre, thi i Løbet af de faa Aar, Forlaget har bestaaet, har det udsendt en saadan Række af gode Bøger og virket som en Surdejg i vor Boghandel, at det vil blive et Savn at undvære et Forlag, der først og fremmest vilde, at der intet kunde bebrejdes det for den Form, hvori det bragte sine Bøger paa Markedet.

To rene Kunstnerudgaver, hvor ikke alene Tegningerne er gjort, men endog skaaret i Træ af Kunstneren selv, har Aaret bragt, og dette bør skrives under Loftsbjælken blandt de mærkelige Begivenheder. Den første er Forening for Boghaandværks hos F. E.

BORDING trykte Udgave af »Plovmanden og Døden« med *Ejnar Nielsens* Træsnit til *Otto Rungs* udmærkede Fordanskning af den gamle, middelalderlige, tunge og bedske Dialog. Der har været sagt saa mange haarde Ord om denne Bog, at det kunde være fristende at tage den i Forsvar; men lad det være nok at sige, at det ikke synes urimeligt at byde en saa særpræget Kunstner en Opgave, selvom man føler sig overtydet om, at den vil blive løst paa en sær Maade. Al Kritik til Trods vil den dog blive staaende som et interessant Forsøg indenfor det danske Boghaandværk, som ellers ikke byder paa mange Overraskelser for Tiden. Den anden er Selskabet for grafisk Kunsts Udgave af »Posthuset i Hørsholm« med Originaltræsnit af *Ricard Bøcher*. Han er i Modsætning til de fleste andre Kunstnertræskærere gaaet tilbage til Fagxylografernes Materiale, Buxbommet, og denne haarde Træsort tillader en ganske anderledes minutiøs Behandling end de blødere Træsorter, som sikkert ikke havde kunnet benyttes til Billeder i en Bog af et saa lille Format. Man bliver ikke straks en dreven Xylograf, og enkelte af Stokkene har Kunstneren maattet overlade en anden til Skæring, men som et første Forsøg er det al Ære værd, og Træsnittene staar for de flestes Vedkommende godt sammen med Bogens Side.

Paa Bøger om arkitektoniske Emner har Aaret været ret rigt. De unge Arkitekters Sammenslutning, Foreningen af 3. December, der virker ved Opmaaling af ældre Arkitektur, har i sit Værk om Classen og hans Værker fulgt det samme Spor som i Foreningens tidligere Bog om Liselund: et stort Format, en lille Skriftgrad med en mægtig Skydning mellem Linierne. Bogen er trykt hos IVAR JANTZEN, medens Opmaalingstegningerne er udført i Fotolitografi hos PACHT & CRONE. De sidste staar smukt paa det haandgjorte Papir. Desværre kan det samme ikke siges om de afbildede Fotografier, der ligeledes er forsøgt trykt paa

dette Papir. Det er, som før sagt, altid en vanskelig Sag at trykke Autotypier paa et ikke glat Papir, og man maa ikke forlange, at alle Billedets Detailler skal komme frem eller dets Valører fuldstændig til deres Ret; men stiller man ikke strenge Fordringer til Tydelighed, kan det ikke nægtes, at Billederne som Helhed kan komme til at staa behageligere, mindre fotografi-agtigt og mere kunstnerisk end paa det ofte kedelige glatte Papir. Her er man dog gaaet for meget over Stregen, og Eksperimentet er ikke lykkedes; mange af Billederne er rent ud sagt ganske værdiløse og virker kun skæmmende for Bogen. En Sammenligning med Liselund-Bogen vil vise det, og den vil samtidig give en Forklaring paa en af Grundene til, at Resultatet er blevet saa slet. I Liselund-Bogen er der overalt trykt for med Prægeplade; herved bliver Papirets Overflade glattere paa de Steder, hvor Billedtrykket skal falde, uden iøvrigt at miste sin smukke Overflade. Bekostningen herved er ikke *saa* stor, at det burde være udeladt her, hvor det dog har været Meningen at frembringe noget smukt. Samme Forening har i Anledning af sin 30-aarige Fødselsdag udsendt en lille Bog om det chinesiske Lysthus i Frederiksberg Have. Den bestaar kun af een Side Tekst, seks Sider med Gengivelser efter Fotografi i Bogtryk og fire Sider Opmaalingstegninger i Lystryk. Naturligere havde det været at trykke Tegningerne i Bogtryk og Fotografierne i Lystryk, men det er maaske for at blive i den chinesiske Stil, at man har gjort det modsatte af det, en fornuftig Europæer vilde have fundet rimeligere. Værre er det, at Billederne efter Fotografi er daarlige baade hvad Optagelserne, Udførelsen af Trykpladerne og Trykningen angaar.

Selskabet til Udgivelse af danske Mindesmærker har fortsat sine Publikationer med en Bog om Kallundborg Kirke af *Mogens Clemmensen* og *Vilh. Lorenzen*. Den skyldes ligesom de to foregaaende Bøger et Samarbejde mellem PACHT & CRONE, der har

udført Opmaalingstegningerne i Fotolitografi, og IVAR JANTZEN, der har trykt Teksten. Bogen er i sit Anlæg smuk, men skæmmes noget af de i Teksten indtrykte Billeder, der virker altfor sorte. Dette gælder saavel Størstedelen af de efter Fotografi udførte Billeder som navnlig Planerne, der med deres tykke sorte Mure bringer Tanken hen paa Skydeskiver. En anden Anke, der kan rettes mod Bogen, gælder det altfor tynde Papir — men den fremførte en Vismand allerede mod en anden af Selskabets Publikationer ifjor. Sparsommelighed er god, men sommetider upraktisk, *og en saadan Bog skal vare i mange Aar!* Hos de samme to Firmaer er *H. Storck & Mog. Clemmensens* Bog om Frederiksdal, der er et Led af »Ældre nordisk Architekturs« Opmaalingsarbejder udført. Her er Papiret sværere, og Bogen, der dog er tyndere end Kallundborg-Bogen, bærer sig betydeligt bedre.

Til den arkitektoniske Litteratur maa ogsaa henregnes *Vilh. Marstrands* Bog om Arsenalet i Piræus. Bogen er trykt hos EGM. H. PETERSEN, og der er aabenbart sat et stort Arbejde ind paa at faa dens smukke og egenartede Præg frem. Siden virker kraftig; en stor, bred Kolumne sat med den brede Plantin-Antikva; Billederne for Størstedelen Tegninger, der klæder Teksten godt; hvor det har været nødvendigt at ty til Autotypier, er disse trykt paa krideret Papir og indklæbede i Teksten. Naar der er faa saadanne Billeder, er det unægtelig en Maade at klare sig over en Vanskelighed paa, men helt praktisk er det ikke.

Paa kunsthistoriske Værker har det forløbne Aar ellers ikke været rigt. En Bog som *P. Johansens* om Phidias, der ovenikøbet er udgivet med Understøttelse af Carlsbergfondet, burde have været meget bedre i sit Anlæg. Billederne er ganske fortvivlet anbragte; lavt, under Midten af Siden eller vendte paa Siden med Tekst over og under. Teksten skal altsaa læses vandret, Billedet og dets Underskrift lodret! Man skulde synes, Emnet forpligtede

Forlag og Trykkeri til i det mindste ikke at naa et Resultat, som maa betegnes som absolut ukunstnerisk.

Den altfor tidligt afdøde *Mario Krohn* har saavidt vides selv angivet Ordningen af sin Bog »Frankrigs og Danmarks kunstneriske Forbindelse i det 18. Aarhundrede«, hvis Udgivelse er fortsat af *Leo Swane* paa Koppels Forlag. Bogen er godt trykt i Langkjærs Bogtrykkeri, og Siden med den lille, men stærkt skudte Antikva virker behageligt og let læseligt. Billederne, der næsten synes for slikkede i deres Elegance, er trykt paa krideret Papir og indføjede som Tavler ved Siden af Tekst-Papiret. Man har her et typisk Eksempel paa denne Metode for Billedanbringelse, der vinder mere og mere Indpas herhjemme. Naar der som i denne Bogs første Del er 63 Tavler til 200 Tekstsider — hvor der altsaa for hvert andet eller tredje Blad maa indsættes en Tavle — havde dog Brugen af et godt Illustrationspapir til hele Værket været at foretrække. Tekstsiderne havde ikke tabt noget synderligt i Skønhed, og hele Værket havde vundet i Helhed derved.

Her er ogsaa Lejlighed til at nævne en Art af Bøger, hvor man har fundet det rimeligt at anbringe de meget faa Billeder, der saamænd ofte godt helt kunde undværes, paa Tavler for at undgaa at trykke hele Bogen paa et glat Papir. Saaledes den hos Vilh. Tryde udkomne Bog »Elise Ahlefeldts Historie« af *F. Ahlefeldt-Laurvigen*, der med sin smukke, regulære Bogside gør et fornemt Indtryk eller Det Schønbergske Forlags Udgave af *Thomas Bredsdorffs* Artikler og Taler. Den store Side virker tæt og sort, sat som den er med Plantin-Corpus, men der er Kraft over den, og Niels Skovgaards Omslagstegning danner en god Indledning dertil.

For Forening for national Kunst har *Th. Faaborg* skrevet sin Bog om gamle Vermehren. Den er trykt hos Egm. H. Petersen i et stort Format paa et godt Stykke matkrideret Papir, hvorpaa

Billederne trykker smukt — og Tekstsiden lider saavist ikke noget ved at være trykt paa det samme Papir. Billederne er gode og store og kommer derved bedre til deres Ret end de smaa Billeder, mange andre kunsthistoriske Værker maa nøjes med. For nogle af Tegningernes vedkommende er man maaske endda gaaet for meget i denne Retning, idet de gengivne i naturlig Størrelse næsten virker for voldsomt. De skal jo her ses i Forhold til Bogsiden og ikke i Forhold til de Omgivelser, en Tegning ellers har at virke paa. Rent teknisk set havde det sikkert ogsaa været bedre for mange af dem, om de var blevet lidt formindskede. Dette er dog Smaaindvendinger, og Bogen virker smukt og festligt.

Blandt Bøger illustrerede med Billedgengivelser i Autotypi efter Fotografier, Malerier og lignende Forbilleder plejer der ikke at være megen Opmuntring at hente. Der er allerede omtalt en Del blandt de arkitektoniske og kunsthistoriske Værker. — En morsom og smuk Tanke har *M. Galschiøt* haft ved at bruge sin Ungdomsven, den forlængst afdøde og næsten glemte *Niels Bredals* Tegninger som dekorativt Udstyr i sin Bog »Skandinaver i Rom for halvhundrede Aar siden«, der er udkommet hos Rechtwig & Tryde og trykt i Krohns Bogtrykkeri. Desværre er det ikke mere muligt at faa saadanne Billeder gjort paa den Maade, de egentlig burde gøres paa, i Træsnit; man maa nøjes med at udføre dem i Autotypi. Selvom Bredal ikke hørte hjemme blandt Nummer Et'erne, klæder hans Tegninger dog Bogen som et fint Accompagnement, der bringer Minder fra den samme Tid.

At Fotografier efter Naturen ogsaa kan udgøre et udmærket Illustrationsstof, viser et Par gode Eksempler. Den ene er *Henning Weis* »Kærhøge«. Tekst og Billeder, optagne under vanskelige og helbrednedbrydende Forhold, skyldes her samme Mand og slutter sig ogsaa her i Bogen, som er udgivet af hans Efterladte, paa den smukkeste Maade til hinanden. Bogen er trykt hos Nielsen

& Lydiche for Gads Forlag og vandt ved sin Fremkomst saa megen Anerkendelse, at den hurtigt maatte udsendes i andet Oplag, hvilket antagelig er Rekord for et Værk af en saa speciel Karakter.

En anden Bog, hvor Forfatter og Fotograf er den samme, er *Emil H. Frimodts* »Billeder fra Bretagne«. Da Forfatteren samtidig har den Egenskab at være Forlægger, burde det maaske ikke undre, at han har faaet et smukt Resultat ud af sine Rejseminder. Bogen er trykt hos Ivar Jantzen i et stort Format, paa et svært Stykke hollandsk Papir og Billederne indsat paa Tavler, og for at vise, hvor meget der er kælet for denne Bog, kan der til Slut peges paa, at Forfatteren endog selv har koloreret Titel og Vignetter.

Elith Reumerts »Den danske Ballets Historie« er et typisk Eksempel paa en stærkt illustreret Bog, hvor alt er sat ind paa, at Billederne skal komme saa meget til deres Ret som muligt. Formatet er stort, og Papiret er stærkt krideret, hvad der unægtelig gør det lettere at faa Billederne til at tage sig ud. Bogen er trykt hos Egm. H. Petersen og er i sin Genre upaaklagelig, ja maaske udmærket, men man har mere Fornemmelsen af at blade i et illustreret Ugeblad eller i et Julehefte, der er beregnet til at nydes i Øjeblikket, end i et historisk Værk, der ofte skal tyes til. Man gruer ved at tænke paa, hvorledes et Stykke krideret Papir af det Format vil se ud om ti Aar i et stærkt søgt Biblioteksekssemplar! Og man forstaar næsten en Reaktion som den, der viser sig i de unge Arkitekters Classen-Bog, men hvorfor skal der altid springes fra det ene Yderpunkt til det andet?

Saa er den af Soransk Samfund paa Frimodts Forlag udgivne Bog om Sorø Akademi og dets Historie holdt i et mere naturligt og praktisk Spor. Billederne spiller naturligvis ikke den Rolle som i fornævnte Værk, og Formatet har det ikke været nødvendigt at gøre saa stort, hvilket letter Opgaven, men en saadan Bog vil

sikkert slippe bedre og mindre forjasket gennem det lange Liv, som skulde være et godt historisk Værk forundt. Desværre er et af Aarets andre historiske Værker, *Astrid Paludan-Müllers* Bog om Generalmajor Classen ikke faldet heldigt ud. Daarlige og daarlig trykte Billeder, af og til flere Billeder sat paa samme Side, saa Kolumnen bliver for lang. Det er sørgeligt, at Arrangementet ikke har været overladt mere kyndige Hænder, saa der kunde være blevet en smukkere Bog ud deraf. Men ogsaa den af *Johs. Steenstrup* udgivne Bog om Carl Jacobsen er et trist Eksempel paa, at en Bog kan falde uheldigt ud, selvom der sættes noget ind paa at faa et godt Resultat frem. Bogen er anlagt paa et stort Format med en god Kolumne og en god Skrift. Der er bestilt dekorativt Udstyr hos *Aage Jørgensen*, men det hjælper ikke paa de øvrige Illustrationer, der for en stor Del bestaar af gamle Billedstokke, som aabenbart er for slidte til at trykke godt mere eller fra en saa fjærn Fortid, at de ikke staar sammen med moderne Billedmateriale. Ordningen af Billederne er heller ikke altid heldig. F. Eks. klæder et Billede efter Amatørfotografi paa den ene Side og et efter en Tegning paa den modstaaende ikke hinanden. Noget saadant kan som Regel let undgaas ved en simpel Omplacering af Billederne, der dog alligevel kun sjældent kan falde nøjagtig, hvor de omtales. Bogen er meget godt trykt hos NIELSEN & LYDICHE, men da der antagelig saavel bag denne som bag den forannævnte Bog om Classen staar nogle af vore rigeste Institutioner, synes det urimeligt, at de sidste Skillinger, der kunde være brugt til at gøre Bøgernes Udseende Indholdet værdigt, er blevet sparede.

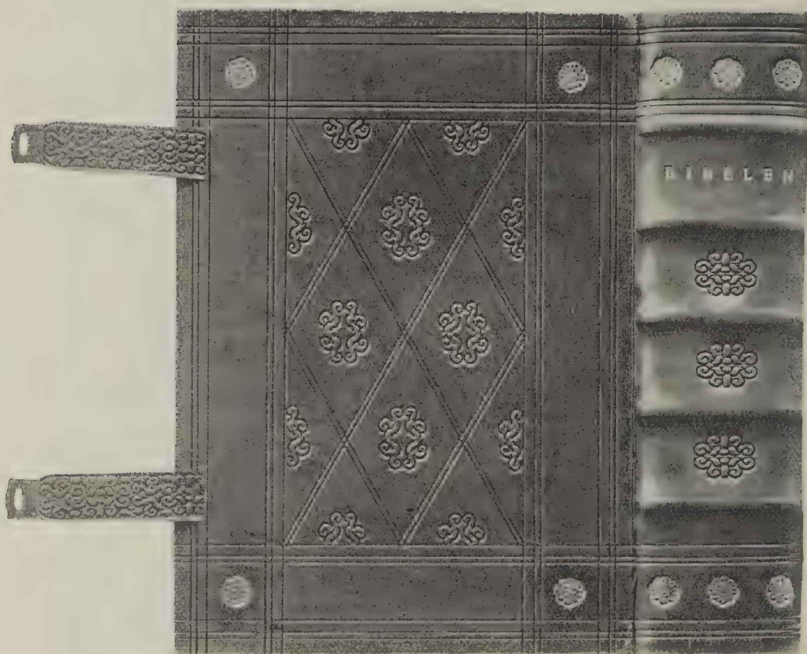
Blandt Illustrationsværker, der først og fremmest er beregnede til at sælges til en overkommelig Pris, er der Grund til at nævne den illustrerede Religionshistorie, som GADS Forlag har paabegyndt paa Grund af dens fornuftige og klare Tilrettelægning, som forhaabentlig bliver logisk gennemført. Bogen, der er trykt

hos Fr. Bagge, giver sig ikke ud for mere, end den er, men er et Bevis paa, at Maskinsats og et jævnt Papir ikke udelukker, at der kan komme et pænt Hele ud deraf. Som Modsætning kan opstilles *R. Kampps* »Blade af Verdens Bog«. Her er samtlige Billeder presset sammen i Bogens Slutning som et fuldstændig Paradigma paa slet Billedanbringelse. To og to sammen paa Siden, store og smaa, brede og smalle mellem hinanden uden Hensyn til, om den ene Side bliver længere end den anden og uden Hensyn til, hvorledes den ledsagende Tekst maa sættes op for at følge med. At noget saadant kan præsteres i det Herrens Aar 1923 i København er mærkværdigt!

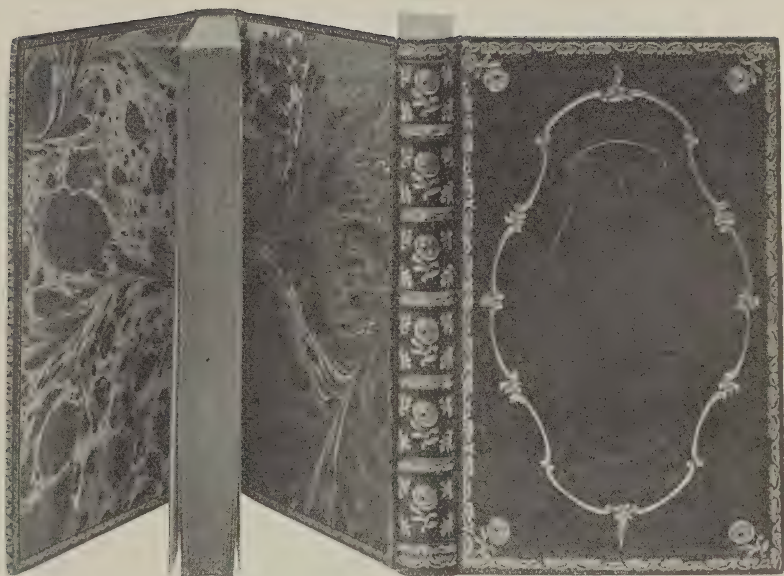
Naturligvis fremstilles der Bøger, som er langt værre end dem, der her er sagt de værste Ting om. Der er Forlag, for hvem det er det vigtigste at faa den sidste Læser til Kunde, uden Hensyn til, om den Bog, der bydes ham, nogensinde burde være trykt, hvad enten man tænker paa Bogens Indhold eller dens Udseende. Saadanne Bøger er ladt ganske ude af Betragtning her, hvor der kun er tænkt paa at give en Oversigt over Boghaandværkets Stade i Bøger, hvis Indhold berettiger dem til at fordre et Udstyr, man kan byde et Publikum, for hvem Bøger er noget af varig Værdi, noget, man anskaffer for at opbevare og i Fremtiden tage frem og glæde sig over. Saadanne Bøger skulde gerne indbindes for ret at faa Brugsværdi, og uden iøvrigt at komme nærmere ind paa Bogbindets Stade, der burde behandles i en længere Artikel, vedføjes her nogle Billeder af Fuldskindsbind fra det sidste Aar, udført af en Del af de Bogbindere, som endnu sætter en Ære i at kunne udføre et godt Stykke Haandværksarbejde.

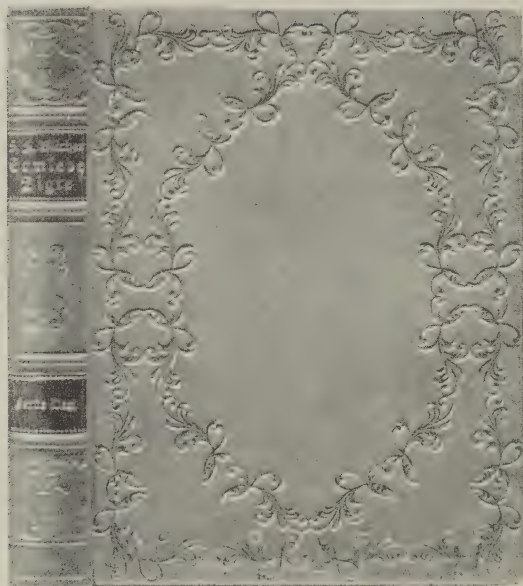
PSALMEBOG
Bind af kgl. Hofbogbinder *Carl Petersens Enke.* Brunt Kalveskind med rig Dekoration i Haandforgyldning med franske Stempler. Højde 18 cm.

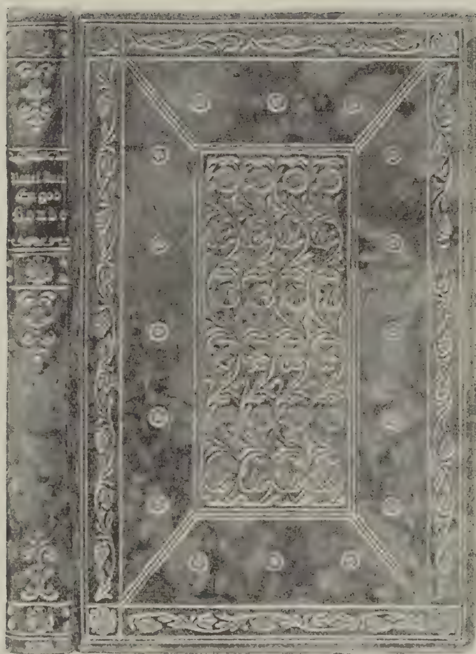
BIBELEN
Bind i brunt Kalveskind af *Petersen & Petersen* med Dekoration i Blindtryk og sparsomt anvendt Haandforgyldning med Stempler efter *Joakim Skovgaards* Tegning. Højde 26 cm.

PSALMEBOG
Tvillingbind udført af *Anker Kyster* i brunt Gedeskind med Haandforgyldning og en enkelt blindtrykt Linie. Højde 18 cm.

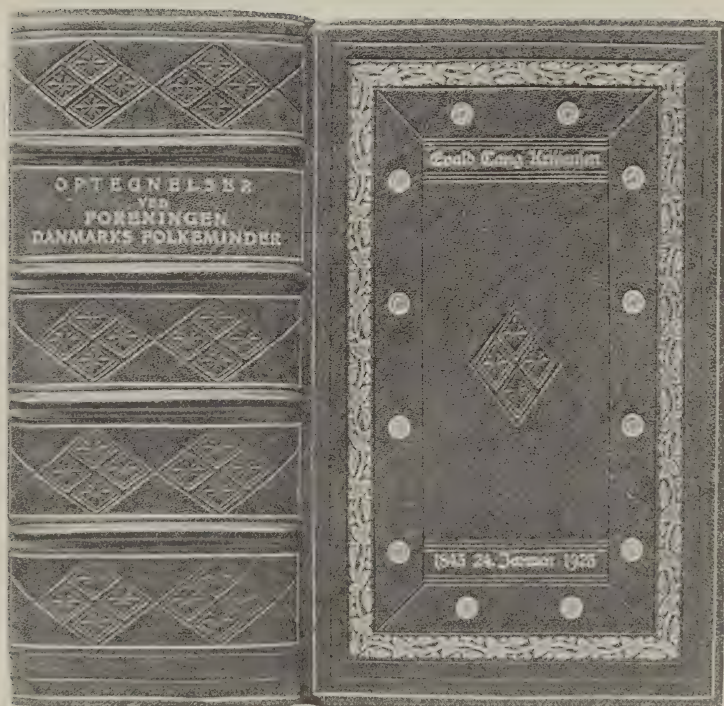
ST. ST. BLICHER: Samlede Digte. Kjøbenhavn 1835. Bind af ***Jakob Baden*** i Kalveskind med Dekoration i Haandforgyldning. Højde c. 12 cm.

POVEL JUEL: En god Bonde. Kjøbenhavn 1722. Bind af *Jakob Baden* i stærkt marmoreret Kalveskind med Haandforgyldning. Højde c. 13 cm.

ROLANDSKVADET
Oversat af *O. P. Ritto.* Illustreret af *Niels Skovgaard.* Indledning og Noter af *Kr. Nyrop.* Bind af *Petersen & Petersen* i ufarvet Gedeskind med en enkel kraftig Liniedekoration i Blindtryk. Rygtitel og Horn i Haandforgyldning. Højde 18 cm.

EVALD TANG KRISTENSENS ÆRESBOG
Optegnelser ved Foreningen Danmarks Folkeminder samlede i et Bind udført af *Oscar Jacobsen.* Rødt Oasegedeskind med Dekoration i Blindtryk og Haandforgyldning. Højde 24 cm.

EMIL HANNOVER: Kunstfærdige gamle Bogbind indtil 1850. Kjøbenhavn 1907. Bind af *Anker Kyster* i ufarvet Maroquin med Blindtryk efter en gammel Tegning af *Th. Bindesbøll.* Højde 29 cm.

VORE PRIVATSAMLERES NYERHVERVELSER

AF EJNAR MUNKSGAARD

VORE Privatsamleres Virksomhed i det forløbne Aar har for en ikke ringe Del bestaaet af en Omflytning af Bøger fra Ejer til Ejer. Med Glæde har man set, at vore egne Samlere var i Stand til paa Aarets store Auktioner at sikre mange udmærkede udenlandske Manuskripter og Bøgers Forbliven i Landet. Ganske vist solgtes Professor SIGURD WANDELS smukke Grolierbind til Schweiz; men vi maa trøste os med, at flere af Skibsreder NORMAN H. HANSENS Grolierbøger overgaar denne Bog i Værdi.

De udenlandske Antikvarer møder igen i Aar med mange bemærkelsesværdige Kataloger. Jeg skal særlig fremhæve JOSEPH BAER, Frankf. a. M.,[1-2] WALTER M. HILL, Chicago,[3] H. LARDANCHET, Lyon,[4] MAGGS Brothers, London,[5-7] MYERS & Co., London,[8] LEO S. OLSCHKI, Florens,[9] QUARITCH, London,[10] og TONDEUR & SÄUBERLICH, Leipzig.[11] Desuden kan nævnes en Række illustrerede Auktionskataloger fra *American Art Association,* som er Mesterværker af Redaktion og typografisk Udstyrelse.

Da det formentlig vil have Interesse for Aarbogens Læsere ikke

[1] BAER: Kat. 690: Bucheinbände. Frankf. a. M. 1923. [2] BAER: Kat. 690: Incunabula typographica. Frankf. a. M., 1923. [3] HILL: Cat. 88: First and rare editions, Chicago, 1923. [4] LARDANCHET: Catalogue des beaux livres. Lyon, 1923. [5] MAGGS: Cat. 436: Original manuscripts. London, 1923. [6] MAGGS, Cat. 437: Books on art and allied subjects. London, 1923. [7] MAGGS: Cat. 439: Autograph letters, signed documents. London, 1923. [8] MYERS: Cat. 236: Rare books. London, 1923. [9] OLSCHKI: Choix de livres anciens IV-V, Livres à figures des XV et XVI siècles, Italie. Florence, 1923. [10] QUARITCH: A catalogue of books printed in Europe during the fifteenth and sixteenth centuries, Part 1, Incunabula, London, 1923. [11] TONDEUR & SÄUBERLICH: Handschriftliches, u. alte Drucke des XV bis XVIII Jahrhunderts, Leipzig, 1923.

blot at faa en Gennemgang af det sidste Aars Nyerhvervelser, men ogsaa at lære de enkelte Privatsamlinger nærmere at kende, vil fremtidig hvert Aar en Række Samlinger blive Genstand for en mere almindelig Omtale.

Af danske Samlinger, der er i stadig Vækst, kender jeg ingen, som spænder over et saa stort Omraade og dog indenfor en Ramme af nogle faa Tusind Bind giver et saa helt æstetisk Billede af Litteraturen i Skandinavien, England, Frankrig og Tyskland som Professor EINAR CHRISTIANSENS. I dette Bibliotek findes uden Tvivl det værdifuldeste Antal udenlandske Førsteudgaver i Privateje i Landet. Eksemplarerne er de mest udsøgte, Bindene næsten altid samtidige, og i mange af Bøgerne er indlagt Breve og Autografer fra Forfatterne.

Her findes de kostbare anden og fjerde Folioudgaver af SHAKESPEARE (1632 og 1685) i samtidige Helbind, Førsteudgaven af JOHN KEATS: *Endymion,* London 1818, STERNES *A sentimental journey through France and Italy by Mr. Yorich*, London 1768, Førsteudgaven af GULLIVERS *Travels into several Remote Nations of the World,* London 1726, 4 Bd. i 2 vol. indbundne i samtidigt Helbind af Kalveskind, og *The complaint or Nigth-Thougts on Life, Death and Immortality of* E. YOUNG, 1751 (med Forf.s Autograf). Endvidere findes mange sjældne Førsteudgaver af SHELLEY, BYRON, DICKENS o. a.

Tyskland er rigt repræsenteret. KLOPSTOCK, LESSING, GOETHE, HEINE, SCHILLER og NIETZSCHE med Hovedarbejderne i Førsteudgaver i sjældne Eksemplarer. Den saa omdiskuterede Førsteudgave af LESSINGS *Nathan der Weise* 1779 har 276 Pagina, og denne Udgave anses af de fleste Kendere for den første. Endvidere GOETHES *Faust, Ein Fragment, Ächte Ausgabe bey Georg Joachim Göschen* 1790, *Leben und Meinungen des Till Eulenspiegel,*

Volks Roman 1779 (Udg. af Hertzberg), *Peter Schlemihls wundersame Geschichte mitgetheilt von* ADALBERT VON CHAMISSO, Nürnberg 1814, HANS SACHS: *Ein yder sehe für sich und verberg sich hinter keinen Schmeichler,* Nürnberg 1554.

Af franske Forfattere findes ligeledes mangfoldige sjældne Udgaver. Samlingen af fransk Litteratur er af enestaaende Lødighed. Af de franske Klassikere i tidligere Udgaver findes bl. a.: *Les oeuvres de* RABELAIS, Lyon 1558, *Les Essais de* MICHEL *Seigneur de* MONTAIGNE, Rouen 1619, *Le Pédant ioué, comédie par M.* CYRANO DE BERGERAC, Paris 1657, CORNEILLE, *le Cid,* 1640, *Horace, Tragédie par Le Sieur* CORNEILLE, Paris 1645, 3me éd. elzevirienne, trykt i Amsterdam, *Fables choisies mises en vers par M. de* LA FONTAINE, Paris 1668, med smukke Halvsides Kobbere, *Contes et nouvelles en vers de M. de* LA FONTAINE, Paris 1669, Ed. Billaine, *Pensées de* PASCAL, seconde éd. 1670, *L'escole des femmes,* Paris 1663, første Elzevirudgave, med LAGONDIES Super-Exlibris. Førsteudgaven af *Amphitryon, Comédie par* J. B. P. DE MOLIÈRE, Paris 1668, Jean Ribou. *Les Oeuvres de M.* DE MOLIÈRE, Paris 1682, med Kobbere, i 8. vol. Ed. Thierry, Barbin & Trabouillet. *Oeuvres de* RACINE, Paris 1682, Elzevirudgave med Kobbere. REGNARD: *Le joueur, Comédie,* Paris 1700, 2e éd. Førsteudgaven af LE SAGE, *Turcaret, Comédie,* 1709. MONTESQUIEU: *Lettres persanes,* Amsterdam 1721; der eksisterer fire Udgaver fra dette Aar, hvilken der er Førsteudgaven vides ikke. *Histoire du Chevalier des Grieux et de Manon Lescaut,* Amsterdam 1756, 2. Udgave med GRAVELOTS og PASQUIERS Kobbere fra 1. Udgave. VOLTAIRE *Candide ou l'optimisme* 1759. Ekspl. paa stort Papir; der findes flere Udgaver fra 1759, og hvilken der er den første omdisputeres. VOLTAIRE: *Zadig ou la Destinée, Histoire orientale,* Førsteudgaven 1748, ROUSSEAUS *Émile ou de l'éducation* I-IV, Førsteudgaven 1762. BEAUMARCHAIS: *Le Barbier de Séville, Comédie,* Paris 1775, med den morsomme Be-

mærkning paa Titelbladet: *Représentée & tombée sur le Théâtre de la Comédie Françoise aux Tuileries, le 23 de Février 1775.* DE SAINT PIERRE, *Paul et Virginie, Paris* 1789, den første Udgave i Bogform, indb. i et kunstfærdigt Helbind af rødt Maroquin, sign. PAGNANT.

Førsteudgaverne fra det 19. Aarh. findes i et meget stort Antal, hele den franske Litteratur fra forrige Aarhundrede, der har haft blivende Værd, er praktisk talt samlet her: *Oeuvres complètes* D'ANDRÉ DE CHENIER, Paris 1819, SENANCOUR, *Oberman,* Paris, An XII—1804, CHATEAUBRIAND, *Atala, René,* 1805 (hvilket er Førsteudg. af *René*), indb. med Brev fra Forf. Mme DE KRUDENER: *Valerie ou lettres à Ernest de G.—,* Paris 1804. BENJAMIN DE CONSTANT: *Adolphe,* Paris 1816, ubeskaaret Ekspl. i samtid. Kartonage, en af de allersjældneste franske Bøger. *Chansons morales et autres par* M. P. I. DE BERANGER, Paris 1816, med Noder og Titelbilleder, ALFRED DE VIGNYS første Bog *Poèmes, Héléna,* Paris 1822, samme Forfatters *Cinq-Mars ou une conjuration sous Louis XIII,* Paris 1826, med mange sjældne gamle Billeder illustrerende Personerne, særlig indsat, samme Forfatters *Le More de Venise,* Paris 1830, med Dedikation til *Alexandre Dumas père,* HÉGESIPPE MOREAU: *Le Myosotis,* 1838, m. Forf. Ded., *Voyages et aventures de Docteur Festus,* med TŒPFFERS egne Billeder, Genève 1840, SAINTE BEUVE: *Les consolations,* 1830, ib. med Brev fra Forf., BALZAC: *Scènes de la vie de province* (EUGÉNIE GRANDET), 1834. SCRIBE: *La Camaraderie,* Paris, 1837, med særlige Billeder og et Digt i Forf.s Autograf, EMILE AUGIER: *L'aventurière,* Paris 1848, MURGER, *Scènes de la Bohème,* Paris 1851, med flere Sider Manuskript fra Forf.s egen Haand. BAUDELAIRE: *Les fleurs du mal,* Paris 1857, og *Les paradis artificiels,* Paris 1860, PROSPER MERIMÉE: *Colomba,* 1841, og *Carmen,* 1846, GUSTAVE FLAUBERT: *Mme Bovary,* 1857, og *Salammbô,* 1863, OCTAVE FEUILLET: *Roman d'un jeune homme pauvre,* Paris 1858, GUSTAVE DROZ: *Monsieur, Madame et Bébé,* Paris 1866,

ERCKMANN-CHATRIAN; *L'ami Fritz,* 1864, DE BANVILLE: *Gringoire,* 1866, VERLAINE: *Poèmes saturniens,* Paris 1866, og *Romances sans paroles,* 1874, ALPHONSE DAUDET: *Sappho,* 1884, med Forf.s Dedikation, DÉROULÈDE: *Chants du soldat,* 1872, og *Nouveaux chants du soldat,* 1875, LUDOVIC HALÉVY: *Lábbé Constantin,* 1882, med Forf.s Dedikation, MIRBEAU: *Le journal d'une femme de chambre,* 1900, Ekspl. paa stort Papir med Forf.s Dedikation til *Jules Claretie* og Breve fra Forf.

Endvidere findes Hovedværkerne af NODIER, LAMARTINE, HUGO, MUSSET, STENDHAL, DUMAS, GAUTIER, GEORGE SAND, SARDOU, DUMAS FILS, RENAN, ZOLA, COPPÉE, MAUPASSANT, LOTI, BOURGET, FRANCE, HUYSMANS, MAETERLINCK, VERHAEREN, ROSTAND, RICHEPIN, etc. Af de nyeste Erhvervelser skal jeg nævne et herligt Eksemplar af LA FONTAINE: *Contes et nouvelles en vers* i den berømte Udgave fra Fermier-Généraux, Amsterdam 1762; alle Kobberne er i fortræffelige Aftryk, og Bindene er Helbind i rødt Maroquin sign. ALLO, og *Contes des Fées par* CH. PERRAULT, Paris 1782, den henrivende Vignetudgave, indbunden i Helbind af rødt Maroquin af CHAMBOLLE-DURU.

Alle de sjældne Førsteudgaver af de store norske Forfattere findes, WERGELAND, WELHAVEN og BJØRNSON. IBSENS *Catilina* findes i et ubeskaaret Eksemplar, og hvem kender og hvor mange har i Tide sikret sig HERMAN WILDENWEYS første Bog: HERMAN PORTAAS, *Campanula,* Kristiania 1902, nu en Sjældenhed. Ogsaa Svenskerne findes i mange fortræffelige Udgaver. OLAUS MAGNUS: *Historia de gentibus etc.* Rom 1555, indbundet i samtidigt Helbind af Pergament, SWEDENBORGS meget sjældne Bog *Om Wattnens Högd och förra Werldens Starcka Ebb och Flod,* Stockholm 1719, *Kong* GUSTAV DEN III's *Skrifter,* Bd. 1-6, i den sjældne Udgave med alle Kobberne, Førsteudgaven af TEGNÉRS *Frithiofs Saga,* Stockholm 1825, i et ubeskaaret Ekspl., den sjældne ALMQUIST, *Törnrosens*

Bok, Stockholm 1832-41, og mange Førsteudgaver af BELLMAN, RUNEBERG, STRINDBERG. FRÖDING, KARLFELT og SELMA LAGERLÖF.

Ogsaa Professor Einar Christiansens Samling af danske Bøger er overordentlig omfattende og udsøgt. Af de mange gamle Sjældenheder skal jeg fremhæve: JOHANNES CORVINUS, *Heptachordum Danicorum*, Hafniæ 1646, *Imod Ecteskabs Dieffle, Fordansket af* NICOLAO PALLADIO *MDLVIII, Den nye danske Salmebog af* HANS THOMISSØN, *Prented i Kiøbenhaffn*, 1628, *K. Davids Psalter/ Sangviss udsat/under hundrede oc nogle Melodier oc Toner/Prented i Kiøbenhaffn/Aff Salomone Sartorio/B.* 1623. *Den ny Aandelige oc fuldstendigere Vandkilde oversat af* HANS RAUFFN, *Sognepræst i Malmøe, Kiøbenhaffn, 1664*, TYCHO BRAHE, *Astronomiæ instauratæ mechanica*, Prag 1602, et herligt Ekspl. i samtidigt Helbind af Pergament med Super-Exlibris *Du^cis^* ABALTEMPS.

Ogsaa et af vore faa sikre Holbergminder findes i denne Samling, nemlig *Dannemarks og Norges geistlige og verdslige Stat*, 2. Edit., Kjøbenhavn 1749, med følgende Tilskrift: *Dono mihi dedit Illustr. et doctissimus Vir ac Autor Ludovicus Liber Baro de Holberg eruditorum sui ævi facile Princeps, Die 1. Apr. A. p. C. 1749. P. F. Suhm.* Meget sjælden er *Arier og Sange, Divertissements, Mellemacter etc. af Danske og oversatte Syngestykker indrettede for Claveret ved N. Schiørring*, 2. Binds 3. og 4. Stykke, Khvn. 1789, hvori findes den oprindelige Melodi til *Kong Christian* af HARTMANN. E. A. THIELO: *Første Samling af de Oder som paa den Skue-Plads udi Kiøbenhavn ere blevne opførte* I 1752 og III 1753 kendes kun i faa Eksemplarer, heri findes bl. a. Musikken til Holberg: Den forvandlede Brudgom.

Grosserer HOLGER LAAGE PETERSENS i tidligere Aargange omtalte H. C. ANDERSEN-Samling er i rivende Vækst. Aarets Tilvækst er flere Hundrede udenlandske H. C. Andersen Udgaver, hvor-

iblandt otte lettiske, tre japanske og en kinesisk Udgave. Fra en af de japanske Udgaver findes nedenfor gengivet en Side af »*Tommelise*«. Fra Amerika er erhvervet Manuskriptet til Eventyret »*Skrubtudsen*« og fra Tyskland Chef for det kongelige Teater,

H. C. Andersen: Tommelise, paa Japansk.

Kammerherre, Hofmarskal JOAKIM GODSKE L. VON LEVETZAUS Stambog, bl. a. indeholdende Tegninger af Thorvaldsen og Frederik d. VII og Vers af Jenny Lind (1845), J. L. Heiberg (1846), H. C. Andersen (1847) og Phister (1847). Levetzau var Chef for det kongelige Teater 1840—1849, og det er gennem disse Aar, den udmærkede Stambog er bleven til.

En kuriøs »H. C. Andersen«-Erhvervelse er: *Mein Bruder Ar-*

thur: Eine Novelle incognito von Johannes Harring. Nach dem Originale des Dänen H. C. ANDERSEN, *Hamburg og Leipzig, Verlag von Schuberth & Comp.* (u. Aar). »Mein Bruder Arthur« er en Oversættelse af BAGGERS Min Broders Levned; er det en Fejl fra den tyske Forlæggers Side, eller har han ment, at Bogen var lettere sælgelig med H. C. Andersens Navn paa Titelbladet? Ogsaa en italiensk Udgave: *Racconti fantastice di* ANDERSEN, *Milano 1887, Gio Gnocchi Editore,* har et Indhold, der intet har med H. C. Andersen at gøre. Grosserer Laage Petersens H. C. Andersen-Samlings værdifuldeste Forøgelse er dog en stor Samling Manuskripter af blandet Indhold og en Samling Breve til H. C. Andersen fra DICKENS, LONGFELLOW, HUMBOLDT, FREDERIKE BREMER, CARSTEN HAUCH og mange andre; ogsaa den berømte Udklipsbog til Viggo Ørsted (se Aarbog for Bogvenner 1920, Pag. 52 etc.) er indgaaet i denne Samling.

Passionen i det hollandske Breviar fra ca. 1480.

Udenfor sit Speciale har Grosserer Laage Petersen erhvervet et smukt illumineret Pergamenthaandskrift, fra hvilket Gengivelsen af foranstaaende Passion stammer. Det er et *Breviarium ad usum dioecesis Ultraiectensis cum calendario,* et hollandsk Manuskript fra ca. 1480, skrevet sort og rødt i gotisk Skrift, med Hundreder af Initialer tegnet i rødt og blaat. Passionen er et Helsides Billede og viser i Forgrunden Kors og Søjle og de andre Passionsattributer; Korsfæstelsestoget nærmer sig fra Jerusalem, som man ser fremstillet i Baggrunden med gotiske Taarne. 23 mindre Miniaturer er udført med stor kunstnerisk Sikkerhed. Illuminationen har sikkert fundet Sted i de hellige Hieronymus-Brødres Kloster i Utrecht.[1] En i Udstyret næsten overensstemmende Bønnebog beskrives af M. R. James: A descr. Cat. of the Mc Clean Collection of Mss. in the Fitzwilliam Museum, Cambridge 1912, No. 97.

Et af de allerstørste Privatbiblioteker i Danmark er Overrabiner, Professor D. Simonsens over 35,000 Bind store Samling. Gennem et Tidsrum af mere end halvtredsindstyve Aar er disse Bogmasser samlede. Grunden lagdes ved Auktionen over Overlærer Syskinds Samling af jødisk Teologi, som solgtes i Begyndelsen af Halvfjerdserne. I 1874 studerede Professoren i Breslau og hjembragte allerede dengang værdifulde Erhvervelser.

Samlingen er ikke nogen Specialsamling; den omfatter nemlig ikke alene jødisk Religion og Kultur, men ogsaa orientalske Interesser, Kristenteologi, Filosofi, Historie, Kulturhistorie, Personalhistorie, Brevsamlinger og Memoirer og dansk klassisk Litteratur.

Bibliotekets værdifuldeste Del er dog den jødiske Litteratur og ganske særlig Samlingen af *Responsa* (det er Samlinger af Forespørgsler fra jødiske Lærde til ansete Autoriteter om de forskellige Forhold, der forelaa i Menigheden); den omfatter mange

[1] Vogelsang: Holl. Miniaturen, Strassburg 1899 p. 99.

Hundrede Bind. I et af disse Bind, trykt i Saloniki 1746 finder man f. Eks. for første Gang den jødiske Menighed i København omtalt i den videnskabelige hebraiske Literatur.

Professor Simonsens Bibliotek er stadig i levende Vækst. Hver Dag bringer nye Erhvervelser fra Alverdens Lande. Af hebraiske Inkunabler, som Professor Simonsen ejer i stort Antal og er en højt anset Kender af, kan jeg nævne: JACOB BEN ASCHER: *Tur orach chajim* trykt i Soncino 1490, en overordentlig sjælden Bog, der kun kendes i faa Ekspl., af hvilke kun enkelte med Træsnittet af et hebraisk Accipies-Billede (Læreren med Elever), endvidere et meget smukt Ekspl. af *Talmud Ordbogen* af NATHAN BEN YECHIEL, antagelig trykt i Rom 1480, og MOSES BEN MAIMONS Michna Kommentar, Neapel 1492. Et Unicum er en jødisk tysk Bønnebog til de høje Helligdage, trykt i Krakau 1571.

At Professor Simonsen har kunnet samle mangfoldige sjældne hebraiske Tryk bl. a. fra Italien, Smyrna, Konstantinopel, Saloniki etc., skyldes navnlig Forbindelsen med en stor Lærd, RAFAEL RABINOWITSCH, som af en Mæcen i München fik Penge til aarlig at rejse for at gøre Indkøb til dennes Bibliotek (Mersbacher Samlingen i Frankf. a. M.) til Hjælp ved tekstkritiske talmudiske Studier, og som for at ernære sig ogsaa maatte sælge af sine egne Erhvervelser.

Ogsaa mangfoldige Manuskripter findes, bl. a. to Manuskripter af MOSES BEN MAIMON, af hvilke det ene danner Grundlaget for en afkortet trykt hebraisk Udgave. Begge disse værdifulde Haandskrifter bearbejdes nu i deres Fuldstændighed til Udgivelse ved den jødiske Forening *Mekize Nirdamin*.

Samlingerne af dansk Litteratur om Jødefejden, Dreyfus Sagen og jødisk Personalhistorie er overordentlig omfattende. Det vilde være ønskeligt, at disse store og ejendommelige Samlinger sikres

og kommer i offentlig Eje, og Professor Simonsen kunde næppe selv ønske sig et smukkere Mindesmærke end sit Bibliotek sikret under hans Navn for de kommende Slægter.

Statskonsulent K. Hansen i Lyngby ejer en anden af Landets store Privatsamlinger, bestaaende af mere end 25 000 Bind, Tusinder af Smaatryk og 20 000 løse Billedblade, 4000 Sange og Viser foruden en Kortsamling. Reollængden er ikke mindre end 800 Alen. Samlingen, der er udmærket ordnet og velholdt, er skabt gennem et halvt Aarhundrede. Statskonsulenten har særlig samlet den gamle og halvgamle Litteratur, som saa let forsvinder, og det er forbavsende Resultater, der er naaet.

Det centrale i hans Bibliotek er *Landbrug*. Den danske Landbrugslitteratur er saa fuldstændig, at den er den største private Samling herhjemme paa dette Omraade, og det samme gælder Samlingen af Skrifter vedrørende de store Landboreformer i Slutningen af 18. Aarhundrede. Ligeledes Oltids- og Middelaldersskrifterne om Landbrug paa dansk og fremmede Sprog. Afdelingerne Havebrug, Skovbrug, Botanik, Topografi, Historie, Statistik og Samlingen om Struensee er alle overordentlig omfattende og af største Værdi.

Af Erhvervelserne skal særlig fremhæves de gamle Urtebøger: Fuchs: *Der nieuwen Herbarius*, Basel 1543, i samtidigt Helbind med Rullestempler og Pladetryk, Johannes Ruelius: *De natura stirpium libri tres*, Frobenius, Basel 1537 (samtidigt Helbind af Pergament), Petrus Andr. Matthiolus: *Commentarii in sex libros* etc., Venedig ex officina Valgrisiana 1558, samme Bog Venedig 1560, Basel 1678 og Frankf. a. M. 1590. Bernhard Verzascha: *Theatrum Botanicum, das ist neu vollkommendes Kräuterbuch*, Basel 1696, Hieronimus Tragus, *genannt Bock: Kräuterbuch*, Strassburg 1630. Rembertus Dodonæus: *Cruydt-Boeck*, Plantin

Amsterdam 1583, samme Bog, Leyden 1583. *Ortus sanitatis*, Mainz 1491 med smukke Træsnit, *Ortus sanitatis*, Augsburg 1496, THEOD. DORSTENIUS: *Botanicon*, Francofurti 1540. JOHANNES BAUHINIUS: *Historia universalis plantarum*, Ebroduni 1650 (3 Dele i samtidige Helbind af Pergament). Af PETRUS DE CRESCENTIIS: *Ruralium commodorum lib. XII* findes 7 forskellige Udgaver fra 1486, 1493 etc. Af største Sjældenhed er HANS CHRISTENSEN BARTSKER: *En liden Bog om alle hande Siugdom*, Slesvig 1596 og samme Forfatters Bog *En lidel wnderuisning*, Slesvig 1596. Ogsaa *Flora Danica*, HENRIK SMIDS, N. M. AALBORGS og CHR. PEDERSENS botaniske Bøger findes i udmærkede Ekspl.

Dansk Topografi er rigt repræsenteret, næsten alle Lands- og Bybeskrivelser findes, PONTOPPIDANS *Danske Atlas*, *Theatrum Danicum*, *Den danske Vitruvius*, en halv Snes forskellige Udgaver af MOLESWORTH: *An account of Denmark*, RESEN, *Samsøe* 1675, ERICHSØN, *Viborg* 1727, OLAVIUS, *Schagen* 1787, DEBES: *Færøernes Beskrifvelse*, 1673 etc. etc. En interessant Erhvervelse er Forfatteren KAY LARSENS Samling af danske topografiske Billeder, bestaaende af ca. 20,000 Blade.

Smukke Erhvervelser er ogsaa *Sermones Thesauri novi de Tempora, Argentine per Mart. Flach*, 1493, CICERONIS *Orationes, Venetiis per Joan Forliniensem & Jac. Buxiensem socios*, 1483, og *Doctor* MARTINUS LUTHER, *Augustiners Unterricht auf etlich artickel*, 1519, alle i samtidige smukke Bind.

Direktør, cand. jur. ERIK GANGSTED ejer en stor og værdifuld Bogsamling bestaaende af dansk og udenlandsk, navnlig tysk Litteratur. Hans Speciale er Bøger med DANIEL CHODOWIECKIS Stik, og det er et fortræffeligt Udvalg af de smukkeste tyske Bøger, der her er samlet. Chodowiecki, som var Direktør for det kongelige preussiske Kunstakademi, har haft stor Betydning for den tyske

Bogfremstilling, og en Række af de bedste tyske Bogværker navnlig fra Slutningen af det 18. Aarhundrede er fremstillede under hans Indflydelse.

Af Samlingen, der er ordnet paa Grundlag af Engelmanns fortræffelige Katalog over Chodowieckis Arbejder (WILHELM ENGELMANN: Daniel Chodowieckis sämmtliche Kupferstiche, Leipzig 1857) kan fremhæves: THEODOR GOTTLIEB V. HIPPELS: *Lebensläufe nach aufsteigender Linie.* Bd. 1—3 i 4 vol., Berlin 1778, med 24 Stik, JOHS. EWALDS *Samtlige Skrifter* Bd. 1—4, København 1781—91, med 15 Stik, GOETHE: *Werther, traduit de l'allemand, Maastricht* 1786, med de to berømte Titelvignetter: Lotte i Baldragt og Werthers Værelse. JOHANN HEINRICH VOSS: *Luise, Ein ländliches Gedicht in drei Idyllen*, Königsberg 1795, med 6 Stik, en af de smukkeste tyske Bøger, *Leben, Bemerkungen und Meinungen Johann Bunkels nebst den Leben verschiedener merkwürdiger Frauenzimmer*, Bd. 1—4, Berlin 1778, med 16 Stik, og *Letters of the Right Honourable Lady M—y W—y M—e,* Berlin 1781, med Billedet fra det tyrkiske Bad.

Ogsaa mange sjældne Separat-Aftryk af Chodowieckis Kobbere findes. Saaledes Titelvignetten til LAVATERS *Menschenkenntniss* 1787 i et af de ganske faa eksisterende Eksemplarer trykt i Guld paa Glanskarton (Engelmann 597), de to sjældne Prøvetryk af Billedet af Lavaters døde Søn til: *Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntniss und der Menschenliebe*, Leipzig 1775 (Engelmann 112). Sjældenheder er ogsaa *Action près de Choczim 18. Sept. 1769* (Engelmann 55) samt *Das junge Mädchen* og *Die Bauernfrau* paa samme Blad (Engelmann 33—34). Hovedbladet *Cabinet d'un peintre* fra 1771 findes i et Kontratryk (Engelmann 75). Direktør Gangsteds Chodowieckisamling omfatter flere Hundrede af Numrene fra Engelmanns Katalog, mangfoldige Prøvetryk, Tegninger og originale Breve fra

Kunstneren. Af Erhvervelserne udenfor Specialsamlingen kan fremhæves LESSING: *Emilia Galotti,* Leipzig bey Peter Philip Wolf, 1803, E. T. A. HOFFMANN, *Prinzessin Brambilla,* Breslau 1821 og den berømte engelske Bogtrykker COBDEN SANDERSONS sidste Arbejde: GOETHE: *Auserlesene Lieder, Gedichte und Balladen, Ein Strauss,* London 1916; det er allerede en stor Sjældenhed, Oplaget var kun 175 Eksemplarer.

En af de betydeligste Samlinger af gammel og ny dansk Litteratur ejes af Grosserer H. I. ANDERSEN. Denne Samling, der omfatter c. 15000 Bind, er et Resultat af mange Aars Interesse for den nordiske Litteratur. Allerede som 10-aarig begyndte Grosserer Andersen at abonnere paa Tegner-Udgaven af Holbergs Komedier, og siden har Holberg været hans Hovedinteresse. Hans Holbergsamling omfatter nu over 1400 Bind og er dermed langt den største Privatsamling paa dette Omraade i Norden; af offentlige Biblioteker overgaas den kun i Værdi og Omfang af Samlingerne i Det kongelige Bibliotek i København og Universitetsbiblioteket i Kristiania.

Man faar et Begreb om den Grundighed, hvormed der er samlet, ved at se, at der af *Peder Paars* findes 50 og af *Niels Klim* 62 forskellige Udgaver, medens Komedierne findes i flere Hundrede Bind. Samlingens største Sjældenhed er Førsteudgaven af Komedierne: *Comoedier / Sammenskrevne / for / Den nye oprettede / Danske Skue-Plads / ved / Hans Mickelsen, tryckt 1723,* indbundet i samtidige Halvbind. Paa Titelbladet til baade første og andet Bind (1724) findes Navnet ELSBERG i Haandskrift, hvilket lader formode, at Struensees Kammertjener har ejet disse Bind. Denne Førsteudgave af Komedierne kendes kun i 4 à 5 Ekspl. Ogsaa den berømte 2. Udgave af Komedierne, PHØNIXBERGS Eftertryk, som endda kun findes i et endnu mindre Antal Eksemplarer end

Førsteudgaven, antagelig i 3, haves her i et vidunderlig smukt Eksemplar indbundet i Helbind af HEDBERG. Ogsaa første Tome af Komediernes 2. Edition 1724 findes i et fortræffeligt Ekspl. *Den danske Skueplads* 1731 findes i 2 Ekspl., hvoraf de 3 første Bind af det ene Ekspl. i ubeskaaren Stand.

Af de øvrige mange Sjældenheder kan fremhæves *Holger Danskes Brev til Buurmann* 1727, *Samtale imellem tvende Kiøbmænd Montanus og Sylvester* 1728 og samme Bog fra 1729 i et ubeskaaret Ekspl. indbundet i Spejlbind med LUXDORPHS Ejermærke. *Peder Paars* I-III findes i første Eftertryk. Tredie Edition fra 1720 findes i et Ekspl., hvori de fire sidste Blade stammer fra et Korrekturtryk eller Prøvetryk, de to indvendige Blades Tekst er skrevne af en samtidig Haand, medens Bagsidernes Tekst er trykt. *Le Théâtre danois par Mr. Louis Holberg traduit du danois par Mr. G. Fursman* I, Copenhague 1746 findes med Fursmans haandskrevne Dedikation til Geheimekonferensraad Schulin. Endvidere: *Julestuen og Masqueraden* 1724, to Ekspl. i samtidige Helbind, *Dend politiske Kandestøbers Comoedie* 1724 i samtidigt Helbind, *Don Ranudo de Colibrados* Copenhagen & Leipzig 1745, den tidligste Udgave, som først udkom paa Tysk, samme Bog, den danske Udgave af MENGELS Tryk 1745. Holbergs Autograf findes i to Eksemplarer, og mellem Bøgerne om Holberg findes mangfoldige Sjældenheder.

Men ogsaa udenfor Holberg er Grosserer Andersen en fremragende Samler. Hans Autograf-Samling, som netop er blevet forøget med Revisor BEYERS gennem mange Aar skabte Samling af danske Manuskripter og Autografer, indeholder mangfoldige Dokumenter af Betydning for dansk litterær Forskning.

Samlingen af danske Forfattere er særdeles omfattende og i Kraft af sine kræsent udvalgte Eksemplarer en af de mest udsøgte Privatsamlinger herhjemme. Af Sjældenheder kan fremhæves: *Kort og sandfærdig Beretning om den viit udraabte Besæt-*

telse udi Tistæd, København 1699; Johan Herman Wessels *samtlige Skrivter* 1787, et ubeskaaret snehvidt Ekspl. i samtidig Kartonnage; *Kierlighed uden Strømper* findes baade i første Udgave fra 1772 og i anden Udgave fra 1774 i ubeskaarne Ekspl. Ewalds *Fiskerne* 1779 findes med det meget sjældne særskilte Titelblad. Af Blicher findes en omfattende Samling: Førsteudgaven af *Trækfuglene* fra 1838 paa stort Papir og i ubeskaaren Stand. *Viborg Amt* 1839 findes ligeledes i ubeskaaren Stand og indbundet i samtidig Kartonnage. Ældre dansk Litteratur er ogsaa rigt repræsenteret, saaledes Arild Huitfeldts *Danmarks Riges Krønike* første Udgave fra 1595 i ti Kvartbind i et ualmindelig fint Ekspl. Af dansk Topografi er der mange sjældne Udgaver, saaledes alle de Thuras Arbejder. En smuk norsk Erhvervelse er den sjældne Originaludgave af Jan van Huysums *Blomsterstykke* 1840 med Omslaget bevaret.

Ogsaa Redaktør Chr. Gulmanns Bibliotek hører til Landets bedste. De Ideer og det Grundlag, der har skabt denne fortræffelige Samling, har de store Træk til fælles med Prof. Einar Christiansens: Det er Bøgerne for Bøgernes Skyld. Ikke en Forfatters samlede Produktion, men de Bøger af Forfatterne, som har blivende Værdi, eller de for Tiden typiske Bøger. Redaktør Gulmann har derfor — ved Siden af den mest fordringsfulde højlitterære danske og udenlandske Litteratur — opbevaret Bøger som Carit Etlar: *Gjøngehøvdingen* i Førsteudgave. Jeg nærer ikke Tvivl om, at om Hundrede Aar vil netop en saadan Bog være uhyre sjælden. Den vil blive værdsat, som Amerikanerne idag værdsætter Førsteudgaven af Coopers Indianerfortællinger.

Redaktør Gulmanns Samling var først et Haandbibliotek, Brugsbøger. Paa Rejser i Udlandet øgedes den med mange sjældne skønlitterære Førsteudgaver af franske, engelske og tyske For-

fattere, og gennem Aarene er den blevet udvidet med en Række af de sjældneste danske Bøger og med vore mest fremragende Bogbinderes bedste Arbejder. ANKER KYSTER er rigt repræsenteret, ligeledes FLYGE, BADEN, PETERSEN & PETERSEN og Svenskeren HEDBERG. JOHANNES LARSENS Udgave af *Trækfuglene* findes saaledes i et Helbind af Pergament af Anker Kyster med Tegninger af Johannes Larsen paa Bindets Forside. GJELLERUP: *Min Kjærligheds Bog* 1889 er indbundet af Flyge i et herligt mørkegrønt Helmaroquin-Bind med en Vildrosegren i indlagt Arbejde efter Tegning af KONSTANTIN HANSEN. Ved Synet af Redaktør Gulmanns Hundreder af kunstfærdige Bogbind mindes jeg den lærde Erasmus' Ord til Jean Grolier: »De skylder ikke Bøgerne nogen Tak, men Bøgerne skylder dem meget, fordi disse, ved Deres Hjælp, vil naa frem til de kommende Slægter«.

Af Sjældenhedernes Mangfoldighed skal jeg iøvrigt fremhæve: HERMAN WEIGERES *En Ræffue Bog* 1555; Kvartudgaven af ARILD HUITFELDT Danmarks Riges Krønike fra 1595 i ti samtidige Helbind af Pergament; THOMAS KINGOS *Gradual, En ny almindelig Kirke-Salmebog,* Odense 1699, i samtidigt Helbind. *Den Hyrdinde Astræa,* Lyckstad 1645, 2 Bind i Helbind med alle Kobberne i særdeles velbevaret Stand; PEDER SYV: *Den danske Sprogkunst,* København 1685, Rasmus Rasks Eksemplar; WIEDEWELDTS paa særligt Papir trykte Eksemplar af *Peder Paars udgivet ved et Selskab* 1772, det største af alle kendte Eksemplarer. HOLBERGS *Moralske Tanker* 1756 findes ogsaa paa stort Papir og i ubeskaaren Stand; JOHAN HERMAN WESSEL: *Votre Serviteur Otiosis, Et periodisk Ugeblad,* København 1785, alt det udkomne i Førstetryk og i ubeskaaren Stand; BRORSONS *Troens rare Klenodie* (1739) i samtidigt Helbind; INGEMANNS *Morgensange,* København 1837, og hans *Morgenpsalmer,* Sorø 1823, med Forfatterens Dedikation; KR. ZAHRTMANNS *Lovisa,* Khvn. 1912 (som for Resten bærer det

forvirrede Aarstal MDCMXII) med Forfatterens Dedikation til *Frans Schwartz.*

Henrik Ibsens *Catilina,* Christiania 1850, findes i et uopskaaret Eksemplar med *Jacob Hegels* Navn paa Omslaget. Knut Hamsuns første Bog: *Den Gaadefulde. En Kærlighedshistorie fra Norland. Af Kn. Pedersen. Pris 40 Øre. Tromsø. Forlagt af M. Urdal, G. Kjeldseths Bogtrykkeri 1877* findes i et smukt Ekspl. (en Gengivelse af Titelbladet, der tillige er Omslagstitel, findes hosstaaende). Den lille Bog, der kun tæller 32 Sider trykt paa tyndt Avispapir, er nu en stor Sjældenhed. Den vejer kun 14 Gram og er saaledes, hvad sikkert er enestaaende for en nulevende Forfatters Bog, ti Gange sin egen Vægt værd i Guld. Selma Lagerlöf: *Gösta Berlings Saga* 1891 er ogsaa nu en sjælden Førsteudgave, ligeledes Gustav Frödings *Stänk og Flickor,* Stockholm 1896. Af Redaktør Gulmanns Samling af udenlandske Sjældenheder skal jeg nævne *Pensées* de M. Pascal, Paris 1670, Kvartudgaven af Voltaires *La Henriade,* Londres 1728, med Kobbere ib. i samtidigt Helbind. *L'Ingénu,* Utrecht 1767, *Lettres écrites de la Montagne par* J. J. Rousseau, Amsterdam 1764, *Heptameron françois. Les nouvelles de* Marguerite, *reine de Navarre.* Tome 1—3, Bern 1780, Ekspl. paa stort Papir ib. i Helbind af rødt Maroquin sign. *Patit.* Endvidere Anatole France, *Pierre Nozière,* 1899, et af de ti Ekspl. paa hollandsk Papir i et fremragende Helbind af Samblanx, Anatole France, *Les poèmes dorés,* Paris 1873, Emile Zola, *La Terre* med Forf.s Dedikation, Verlaine, *La bonne chanson* og *Poèmes saturniens* i René Kiéffers Udgaver og i hans smukke Helbind, Thackeray, *Vanity fair, a novel without a hero,* London 1848, og samme Forfatters *The book of snobs,* London 1848, begge meget sjældne Førsteudgaver.

Redaktør Gulmann ejer desuden mangfoldige Førsteudgaver af Dickens, Goethe, Hume, France, Maupassant, Huysmans, Hugo

Den Gaadefulde.

En Kjærlighedshistorie
fra Nordland.

Af Kn. Pedersen

Pris 40 Øre.

Tromsø.
Forlagt af M. Urdal.
G. Kjeldseths Bogtrykkeri.
1877.

Titelblad til Knut Hamsuns første Bog.

etc. etc. De danske Klassikere og de nyere skandinaviske Forfattere findes i Hundreder af Bind, deriblandt adskillige sjældne Udgaver.

For alle de her omtalte Bibliofiler gælder det, at de indenfor deres Specialer har skabt Samlinger, som betyder forøget Værdi for vort Lands Bogbestand, og som vil blive af Betydning for vore offentlige Biblioteker. Men desuden har de af den nyere Litteratur udvalgt sig det bedste. Gabriel Peignots Ord om Bibliofilen, der vælger af den nye Produktion, hvad der bærer Præg af Geni og bør leve i Menneskenes Erindring, kunde godt være skrevet om disse Bogvenner.

FRA DET KONGELIGE BIBLIOTEK

AF H. O. LANGE

DET kongelige Bibliotek har i det forløbne Aar paa mange Maader maattet føle Tidens Tryk og Vanskeligheder. De i Statens Husholdning i disse Tider saa nødvendige Spareforanstaltninger har givet sig Udslag i en følelig Reduktion af Personalet. De svimlende Indbindingspriser sprænger fuldstændigt Bibliotekets Indbindingsbudget, og flere og flere Bøger og Tidsskrifter maa indsættes paa Hylderne uindbundne i Kapsler og og vente paa bedre Tider. Indkøbskontoen er vel ikke nedsat, men den danske Krones Fald har jo svækket Budgettets Købekraft saare væsentligt. Svensk, engelsk og amerikansk Litteratur maa erhverves til Priser, der gør den største Tilbageholdenhed nødvendig. Det er derfor naturligt, at man i stort Omfang har udnyttet de antikvariske Forbindelser, som med Omhu er knyttede i en længere Aarrække; desværre har det tyske Antikvariat paa Grund af Tidens forfærdelige Tryk svigtet i væsentlig Grad.

Under disse Forhold dukker uvilkaarligt den Tanke op: Hvor er Det kongelige Biblioteks Venner? Vilde det være utænkeligt, at der herhjemme, ligesom det er Tilfældet i Berlin og Paris, samlede sig en Kreds af forstaaende Mænd og Kvinder, der støttede Nationalbiblioteket ved aarligt at stille Midler til Raadighed til Erhvervelse af saadanne Sager, som Biblioteket ellers ikke kan magte? Det naturlige vilde være, at Sammenslutningen selv administrerede de indsamlede Penge og foretog de eventuelle Indkøb. Men endnu synes Tiden ikke at være moden paa dette Omraade, Museumsinteresserne har afgjort et stort Forspring for Biblioteksinteresserne. Den voksende Bogkultur og den voksende Skare af virkelige Bogelskere forjætter dog en ny Tid.

Og paa mange andre Maader erfarer Biblioteket, at det har Venner, der forstaar dets Stræben og vurderer dets Betydning for Aandskulturen og for Videnskaben. Eksempelvis maa nævnes afd. Arkitekt BRUUN, der skænkede sin betydelige udsøgte Bogsamling og en dertil knyttet Kapital til Biblioteket, afd. Oberst THORKELINS Efterladte, der skænkede hans enestaaende Grundtvig-Samling, afd. Etatsraad J. COLLIN og hans endnu levende Hustru, der skænkede den store og værdifulde Collin'ske Manuskriptsamling, Skibreder H. MARX-NIELSEN, der overgav Biblioteket sin kostbare Samling af danske Digtermanuskripter, Etatsraadinde JULIE HEGEL, der skænkede den herlige Hegel'ske Brevsamling, og mange andre, der venligt kommer med store og smaa Gaver af Bøger, Haandskrifter, Billeder, Exlibris som deres Bidrag til den nationale Skat. Uden en saadan Vennekreds vilde Biblioteket aldrig være blevet, hvad det nu er, og et Tilbageblik over dets Historie gør det klart, at det er skabt ved et Samvirke af mange Kræfter, der repræsenterer et rigt Fond af Kundskab, Offervillighed, Borgersind og Aandskultur, samt en voksende Forstaaelse hos Bevillingsmyndighederne.

I Lighed med forrige Aar vilde jeg anse det for formaalstjenligt at dvæle ved Udviklingen af en enkelt Afdeling af Biblioteket, der netop mere end nogen anden har nydt godt af Almenhedens Forstaaelse og Interesse. Jeg tænker paa danske Forfatteres og offentlige Personligheders Privatarkiver, indeholdende deres Korrespondance. I de allerfleste Tilfælde er det de efterladte, der overgiver disse Efterladenskaber til Biblioteket som Gave og træffer de nødvendige Bestemmelser om Tilgængelighed. Biblioteket betragter det selvfølgeligt som en Æressag at overholde saadanne Bestemmelser, og en stor Del af de her anførte Brevsamlinger er derfor utilgængelige i en vis Aarrække.

Det vil sikkert have Interesse her at give en kort Oversigt over

de vigtigste Privatarkiver og Brevsamlinger, der i de sidste ca. 20 Aar er indgaaet i Biblioteket, ikke mindst for derved at tilskynde Almenheden til, inden det er for sent og værdifulde Arkiver splittes for alle Vinde, at sikre dem for Eftertidens Forskning i Det kongelige Bibliotek.

Digteren EMIL AARESTRUPS Breve, Digte og Udkast er i Løbet af de senere Aar dels ved Køb og dels som Gave samlede her. Hvad der endnu findes paa private Hænder, er næppe meget. — Historikeren C. F. ALLENS Papirer og Breve. (Utilgængelige.) — 500 Breve fra Generalmajor AUG. BAGGESEN til hans Broder Carl Baggesen. — Politikeren og Fredsvennen FR. BAJERS meget store Privatarkiv, der giver et omfattende Billede af den internationale Fredsbevægelses Historie. — Historikeren og Politikeren FREDERIK BARFODS Papirer og Breve. (Utilgængelige.) — Breve fra Komponisten RUD. BAY til Pastor Gottl. Schönheyder. — Historikeren, Provst, Dr. P.W. BECKERS Privatarkiv. — Matematikhistorikeren, Dr. A. A. BJØRNBOS Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — En Samling Breve fra BJØRNSTJERNE BJØRNSON til hans Ven Fabrikant Harald Jensen i Aalborg. (Utilgængelig.) — AUG. BOURNONVILLES Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Historikeren, Rigsarkivar C. F. BRICKAS Privatarkiv og store historiske Samlinger. — Lægen TH. BRICKAS Breve til Korpsstabslæge Rørbye under Krigen 1864. — Politidirektør CHR. BRÆSTRUPS Privatarkiv. — Arkæologen, Professor P. O. BRØNDSTEDS Brevkopibøger og litterære Efterladenskab. — Pastor F. R. C. BÜLOWS Privatarkiv. — Breve til og fra Filologen, Dr. RICH. CHRISTENSEN. — Fysikeren, Prof. CHR. CHRISTIANSENS Privatarkiv. — Den EDGAR COLLINSKE Samling af inden- og udenlandske Autografer. — Breve til Boghandler JOH. DAHL i Christiania. — Admiral H. B. DAHLERUPS efterladte Papirer. — Breve til Biskop J. B. DAUGAARD. — Sprogforskeren, Prof. N. K. F. DYRLUNDS Privatarkiv. — Folkemindeforskeren, Pastor, Dr. H. F.

Feilbergs og hans Fader, Pastor N. L. Feilbergs Privatarkiver. (Utilgængelige.) — Filologen, Rektor J. N. G. Forchhammers Privatarkiv. — Breve fra Billedhuggeren H. E. Freund. — Historikeren, Prof. J. A. Fridericias Privatarkiv. — Breve til og fra Maleren Lorenz Frölich. — Komponisten N. W. Gades Privatarkiv. — Adjunkt i Aarhus A. V. Grams Privatarkiv. — Professor Svend Grundtvigs Breve til Prof. Sofus Bugge. — Det bevarede af Boghandler Søren Gyldendals Arkiv. — Filosofen, Prof. Soph. Heegaards Breve til Pastor L. C. Hansen. — Det meget store Hegelske Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Breve til og fra Digteren Henrik Hertz. — Breve til og fra Professor P. Hjort i Sorø. — Kunsthistorikeren, Prof. N. L. Høyens litterære Efterladenskab. — Breve til og fra Digteren J. P. Jacobsen. — Papirer og Breve vedrørende Kunstneren, Prof. J. A. Jerichau, hans Hustru og Børn. (Utilgængelige.) — Sprogforskeren, Dr. Edvin Jessens litterære Efterladenskab. — Pastor, Dr. C. A. H. Kalkars Privatarkiv. — Dele af Forfatteren Alexander Kiellands Privatarkiv. (Utilgængeligt.) Professor Pietro Krohns Autografsamling. — Skolemanden, Etatsraad Joakim Larsens Privatarkiv. — Zoologen P. W. Lunds Breve til Broderen og Brodersønnen. — Zoologen, Prof. C. F. Lütkens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Breve fra Oberst W. Læssøe til Andræ. — Breve fra Prof. J. N. Madvig til Overlærer Wesenberg. — Skuespiller Karl Mantzius' og hans Fader Kr. Mantzius' Privatarkiver. (Utilgængelige.) — Juristen og Politikeren, Prof. Henning Matzens Privatarkiv. — Breve til og fra Forfatteren P. L. Müller. — Biskop Fr. Münters Privatarkiv. — Biskop Jens Møllers Privatarkiv. — Forfatteren Peter Nansens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Sammes Autografsamling. — Prof. Caspar Paludan-Müllers Familiebreve. — Digteren Fr. Paludan-Müllers Breve til Prof. Chr. Hansteen og Hustru. — Prof. N. M. Petersens Breve til hans svenske Ven C. Säve. — C. C. Rafns

Privatarkiv, meget vigtigt for det kgl. nordiske Oldskriftselskabs Historie. — Guvernør i Trankebar J. Rehlings Familiebreve. — Digteren Chr. Richardts Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Breve vedrørende den Rosenkilde'ske Familie. (Utilgængelige.) — Breve til Superintendent A. G. Rudelbach 1829—39. — Historikeren, Pastor, Dr. H. F. Rørdams Privatarkiv. — Filologen, Dr. Oskar Siesby's Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Breve til Professor C. W. Smith fra slaviske Lærde. — Forfatteren Matth. Steenstrups Privatarkiv. — Overlærer Axel Sørensens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Prof. Dr. Anton Thomsens Breve fra udenlandske Korrespondenter. (Utilgængelige.) — Skuespillerinden Fru Emma Thomsens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Forfatterinden Fru Magdalene Thoresens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Professor Th. Thoroddsens Privatarkiv. (Utilgængeligt.) — Politikeren A. F. Tschernings Breve til Gaardmand J. Gregersen i Kundby. — Sprogforskeren, Prof. Karl Verners Privatarkiv. — Komponisten C. E. F. Weyses Breve til cand. theol. Th. Hansen. — Forfatteren H. S. Vodskovs Privatarkiv og hans Breve til to Korrespondenter (Utilgængelige.) — Boghandler Otto B. Wroblewskis Brev- og Autografsamling. — Maleren Kr. Zahrtmanns Breve til Kontorchef H. Chr. Christensen. — Digteren Adam Oehlenschlägers Breve og Privatarkiv.

Det Materiale, der i disse Samlinger er tilgængeligt og efterhaanden bliver tilgængeligt til Belysning af vort Aandsliv og vor Kultur, lader sig vanskeligt udmaale; og man tænker med et Suk paa, hvad der er gaaet tabt ved Ligegyldighed og Uagtsomhed, ved Ildebrand og Flytningsuorden, Sager, der i Begyndelsen vogtedes med Pietet, men efterhaanden splittedes og kom i Hænderne paa Mennesker, der ikke formaaede at bedømme de Værdier, som de sad inde med. Man tænker paa visse Efterladenskaber, der blev gjort til Penge og splittet ud til Autografsamlere, hvorved Billedet af

den afdøde og hans Betydning blev sønderrevet, saa at det aldrig mere kan rekonstrueres. Netop i den sidste Tid har Biblioteket erfaret noget af denne Tragik. Ved forskelliges Velvilje har vi modtaget Brudstykker af Biskop PETER CHRISTIAN KIERKEGAARDS litterære Efterladenskab, og vi har faaet Løfte om mere; men man maa sikkert for bestandigt opgive Haabet om at faa denne højtbegavede og meget betydende Mands Personlighed fuldt belyst gennem hans Privatkorrespondance.

Det er forstaaeligt, at betydelige Mænds og Kvinders Efterladte med Omhu bevarer deres afdødes Privatarkiver og til Tider fordyber sig i disses Indhold; men altfor faa betænker, at den næstfølgende Generation næppe staar med den samme Følelse overfor en svunden Tid, og at det er det raadeligste for Mindernes og Historiens Skyld at overgive saadanne Samlinger til Nationalbiblioteket, der vil drage Omsorg for dem med Ansvar baade overfor Minderne og for Historien.

Heldigvis kunde Biblioteket optræde som Køber i større Omfang paa Foraarets to store Bogauktioner, den WANDEL'SKE og den SCAVENIUS'SKE, og der gøre vigtige Erhvervelser. Paa den Wandel'ske Auktion erhvervedes en betydelig Samling Inkunabler og en Række historisk interessante Bind; paa Scavenius' Auktion, der jo udelukkende omfattede danske Bøger, købtes en Række kunstnerisk udførte Bind, dels af den berømte HEDBERG i Stockholm, dels af danske Bogbindere. Enkelte moderne franske Bind har ogsaa kunnet erhverves.

Der er jo ikke Tvivl om, at Det kongelige Bibliotek sidder inde med en Skat i de gamle interessante Bogbind, der findes i Tusindvis spredte paa Hylderne. Der ligger her et stort uudforsket Materiale, der kan maale sig med de store udenlandske Bibliotekers. Først i den nyeste Tid er Interessen for disse Værdier blevet le-

vende. Alle danske Bogvenner véd, hvad Bibliotekar CARL ELBERLING har gjort for at gøre disse Bibliotekets Skatte kendte. Ogsaa blandt det nuværende Personale er Interessen for Bindene levende, og der samles med Iver Beskrivelser og Gnidebilleder af gamle Bind. Desværre tillader mere paatrængende Opgaver ikke, at dette Studium tages saa systematisk op, som det var ønskeligt men lidt efter lidt samles dog et værdifuldt Materiale til et historisk Katalog over Bibliotekets Bogbind. Samtidig gøres med ganske smaa Midler det nødtørftigste for Bindenes Konservering; de egentlige Restaureringsarbejder er særdeles kostbare, og til dem er der absolut ingen Penge.

FRA UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

AF SOFUS LARSEN

Universitetsbiblioteket arbejder ligesom forrige Aar, og som det vistnok vil blive Tilfældet i mange følgende Aar, under et tungt Tryk af Statens energiske Sparebestræbelser. Det daglige Slid for under disse ret fortvivlede Forhold at faa alting til at gaa nogenlunde rundt kan næppe have Interesse for Aarbogens Læsere. Jeg skal derfor lade hele denne Side af Virksomheden ligge og dvæle kort ved enkelte lysere Emner.

Til disse regner jeg Opstillingen af Mindesmærket for Sprogforskeren Rasmus Rask i Bibliotekets Forsal. Busten er støbt efter afdøde Billedhugger J. Th. Steins Model; den dermed sammenstøbte høje dekorerede Broncesokkel er udført efter Tegning af Arkitekt K. V. Engelhardt; paa Salens Vægge hænger islandske Nordlysbilleder malede af Kunstneren Grev Harald Moltke. For dette smukke Mindesmærke over en Aandens Stormand, som næsten lige til sin Død var knyttet til Biblioteket, skylder dette Tak til en Række Velyndere, som ved deres Bidrag sikrede Foretagendets Gennemførelse. Disse samledes med to af Ministeriets Medlemmer, Universitetets Rektor samt Bibliotekets Personale en Søndag sidst i April Maaned saa tæt som muligt op mod Hundredaarsdagen for Rasks Hjemkomst fra Orienten til Fædrelandet for at afsløre Busten og fejre den store Forskers Minde.

Udover enkelte medicinske Tidsskriftrækker er der paa Grund af de yderst vanskelige økonomiske Forhold ikke anskaffet særlig kostbare ny Værker inden for de Fag, i hvilke Biblioteket skal repræsentere. Derimod har vi i Fortsættelse af tidligere store Donationer haft den Glæde at modtage talrige værdifulde Gaver,

saaledes fra den franske Republik, fra Direktør Olaf Bronn i Christiania og ikke mindst fra Hr. Kaptain Daniel Bruun. Særdeles velkomne og tildels meget righoldige Forøgelser har den medicinske Afdeling modtaget fra Hr. Øjenlæge Dr. med. Gertz, fhv. Stadslæge Hr. Axel Ulrik samt Hr. Tandlæge E. Haderup.

Af ny tilkomne Manuskripter, som muligvis kan have Interesse for Aarbogens Læsere, kan nævnes c. 50 Breve fra H. C. Andersen til Fru Jonna Stampe, skænkede af afdøde Fru Rigmor Stampe; Eckersbergs Dagbøger, afleverede af Direktør Emil Hannovers Dødsbo ifølge testamentarisk Bestemmelse af Frk. Julie Eckersberg; syv Breve fra Thomas Lange til forskjellige Adressater ved Underbibliotekar Carl Dumreicher. Endelig har Hr. Bibliotekar J. C. Kall skænket en Samling Breve og Billetter, skrevne til den bekendte danske Konsul i Holland, Etatsraad Hans West. De ejer en ikke ringe kulturhistorisk Interesse og bidrager til at belyse forskellige Forhold ved Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Om Vilkaarene for Arbejdet med den indtil for kort Tid siden godt begravede Skat af gamle Bind, som Biblioteket ejer, er der fortalt udførligt i forrige Aargang. Mærkværdigt er det at se, hvor mange virkelig værdifulde Sjældenheder der stadig dukker op ved en saadan systematisk Ransagning, og hvorledes en lidet kostbar, men vel gennemtænkt Behandling er i Stand til at give mange af disse Kunstværker nyt Liv. Af Sjældenheder fundne i det forløbne Aar skal her blot nævnes nogle ejendommelige og meget smukke, stærkt forgyldte russiske Bind fra det 17. Aarhundrede og Tiden lige efter 1700, en hel Række yderst diskrete og stilfulde engelske Spejlbind navnlig fra Tiden omkring 1700 (deriblandt en Del indbundne i Ruskind), flere Volumina, som har tilhørt den bekendte bøhmiske Magnat og Bogelsker Peter Wolf Ursinus til Rosenberg og bærer hidtil ganske ukendte Former af

hans og hans Hustrus Super-Exlibris, endelig en Række yderst smagfulde italienske og franske Handelsbind, udførte for det 16. Aarhundredes store Boghandlerfirmaer (Aldus, Junti, Robertus Stephanus, Simon Colinæus, Andreas Wechel).

Især har dog vore Bestræbelser været rettet paa at fremdrage saa mange Minder som muligt om dansk Bogbinderkunst og navnlig fra det 16. Aarhundrede.

Af den forholdsvis fyldige Høst skal her omtales et enkelt Bind, som Aarbogens Udgiver venligst har tilladt mig at forelægge in effigie. Det er en stor Foliant i brunt Kalveskind med rig Dekoration af blindtrykte Borter. Efter Tidens Skik har Bogbinderen anbragt Ejerens Forbogstaver i Guldtryk paa den smalle aabne Flade ligeover Midtfeltet — det var jo her i Landet det 16. Aarhundredes Super-Exlibrisform — og i den tilsvarende Flade forneden det Aar, da Bogen blev indbundet (1550). Hist og her, men meget diskret er der paasat enkelte haandtrykte Ornamenter i Guld, som skaber oplivende Hvilepunkter for Øjet mellem de langstrakte blindtrykte Borter. Bindet er ikke blot et smukt Vidnesbyrd om dansk Bogbinderkunsts Standpunkt her i Landet ved Midten af 16. Aarhundrede; det har tillige en mere speciel historisk Interesse, fordi Arbejdet øjensynligt er udgaaet fra samme Værksted som et af Direktør Emil Hannover tidligere afbildet dansk Bind (»Kunstfærdige gamle Bogbind«. Tavle 117) samt det Posebind, jeg har beskrevet i »Ex Bibliotheca Universitatis Hafniensis« S. 16. Til dem alle tre er nemlig anvendt samme brede Rulle med det danske Vaaben, Københavns tre Taarne og den runde Medaljon med Brystbilledet af Erasmus fra Rotterdam. Desuden har Bogbinderen i Rullen ladet sætte Aarstallet 1542 (det Aar, da den udgik fra Fabriken) og sine egne Forbogstaver M. P. adskilte ved et Skjold med hans Laugsmærke (altsaa ikke hans Bomærke, som Hannover antager, men en i Datiden

Dictionarium Varini Phavorini . . . totius linguæ Græcæ commentarius.
Basileae 1538. Fol.

hyppigt anvendt symbolsk Betegnelse for Vedkommendes Stilling indenfor Lauget). Forbogstaverne og Skjoldet med Laugsmærket ses ogsaa i den mellemste af de tre smalle Borter, der fylder Midtfeltet. De to yderste Borter i Midtfeltet er gjorte med en tredie Rulle, den inderste Indfatningsramme med en fjerde, som bærer Aarstallet 1531 og Forbogstaverne G. I. Denne sidste Bort er utvivlsomt identisk med Rammeborten om det ovenfor S. 130 omtalte Bind, som har tilhørt ALBRECHT GIØE til Krenkerup og maa være indbundet først i Trediverne her i Danmark, rimeligvis i København; Aftrykket af Borten er dér dog langt mere slidt. Forklaringen paa, at der i dette Bind blev anvendt Ruller med forskelligt Ejermærke er sandsynligvis den, at en københavnsk Bogbinder M. P. har købt og overtaget en afdød Kollega G. I.'s Værktøj, muligvis hele Forretningen, hvilket altsaa maa være sket før 1550.

Hvad Ejermærket M. J. A. H. betyder, giver Bogen selv Oplysning om. Øverst paa Bagsiden af Forsatsbladet ses nemlig en overstreget, men endnu læselig Indskrift, der lyder: M. (ɔ: Magister) JOHANNES ALBERTI. H. betyder sikkert Hafniensis, i Datidens Super-Exlibris-indskrifter betegnes nemlig meget ofte Vedkommendes Nationalitet eller Fædrenestad ved et eftersat Bogstav. Bogen er altsaa indbundet for denne Mand, der som bekendt blev Peder Plades nærmeste Efterfølger paa Sjællands Bispestol.

Det Bind fra samme Værksted, der tilhører det Kgl. Bibliotek, og som Hannover har beskrevet, bærer Ejermærket A. P., men desværre ikke noget Aarstal; det omslutter en Udgave af Aulus Gellius' »Noctes Atticae«, som jeg antager har tilhørt den ANDREAS PETRÆUS, der var Rektor ved den lærde Skole i København ved Aar 1558. Maaske er han bedre kendt under sit danske Navn ANDERS PEDERSEN KJØGE (Coagius).

FRA STATSBIBLIOTEKET I AARHUS

AF V. GRUNDTVIG

Aarets Hovedbegivenhed er den grundige Oprydning, der har fundet Sted blandt de mægtige Dubletmasser, som efterhaanden havde hobet sig op paa Loftet. Det forslog kun lidt, at c. 5000 Bd. for et Par Aar siden blev skænket til det nye sønderjyske Centralbibliotek i Aabenraa — der var endnu c. 25000 Bd. tilbage. En meget stor og den bedste Del deraf er nu udvexlet med forskellige nordiske og enkelte andre Biblioteker, der til Gengæld har sendt os en Mængde gode Bøger og Tidsskrifter, men endnu er der dog en Masse tilbage, som Hovedstaden kan glæde sig til engang til Foraaret at se paa Hees snart klassiske Auktionsbord. En anden stor Mængde Bøger er afgivet til Statsbiblioteket fra Universitetsbiblioteket og Det kongelige Bibliotek som Følge af den Udvexling af Bøger, der finder Sted imellem dem. Det drejer sig herved om Rets- og Statsvidenskab og Medicin, derunder en betydelig Samling af delvis meget lange Rækker af værdifulde medicinske Tidsskrifter. Paa Grund af de fortvivlede Pladsforhold har næsten alle disse Bøger foreløbig maattet magasineres.

Af Boggaver modtager Biblioteket naturligvis adskilligt mellem Aar og Dag, det meste desværre uden synderlig Værdi, og kontante Gaver er en stor Sjældenhed. Des mere Grund er der til at glæde sig over den smukke og originale Maade, paa hvilken en taknemlig Laaner, en Læge paa Landet, har fejret sit 100'de Boglaan fra Biblioteket, idet han har skænket det 100 Kr., der nu er omsat i græsk Filosofi, repræsenteret af Platon i den nye store svenske Oversættelse. Fremdeles har en Kres af Forretningsmænd i Aarhus fulgt Bibliotekets Opfordring til at støtte dets Bestræbelser for Skabelsen af et Handelsbibliotek og dertil foreløbig

skænket 1000 Kr., for hvilken Sum der er anskaffet en Samling af moderne tysk Handelslitteratur. Den i forrige Beretning omtalte store Samling af de kinesiske Klassikere er nu modtaget fuldstændig. Ellers skal kun nævnes et Par gamle Salmebøger i »kuriøse« Indbindinger, en dansk fra 1753 i »Tvillingbind« og en svensk fra 1843 i Almuestil fra Dalarne.

Det meste maa Biblioteket naturligvis selv købe og betale — ofte paa mærkelige og højst indviklede Maader. Efter at vi i adskillige Aar nødtvungent har været ganske afholdende overfor Bøger fra Amerika, har vi nylig benyttet en tilfældig gunstig Lejlighed til Indkøb af en Del amerikanske Bøger, væsentlig om amerikanske Forhold, Biblioteksvæsen og Bibliografi samt Mission. Fremdeles har vi købt en lille Samling af moderne tyske naturhistoriske Haandbøger. En københavnsk Boghandlerkonkurs gav Biblioteket Lejlighed til Erhvervelse af mange kostbare udenlandske Bøger til meget billig Pris.

Blandt Aarets Erhvervelser af gamle danske Bøger — de skyldes først og fremmest Dubletudvexlingen — maa i første Række nævnes 72 gamle danske Ligprædikener fra 1595—1757, til Dels paa Skrivepapir med Kobbere osv., en ret enestaaende Samling, der sikkert stammer fra et af vore gamle Herregaardsbiblioteker,[1] der jo nu gaar en meget usikker Fremtid i Møde. Godt da, om saa meget som muligt af den ældre danske Litteratur, som dér findes bevaret, kan reddes over i Statens Biblioteker. Af andre gamle danske Bøger er bl. a. erhvervet syv af Niels Hemmingsens Skrifter fra 1562—71, deriblandt hans *Pastor* 1562, Henrik Ranzows *Tractatus astrologicus.* Francofurti 1593, et Par gamle islandske (Skallholt-)Tryk: Are Frodes *Schedæ um Island* 1688, og *Saga Olafs Tryggvasonar* 1689.

Hovedmassen af Aarets Erhvervelser er dog naturligvis nyere

[1] Sml. Carl Dumreicher »Fra jyske Herregaardsbiblioteker« i Aarbogen II 1918.

og kurante Bøger — Statsbiblioteket er jo først og fremmest et »levende« Bibliotek. Der findes derimellem mange store og kostbare Værker, saaledes af Tavleværker eller andre rigt illustrerede Bøger bl. a.: J. v. KARABACEK u. R. BEER: *Monumenta palaeographica Vindobonensia* 1—2. (Leipz. 1910—13), A. LICHTWARK: *Das Bildnis in Hamburg*. 2 Bd. (Hamburg 1898), K. WÅHLIN: *Ernst Josephson* (Stockh. 1912), P. and L. G. MOLMENTI: *Life and works of Vittorio Carpaccio* (London 1907), G. L. HUNTER: *Italian furniture and interiors*. 2. ed. 2 vols. (London 1920), A. J. HIPKINS: *Musical instruments* (London 1921), A. ROSENBERG: *Geschichte des Kostüms*. 5 Bd. (Berlin 1905—23), ROHAULT DE FLEURY: *La Toscane au Moyen-Age. Architecture*. 2 vol. (Paris 1874), P. GOUT: *Le Mont-Saint-Michel*. 2 tom. (Paris 1910), K. SCHWABE: *Die deutschen Kolonien*. 2 Bd. (Berlin 1909—10), L. FROBENIUS: *Das unbekannte Afrika* (München 1923), K. DÖHRING: *Buddhistische Tempelanlagen in Siam*. 2 Bd. (Bangkok 1920), E. HAECKEL: *Kunst-Formen der Natur*. 2 Samml. (Leipz. u. Wien 1899—1904).

Fremdeles er der i Aarets Løb erhvervet en Række store lexikalske og systematiske Haandbøger, især indenfor Naturvidenskaberne, Geografi og de tekniske Fag; her skal kun nævnes *Handwörterbuch der Naturwissenschaften*. 10 Bd. (Jena 1912—15), W. H. KOEBEL: *Enciclopedia de la America del Sur*. 4 tom. (Buenos Aires 1913), F. WATSON: *The encyclopaedia and dictionary of education*. 4 vol. (London 1921—22), A. BARTSCH: *Le peintre graveur*. Nouv. éd. 21 vol. (Würzburg 1920), W. S. M. KNIGHT: *The business encyclopaedia and legal adviser*. 9 vol. (London 1915 flg.).

Endelig er der den for Bibliotekets videnskabelige Fremtid vigtige Gruppe af udenlandske videnskabelige Tidsskriftrækker. Ogsaa af saadanne er mange modtagne i Aarets Løb, først og fremmest, som nævnt, medicinske. Ved Dubletudvexlingen er bl. a. erhvervet *Le Monde oriental* (Upsala). Vol. 2—20. 1907—20, *Revue*

pédagogique 1904—17. *Das Staatsarchiv.* Bd. 64—85. 1901—16; desuden er suppleret Kristiania Videnskabsselskabs, Bergens Museums, Lunds Universitets og Göteborgs Högskolas Skrifter. Fra »Athenæums« gamle Bibliotek (nu i Handels- og Kontoristforeningen i København) er købt en lang Række af litterære o. a. Tidsskrifter: *Litterarisches Zentralblatt* 1867—1900, *The Athenaeum* 1835—1901, *Revue historique.* Annee 1—26. 1874—1901, *Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft.* Bd. 1—56. 1844—1900, *Nature.* Vol. 11—63. 1874—1901. Desuden er paa Auktioner i København købt *Comptes rendus de l'Académie des Sciences.* Paris 1900—17, *Byzantinische Zeitschrift.* Jahrg. 1—13. 1892—1904, *Praehistorische Zeitschrift.* Bd. 1—10. 1909—18 og af en Privatmand det sjældne Tidsskrift *Pan.* Jahrg. 1—3. Berlin 1895—98. Fra en af vore Kolleger i København har vi haft den Glæde at modtage en stor Samling af *Skrifter utg. af Svenska Litteratursällskapet i Finland.* Til de tre udenlandske Tidsskrift-Læsekrese, der udgaar fra Statsbiblioteket, er i Aarets Løbet kommet en fjerde, for Landøkonomi, med mange nye Tidsskrifter.

DANSKE BOGAUKTIONER I 1922

EN OVERSIGT. AF HERMAN LYNGE

I Aaret 1922 er der i København afholdt følgende større Bogauktioner:

I 10. Januar: 9 forskellige Bogsamlinger, tilhørende bl. a. afd. Driftsingeniør Carl Lund m. fl., omfattende 5817 Numre, indbragte Kr. 9,357.97.

II 8. Februar: Forskellige Bogsamlinger. 1278 Numre, indbragte Kr. 7,499.25.

III 20. Februar: Forskellige Bogsamlinger, bl. a. tilhørende L. Mylius Erichsen m. fl., 675 Numre, indbragte Kr. 3,123.45.

IV 23. Februar: 14 forskellige Bogsamlinger, tilhørende bl. a. afd. Justitsraad S. Elvius, Pastor Fr. Stahlfest-Møller m. fl., 4993 Numre, indbragte Kr. 15,460.70.

V 23. Marts: Forskellige Bogsamlinger. 1103 Numre, indbragte Kr. 7,918.75.

VI 4. Maj: 11 forskellige Bogsamlinger, tilhørende bl. a. Forfatteren Em. Goldstein m. fl., 4817 Numre, indbragte Kroner 19,142.88.

VII 14. Juni: Forskellige Bogsamlinger. 3149 Numre, indbragte Kr. 8,244.75.

VIII 25. September: Mægler Alfr. Bugge's Bo m. fl. 346 Numre, indbragte Kr. 1,867.40.

IX 28. September: En Bogsamling. 4975 Numre, indbragte Kr. 18,376.82.

X 17. Oktober: Forskellige Bogsamlinger. 910 Numre, indbragte Kr. 4,017.50.

XI 31. Oktober: Forskellige Bogsamlinger. 485 Numre, indbragte Kr. 1,469.00.

XII 15. November: 33 forskellige Bogsamlinger. 7730 Numre, indbragte Kr. 16,698.02.

XIII 6. December: Afd. Etatsraad MARTIN DESSAU's Bogsamling. 2690 Numre, indbragte Kr. 12,911.89.

Til de ovennævnte Summer maa lægges $12^1/_2$ % i Auktions-Salær.

Af disse Auktioner blev I, IV, VI-IX, XII og XIII afholdt af Auktionsholder CHR. HEE's Eftf. (J. WINSLØW). II, V, X og XI af »Sagførernes Auktioner« og III af WINKEL OG MAGNUSSEN. Der blev tilsammen bortsolgt 38,968 Numre, som indbragte Kr. 126,088.27. (+ $12^1/_2$ % Auktions-Salær = Kr. 141,849.31).

Til Sammenligning kan tjene:

I Aaret	1916	afholdtes	21	Auktioner,	der	tilsammen	indbragte	Kr.	86,400.00
—	1917	—	15	—	-	—	—	-	74,466.37
—	1918	—	14	—	-	—	—	-	135,674.40
—	1919	—	13	—	-	—	—	-	149,834.21
—	1920	—	7	—	-	—	—	-	74,103.26
—	1921	—	7	—	-	—	—	-	82,346.19
—	1922	—	13	—	-	—	—	-	141,849.31

Paa Auktionen d. 10. Januar (I) solgtes afd. Driftsingeniør CARL LUND's Bøger; han havde tilvejebragt en fortræffelig Samling af nordisk Jagtlitteratur og Litteratur om Hunde; der fandtes mange sjældne og værdifulde Bøger derimellem. Priserne var gode; det er nemlig Sager, som ikke ofte forekommer. Hovedmassen af alle de andre Auktioner frembød ikke nogen særlig Interesse; det var almindelige Bøger, særlig af æstetisk og histo-

risk Indhold. Der var kun én Auktion, som dannede en Undtagelse, og det var Auktionen d. 28. September (IX); det var omtrent udelukkende gamle Bøger, der solgtes, for største Delen indbundne i Hellæderbind og forsynede med Familien LØVENSKJOLD's Super-Exlibris; det var særlig det 17.—18. og den første Halvdel af det 19. Aarhundredes Litteratur, der var repræsenteret; saaledes fandtes der f. Eks. mange sjældne franske Billedværker fra Ludvig XIV's Tid, hvilke var benyttede som Gaver fra Hoffet og derfor prægtigt indbundne i Maroquin med Forgyldning, Vaaben og Kongens Monogram; de smukke, velbevarede Eksemplarer fandt da ogsaa mange Købere.

Der har stadig ikke været nogen Nedgang at spore i Priserne ved Bogauktionerne, og Interessen for gamle og sjældne Bøger er nærmest i Stigning.

I den følgende Oversigt over Priser henviser Romertallet til den foran givne Liste over Auktionerne; i Priserne er Auktions-Salæret ikke medregnet.

K. AAGAARD, Beskrivelse over Thye. Viborg 1802. V, ib. 14,00.

J. AAKJÆR, St. St. Blichers Livstragedie. 1-3. Kbh. 1877. VI, ib. 22,00; VII, ib. 28,00.

— Samme Bog. Kbh. 1903-04. XII 20,00.

— Derude fra Kjærene. Kbh. 1899. VI, eleg. ib. i Maroquin 42,00; VII, ib. m. Omsl. 10,50.

— Vredens Børn. Kbh. 1904. VII 10,00.

— Rugens Sange. Kbh. 1906. VII 25,00.

— Af gammel Jehannes hans Bivelskistaari. Kbh. 1911. VII 11,00.

— Hvor der er gærende Kræfter. Kbh. 1916. XIII (Bibliofiludg.), ib. 10,00.

Danmarks Adels Aarbog. Aarg. 1-33 og 35-36. 1884-1919. Kbh. IV 110,00.

— Samme Værk. 1884-1909. Kbh. IV, ib. 80,00.

Aarbog for Bogvenner, udg. af Sv. DAHL. 1-4. Kbh. 1917-20. VII 80,00; XII (1-5. 1917-21) 115,00 og 120,00.

— Samme Værk. Aarg. 1. 1917. XIII 45,00.

— — Aarg. 2. 1918. VI 24,00; XII 30,00.

— — Aarg. 3. 1919. VI 20,00; XII 16,00; XIII 25,00.

— — Aarg. 4. 1920. XIII 21,00.

— — Aarg. 5. 1921. XIII 22,00.

E. AARESTRUP, Digte. Kbh. 1838. III, ib. (af *Anker Kyster*) m. Omsl. 42,00; XIII, ib. 18,00.

E. AARESTRUP, Efterladte Digte. Kbh. 1863. VII, ib. 11,00.
— Samlede Digte, udg. af F. L. Liebenberg. Kbh. 1877. III 18,00.
— Erotiske Situationer. Fredensborg 1907 *(Kongstad)*. III, sm. ib. (af *A. Kyster*) 11,00.
Kunstmuseets Aarsskrift. 1915-18. Kbh. V 40,00; X 36,00.
— Samme Værk. XIII 1914 42,00; 1915 16,00; 1916 31,00.
Aarsskrift fra Forening for Boghaandværk. 1890. Kbh. VIII, 19,00.
— Samme Værk. 1-2. 1890-91. Kbh. VI, Helskindb. m. Blindtryk *(A. Kyster)* 39,00.
A. ABRAHAMS, Minder. 1-3. Kbh. 1894-96. VI, ib. 13,00.
Dansk historisk Almanak, udg. af d. kgl. Videnskabernes Societet. 1760, 62, 65, 67-70, 72 og 74. Kbh. IX 22,00.
J. P. ANCHERSEN, Herthadal ved Leyre. Kbh. 1745. 4:o. VII, ib. 20,00.
H. C. ANDERSEN, Samlede Skrifter. 2. Udg. 1-15. Kbh. 1876-80. VI, ib. 60,00.
— O. T., Orig. Roman. Kbh. 1836. IV, ib. 16,00.
— Fodrejse fra Holmens Canal til Østpynten af Amager. Fahlun 1841. VI 25,00.
— Eventyr m. Illustr. af *V. Pedersen*. 2. Opl. Kbh. 1854. IV, ib. 20,00.
— Eventyr og Historier, m. Illustr. af *V. Pedersen*. 1-2. Kbh. 1862-63. I, ib. 15,00. IV (Kbh. 1873), ib. 24,00; XI (Kbh. 1877), ib. 12,00.
— Nye Eventyr og Historier, m. Ill. af *L. Frølich*. 1-3. Kbh. 1870-74. IV, ib. 30,00; VI, Helskindbd. 52,00 og ib. 28,00; XIII 29,00.
H. C. ANDERSEN, Eventyr og Historier. 1-5, m. Ill. Kbh. 1894-1913. VII, ib. 28,00.
— Eventyr og Historier, m. Ill. af *V. Pedersen*. Kunst-Udgaven. 1-2. Kbh. 1903. III, Helskindbd. 45,00; VI, Helskindbd. 54,00; VI (paa India-Papir) Helskindbd. 86,00; VII 23,00; XII, Helskindbd. 48,00.
— Eventyr og Historier, Jubilæumsudgave. 1-2. Kbh. 1905. II 18,00; XIII, ib. 45,00.
— Mit Livs Eventyr. Kbh. 1859. I, uib. 13,50.
— Improvisatoren. 3. Opl. Kbh. 1866. IV, ib. 20,00.
— Billedbog uden Billeder. 6. Udg. Kbh. 1876. IV 21,00.
— Fairy Tales, transl. by *H. B. Paull*. N. York 1880. I, ib. 27,00.
H. N. ANDERSEN, Tilbageblik. Kbh. 1914. IV, ib. 12,00 og 14,00; V, ib. 20,00; VI, ib. 12,00.
M. ANDERSEN NEXØ, Pelle Erobreren, Roman 1-4. Kbh. 1906. VII, ib. m. Omsl. 35,00; XII, ib. m. Omsl. 20,00.
— Samme Værk. 1-4. Kbh. 1914-15. VI, ib. 15,00.
ARCHENHOLTZ, Mémoires concern. Christine, reine de Suède. 1-2. av. grav. Amstd. et Lpz. 1751. 4:o. IX, Hellæderbd. 30,00.
Den svenske Argus, oversat paa Dansk. 1-2. Part. Kbh. 1740. — Skyggen af d. døde Argus for Januar-December Maanet. Kbh. 1741. 4:o. IX, Hellæderbd. 22,00.
W. ARKWRIGHT, The Pointer and his predecessors. Lond. 1902. 4:o., w. ill. I, ib. 75,00.

O. ARLAUD, Bevingede Ord. 1-2. Kbh. 1878. XIII, ib. 14,50.
G. ARNASON, Einfölld Lijk-Predikun yfer Hr. Sigurdar Björnssonar. Hoolum 1726. IX (m. fl. Skrifter), ib. 46,00.
P. C. ASBJØRNSEN, Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn. 1. 2. Udg. Chria. 1859. XII, ib. 31,00.
— og J. MOE, Norske Folke-Eventyr. 3. Udg. Chria. 1866. XII, ib. 39,00.
— Norske Folke-Eventyr. Ny Samling. Chria. 1871. XII, Papbd. 30,00.
— Norske Folke- og Huldreventyr, m. Ill. Kbh. 1879. IV, ib. 13,00.
P. D. A. ATTERBOM, Lycksalighetens Ö. Sagospel. 1-2. Upsala 1824-27. XII, ib. 14,00.
— Samme Værk. Örebro 1854. I, ib. 14,00.
A. BAGGESEN, Jens Baggesens Biographie. 1-4. Kbh. 1843-56. VII, ib. 13,00.
J. BAGGESEN, Poetiske Skrifter, v. ARLAUD. 1-5. Kbh. 1889-1903. IV, sm. ib. 28,00.
— Eventyrer og comiske Fortællinger. 1-2. Kbh. 1807. IX, ib. 15,00.
— Skiemtsomme Riimbreve. Kbh. 1807. IX, orig. Kartonn. 11,00.
— Giengangeren og han selv. Kbh. 1807. IX, orig. Kartonn. 10,00.
K. BAHNSON, Etnografien, m. Ill. 1-2. Kbh. 1900. VI, sm. ib. 30,00.
BAKER's vollständige Historie d. Inquisition. Copenh. 1741. XII, Pergamentbd. 10,50.
HERM. BANG, Hverdagskampe. Du og jeg. Kbh. 1879. XIII, ib. 11,00.
— Haabløse Slægter. Kbh. 1880. I, ib. 42,00.
— Inden fire Vægge. Kbh. 1881. XIII 10,00.
HERM. BANG, Graavejr. Kbh. 1881. XIII 11,50.
— Præster. Kbh. 1883. VI, ib. 18,00.
— Fædra. Kbh. 1883. VII, ib. 18,00.
— Stille Eksistenser. Kbh. 1886. VII, sm. ib. 27,00.
— Stuk. Kbh. 1887. VII, ib. m. Omsl. (af *A. Kyster.*) 22,00; XII, m. Omsl. 23,00; XIII 17,00.
— Tine. Kbh. 1889. VII, ib. 18,00.
— Samme Bog m. Ill. Kbh. 1900. XII, ib. 10,00.
— Under Aaget. Kbh. 1890. XIII, ib. 11,00.
— Det hvide Hus. Kbh. 1898. XIII, ib. 15,50.
— Det graa Hus. Kbh. 1901. VII, 11,00; XII, m. Omsl. 10,50.
— Ravnene. Kbh. 1902. XIII, ib. 14,50.
— Ludvigsbakke. 2. Udg. Kbh. 1903. IV, sm. ib. 14,00.
— Mikaël. Kbh. 1904. XII, 10,00.
— De uden Fædreland. Kbh. 1906. VIII (India Papir), Hellæderbd. 19,00; XII, m. Omsl. 10,50; XIII 10,00.
O. BANG, Samling af adskillige nyttige og opbyggelige Materier. 1-7 Stykke. Kbh. 1743-45. IX, Hellæderbd. 31,00.
O. L. BANG, Afhandling om Bondestanden i Danmark. Kbh. 1786. IX, Hellæderbd. 42,00.
I. BARFOD, Den falsterske Geistligheds Personalhistorie. 1-2. Nykøb. 1851-54. XII, ib. 21,00.
J. B. BARTH, Norges Fuglevildt. Kbh. 1881. I, ib. 14,00.
— Erfaringer fra Jagten. 2. Udg. Kria. 1891. I, ib. 12,50.
TH. BARTHOLIN, Antiquitatum Da-

nicarum libri tres. Hafn. 1689. 4:o. IX, Pergamentbd. 11,00.

C. BASTHOLM, Histor. Efterretninger til Kundskab om Mennesket i dets vilde og raa Tilstand. 1-4. Kbh. 1803. 4:o. IX, Hellæderbd. 12,00.

BAUDELAIRE, Fleurs du mal, av. illustr. p. Rochegrosse. Paris 1917. XIII, ib. 20,00.

BECCARIA, Om Forbrydelser og Straffe, overs. 1-2. Kbh. 1796-98. IX, ib. 15,50.

CHR. BEEN, Danmarks Malerkunst. 1-2. Kbh. 1902. V, ib. 60,00.

Belgien, redig. af K. FRIIS-MØLLER. Kbh. 1916, m. Ill. VI, sm. ib. *(A. Kyster)* 19,00.

C. M. BELLMAN, Samlade Skrifter, utg. af J. G. CARLÉN o. EICHHORN. 1-6. m. Musik. Sthlm. 1861-77. V, ib. 145,00; XII (Bd. 1-5.) 72,00.

— Samlade Skrifter, 1-4. m. Musik v. JOSEPHSON. Sthlm. 1889-90. IV, ib. 22,00.

— Fredmans Epistlar, m. Bilder av E. NERMAN och Musik. Sthlm. 1915. 4:o. VI, elg. ib. 41,00; XIII, ib. 50,00.

— Fredmans Epistlar och Sånger, m. Ill. och Musik. Sthlm. 1917-18. VI, ib. 61,00.

H. BERGSTEDT, Sange fra Provinsen. 1-3. Bog. Kbh. 1913-20. IV 32,00.

— Samme Bog. 1. Bog. Kbh. 1913. VII 16,00.

— Aleksandersen. Kbh. 1918. IV 20,00.

V. BERGSØE, Rom under Pius IX, m. Ill. Kbh. 1877. Fol. V, ib. 27,00; XII, ib. 11,00; XIII, ib. 19,00.

— Fra Mark og Skov. 1-2. Kbh. 1881, m. Ill. XII, ib. 14,00.

— Danske Medailler og Jetons 1789-1891. Kbh. 1893. 4:o. V, ib. 10,00.

V. BERING, Obsidio Hafniensis. Hafn. 1676. 4:o. XII, Pergamentbd. 14,00.

Ueber d. Leben u. d. Charakter d. Grafen J. H. E. v. BERNSTORFF. 1777. IV, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldning 12,00.

AR. BERNTSEN, Danmarckis oc Norgis fructbar Herlighed. Kbh. 1650. 4:o. IX, Pergamentbd. 51,00.

Bibelen paa Dansk (Kristian IVs). Kbh. 1633. Fol. XIII, Hellæderbd. m. Spænder. 155,00.

Bibelen paa Dansk. Kbh. 1757. 4:o. IX Hellæderbd. m. Spænder. 37,00.

Bibelen, overs. af C. H. KALKAR m. Staalstik. 1-3. Kbh. 1847. II, ib. 22,00.

Bibelen paa Islandsk. Trykt i Hoolum 1728. Fol. XII, Hellæderbd. 20,00.

Biblia deutsch v. M. LUTHER. Wittemberg 1686, m. Kupf. Fol. IX, Hellæderbd. m. Forgyldning og Spænder 38,00.

Bibliotheca Danica 1482-1830, udg. af CHR. V. BRUUN. Kbh. I (Bd. 1-5. Kbh. 1875-1914. 1. Hæfte mangler) 39,00; VII (Bd. 1-4) 90,00; XIII (Bd. 1-5.), ib. 85,00.

Bie-Kuben, eller Andres Tanker, udg. af B. J. LODDE. 1-5. Kbh. 1754-61. 4:o. IX, Hellæderbd. 30,00.

C. D. BIEHL, Haarkløveren. Comedie. Kbh. 1765. — Den listige Optrækkerske. Comedie. Kbh. 1765. — Tvistigheden. Comedie. Kbh. 1766. — Den forelskede Ven. Kbh. 1765. IX, ib. 18,00.

TH. BIERFREUND, Florens. 1-3, m. Ill. Kbh. 1901-04. VI, ib. 31,00; XIII 38,00.

ST. BILLE, Beretning om Corvetten

Galathea's Rejse omkring Jorden. 2. Udg. 1-2. Kbh. 1853. IX, ib. 10,00.

Billeder af berømte danske Mænd og Kvinder, med Tekst af (J. P. Trap). 1-3. Kbh. 1867-69. V, ib. 17,00; VI, ib. 30,00; VII, ib. 15,00.

TH. BINDESBØLL, Keramiske Arbejder 1883-1904, udg. af Sv. Hammershøi. Kbh. 1918. 4:o. XIII 15,00.

H. J. BIRCH, Billedgallerie for Fruentimmer. 1-3. Kbh. 1793-95. IV, ib. 12,00.

BJ. BJØRNSON, Samlede Værker, 3. Udg. 1-10. Kria. og Kbh. 1914. VI, sm. ib. 54,00.

— Arne. Bergen 1858. IV, ib. 17,00.

— Halte-Hulda. Bergen 1858. VI, ib. 13,00.

— Smaastykker. Bergen 1860. VI, ib. 11,00.

— Arnljot Gelline. Kbh. 1870. XII, ib. (af *A. Kyster*) 10,50.

— Fortællinger. 1-2. Kbh. 1872. IV, ib. 13,00; XII, ib. 10,00.

— Vis-Knut. Chicago 1878. VI, ib. 16,00.

S. S. BLICHER, Samlede Noveller og Skizzer, udg. af P. Hansen. 1-4. Kbh. 1882. I, ib. 20,00; III, ib. 17,00.

— Samme Bog. 1893. XII, ib. 13,00.

— Udvalgte Noveller m. Ill. Kbh. 1899. V, ib. 15,00.

— Diana, et Tidsskrift for Jagtelskere. 1-2. Randers 1833-36. I, ib. 70,00.

— Samme. 2. Udg. Randers 1859. I, ib. 15,00; XII 14,00.

— Digte. 1-2. Kbh. 1847. VII, ib. 13,00; XII, ib. 15,00.

— Præsten i Vejlby, udg. af C. Christensen. Kbh. 1918. VI 18,00; VIII 18,00.

— Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog. Kbh. 1905. VIII 29,00; XIII 10,50.

S.S.BLICHER, Trækfuglene, m. Træsnit af *Joh. Larsen*. Kbh. 1914. VI 29,00.

J. F. BLONDEL, De la distribution d. maisons de plaisance et de la decoration d. edifices en general. 1-2. Paris 1737-38. 4:o. av. grav. IX, Hellæderbd. 104,00.

Blæksprutten 1889-1920. Kbh. XI, tildels ib. 20,00.

— Samme Værk. 1889-1918. Kbh. XIII 17,50.

L. BOBÉ, Slægten Ahlcfeldts Historie. 1-5. Kbh. 1895-1909. V, ib. 27,00.

— Samme Værk. 1-6. Kbh. 1895-1912. VI 74,00.

— Roskilde adelige Jomfrukloster. 1699-1899. Kbh. 1899. IV 22,00 og ib. 14,50.

G. BOCCACCIO, Il Decamerone. Firenze (Giunta). 1527. 4:o. III (de sidste Blade læderet) 60,00.

— Decameron, overs. af A. Flinch. 1-2. Kbh. 1873. II, ib. 17,00.

— Dekameron, overs. af Prahl, m. Ill. 1-3. Kbh. 1904. IV, ib. 21,00.

— Contes et nouvelles, trad. av grav. 1-2. Cologne 1732. IX, Hellæderbd. 41,00.

BOGANIS, Jagtbreve. 1-2. Kbh. 1889-92. I, ib. 20,00; III, ib. 21,50.

Bogen om Bakkehuset, udg. af Dansk Forfatterforening. Kbh. 1918. VI 10,50.

Bogvennen, udg. af Forening f. Boghaandværk. 1893-1913. Kbh. 4:o. XIII 40,00.

JOH. BOJER, Moder Lea. 1901. XIII 11,00,

N. BOILEAU, Oeuvres. 1-2. Paris1770. IV, Hellæderbd. 15,00.

O. BORCHSENIUS, Fra Fyrrerne. 1-2. Kbh. 1878-80. XII, ib. m. Omsl. (af *A. Kyster*) 11,00.

Borger-Vennen, et Ugeskrift, udg. af d. foren. Understøttelses Selskab. Aarg. 1-6. Kbh. 1788-94. IX, Papbd. 13,00.

H. BORNEMANN, Ligprædiken over Otto Skeel. Kbh. 1699. Fol. V, ib. 15,00.

— Kong Friderich d. Fierdes og Dronning Lovises Salvings-Act 15/4 1700. Kbh. Fol. IX, Hellæderbd. m. Forgyldning 13,00.

A. BOURNONVILLE, Mit Theaterliv. 1-3. Kbh. 1848-78. V, ib. 15,00.

J. G. BRADT, Monumenta Fredensburgica, m. 37 Kobb. (1765). Fol. IV, ib. 100,00.

T. BRAHE, De nova stella. Haun. 1901. 4:o. VI, Helskindbd. 24,00; VIII, Hellæderbd. 32,00.

G. BRANDES, Samlede Skrifter. 1-18. 1899-1910. I, sm. ib. 210,00; V, ib. 175,00.

— Samme Værk, 1-14. Kbh. 1899-1904. VI, ib. 67,00.

— Samme Værk, 1-12. Kbh. 1899-1902. II, ib. 95,00; IV, ib. 82,00; VI, ib. 76,00; XI, sm. ib. 74,00.

— Levned, 1-3. Kbh. 1905-08. I, sm. ib. 40,00; II, ib. 23,00; VI 32,00; XIII, ib. 18,00.

— William Shakespeare, kulturhistorisk illustreret, 1-3. Kbh. 1912-13. VI, ib. 27,00; XII, ib. 21,00.

BRANTOME, Les vies d. dames galantes, av. illustr. 1-2. Paris 1901. VI, sm. ib. 50,00.

N. K. BREDAL, Eremiten, et nyt musicalsk Hyrde-Spil. Kbh. 1757. IX 11,00.

N. K. BREDAL, Den dramatiske Journal. 1771. VI 12,00.

Brev til en fornemme Herre om Bondestandens og Landhuusholdningens Forbedring. Kbh. 1767. IX 20,00.

C. F. BRICKA, Kong Frederik II.s Ungdomskærlighed. Kbh. 1873. V, ib. 13,00.

H. BRIX, H. C. Andersen og hans Eventyr. Kbh. 1907. VI, ib. 18,50.

C. ERASM. BROCHMAND, Ligprædiken over Fru Birgitte Brock. Kbh. 1640. 4:o. IX, ib. 15,00.

— Ligprædiken over Fru Birgitte Rud. Kbh. 1646. 4:o. IX, ib. 15,00.

— Ligprædiken over Just Hög til Giordslöff. Kbh. 1647. 4:o. IX, ib. 15,00.

— Huus-Postil. Kbh. 1766. 4:o. VII, Hellæderbd. 11,50.

H. ENEV. BROCHMAND, Ligprædiken over Hendr. Ramel til Beckeskouff. Kbh. 1654. 4:o. IX, ib. 20,00.

J. E. BROCHMAND, Ligprædiken over Frue Elisebeth Lunge. Kbh. 1661. 4:o. IX 30,00.

P.G. BROMAN, Anteckningar öfer Jagt- och Skjutkonst. Gefle 1842. I, ib. 19,00.

ROBERT BROWNING, Poetical works. 17 vols. Lond. 1889. VI, ib. 18,00.

FRIEDER. BRUN, geb. Münter, Der Rigiberg. Kopenh. 1799. IX 10,00.

— Tagebuch einer Reise durch Schweiz 1798-99. Kopenh. 1800. IX 17,00.

J. NORD. BRUN, Zarine, et Sørgespil. Kbh. 1772. IX, Hellæderbd. m. Forgyldning 35,00.

— Einer Tambeskielver, et Sørgespil (1772). IX 28,00.

A. BRUNIN, Det moderna Original-

Träsnittet. Räsunda 1917. VIII, ib. 20,00.
CARL BRUUN, Kjøbenhavn. 1-3 m. Ill. Kobb. 1887-1901. V, ib. 34,00; VI, ib. *(A. Kyster)* 43,00; IX, ib. 16,00; XI, ib. 25,00; XIII, ib. 40,00.
C. V. BRUUN, Danske Uniformer. 91 kolor. Blade. XII 120,00.
— Samling af d. danske Scenes Dragter i 48 colorerede Fremstillinger. Kbh. 1834. IV, ib. (der findes kun 35 Kobbere) 27,00.
M. C. BRUUN, Aristokraternes Catechismus. Kbh. 1796. VI (samt flere Skrifter) 12,00.
T. C. BRUUN-NEERGAARD, Journal du dernier voyage du Cen. Dolomieu dans d. Alpes. Paris 1802. IX 10,00.
— Les loisirs d'un étranger à Paris. Paris 1802. IX 13,00.
M. T. BRÜNNICH, Insektlære. Entomologia. Kbh.1764. IX, Hellæderbd. 26,00.
M. S. BUCHHOLM, Poesier. 2. Opl. Kbh. 1806. VI, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldn. 31,00.
A. BUSSÆUS, Histor. Dag-Register over Friderich d. Fierdes Levnets og Regierings Begivenheder. Kbh. 1770. IX, Hellæderbd. 10,50.
S. BUTLER, Hudibras, ed. by Z. GREY. 2. ed. 1-2. Lond. 1764 w. pl. III, Hellæderbd. 18,00.
BYRON, Don Juan, overs. af H. DRACHMANN. 1-2. Kbh. 1891-1902. III (I 2. Opl.) Helskindbd. 20,00; XII, ib. 11,50.
RASM. BYSING, Ligprædiken over Offe Schade til Kierbygaard. Kbh. 1666. 4:o. IX, Hellæderbd. 25,00.
L. BÖDTCHER, Digte, ældre og nyere. 4. Udg. Kbh. 1878. III, ib. (af *A. Kyster*) 15,00.
L.BÖDTCHER, Sidste Digte. Kbh.1875. III, ib. 10,00.
E. BØGH, Jonas Tværmoses Ærgrelser. 1-2. Kbh. 1875. I, ib. 15,00; II, ib. 16,00.
— 150 Viser. Tekst og Musik. 2. Opl. Kbh. 1892. IV, ib. 20,00.
BØVING-PETERSEN og W. DREYER, Vor Klodes Dyr. 1-3. Kbh. 1903. I, ib. 68,00 og 50,00; V, ib. 48,00.
H.CALLISEN, Physisk-medicinske Betragtninger over Kiøbenhavn. 1-2. Kbh. 1807-09 m. Portr. IX, Hellæderbd. 10,50.
J. CARR, A Northern summer or Travels round the Baltic 1804. Lond. 1805. 4:o. w. engr. XII 13,00.
Catalogue of the Greek coins in the British Museum, by Head, Wroth, Hill and Gardner. 16 vols. w. plates. Lond. 1879-1904. XII, ib. 100,00.
S. CAVALLIN, Lunds Stifts Herdaminne. 1-5. 1854-58. IV. ib. 61,00.
M. CERVANTES, Don Quixote, overs. af C. D. BIEHL, m. Kobb. 1-4. Kbh. 1776-77. V, ib. 50,00; VII, ib. 36,00.
— Don Quixote, overs. af C. D. BIEHL, m. Ill. af *W. Marstrand*. 1-2. Kbh. 1865-69. II, ib. 31,00.
— The history and adventures of Don Quixote, transl. by T. SMOLLETT. 1-2 w. pl. Lond. 1755. III, Hellæderbd. 27,00.
CHAUDERLOS DE LACLOS, Les liaisons dangereuses. 1-2. Neuchâtel 1782. IV, ib. 35,00.
P. CHIEVITZ, Japhet søger sig en Kone. 1-2. Kbh. 1852. VI, ib. 16,00.
C. CHRISTENSEN, Hørsholms Historie. Kbh. 1879. IV, ib. 22,00.

H. CHR. CHRISTENSEN, Hans Nikolaj Hansen, 50 Billeder. Kbh. 1915. X, ib. 14,00.

— Kr. Zahrtmann, Fortegnelse over hans Malerier. 1864-1904. Kbh. 1905. III, uib. 56,00; X, ib. 60,00.

— Povl Jerndorff. 15 Billeder efter Malerier og Tegninger. Kbh. 1919. III 22,00.

M. CHRISTOPHERSØN, Ligprædiken over Eline Christens Daatter, Casper Christophersøns Hustrue. Kbh. 1661. 4:o. IX, Hellæderbd. 31,00.

H. V. CLAUSEN, Fra Holbæk Amt. Kbh. 1918. XIII 21,00.

JUL. CLAUSEN, Illustr. Verdens-Litteraturhistorie. 1-3. Kbh. 1901-04. IV, ib. 30,00; V, ib. 33,00; VI, ib. *(J. Baden)* 47,00.

C. A. CLEMMENSEN, Tivoli gennem 75 Aar. 1843-1918. Kbh. XIII 16,00.

Codex Runicus. Fotografier efter Originalen, findes kun i 3 Ekspl. VI, Hellæderbd. (efter Tegning af *G. Rode*) 130,00.

K. POVELSØN COLDING, Ligprædiken over Malthi Zeested til Ryhaffve. Kbh. 1662. 4:o. XII, ib. 30,00.

C. COLLETT, Amtmandens Døtre, en Fortælling. 2. Udg. 1-2. Kbh. 1860. XII, ib. 11,00.

E. COLLIN, H. C. Andersen og det Collinske Hus. Kbh. 1882. I, ib. 10,00.

The Connoisseur, a magazine for collectors. XIII (1901-17, ib. og 1920-21, uib.) 112,00.

Corpus scriptorum historiae Byzantinae, ed. B. G. NIEBUHR. 1-49, Bonn 1828-49. XII, ib. 20,00.

P. CORNEILLE, Théâtre, av. l. commentaires de Voltaire, nouv. édit. ornée de 35 figures. 1-12. Paris 1797. IX, Hellæderbd. m. Forgyldning og Guldsnit 140,00.

Costumes actuels d. deux conseils legislatifs du Directoire exécutif, d. ministres et autres fonctionnaires publics, colories avec soin. Paris (m. 19 kolor. Kobb.) IX 40,00.

J. C. B. LA COUR, Danske Gaarde. 1-4. Aarhus 1906-07. V, ib. 105,00; XIII, ib. 110,00.

— Samme Værk. 2. Samling. 1908. V (Bd. 2-4) 92,00; XIII (Bd. 1-4) 125,00.

P. LA COUR og J. APPEL, Historisk Fysik. 1-2. Kbh. 1896-97. IV, ib. 16,50.

Courses de Testes et de Bague faites par le Roy et par les Princes et Seigneurs de sa cour en 1662. Paris 1670. Fol. m. Kobb., IX, ib. i rødt Maroquin med rig Forgyldning og Guldsnit og d. franske Konge-Vaaben. 400,00.

CRÉBILLON fils, L'Ecumoire, histoire japonoise. 1-2. Amst. et Lpzg. 1743. IX 11,00.

SV. DAHL, Haandbog i Biblioteks-kundskab. 2. Udg. Kbh. 1916. VI, ib. 33,00; XIII, ib. 21,00.

E. DAM, Odense Løveapoteks Historie 1549-1903. Odense 1903. 4:o. IV, ib. 15,25.

J. J. DAMPE, Fortælling om mit Fængsel i haardeste Grad i 20 Aar. Kbh. 1858. I, ib. 12,00.

Danmark, et malerisk Atlas tegnet efter Naturen af C. F. CHRISTENSEN, Text af J. L. HEIBERG. Kbh. 1842. III, ib. 30,00.

Danmark i Billeder. Kbh. 1856. Tværfol. m. Litografier. V, ib. 32,00.

J. H. C. DAU, Bericht über d. Torfmoore Seelands. 1829. XII 12,00.

J. B. DAUGAARD, De danske Klostre i Middelalderen. Kbh. 1830. 4:o. V, ib. 19,00.

(J. DAVIDSEN,) Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro. Kbh. 1866. IX 10,00.

— Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn. 1-2 m. Ill. Kbh. 1880-81. VI, ib. 16,00; XII, ib. 16,00.

CH. DICKENS, Works (The authentic edition), 10 vols. w. illustr. Lond. XII, ib. 30,00.

— Samlede Værker, overs. af L. MOLTKE. 3. Udg. 1-32. Kbh. 1874-81. I (1-8 ib.) 40,00.

— Bleak House, w. illustr. by BROWNE. Lond. 1853. VII. 17,00.

DIDEROT, Rameau's Neffe, übcrs. v. Goethe. Lpz. 1805. VI, ib. 20,00.

W. DINESEN, Paris under Communen. 2. Udg. m. Ill. Kbh. 1891. VI, ib. 13,00.

Kjøbenhavns Diplomatarium udg. af *O. Nielsen.* 1-8. m. Reg. Kbh. 1872-87. IV, ib. 41,00.

G. DJURKLOU, Folke-Eventyr, overs. af *N.Rolfsen.* Kbh. 1887. XII 11,00.

DOSTOJEWSKIJ, Raskolnikow, Roman overs. af *Arne Vendt.* 1-2. Kbh. 1884. XIII, ib. 10,00.

H. DRACHMANN, Samlede poetiske Skrifter. Folkeudgave. 1-12. Kbh. 1906-09. VI, ib. 72,00; X, sm. ib. 100,00.

— Udvalgte Skrifter. 1-10. Kbh. 1911-12. IV, ib. 60,00.

— Digte. Kbh. 1872. IV 13,00; VI, Helskindbd. 32,00; VII, ib. 11,50.

— Med Kul og Kridt. Kbh. 1872. II, ib. 23,00. III, ib. (af *A. Kyster*) 26,00. og ib. 20,00; IV, 19,50; V, ib. 12,00; XII, ib. 12,00.

H. DRACHMANN, Dæmpede Melodier. Kbh. 1875. III 24,00.

— I Storm og Sille. Kbh. 1875. VII, ib. m. Omsl. 11,00.

— Ungt Blod. Kbh. 1877. VII, ib. 9,50.

— Sange ved Havet. Kbh. 1877. VII, ib. 10,00.

— Tannhäuser. Kbh. 1877. II, ib. 12,00; VII, ib. 10,00.

— Med den brede Pensel. Kbh. 1877. III, ib. (af *A. Kyster*) m. Omsl. 12,00.

— Paa Sømands Tro og Love. Kbh. 1878. I, ib. 13,00.

— Ranker og Roser. Kbh. 1879. III, ib. (af *A. Kyster*) 10,00; VI, ib. 15,00; XIII, ib. 13,00.

— Lars Kruse. Kbh. 1879. VII, ib. (af *A. Kyster*) 10,00.

— Vildt og tæmmet. Kbh. 1881. XIII, ib. 11,00.

— Strandby Folk. Skuespil. Kbh. 1883. III, ib. (af *A. Kyster*) m. Omsl. 10,00.

— Fjeldsange og Eventyr. Kbh. 1885. II, ib. 10,00.

— Med den brede Pensel. Kbh. 1887. VII, ib. 10,00.

— Sangenes Bog. Kbh. 1889. VII, ib. 11,50.

— Troldtøj, m. Ill. Kbh. 1889. 4:o. V, ib. 28,00; VII, ib. m. Omsl. 25,00; XIII 16,00.

— Forskrevet —. 1-2. Kbh. 1890. VI, ib. 35,00; XII, ib. 26,00.

— Dampskibet »Jarl«s Forlis. Kbh. 1890. XII 10,25.

G. DUPLESSIS, Eaux-fortes d'Antoine van Dyck. Paris. VIII, Hellæderbd. 70,00.

H.W.DÖBEL, Neueröffnete Jäger-Prac-

tica. Lpz. 1754. Fol. m. Kupf. IX, Hellæderbd. 22,00.

Den ældre Edda, Ny Overs. af *Olaf Hansen*. Kbh. 1911. IV, ib. 10,50.

Den ældre Eddas Gudesange, overs. af *K. Gjellerup*, m. Illustr. af *L. Frølich*. Kbh. 1895. II, Læderbd. 30,00; IV, ib. 12,00; VI, ib. 21,00; VII, ib. 23,00; XII, ib. 26,00.

Codex regius af d. ældre Edda. Kbh. 1891. VI, Helskindbd. (efter Tegning af *R. Christiansen*) 42,00.

C. ELBERLING, Breve fra en Bogelsker. Kbh. 1909. VI, ib. 21,00; XIII 25,00.

P. ELIASSEN, Kolding fra Middelalder til Nutid. Kolding 1910. VI, ib. 16,00.

Encyclopedia Britannica. 9. ed. 1-24. (1875-88) and 10. ed. vol. 25-35; Suppl. 1902-03. II 60,00.

Encyclopédie ou Dictionnaire rais. d. sciences, d. arts et d. métiers. (éd. p. DIDEROT et D'ALEMBERT). 1-17 av. planches 1-4. Paris 1751-65. Fol. IX, Hellæderbd. 225,00.

L'Entrée triomphante de leurs Maiestez Louis XIV roy de France et de Navarre et Marie Therese d'Austriche son epouse, dans la ville de Paris. Paris 1662. Fol. m. Kobbere. IX, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldning og kgl. Vaaben 330,00.

Les Colloques D'ERASME, trad. par Gueudeville. 1-6. Leide 1720. VI, ib. 15,00.

ERASMUS ROTTERDAM, Moria eller Daarligheds Berømmelse, overs. af L(ODDE) m. Kobb. Altona 1745. IX, Hellæderbd. 21,00.

A. ERICH, Beskriffuelse om Christian d. Fierdes kongel. Kroning udi Kiøbenhaffn 29/8 1596. Kbh. 1598. 4:o. XII, Pergamentbd. 52,00.

T. H. ERSLEW, Alm. Forfatter-Lexicon for Danmark. 1-6. Kbh. 1843-58. IV, ib. 33,00.

A. ESCOFFIER, Kunsten at koge. Kbh. 1909. II, ib. 14,00; XIII, ib. 15,00.

J. ESSENDROP, Beskrivelse over Lier Præstegield i Aggershuus Stift i Norge. Kbh. 1761 m. Kobb. IX, Hellæderbd. 45,00.

CARL EWALD, Æventyr. 1-14. Samling. Kbh. 1893-1907. IV, ib. 52,00.

— Efterladte Æventyr. Kbh. 1909. IV, ib. 13,00.

— Dronninger uden Krone. 1-6. Kbh. 1906-08. VII 20.00; XIII, ib. 63,00.

E. EWALD, Den bibelske Concordantz. 1-3. Kbh. 1748-49. 4:o. I, Hellæderbd. 14,00.

JOH. EWALD, Samtlige Skrifter. 1-4 m. Kobb. (I, 2. Opl. 1814) Kbh. 1782-91. I, ib. 17,50.

— Adam og Ewa, eller den ulykkelige Prøve. Kbh. 1769. IX, ib. 13,00.

Ex-libris-Revuen. 1-3. Kbh. 1918-20. XII 40,00.

A. FABRICIUS, Illustr. Danmarkshistorie. 1-2. Kbh. 1854-55. I, ib. 15,00; V, ib. 10,00.

CHR. FALSTER, Dend utidige Rangsyge. 1740. VII, ib. 12,00.

FAVART, Théatre, av. l. airs. 1-8. av. pl. par Cochin e. a. Paris 1763. III 45,00.

A. FEDDERSEN, Samleren. Kbh. 1899. XII, ib. 15.50 og 14,00.

L. FEILBERG, Breve fra Samlere paa Levelæreiagttagelser m. v. Kbh. 1910-12. VI, ib. 14,00.

FIELDING, Histoire de Tom Jones, trad. av. grav. p. Gravelot. 1-4.

Amst. 1750. IX, Hellæderbd. 22,00.

H. FINSEN, Efterretninger om Tildragelserne ved Bierget Hekla udi Island 1766. Kbh. 1767. IX 22,00.

L. J. FLAMAND, Det Oldenborgske Kongehuus, m Portraiter. Kbh. 1841. 4:o. IX, ib. 14,00.

G. FLAUBERT, Salammbô, overs. af S. MICHAËLIS. Kbh. 1902. I, ib. 13,50; XIII, ib. 12,50.

Etatsraad JOH. SECKMAN FLEISCHERS Efterretninger om sine Forfædre og sig selv. 1788. IV, ib. 25,00.

H. F. v. FLEMING, Der vollkommene teutsche Jäger. 1-2. Lpz. 1719-24. Fol. m. Kupf. IX, Hellæderbd. 25,00.

G. R. FLEURIMONT, Medailles du regne de Louis XV. Fol. m. 54 Kobbere. IX, Hellæderbd. 22,00.

SV. FLEURON, Det røde Kobbel. Kbh. 1914. V, ib. 22,00.

Flora Danica, Abbildungen d. Pflanzen etc. Tavle 1-1200. Koph. 1766-92 m. ukolor. Kobb. Fol. XII, Hellæderbd. 65,00.

Folkekalender for Danmark 1852-76. I, ib. 15,00; XI, ib. 18,00.

Danske Folkeviser i Udvalg v. Sv. GRUNDTVIG. Kbh. 1882. II 14,50; IV, ib. 10,00.

Forsøg i de skiønne og nyttige Videnskaber, ved et patriotisk Selskab. 1-7. Kbh. 1764-79. IX (1-6 Hellæderbd.) 40,00.

Alphabet. Fortegnelse over anmeldte Dødsfald i Kiøbenhavns Adressecomptoirs Efterretninger 1807-24. Kbh. 1825. 4:o. IV 21,00.

Fra alle Lande, et Maanedsskrift 1865-83. Kbh. XII, ib. 31,00.

Frimurer-Sange for de danske Loger. Kbh. 1786. IX 10,00.

Fruentimmerets Kald og Mandfolkenes eller Herre-Mænds Kald, overs. af D. DE THURAH. Kbh. 1764-65. IX, Hellæderbd. 15,00.

G. FRÖDING, Guitarr och Dragharmonika. 3. uppl. Stockh. 1896. XII, ib. 12,00.

— Gralstänk, ett Dikthäfte. Stockh. 1898. XII 12,00.

LOR. FRÖLICH, L'Amour et Psyché. 1862. Fol. IV, eleg. ib. 56.00.

— Egne Optegnelser og Breve, udg. af F. HENDRIKSEN. 1-2. Kbh. 1920-21. 4:o. m. Ill. X, ib. 20,00; XII 35,50.

Fædrelandet, et Tidsskrift udg. af C. N. DAVID. 1-5. Kbh. 1835-39. IX, ib. 10,00.

M. GALSCHIØT, Danmark i Skildringer og Billeder. 1-2. Kbh. 1887-93. 4:o. V, ib. 53,00; VI, ib. 42,00; XII, ib. 40,00.

M. GALTHEN, Beskrivelse over Kiøbstaden Randers. Aarh. 1802. VI, Pergamentbd. 20,00.

C. D. GEBAUER, Chiens de chasse dessinés d'après la nature. Coph. 1821. 4:o. m. Kobbere. I, ib. 14,00.

GEBHARDI og CHRISTIANI, Danmarks, Norges og Hertugdømmernes Historie. 1-10. Odense 1776-83. 4:o. IX, uib. 12,00.

C. F. GELLERT, Sämmtl. Schriften. 1-10 m. Kupf. Lpzg. 1775. IX, Hellæderbd. 19,00.

H. T. GERNER, Christian d. Femtes berømmelige Ilias og Ulysses. Kbh. 1681. Fol. XII (uden de kobberst. Titelbl.) 20,00.

K. GJELLERUP, Møllen. Kbh. 1896 XIII, ib. 15,00.

K. GJELLERUP, Minna. 2. Udg. m. Illustr. Kbh. 1899. IV, ib. 11,00; XIII, ib. 13,50.
GOETHE, Werke. Vollst. Ausgabe letzter Hand. Bd. 1-41 u. Nachgelassene Werke. 1-20. Stuttg. u. Tüb. 1827-42. VI, ib. 28,00; XII (1-40 Bd. 1827-30) ib. 20,00.
— Werke. Original-Ausgabe. 1-26. Wien u. Stuttg. 1816-21. I, ib. 10,00; II 85,00.
— Schriften. II-III. Lpzg. 1787-90. VI 30,00.
— Wilhelm Meisters Lehrjahre. 1-4. Berl. 1795. VI, ib. 27,00.
— Aus meinem Leben. Dichtung u. Wahrheit. 1-2. Tübing. 1811-12. VI, ib. 20,00.
M. GOLDSCHMIDT, Poetiske Skrifter, udg. af hans Søn. 1-8. Kbh. 1896-98. IV, ib. 80,00; VI, ib. 52,00.
— En Jøde. 2. Udg. Kbh. 1852. I, ib. 10,50.
— Hjemløs, en Fortælling, 1-3. Kbh. 1853-57. I, ib. 15,50; VII, ib. 17,00.
— Livs Erindringer og Resultater. Kbh. 1877. IV, ib. 10,00.
J. C. GOTTSCHED, Første Grundvold til d. verdslige Viisdom, overs. 1-2. Kbh. 1742. IX, Hellæderbd. 16,00.
W. A. GRAAH, Undersøgelses-Reise til Østkysten af Grønland 1828-31. Kbh. 1832. 4:o. m. Kobb. IX, ib. 30,00.
L. GRAM, Sørgelig Parentation over Baron Friderich Rosenkrantz udi Sorøe Kirke 1758. Sorøe. 4:o. IX, ib. 20,00.
J. G. GRUND, Afbildning af Nordmands-Dalen. Kbh. 1773. Fol. m. Kobb. IV, ib, 36,00; IX 38,00.
N. F. S. GRUNDTVIG, Udvalgte Skrifter. 1-10. Kbh. 1904-09. II, ib. 76,00; IV, ib. 55,00.
SV. GRUNDTVIG, Danske Folkeæventyr. 2. Udg. 1881. Ny Samling 1878. IV, ib. 15,00.
GUIZOT, Histoire de France. 1-5 av. ill. Paris 1872-94. XII, sm. ib. 34,00.
O. GULDBERG, Breve over vigtige Sandheder. Kbh. 1761. IX, Hellæderbd. 12,00 og 10,00.
— Verdens Historie. 1-2. Kbh. 1768-72. IX (trykt paa Skrivepapir), Hellæderbd. 13,00.
G. GUNNARSON, Af Borgslægtens Historie. 1-4. Kbh. 1912-14. III, ib. (af *A. Kyster*) 41,00.
— Den danske Frue paa Hof. Kbh. 1913. I, ib. m. Omsl. 36,00; VII 18,50.
— Gæst den enøjede. Kbh. 1913. I, ib. m. Omsl. 30,00; VII 23,00.
Kong Gustav Adolphs og Frøken Ebbe Brahes merkværdige Kierligheds-Handel. Kbh. 1774. IX 11,50.
Collection d. écrits de GUSTAVE III roi de Suède. 1-5. Stockh. 1805. IV, ib. 12,00.
GUTSMUTHS, Spiele zur Uebung u. Erholung für d. Jugend, m. Kupf. Schnepfenthal 1796. IX, ib. 14,50.
— Gymnastik für d. Jugend, m. Kupf. Schnepfenthal 1793. IX, ib. 10,00.
J. HAAS, Samling af de evangel. Biskoppers i Siællands Stift, deres Portraiter samt Liv og Levnet. Kbh. 1761. 4:o. IX 31,00.
A. HALLING, Meine Vorfahren u. ihre Verwandtschaften. 1-2. Glückstadt 1905. IV 21,00; VI, ib. 24,00.
K. HAMSUN, Samlede Værker. Bd. 1-11. Kria. og Kbh. 1918. VI, ib. 80,00.

K. HAMSUN, Fra det moderne Amerikas Aandsliv. Kbh. 1889. XII, ib. 32,00.
— Mysterier. 1892. IV, sm. ib. 13,00.
— Ny Jord. Kbh. 1893. IV, ib. m. Omslag 18,00; VII 11,00.
— Rosa. Kbh. 1908. XIII 10,00.
— Benoni. Roman. Kria. og Kbh. 1908. XII 16,00.
— En Vandrer spiller med Sordin. Kbh. 1909. XIII, ib. 16,50.
— Børn av Tiden. Roman. Kbh. 1913. I, ib. 18,00.
— Markens Grøde. 1-2. Kbh. 1917. I, ib. 14,50; VII 11,00.
E. HANNOVER, Antoine Watteau. Kbh. 1888. VIII, ib. 20,00; XIII 15,00.
— Maleren Chr. Købke. Kbh. 1893. 4:o. III, ib. (af *A. Kyster*) 21,00; V, ib. 25,00; VI 17,00; X 18,00; XIII, ib. 21,00.
— Maleren C. W. Eckersberg. Kbh. 1898. II 24,00; III, ib. (af *A. Kyster*) 36,00; VI 24,00; X, ib. 20,00.
— Maleren Constantin Hansen. Kbh. 1901. 4:o. II 16,00; III, ib. (af *A. Kyster*) 28,00; VI 22,00; X 17,00 og 19,00.
— Kunstfærdige Bogbind fra Aar 1800 indtil Nutiden. Kbh. 1908. 4:o. XIII 11,50.
— Svensk Kunst. Kbh. 1916. VI, sm. ib. m. Omsl. (*A. Kyster*) 40,00; VIII, Hellæderbd. 20,00.
ANDERS HANSSÖN, Ligprædiken over Anna Rosencrantz til Søeholm. Kbh. 1621. IX, Hellæderbd. 35,00.
P. HANSEN, Den danske Skueplads. Illustr. Theaterhistorie. 1-3. Kbh. m. Ill. 4:o. IV, ib. 21,00; V, ib. 25,00; VI, ib. 23,00; VII, ib. 35,00.
P. HANSEN, Illustr. dansk Litteraturhistorie. 2. Udg. 1-3. Kbh. 1902. II, ib. 36,00 og 31,00; VI, Hellæderbd. 35,00.
(P. T. HANSEN,) Winterreise durch einen Theil Norwegens u. Schwedens nach Kopenhagen 1807. Berl. 1808. IX 21,00.
AMBR. HARDENBECK, Ligprædiken over Jens Schielderup. Kbh. 1666. 4:o. IX, Hellæderbd. 25,00.
C. HAUCH, Samlede Romaner og Fortællinger. 1-7. Kbh. 1873-74. IV, ib. 39,00.
— Samme Værk. 2. Udg. 1-7. Kbh. 1903-05. VI, ib. 36,00; XIII, ib. 30,00.
— Charles de la Bussière. Kbh. 1860. VI, ib. (af *A. Kyster*) 12,00.
— Minder fra min Barndom og min Ungdom. Kbh. 1867. I, ib. 13,00.
— Minder. 1-2. Kbh. 1867-71. XIII 20,00.
P. v. HAVEN, Reise udi Rusland. Kbh. 1743. IX, Hellæderbd. 30,00.
A. HAYDEN, Royal Copenhagen Porcelain. Lond. 1911. 4:o. IV, ib. 30,00; V, ib. 21,00.
J. C. HEDLINGER, Collection complette de toutes l. médailles, éd. par FUESLI et J. E. HAID. Augsb. 1782. Fol. av. grav. IV, ib. 36,00.
J. L. HEIBERG, Poetiske og prosaiske Skrifter. 1-22. Kbh. 1861-62. VI, ib. 43,00.
— Poetiske Skrifter. 1-11. Kbh. 1862. IV, ib. 33,00.
— Prosaiske Skrifter. 1-11. Kbh. 1861-62. IV, sm. ib. 22,00.
— Julespøg og Nytaarsløjer. Kbh. 1817. VII, ib. 10,00; XI, sm. ib. 11,00.
— Ny A-B-C for den unge Grundtvig. Kbh. 1817. XI 16,00.

J. L. HEIBERG, De Danske i Paris. Kbh. 1833. XII, ib. (af *A. Kyster*) 10,00.
— Skuespil. 1-6. Kbh. 1833-36. — Digte og Fortællinger. 1-2. Kbh. 1834-35. I, ib. 13,00.
— Nye Digte. Kbh. 1841. I, orig. Kartonn. 11,00.
— Udvalgte Digtninger. Kbh. 1916. VI, Helskindbd. 25,00.
— Italien. Studier og Rejseskitser. Kbh. 1904. 4:o. I, eleg. ib. 52,00; XIII, ib. 65,00.
JOHANNE LUISE HEIBERG, Et Liv gjenoplevet i Erindringen. 1-4. Kbh. 1891-92. II 24,00; XIII 25,00.
— Samme Bog. 3. Udg. 1-2. Kbh. 1913. VI, ib. 12,00.
P. A. HEIBERG, Rigsdaler-Sedlens Hændelser. 1-2. Kbh. 1789. V, ib. 40,00.
— Læsning for Publikum. Kbh. 1799. VI, ib. 10,00.
— Erindringer. Kria. 1830. XI, ib. 12,00; VII, ib. 10,50.
HEINR. HEINE, Neue Gedichte. Hamb. 1844. IX, uib. 13,00.
— Der Doktor Faust, ein Tanzpoem. Hamb. 1851. IX, m. Omslag 10,00.
— Romanzero. Hamb. 1851. IX, m. Omslag 16,00.
— Die verbannten Götter. Berl. 1853. IX, uib. 12,00.
— Lyrisk Intermezzo, overs. af Eug. Frank. Hillerød 1918 *(Kongstad)*. VII, ib. 10,50.
J. HEITMAN, Eenfold. Betænkninger over d. Julianiske og Gregorianiske Calender. Kbh. 1742. 4:o. IX, Hellæderbd. 10,50.
W. HELT, Curiøse poetiske Skrifter. Kbh. 1732. 4:o. VII, ib. 10,00.
Danske Heltesagn. Tegninger af LOR. FRÖLICH. Tekst af AXEL OLRIK. Kbh. 1900. I, ib. 17,50.
N. HEMMINGSØN, Ligprædiken over Otte Rud. Kbh. 1571. IX, ib. 71,00.
F. HENDRIKSEN, Kr. Zahrtmann, en Mindebog. 1843-1917. Kbh. 1919. 4:o. VI, eleg. ib. i Maroquin 200,00; X 50,00.
M. HENRICHSØN, Ligprædiken over Margareta Fincke. Kbh. 1666. 4:o. IX, Hellæderbd. 25,00.
— Ligprædiken over Niels Rosenkrantz. Kbh. 1680. Fol. IX, ib. 26,00.
(AX. HENRIQUES,) Gamle Viser af Sganarel. 1.-5. Saml. Kbh. 1893-1911. XIII 52,00; XIII (4.-6. Saml.) 14,00.
J. G. v. HERDER, Ideen z. Philosophie d. Menschheit. 1-4. Riga u. Lpzg. 1785-92. IX, ib. 13,00.
— Briefe zur Beförderung d. Humanität. 1.-10. Samml. Riga 1793-97. IX, ib. 12,00.
HERODIANI Historie, overs. af L. Holberg. Kbh. 1746. V, Hellæderbd. 26,00; VI, ib. 22,00; IX, Hellæderbd. 26,00.
— Samme Bog, 2. Opl. Kbh. 1753. VI, ib. 14,00.
HERODOTS Historie, overs. af Falkenstjerne og Hude. 1-3. Kbh. 1897-1906. IV 11,00.
P. HERSLEB, Tvende Rigers høyeste Haab i dybeste Sorg i tvende Prædikener 1746. Kbh. 4:o. IX, Hellæderbd. 15,00.
— Kong Friederich d. Femtes og Dronning Lovises Salvings Act 1747. Kbh. Fol. IX, Hellæderbd. 25,00.
HENR. HERTZ, Digte fra forskell. Perioder. 1-4. Kbh. 1862-77. IV, ib. 13,00.

HENR. HERTZ, Gienganger-Breve. Kbh. 1830. IV 12,50.

HESIODUS fordansket af H. T. Gerner. Kbh. 1670. XII, ib. 10,50.

P. PEDERSSON HIE, Ligprædiken over Oluff Rosenspar til Skarholt. Kbh. 1624. 4:o. IX, ib. 20,00.

HIELMSTIERNES Bogsamling, 1-2, samt Medaille- og Mynt- samt Skilderie- og Kobber-Samling. Kbh. 1782-86. 4:o m. Portr. VI, Hellæderbd. 66,00.

C. C. HIRSCHFELD, Theorie d. Gartenkunst. 1-5. Lpz. 1779-85. 4:o m. Kupf. XII, Hellæderbd. 33,00.

Danmarks Riges Historie, udg. af Joh. Steenstrup, Kr. Erslev, Heise o. a. 1-6 m. Reg. Kbh. 1896-1907. II, Hellæderbd. 205,00; V, ib. 165,00; VI, Hellæderbd. 165,00; VII, Skindbd. 130,00; X, ib. 100,00; XIII, ib. 100,00.

Folkenes Historie, fremstillet af nordiske Historikere, red. af Joh. Ottosen. 1-7 m. Reg. Kbh. 1900-13. VI (Bd. 2 og 5 ib.) 55,00.

H. de HOFMAN, Samlinger af publique og private Stiftelser, Fundationer og Gavebreve. Bd. 1-11. Kbh. 1755-80. 4:o. IX, Hellæderbind 88,00.

T. de HOFMAN, Portraits histor. d. hommes illustres de Danemark. 1-6 av. portr. Coph. 1746. 4:o. XII, Hellæderbd. m. Guldsnit 60,00; XIII, Hellæderbd. 50,00.

— Histor. Efterretninger om velfortiente danske Adelsmænd. 1-3. Kbh. 1777-79. 4:o m. Kobb. IV, ib. 90,00; IX, Hellæderbd. 88,00; XII, Hellæderbd. m. Forgyldning 150,00.

— Fundationer paa de Legater, som ere stiftede af Peder Lasson. Kbh. 1753. 4:o. IX, Hellæderbd. 27,00.

A. HOJER, Juridisk Collegium over Processen. Kbh. 1742. 4:o. IX, Hellæderbd. 21,00.

J. HOLBEK, Omkring Midlet. 1-3. Kbh. 1899. XIII 11,00.

— Dekadent Barbari. 1-2. Kbh. 1904. Fol. IV, 13,00; XIII 16,00.

L. HOLBERG, Udvalgte Skrifter, udg. af K. L. Rahbek. Bd. 1-21. Kbh. 1804-14. IX, Hellæderbd. 90,00; XII, ib. 25,00.

— Hans Mikkelsens Comoedier. 1-2. 1724, genfremstillet 1902. VI (paa holl. Papir) Hellæderbd. 30,00; XII, ib. 16,00.

— Udvalgte Comedier. 1-8. Strengnäs 1827-33. XII, ib. 17,00.

— Comedier, ved F. L. Liebenberg. 1-8. Kbh. 1848-54. IV, sm. ib. 85,00.

— Komedier, ved F. L. Liebenberg. 1-3. Kbh. 1869-70. XII, ib. 16,00.

— Comoedier, m. Ill. af *H. Tegner*. Jubeludgaven. 1-3. Kbh. 1883-88. 4:o. II, uib. 57.00; VI, ib. 100,00; VII, uib. 48,00; XII, ib., ubeskaaret 75,00.

— Saml. Komedier. m. Ill. (Tegner-Udgaven). 1-2. Kbh. 1896. X, ib. 40,00; XIII, ib. 60,00.

— Komedier v. Jul. Martensen, 1-13. Kbh. 1897-1909. XII, ib. 55,00.

— En sandfærdig ny Viise om Peder Paars. Trykt i dette Aar (1752). 3die Eftertryk m. 14 nummererede Træsnit. XII, Hellæderbd. 35,00.

— Peder Paars, udg. ved et Selskab, m. Kobbere af *Clemens*. Kbh. 1772. 4:o. II, ib. 70,00; VI, ib. 70,00; IX, Hellæderbd. 165,00; XII, ib. 100,00.

L. HOLBERG, Samme Værk. 2. Opl. Kbh. 1794. 4:o m. Kobb. XII, ib. 37,00.
— Peder Paars. Kbh. 1855, m. Kobbere af *Clemens*. VII, eleg. ib. 25,00.
— Peder Paars, udg. af F. L. LIEBENBERG m. Billeder af *W. Marstrand*. Kbh. 1863. IV, sm. ib. 14,00.
— Niels Klims Reise under Jorden, overs. Kbh. 1742, m. Kobb. XII, Hellæderbd. 45,00.
— Niels Klims underjordiske Reise, overs. af J. BAGGESEN. Kbh. 1789, m. Kobbere af *Clemens*. VI, ib. 95,00; IX, Papbd. 81,00; XII, Hellæderbd. 80,00.
— Voyage de Nicolas Klimius, trad. p. MAUVILLON. Copenh. 1741. IX, Hellæderbd. 43,00; XII, Hellæderbd. 20,00.
— Danmarks Riges Historie 1-3. Kbh. 1732-35. 4:o. IX, Hellæderbd. 110.00.
— Dannemarks Riges Historie. 3. Opl. 1-3 m. Portr. Kbh. 1762-64. 4:o. IV, ib. 10,00.
— Almindelig Kirke-Historie. 1-2. Kbh. 1740. 4:o. IV, ib. 14,50; XII, Hellæderbd. 16,00.
— Jødiske Historie. 1-2. Kbh. 1742. 4:o. VI, ib. 23,00; IX, Hellæderbd. 28,00.
— Adskillige store Heltes sammenl. Historier. 2. Edit. 1-2. Kbh. 1742. IX, Hellæderb. 50,00.
— Hjältars sammanliknade Historier. 1-2. Stockh. 1756. XII, ib. 31,00.
— Adskillige Heltinders sammenlignede Historier. 1-2. Kbh. 1745. IX, Hellæderbd. 52,00.
— Samme Værk. 1-2. Kbh. 1757. VI, ib. 42,00.
— Moralske Tanker. 1-2. Kbh. 1744. II, ib. 41,00; IX, Hellæderbd. 61,00.

L. HOLBERG, Trende Epistler til ***, hvorudi befattes det Fornemste af hans Liv og Levnet. Kbh. 1745, m. Portr. IX, Hellæderbd. 60,00.
— Mindre poetiske Skrifter. Kbh. 1746, m. Portr. og Kobbere. IX, Hellæderbd. 37,00; XII 33,00.
— Epistler. 1-5. Kbh. 1748-54. VI, ib. 65,00 og 52,00; IX, Hellæderbd. 112,00; XI, Hellæderbd. 105,00.
— Epistler, udg. af CHR. BRUUN. 1-5. Kbh. 1865-75. IV, ib. 27,00.
— Synopsis historiæ universalis. Hafn. 1749. VI, ib. 16,00.
— Allgem. Weltgeschichte für Anfänger. 4. Aufl. Berl. 1790. VI, ib. 36,00.
— Universal-Historie, overs. af N. JONGE. Kbh. 1757. IX, Hellæderbd. 15,00.
— Danmarks og Norges geistlige og verdslige Staat. 2. Edit. Kbh. 1749. 4:o. IV, Hellæderbd. 17,00; IX, Hellæderbd. 28,00.
— Moralske Fabler. Kbh. 1751. IX, Hellæderbd. 32,00.
— Samme Bog. 2. Opl. Kbh. 1751. XII, ib. 14,00.
— Introduction til de europæiske Rigers Historie. Kbh. 1757. VI, ib. 18,00; IX, m. Anhang, Hellæderbd. 26,00.
— Den berømmelige norske Handel-Stad Bergens Beskrivelse. Kbh. 1757. IX, Hellæderbd. 42,00.
— Epigrammer. Trondhjem 1863. IV, sm. ib. 16,50.

H. HOLCK, Det kongel. Konst-Kammer paa Christiansborg Slot. Kbh. 1775. IX 22,00.

FR. HOLST og AX. LARSEN, Felttogene i vore første Frihedsaar. Kbh. 1888. 4:o. VI, ib. 15,50.

H. P. HOLST, Den lille Hornblæser. Kbh. 1849. V, ib. 12,50.

LUDV. HOLSTEIN, Digte. Kbh. 1895. XIII, ib. 20,00.

— Mos og Muld. Kbh. 1917. VIII, Hellæderbd. 11,00.

J. B. HOMANN, Atlas Germaniae specialis. Norimb. 1753. Fol. IX, Hellæderbd. m. Forgyldning 70,00.

HOMER's Odyssee og Iliade, overs. af CHR. WILSTER. Kbh. 1836-37. II, ib. 21,00; V, ib. 10,00; VII, ib. 19,00.

C. HOSTRUP, Erindringer. 1-2. Kbh. 1891-93. IV, ib. 12,00.

JOH. HÜBNER, Fuldstændig Geographie. 1-3. Kbh. 1743-45. IX, Hellæderbd. 18,00.

— Korte Spørgsmaal af d. politiske Historie. 1-9. Kbh. 1746-50. IX, Hellæderbd. 30,00.

V. HUGO, Oeuvres complètes, 20 vols, av. illustr. Paris 1857. XIII 57,00.

A. HUITFELDT, Danmarckis Rigis Krønike fra Kong Dan til Knud VI. Kbh. 1603. 4:o. VI, ib. 32,00.

— Christian d. Anden. Kbh. 1596. 4:o. VI, Hellæderbd. 34,00.

— Danmarks Riges Krønicke. 1-2. Kbh. 1652. Fol., m. Portr. XII, Hellæderbd. 82,00 og Pergamentbd. 46,00.

D. HUME, Histoire de la maison de Tudor et de Plantagenet. 1-4. Amst. 1763-65. 4:o. IV 18,00.

— Histoire de la maison de Stuart. 1-3. Lond. 1760. 4:o. IV, Hellæderbd. 30,00.

Vore Hunde, illustr. Maanedsskrift. Aarg. 1-7. 1898-1905. I, ib. 12,00.

Dansk Hunde-Stambog, udg. af Dansk Kennelklub. Bd. 1-24. Odense 1890-1920. I, Helskindbd. 50,00.

Maanedsskriftet »Hunden«, udg. af V. MØLLER, C. LUND o. a. Aarg. 1-30, 1891-1920. Kbh. 4:o. I (1891-1918 ib.) 10,00.

G. HØST, Efterretninger om Maroko og Fes. Kbh. 1779. 4:o, m. Kobb. XII, ib. 16,00.

Et Høstgilde paa Jægerspriis d. 26/8 1793. Kbh. IX 16,00.

HENR. IBSEN, Samlede Værker. 1-8. Kria. og Kbh. 1914. VI, sm. ib. 52,00.

— Samlede Værker. Mindeudgave 1-5. Kbh. 1907-08. I 15,00; VI, ib. 26,00.

— Gildet paa Solhoug. Kria. 1856. VI, ib. 91,00.

— Hærmændene paa Helgeland. Kria. 1858. VI, ib. 27,00.

— Kjærlighedens Komedie. Kria. 1862. VI, ib. 45,00.

— Kongs-Emnerne. Kria. 1864. VI, ib. 10,00.

— Brand. Kbh. 1866. VI, ib. 45,00.

— Peer Gynt. Kbh. 1867. VI, eleg. ib. Helskindbd. (af *J. Baden*). 77,00; VI, ib. 18,00.

— Peer Gynt. Jubilæums-Udg. 1917. XII, sm. ib. (af *Refsum,* Kristiania) 14,00.

— De Unges Forbund. Kbh. 1869. VI, ib. 10,00.

— Kejser og Galilæer. Kbh. 1873. VI, ib. 12,00.

— Et Dukkehjem. Kbh. 1877. XII, ib. (af *A. Kyster*) 14,00.

— Fruen fra Havet. Kbh. 1888. VI, ib. 11,50.

— Efterladte Skrifter. 1-3. Kbh. 1909. VI, ib. 18,00.

A. W. IFFLAND, Dramatische Werke. 1-16. Lpz. 1798-1802, m. Kupf. IX, ib. 10,50.

B. S. INGEMANN, Samlede Eventyr og

Fortællinger. 1-13. Kbh. 1853-64. IV, ib. 44,00.

B. S. INGEMANN, Samlede dramatiske Digte. 1-6. Kbh. 1853. IV, ib. 17,00.

— Romanzer, Sange og Eventyrdigte. 1-10. Kbh. 1860-65. IV, ib. 24,00.

— Digte. 1-2. Kbh. 1811-12. IX, orig. Kartonn. 11,00.

— Erik Menveds Barndom. 1-3. Kbh. 1828. I, ib. 23,00.

— Huldre-Gaverne. Kbh. 1831. VI, ib. 10,00.

— Prinds Otto af Danmark. 1-2. Kbh. 1835-54. VI, eleg. ib. i Maroquin 25,00.

J. JACOBS, Kunstnerfamilien, m. Fortale af H. C. ANDERSEN. Kbh. 1842. VI, 13,00,

CARL JACOBSEN, Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse. Kbh. 1906. 4:o. X, ib. 20,00.

J. P. JACOBSEN, Fru Marie Grubbe. Kbh. 1876. III, ib. (af *A. Kyster*) 28,00; VII, ib. (af *A. Kyster*) 26,00.

— Fru Marie Grubbe, m. Illustr. af G. HENTZE. Kbh. 1909. II 12,50; III, ib. 15,00; VI, Helskindbd. 21,00; XIII, m. Dedikation til Kr. Zahrtmann fra G. Hentze 23,00.

— Niels Lyhne. Kbh. 1880. III 13,00; XIII, ib. 10,50.

— Digte og Udkast. Kbh. 1886. III 10,00; VII, ib. 10,00.

P. V. JACOBSEN, Skildring af Falkevæsenet og Falkejagten i Danmark. Kbh. 1848. I, ib. 17,00.

HOLG. JACOBÆUS, Museum regium. Hafn. 1696. Fol., m. Kobb. IX, Hellæderbd. 55,00.

— Rejsebog 1671-92, udg. af V. MAAR. Kbh. 1910. 4:o. VI 19,00.

Dansk Jagttidende. Aarg. 1-38. 1885-1921. 4:o. I (Aarg. 1-26, ib.) 46,00.

C. A. JENSEN og E. RONDAHL, Stilarternes Historie. Kbh. 1912, m. Ill. X, ib. 13,00.

C. E. JENSEN og F. BORGBJERG, Socialdemokratiets Aarhundrede. 1-2. Kbh. 1904. I, ib. 19,00.

JOHS. V. JENSEN, Skrifter. 1-8. Kbh. 1916, VI, ib. 36,00.

— Danskere. Kbh. 1896. IV, ib. 18,00.

— Himmerlandsfolk. Kbh. 1898. VII 23,00.

— Einar Elkjær. Kbh. 1898. IV 25,00 og 37,00; VII, ib. m. Omsl. 30,00, uib. 22,00 og 25,00; XIII 28,00.

— Kongens Fald. Kbh. 1900-01. VI, ib. 19,00; VII, ib. 17,00, uib. 20,00.

— Den gotiske Renaissance. Kbh. 1901. VII 11,50.

— Madame d'Ora. Kbh. 1904. VII 24,00.

— Nye Himmerlandshistorier. Kbh. 1904. III, ib. 17,00; VII 8,00; XIII, ib. 16,00.

— Hjulet. Kbh. 1905. IV 14,00; VI 13,00; VII 14,00 og 23,00; XIII 13,00.

— Himmerlands-Historier. 1-2. Kbh. 1905-06. VII, ib. 13,50; XIII, ib. 14,00.

— Singapore-Noveller. Kbh. 1907. VII 12,00; XIII 10,50.

— Myter. 1.-4. Samling. Kbh. 1907-12. IV 14,00; VI, ib. 13,00; XII (1-5) ib. 10,00.

— Bræen. Kbh. 1908. VII 36,00; XII 21,00.

— Himmerlandshistorier. 3. Saml. Kbh. 1910. VII 18,00.

— Skibet. Kbh. 1912. VII 10,50 og 14,00.

N. P. JENSEN, Den fransk-tyske Krig 1870-71. Kbh. 1896. 4:o m. Ill. VI, ib. 17,00.

P. JESPERSØN, Ligprædiken over Niels Juul til Taasinge. Kbh. 1699. Fol., m. Portr. IX, Hellæderbd. 150,00.
E. J. JESSEN-SCHARDEBØLL, Det Kongerige Norge fremstillet. I. Kbh. 1763. 4:o. IX, Hellæderbd. 21,00.
FL. JOSEPHUS, Jødiske Historie, oversat af REYERSEN. 1-3. Kbh. 1750-57. 4:o. IV, Hellæderbd. 18,00.
H. E. F. JUSTESEN, Jægerliv. Jagthistorier. Kbh. 1881. I, ib. 10,00; XII, ib. 10,50.
HANS JÆGER, Fra Kristiania-Bohêmen. 1-2. Kria. 1885. VI, ib. 85,00; XIII, ib. 36,00.
— Samme Bog. 2. Udg. Kria. u. Aar. VI, ib. 50,00; XII 10,00.
— Min Forsvarstale. Kria. 1886. VI 30,00.
— Novelletter. Kria. 1889. VI, ib. 50,00.
— Syk Kjærlighet. Paris 1893. VI, ib. 56,00.
— Bekendelser. 1902. VI, ib. 90,00.
— Fængsel og Fortvivlelse. Concameau 1903. VI, ib. 102,00.
C. G. JÖCHER, Allgem. Gelehrten-Lexicon. 1-4. 1750-51. 4:o. IV, ib. 22,00.
A. D. JØRGENSEN, Historiske Afhandlinger. 1-4. Kbh. 1898-99. V, ib. 15,50.
— Peter Schumacher Griffenfeld. 1-2. Kbh. 1893-94. IV, ib. 12,00; XIII, ib. 18,00.
JOHS. JØRGENSEN, Udvalgte Værker. 1-7. Kbh. 1915. VI, Helskindbd. 36,00.
— Vers. Kbh. 1887. III, uib. 36,00.
— Foraarssagn. Kbh. 1888. III, uib. 30,00. VII, ib. 11,00.
— En Fremmed. Kbh. 1890. VI 12,00.
JOHS. JØRGENSEN, Bekendelse. Kbh. 1894. XII 10,00.
— Livsløgn og Livssandhed. Kbh. 1896. XII 12,00.
— Vor Frue af Danmark. Kbh. 1900. III, ib. 10,00.
— Den hellige Frans af Assisi. 2. Udg. Kbh. 1913. I, ib. m. Omsl. 14,00.
— Den hellige Katerina af Siena. Kbh. 1915. I, ib. m. Omsl. 14,00.
— Mit Livs Legende. 1-6. Kbh. 1916-19. I 19,00; VI 25,00 og 30,00; VII 20,00.
H. V. KAALUND, Et Foraar. Kbh. 1858. XIII, ib. 10,00.
— Fabler for Børn, m. Ill. af *J. Th. Lundbye*. Kbh. 1866. V, ib. 20,00.
H. S. KAARSBERG, Gjennem Stepperne og blandt Kalmykkerne. Kbh. 1892. VI, ib. 16,00.
KALIDASA, Sakuntala, overs. af M. HAMMERICH. Kbh. 1845. VII, Papbd. 19,00.
— Sacontala eller den uheldige Ring, overs. af H. WEST. Kbh. 1793. IX, ib. 10,00.
KANDARIUS, Med løse Patroner. Aarhus 1897. IV, ib. 14,50.
— Blandt Kammerater. Aarhus 1902. IV, ib. 15,00.
E.A. KARLFELT, Några dikter. Stockh. 1916. XIII 10,50.
H. KIDDE, Aage og Else. 1-2. Kbh. 1902-03. VII, ib. 22,00.
S. KIERKEGAARD, Samlede Værker. 1-14. Kbh. 1901-06. VI, ib. 115,00.
— Om Begrebet Ironi. Kbh. 1841. VI, ib. 10,00.
— Enten-Eller. 2. Udg. 1-2. Kbh. 1849. I, ib. 12,00.
— Samme Bog. 3. Udg. Kbh. 1865. V, ib, 16,00.

S. KIERKEGAARD, Samme Bog. 4. Udg. 1-2. Kbh. 1878. IV, ib. 12,00; XIII, ib. 12,00.

— Samme Bog. 5. Udg. 1-2. Kbh. 1895. IV 11,00.

— Ypperstepræsten, Tolderen, Synderinden. Kbh. 1849. I, m. skreven Dedikation fra Forf. 13,00.

— Efterladte Papirer 1833-55, udg. af BARFOD o. a. Kbh. 1869-81. IV, ib. 32,00.

— Efterladte Papirer udg. af HEIBERG og KUHR. 1-7. Kbh. 1909-15. VI, ib. 55,00.

J. KJERULF, Journal og Beskrivelse over Kong Christian VI og Dronnings Reise til Kongeriget Norge 1733. Kbh. Fol. m. Illustr. IX, Hellæderbd. 62,00.

J. KINCH, Ribe Bys Historie og Beskrivelse. 1-2. Ribe og Odder 1869-84. IV, ib. 28,00; V, ib. 24,00; VI, ib. 37,00.

SEV. KJÆR, Erik Grubbe til Tjele og hans tre Døtre. Kbh. 1904. III, ib. (af *A. Kyster*) 10,00.

N. KJÆRBØLLING, Danmarks Fugle m. Atlas indeh. 89 kolor. Tavl. i Fol. Kbh. 1851-52. I 65,00; IV (m. 96 kolor. Tavler). Kbh. 1858, ib. 100,00.

— Skandinaviens Fugle. 2. Udg. v. J. COLLIN m. Atlas i Fol. indeh. 100 kolor. Tavl. Kbh. 1875-79. I 90,00.

— Samme Bog. Tekst. Kbh. 1875. V, ib. 13,00; XII, ib. 18,00.

Krakas Maal, udg. af C. C. RAFN. Kbh. 1826. IV, Hellæderbd. 15,00.

Kjøbenhavn som den er og som den burde være, m. Ill. Kbh. 1914. III 10,00; V, ib. 20,00; VI 11,50; XIII, 12,50.

Det skønne København, udg. af K. FRIIS MØLLER, m. Illustr. Kbh. 1917. V 14,00; VI, ib. 18,00; VIII, Hellæderbd. 30,00.

Kjøbenhavns Brandforsikring 1731-1911. Festskrift. Kbh. 1913. 4:o. I, ib. 16,00; X, ib. 13,00.

Kjøbenhavns flyvende Post, udg. af J. L. HEIBERG. Interimsblade Nr. 1-129 og 133-35. Kbh. 1834-37. 4:o. IX 17,00.

F. M. KLINGER, Geschichte Raphaels de Aquillos. St. Petersb. 1793. IX, ib. 15,00.

KLOPSTOCK Messias. 1-4, m. Kupf. 1756-73 (II. 2. Aufl.). I 18,00.

P. KLÆSTRUP, Det forsvundne Kjøbenhavn. 1-3. 1877-81. XI, ib. 15,00.

JAKOB KNUDSEN, Romaner og Fortællinger. 1-5. Kbh. og Kria. 1917. VI, ib. 38,00.

— Den gamle Præst. Fortælling. Kbh. 1889. I, ib. 10,00; XIII, ib. 11,50.

— Afklaring. Kbh. 1902. VII 13,00.

— Inger. Kbh. 1906. XIII, ib. 10,50.

— Jyder. Kbh. 1915. I, ib. m. Omsl. 10,00.

Danmarks Riges Grund Lov d. e. den saa kaldede souveraine Konge-Lov, udg. af C. P. ROTHE. Kbh. 1756, m. Kobb. VI, ib. 21,00; IX, Hellæderbd. 21,00.

Kongs Skugg-sio. Det Kongelige Speil, m. Oversættelse af H. EINERSEN. Sorø 1768. 4:o. IX, Hellæderbd. 31,00.

N. KRAG og S. STEPHANIUS, Kong Christian d. Tredies Historie. 1-2 m. Supplem. Kbh. 1776-79. 4:o. IX, Hellæderbd. 21,00.

THOMAS P. KRAG, Hjem. Kbh. 1900. XIII, ib. 10,50.

THOMAS P. KRAG, Gunvor Kjeld. Kbh. 1904. XIII, ib. 13,00.
— Frank Hjelm. Kbh. 1912. XIII, ib. 12,50.
ALB. KRANTZ, Saxonia. Coloniæ 1520. Fol. VI, Hellæderbd. m. Forgyldn. 35,00.
E. TANG KRISTENSEN, Jydske Folkesagn. Kbh. 1876. XIII, ib. 10,00.
— Gamle Folks Fortællinger om d. jyske Almueliv. 1 og 3-6 Afdel. samt Tillægsbd. 1-6. Aarh.1891-1905. XII 12,00.
— Danske Sagn. 1-6. Aarhus 1892-1901. XII 19,00.
CHR. KROHG, Albertine. Kria. 1886. XII 35,00 og ib. 40,00.
F. C. KROHN, Samlinger til en beskriv. Fortegnelse over danske Kobberstik, Raderinger m. m. I. Kbh. 1889. I 21,00.
J. KROHN, Børnehistorier, m. Tegninger af *P. Krohn.* Kbh. 1872. I, orig. Kartonn. 11,00.
MARIO KROHN, Maleren Chr. Købkes Arbejder, illustr. Fortegnelse. Kbh. 1915. VI, Helskindbd. 38,00; XIII, uib. 13,00.
P. KROHN, Fortegnelse over Lor. Frølichs Illustrationer, Raderinger m. m. Kbh. 1900. XIII (paa Japan-Papir), ib. 19,00.
H. KRØYER, Danmarks Fiske. 1-4. Kbh. 1838-53. V, ib. 11,00.
H. KUGLER, Geschichte Friedrichs d. Grossen, m. Illustr. v. *Menzel.* Lpz. 1840. XIII, ib. 51,00.
Kunstbladet, 1888, red. af KARL MADSEN. Kbh. 4:o. m. Ill. XII, ib. 10,00.
Kunstbladet 1898, red. af E. HANNOVER. Kbh. 4:o. m. Ill. XII, ib. 12,50.
Kunstbladet, red. af CARL V. PETERSEN og V. WANSCHER. 1909-10. Kbh. 4:o. m. Illust.VI, ib. 16,00; XII, ib. 12,00.
C. G. KÜTTNER, Reise durch Deutschland, Dänemark, Schweden, Norwegen etc. 1797-99. 1-4. Lpz. 1801. IX, Hellæderbd. 40,00.
Ein Kyrkiu Ordinantia, enn a Islendsku utlögd af O. EINARSSYNI. Hoolum 1635. VI, Pergamentbd. 22,00.
ANKER KYSTER, Ex-libris, tegnede af *Th. Bindesbøll.* Holstebro 1917. XII 17,00; XIII 15,50.
Danske Kærlighedsdigte, udvalgte af K. HOFFMANN. Kbh. 1916. VI, Helskindbd. 10,00; XIII, ib. 14,00.
N. LABOUCHÊRE, Ladies' Book-Plates. Lond. 1895, w. ill. XII 20,00.
Labyrinte de Versailles. Paris, de l'imprimerie royale, 1677, av. grav. IX, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldning, Ludvig XIV's Monogram m. m. 220,00.
LAFONTAINE, Oeuvres. 1-5. Paris 1803-04. IX, Hellæderbd. 18,00.
— Contes et nouvelles en vers. 1-2 av. grav. Amst. 1726. IX, Hellæderbd. 131,00.
— Fables, éd. p. Sainte-Beuve, av. grav. par *T. Johannot,* Paris. VI, ib. 14,00.
SELMA LAGERLÖF, Skrifter, overs. 1-5. Folkeudgave. Kbh. 1911-14. VI, ib. 41,00.
G. L. LAHDE, Mindesmærker ved Kiøbenhavn. Kbh. (1801-11). 4:o m. Kobb. IV 38,00.
M. B. LANDSTAD, Norske Folkeviser. Kria. 1853. VI, ib. 44,00.
H. O. LANGE, Analecta bibliographica. Kbh. 1906. VI, Helskindbd. 28,00.
JUL. LANGE, Billedkunstens Fremstilling af Menneskeskikkelsen. 1-2.

Kbh. 1892-98. 4:o. m. Ill. VI, ib. 25,00; XII, ib. 13,00.

JUL. LANGE, Menneskefiguren i Kunstens Historie. Kbh. 1899. V, ib. 71,00; X, ib. 65,00; XIII, ib. 102,00.

— Udvalgte Skrifter. 1-3. Kbh. 1900-03. II, ib. 20,00 og 30,00; VI, ib. 33,00.

J. LANGEBEK, Trende Skalde-Digte. Kbh. 1772. 4:o. IX, Hellæderbd. 10,00 og 11,00.

— Frimodige Tanker over den saa uventede som store Hevnens Dag. 1772. V, 11,50.

A. LARSEN og E. SCHIØDTE, Gamle kjøbenhavnske Huse og Gaarde. Kbh. 1894. IV, ib. 27,00.

KARL LARSEN, En Latinskoledreng. Kbh. 1889. VII, ib. m. Omsl. 11,00.

— En Kvindes Skriftemaal. Kbh. 1901. XIII, ib. 10,50.

— I det gamle Voldkvarter. Kbh. 1902. VIII, ib. 12,00.

THØGER LARSEN, Stjerner og Tid. Lemvig 1914. IV 15,50.

H. LAURENBERG, Otium Soranum sive Epigrammata. Sorø 1640. 4:o. XIII 13,00.

N. LAURITZÖN, Ligprædiken over Niels Jonssön til Torstedlund. Kbh. 1596. IX 40,00.

E. LAVISSE, Histoire de France. 1-9. (18 vols.) Paris 1903-11. XII, sm. ib. 80,00.

GYRITHE LEMCHE, Edvardsgave. 1-5. Kbh. 1900-12. VII, ib. 30,00.

O. W. LEMKE, Visby Stifts Herdaminne. 1868. IV, ib. 20,00.

J. C. L. LENGNICK, Genealogier over adelige og borgerlige Familier. 1-6. Kbh. IV, ib. 70,00.

KNUD LERCKE, Ligprædiken over Jomfru Mætte Rosencrantz. Kbh. 1632. IX, ib. 80,00.

G. E. LESSING, Analekten für d. Litteratur. 1-4. Bern 1785-86. VI, ib. 10,00.

Dansk biografisk Lexikon, udg. af C. F. Bricka. 1-19. Kbh. 1887-1905. IV, ib. 135,00; V, ib. 112,00; XIII, ib. 150,00.

Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene. 1-2. Kbh. 1787, m. Kobb. og Supplement. Kbh. 1872. IV, ib. 76,00.

J. LIE, Samlede Værker. 1-15. Kbh. 1902-03. I, ib. 70,00; VI, ib. 70,00; VII, ib. 32,00.

— Samlede Værker. Mindeudgave. 1-5. Kria. og Kbh. 1908-09. VI, ib. 44,00.

— Trold. 1-2. Kbh. 1891. XIII, ib. 12,50.

H. C. BERING LIISBERG, Christian IV m. Ill. Kbh. 1890-91. 4:o. VI, ib. 11,00.

Liselund, af L. BOBÉ og C. AX. JENSEN. Kbh. 1918. Fol. m. Ill. VI, uib. 41,00.

L. LLOYD, Field sports of the North of Europe. 1-2. Lond. 1830, w. pl. XII, ib. 20,00.

— Scandinavian adventures. 1-2. Lond. 1854, w. ill. XII, ib. 15,00.

— The game birds and wild fowl of Sweden and Norway. 2. ed. Lond. 1867, w. ill. XII, ib. 15,00.

Topograph. og økonom. Lommebog om Kjøbenhavns Mærkværdigheder tilligemed Vejviseren. Kbh. 1794. IX, ib. 13,00.

LONGUS, Les amours pastorales de Daphnis et de Chloe, av. fig. 1718. IX, ib. i rødt Maroquin med rig Forgyldning 35,00.

Christian d. Vtes danske Lov. Kbh. 1683. 4:o. II, Hellæderbd. 55,00.

Den jydske Lovbog paa gammel Dansk m. Oversættelse af P. KOFOD ANCHER. Kbh. 1783. 4:o. XII, Hellæderbd. 10,00.

J. TH. LUNDBYES danske Landskabstegninger, udg. af AAGE MARCUS. Kbh. 1918. III 24,00; V 20,00.

M. LUTHER, Sämmtl. Werke, hrsg. v. Irmischer, Enders u. a. Bd. 1-67. Frankf. u. Erlang. 1842-81. IV, ib. 40,00.

— Kirchen-Postilla. Wittenberg 1550. 4:o. XIII, Hellæderbd. m. Metalbeslag 65,00.

FR. LÜTKEN, Oeconomiske Tanker til højere Efter-Tanke. 1.-7. Part. Kbh. 1756-59. IX, Hellæderbd. 15,00.

O. D. LÜTKEN, Undersøgninger ang. Statens alm. Oeconomie. Sorøe 1760. 4:o. IX 12,00.

MACAULAY, Complete works. 1-10. Lond. 1898-1907 (The Albany edition). XII, ib. 32,00.

KARL MADSEN, Joh. Th. Lundbye 1818-48. Kbh. 1895. III, ib. (af *A. Kyster*) 40,00; V, ib. 18,00; VI 33,00; X 45,00.

— Wilhelm Marstrand 1810-73. Kbh. 1905. 4:o., m. Ill., ib. (af *A. Kyster*) 41,00; VI, ib. 43,00; VI, Helskindbd. m. Mosaik (af *J. Baden*) 88,00; VIII, eleg. ib. med Lædermosaik (efter *Th. Bindesbølls* Tegning) 100,00; X 45,00.

— Maleren Th. Philipsen. Kbh. 1912. III 12,00; V, ib. 10,00; VI, Helskindbd. 33,00; VIII, Helskindbd. 22,00.

— Kunstens Historie i Danmark. Kbh. 1901-07. 4:o. m. Ill. II 27,00.

Magazin til d. danske Adels Historie. I. Kbh. 1824. 4:o. IV, ib. 11,00.

Danske Magazin. 1. Række. 1-6. Kbh. 1745-52. 4:o. IX, Hellæderbd. 62,00.

Danmarks og Norges oeconomiske Magazin. 1-8. Kbh. 1757-64. 4:o. IX, Hellæderbd. 45,00.

P. H. MALLET, Introduction à l'histoire de Dannemarc. Copenh. 1755. 4:o. IX, Hellæderbd. 15,00.

— Histoire de Dannemarc. 1-2. Copenh. 1758-65. 4:o. IX. Hellæderbd. 13,00.

— Samme Bog. 3. éd. 1-9. Génève 1787. XIII, ib. 10,50.

O. MALLING, Store og gode Handlinger. Kbh. 1777. IV, Hellæderbd. 19,00; IX, Hellæderbd. 23,00.

— Samme Bog. 3. Opl. Kbh. 1794. XII, Hellæderbd. 10,00.

BJ. MARCUSSON, Nockrer Marg-Fooder Sögu-Thætter Islendinga. Hoolum 1756. 4:o. VI, ib. 24,00.

P. MARIAGER, De skjønneste helleniske Sagn. Kbh. 1888. IV, ib. 13,00.

— Antike Fortællinger. 1-2. Kbh. 1900. I, ib. 13,50; IV, ib. 18,50; VI, ib. 16,00; XIII, ib. 13,00.

H. MATZEN, Den danske Statsforfatningsret. 1-3. 4. Udg. Kbh. 1908-10. XII, ib. 13,00.

E. MAU, Dansk Ordsprogs-Skat. 1-2. Kbh. 1879. VI, ib. 19,00; XII 14,00; XIII, ib. 17,00.

Meddelelser fra Norsk Jæger- og Fisker-Forening samt Norsk Jæger- og Fisker-Forenings Tidsskrift. Aarg. 1-32. 1872-1903. Kria. IV, ib. 25,00.

R. MEJBORG, Gamle danske Hjem i d. 16.-18. Aarh. Kbh. 1888. 4:o. XII, ib. 17,00.

Memoirer og Breve, udg. af JUL. CLAUSEN og P. F. RIST. VI, Bd. 1-35. Kbh. 1905-21. (2.-4. og 8. Bd. ib.) 360,00;

XIII. Bd. 1-31 og 34 (1-24 ib.) 210,00.

Samme Værk.

I Jon Olafsens Oplevelser. 1905. V, ib. 40,00; VII 33,00.

II L. Bagge, Helsingørsk Færgemand. V, ib. 40,00.

III Fra Hoffet og Byen. 1906. VII 30,00.

IV Grandmamas Bekjendelser. 1906. IV 49,00; VII 33,00.

VI Portrætmalerens Dagbog. 1909. V, ib. 10,00; VII 10,00.

VII Jon Olafsens Oplevelser II. 1907. VII 11,00.

IX Paludans Erindringer. 1908. V, ib. 35,00; VI, ib. 10,00; VII 14,00.

X Domprovsten i Roskilde. 1909. V, ib. 20,00; VII 11,00.

XI Af en gl. Hofmands Mindeblade 1909. IV 30,00; V, ib. 15,00; VII 12,00.

XII En københ. Grosserer. 1910. V 35,00; VII 10,00.

XV K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed. 1911. V 10,00; VII 13,00.

XVII Gyldenløves Lakaj. 1912. V, ib. 10,00.

XVIII Den gamle Majorinde. 1913. VII 20,00.

XIX En Grønlandspræsts Optegnelser. V 15,00.

XX Det store Bilager. 1914. V, ib. 12,00.

XXI Uldalls Optegnelser. 1914. V, ib. 10,00.

XXV Strandmøllen. 1916. VI 17,00; VII 16,00.

XXVII Jac. Gudes Optegnelser. 1918. V 15,00.

XXXIII R. Bay, I Algier og Italien. 1920. VII 11,00.

Mémoires secrets sur la Russie et particul. sur la fin du règne de Catherine II. 1-2. Paris 1800. IX, st. hæft. 11,00.

F. van der MEULEN, 36 Bl. Kobbere. Scener af Begivenheder under Ludvig XIVs Regering, Prospekter af franske Byer og Egne etc. stukne af v. Huchtenburgh, F. Baudouin, N. Bonnart, Cochin og andre 1685-86. Fol. IX, ib. i rødt Maroquin med Forgyldning, Ludvig XIVs Monogram og kgl. Vaaben 410,00.

J. MEYER, Fortids Kunst i Norges Bygder. Telemarken. 1-3. Kria. 1915-20. 4:o m. Ill. XII 13,00.

SOPH. MICHAËLIS, Digte. Kbh. 1889. III, uib. 13,00.

— Solblomster. Kbh. 1893. III, uib. 11,00; VII, ib. 12,00.

— Den evige Søvn. Kbh. 1912. III, ib. (af *A. Kyster*) 11,00.

— Blaaregn. Kbh. 1913. III, ib. (af *A. Kyster*) 10,00.

— Den blaa Ridder. Kbh. 1916. III, ib. (af *A. Kyster*) 10,50.

— Æbelø. Bibliofiludgave. Kbh. 1916. VI, Helskindbd. 12,00.

— og A. BRAMSEN, Vilhelm Hammershøi. Kunstneren og hans Værk. Kbh. 1918. 4:o. III 30,00; V, ib. 31,00; X, ib. 22,00; XII 27,00.

H. MICHELSØN, Ligprædiken over Frue Anna Lycke, Kbh. 1612. IX, Pergamentbd. 25,00.

— Ligprædiken over Otto Rud til

Sandholt. Kbh. 1631. 4:o. IX, ib. 25,00.

H. MICHELSØN, Ligprædiken over Margrete Juel. Aarh. 1647. 4:o. IX, Hellæderbd. 20,00.

J. MILTON, Works. 1-4. Edinb. 1773. IX, Hellæderbd. 30,00.

F. MISTRAL, Mireio, et provençalsk Digt, overs. Kbh. 1907. IV 15,00.

C. MOLBECH, Dansk Ordbog. 2. Udg. 1-2. Kbh. 1859. IX, ib. 12,00.

MOLESWORTH, Dännemarks gegenwärt. Staat. Cöln 1695. VI, Pergamentbd. 14,00.

— Mémoires. Paris 1697. IX, Hellæderbd. 12,00.

MOLIÈRE, Oeuvres. 1-4, av. grav. Amst. 1744. IX, Hellæderbd. 58,00.

— Oeuvres. 1-10. Paris 1873-89. VI, Helskindbd. (efter *G. Heilmanns* Tegning) 400,00.

— Lystspil, overs. af B. ARNESEN KALL. 1-3. Kbh. 1869-70. VI, ib. 27,00.

E. MONRAD, Ligprædiken over Joh. Brockenhuus til Leerbeck. Aarh. 1649. 4:o. IX, ib. 12,00.

MONTESQUIEU, Oeuvres, nouv. édit. 1-3. Amst. et Lpz. 1758. 4:o. IX, Hellæderbd. 34,00.

— Lettres persanes. 1-2. Cologne 1739. IX, Hellæderbd. 14,00.

MONTFLEURY, Théâtre. Paris 1765. III, Hellæderbd. 18,00.

J. PEDERSEN MUNCK, Ligprædiken over Fru Karen Juul. Kbh. 1690. 4:o. IX, Hellæderbd. 25,00.

Museum. Tidsskrift for Historie og Geografi. 1-7. Kbh. 1890-96. IV, ib. 25,00; XIII, ib. 23,00.

L. MYLIUS-ERICHSEN, Vestjyder. Smaa Fortællinger. Kbh. 1900. VI, ib. 21,00.

SIG. MÜLLER, Nyere dansk Malerkunst. Kbh. 1884. Fol. V, ib. 18,00; XIII, ib. 16,00.

— Sidste Digte. 1917 (*Kongstad*). VI, Helskindbd. (af *J. Baden*) 42,00.

SOPH. MÜLLER, Vor Oldtid. Kbh. 1897. V, ib. 22,00; VI, uib. 25,00; XIII, ib. 22,00.

TH. A. MÜLLER, Holbergportrætter. Kbh. 1918. 4:o. VI 13,00; XII 11,00; XIII 10,00.

FR. MÜNTER, Den danske Reformationshistorie. 1-2. Kbh. 1802. IX, Hellæderbd. 12,00.

CARL MØLLER, Paa Farten. Kbh. 1884. VII 18,00.

NIELS MØLLER, Egelunden. Digte. Kbh. 1920. IV 26,00; XII 20,00.

POUL M. MØLLER, Lægdsgaarden i Ølseby-Magle. Fredensborg (*Kongstad*) 1911. VI 18,00.

VILH. MØLLER, Verdenslitteraturens Perler. 1-2. Aarhus 1897-1901. IV, ib. 20,00.

P. NANSEN, Brødrene Menthe (trykt som Manuskript). Kbh. 1915. VI, ib. 20,00; XIII, ib. 12,50.

Naturen. Maanedsskrift for populær Naturvidenskab. 1887-1920. Bergen. VI (1887-1920 ib.) 38,00.

N. NEERGAARD, Under Junigrundloven. 1-2. (3 Bind.) Kbh. 1892-1916. VII 15,50; XIII, ib. 25,00.

N. NICOLAYSEN, Bergens Borgerbog 1550-1751. Kria. 1878. IV 27,00.

C. NIEBUHR, Reisebeschreibung nach Arabien. 1-3. Koph. 1774-78. 4:o. V, ib. 15,00.

J. L. NIECAMP, Histoire de la mission danoise dans l'Indes orientales. 1-3. Genève 1745. IX, ib. 11,00.

ANT. NIELSEN, Fra Landet, m. Bil-

leder, 2. Opl. Kbh. 1866. I, ib. 11,00.

L. NIELSEN, Dansk Bibliografi 1482-1550. Kbh. 1919. VII 19,00; X 11,00; XII 26,00; XIII 21,00.

L. C. NIELSEN, Frederik V. Hegel. 1-2. Kbh. 1908. III, uib. 10,00; XIII, ib. 41,00.

— Sangene til Sara. Kbh. 1919. VI, ib. 10,00.

NIELS NIELSEN SVANSBJERG, Jagtforeningens Veiviser eller Nattens Nyheder. Aarg. 3-5. 1883-84. 4:o. (ukompl.) I, ib. 31,00.

— Jægernes Katechismus. 1. Hæfte. (Alt det Udkomne). 1885. I, ib. 18,00.

O. NIELSEN, Københavns Historie og Beskrivelse. 1-6. Kbh. 1877. XIII, ib. 18,00.

— Histor. topogr. Efterretninger om Hjerm og Ginding Herreder. Kbh. 1895. IV, ib. 14,50.

F. L. NORDEN, Voyage d'Égypte et de Nubie. 1-2. Copenh. 1755. Fol. av. grav. V 29,00; IX, Hellæderbd. 150,00.

Le livre des mille nuits et une nuit, trad. par J. C. MARDRUS. 1-16. Paris 1899-1904. VI, ib. 180,00.

Les 1001 nuits, contes arabes, trad. p. GALLAND, édit. illustrée. 1-3. Paris. I, ib. 20,00.

GEORG NYGAARD, Smaatryk. Kbh. 1920. VI, Helskindbd. 12,00.

R. NYERUP og J. E. KRAFT, Alm. Litteraturlexicon for Danmark, Norge og Island. Kbh. 1820. 4:o. IV, ib. 42,00.

KR. NYROP, Sprogets vilde Skud. Kbh. 1882. I 17,50; II 12,00; X, ib. 15,00; XII 11,00.

KR. NYROP, Kysset og dets Historie. Kbh. 1897. IV, ib. 15,00; XII, ib. 12,00.

— Ordenes Liv. Kbh. 1901. I, ib. m. Omsl. 27,00; II 12,00; IV 11,00; XIII, ib. 25,00.

— Fortids Sagn og Sange. 1-6. Kbh. 1907-09. XIII, ib. 29,00.

Nytaarsgave for Damer, udg. af S. POULSEN. II, 1792-99, ib. 22,00.

S. OBSTFELDER, Digte. Bergen 1893. IV, ib. 26,00.

— To Novelletter. 1895. — Digte. Bergen 1893. VI, ib. 50,00.

— En Præsts Dagbog. Kbh. 1900. IV 11,00.

E. OLAFSEN og B. POVELSEN, Reise igiennem Island. 1-2. Kbh. 1772. 4:o. II 23,00.

O. OLAVSEN, Beskrivelse over Fuglefangsten ved Drangöe udi Island. Kbh. 1784. I, ib. 15,00.

Oldfux, humorist. Kalender. 1881-89. Kbh. VI, st. hæft. 10,50.

FREJL. OLSEN, Min Fængselsdagbog. Kbh. 1918. IV 10,00; VI 11,00; VIII, Hellæderbd. 20,00; XIII 11,00.

FR. OPFFER, Krybskytteorganet Jagtforeningens Veiviser eller Nattens Nyheder. Kjøge 1888. 4:o. I, ib. 20,00.

Opfindelsernes Bog, ved A. LÜTKEN og H. HOLST. 1-4. Kbh. 1912-14. I, ib. 42,00.

Opmaalinger, udg. af Foreningen af 3. December 1892. Bd. 1-5. 1894-1919. Kbh. 4:o m. Tavl. XII (1-3 ib.) 46,00.

TH. OPPERMANN, Herm. Ernst Freund 1786-1840. Kbh. 1916. VI, Helskindbd. 26,00; VIII, Helskindbd. 19,00.

— Kunsten i Danmark under Frede-

rik V og Christian VII. Kbh. 1906, m. Ill. VI, ib. 17,00; XIII, ib. 17,00.

Landbrugets Ordbog, redig. af MADSEN-MYGDAL. 1-4. Kbh. 1908-14. I, ib. 67,00.

Ossians Digte, overs. af S. S. BLICHER. 1-2. Kbh. (1807-09). VII, ib. 22,00.

JOH. OTTOSEN, Vor Historie. 1-3. Kbh. 1899-1904. XII, ib. 11,00.

TH. OVERSKOU, Den danske Skueplads i dens Historie. 1-7. Kbh. 1854-76. IV, ib. 12,50; XI, ib. 21,00.

— Af mit Liv og min Tid. Kbh. 1868. IV, ib. 11,00.

OVID, Elskovskunsten, overs. af W. ROSENBERG, m. Ill. af *Salto*. Kbh. 1917. 4:o. VI 16,00; XIII 17,00.

— Forvandlingerne, overs. af W. ROSENBERG, m. Ill. af *Salto*. Kbh. 1918. 4:o. VI 15,00.

P. PALUDAN, Beskrivelse over Staden Kallundborg. Kbh. 1788. IX. ib. 20,00.

F. PALUDAN-MÜLLER, Adam Homo. 1-3. Kbh. 1849. II (Bd. 1 revideret Udg.) 34,00; XII (Bd. 1 revideret Udg.), ib. 13,00.

— Adam Homo. 1-2. 2. reviderede Udg. Kbh. 1851. V, ib. 10,00.

PASCAL, Pensées sur la religion et sur quelques autres sujets. Paris 1670. IX, Hellæderbd. 110,00.

S. PAULLI, Flora Danica. Kbh. 1648. 4:o m. Portr. og Afbildn. XII, (ukomplet) Pergamentbd. 38,00.

H. PAUS, Corfitz Uhlefeld, hans Liv og Levnets Historie. 1-2. Kbh. 1746-47. 4:o, m. Portr. VII 25,00; IX, Hellæderbd. 38,00.

JENS PEDERSEN, Motivet ubekendt. Kbh. 1905. VII 20,00.

LAUR. PEDERSEN, Helsingør, m. Tegninger af *Kongstad*. Kbh. 1912. VI, ib. 21,00 og uib. 19,00.

LAUR. PEDERSEN, Helsingør, m. Zeichnungen v. *Kongstad*. Kopenh. 1912. VI, uib. 10,00.

MORTEN PEDERSÖN, Biscops Absalons oc Her Esben Snaris Herrekomst oc adelige Stamme. Kbh. 1589. 4:o. IX, ib. 15,00.

NIELS PEDERSEN, Kirken i Tibirke. Fredensborg (*Kongstad*) 1903. 4:o. VI 18,00; XIII 17,00.

N. M. PETERSEN, Den danske Litteraturs Historie. 2. Udg. 1-5 m. Reg. Kbh. 1867-72. IV, ib. 12,50.

— Islændernes Færd hjemme og ude. 1-4. Kbh. 1901. XII 21,00.

PIGANIOL DE LA FORCE, Nouv. description de la France. 1-6. av. grav. Amst. 1719. IX, Hellæderbd. 19,00.

— Description de Paris, de Versailles, de Marly etc. 1-8. av. grav. Paris 1742. IX, Hellæderbd. 27,00.

LOUIS PIO, Erindringer fra Redaktionskontoret og Fængslet. Kbh. 1877. IV, ib. 16,50.

Fondation Eugène Piot. Monuments et Mémoires publ. par l'Académie d. Inscriptions et Belles-Lettres. 1-9. Paris 1894-1902. 4:o. XII, ib. 52,00.

GAYOT DE PITAVAL, Causes célèbres et intéressantes. 1-22. Amst. et Liège 1775. IX, ib. 12,00.

Les plaisirs de l'Isle enchantée, ou les festes et divertissements du Roy à Versailles divisez en trois journées et commencéz le 7eme jour de May 1664. Paris 1673. Fol. m. Kobb. af *Is. Silvestre*. IX, ib. i rødt Maroquin m. rig Forgyldning, kgl. Vaaben og Guldsnit 310,00.

— Samme Bog. — Les divertissements

de Versailles donnez par le Roy à toute sa cour au retour de la conqueste de Franche-Comté 1674. Paris 1676. Fol. m. Kobbere af *le Pautre*. IX, ib. i Hellæderbd. m. d. kgl. Vaaben 200,00.

Plans, vues et ornemens de Versailles. 77 Kobbere 1672-88. Fol. IX, ib. i rødt Maroquin med Forgyldning og Ludvig XIV's Monogram og kgl. Vaaben 350,00.

PLATONS Stat, overs. af C. J. HEISE. 1-3. Kbh. 1851. II, ib. 10,00.

J. I. PONTANUS, Rerum Danicarum historia libri decem. Amst. 1631. Fol. IV 21,00.

C. PONTOPPIDAN, Hval- og Robbefangsten udi Strat-Davis m. fl. Steder. Kbh. 1785. I, ib. 36,00.

C. J. PONTOPPIDAN, Geograph. Oplysning til Cartet over d. sydl. Norge. Kbh. 1785. XII, ib. 10,00.

E. PONTOPPIDAN, Marmora Danica. 1-2. Hafn. 1739-41. Fol. IX, ib. 20,00.

— Gesta et vestigia Danorum extra Daniam. 1-3. Lips. et Hafn. 1740-41. XII, Pergamentbd. 11,50.

— Det første Forsøg til Norges naturlige Historie. 1-2, m. Kobb. Kbh. 1752-53. 4:o. IX, Hellæderbd. 82,00.

— Opvækkelige Hyrde-Breve til Præsteskabet i Bergens-Stift. Bergen 1753. IX, Hellæderbd. 11,00.

— Afhandling om Verdens Nyehed. Kbh. 1757. IX, Hellæderbd. 12,00.

— Eutropii Philadelphi Oeconomiske Balance. Kbh. 1759. IX, Hellæderbd. 15,00.

— Origines Hafnienses. Kbh. 1760. 4:o, m. Kobb. IX, Hellæderbd. 60,00; XII, Hellæderbd. 30,00.

E. PONTOPPIDAN, Tractat om Sielens Udødelighed. Kbh. 1762. IX, Hellæderbd. 13,00.

— Menoza, en Asiatisk Printz. 1-2. Kbh. 1763 og 1747. IX, Hellæderbd. 10,00.

— Den Danske Atlas. Tom. 1-5 og 7. Kbh. 1763-81. 4:o, m. Kobb. IX (trykt paa Skrivpapir), Hellæderbd. 210,00.

H. PONTOPPIDAN, Stækkede Vinger. Kbh. 1881. V, ib. 17,00; VII, ib. 15,00; XIII, ib. 18,00.

— Landsbybilleder. Kbh. 1883. VII, ib. m. Omsl. 10,50; XIII, ib. 12,50.

— Ung Elskov. Kbh. 1885. XIII, ib. 12,00.

— Isbjørnen. Kbh. 1887. XIII, ib. 10,00.

— Krøniker. Kbh. 1890. XIII, ib. 11,00.

— Muld. Kbh. 1891. V, ib. 14,00; XIII, ib. 20,00.

— Det forjættede Land. Kbh. 1892. V, ib. 10,50.

— Højsang. Kbh. 1896. XIII, ib. 10,00.

— Lykke-Per. 1-8. Kbh. 1898-1904. VII 62,00; X 45,00; XIII, ib. 90,00.

— En Fortællings Kreds. De Dødes Rige. 1-5. Kbh. 1912-16. VII, ib. m. Omsl. 63,00; XIII (1-4 ib.) 30,00.

JOH. POULSEN, Gennem de fagre Riger —. Kbh. 1916. I 11,00; IV, sm. ib. 14,50; V, ib. 14,00; VI, ib. 17,00.

C. H. PRAM, Stærkodder, et Digt. Kbh. 1785. IX, Hellæderbd. 12,00.

Prospecter af danske Herregaarde, udg. af *Richardt* og *Secher*. 1-20 m. Register. Kbh. 1844-70. Tv. Fol. m. Litograf. XII, ib. 116,00.

S. PUFENDORF, Le droit de la nature et d. gens, trad. 1-2. Basle 1750. 4:o. IX, Hellæderbd. 14,00.

FR. RABELAIS, Oeuvres. 1-6, av. grav. 1732. IX, Hellæderbd. 41,00.

BUSSY RABUTIN, Histoire amoureuse d. Gaules. 1-4. Cologne 1740. IX, Hellæderbd. 26,00.

— Mémoires. 1-3. Amst. 1721. IX, Hellæderbd. 14,00.

— Lettres. 1-5. Paris 1721. IX, Hellæderbd. 20,00.

Raccolta di statue antiche e moderne data in luce da Domenico de Rossi. Roma 1704. Fol., m. 165 Kobb. IX, Hellæderbd. 175,00.

J. RACINE, Oeuvres. 1-2. Paris 1736. IX, Hellæderbd. 18,00.

— Oeuvres, nouv. édit. av. grav. 1-4. Paris 1796. IX, Hellæderbd. 60,00.

K. L. RAHBEK, Om Ludv. Holberg som Lystspildigter. 1-3. Kbh. 1815-17. XI, ib. 10,00.

J. RAMUS, Norriges Kongers Historie. Kbh. 1719. 4:o. IX, Hellæderbd. 26,00.

EMIL RASMUSSEN, Barbarkvinder. 2. Opl. Kbh. 1917. VI 15,00.

J. L. RASMUSSEN, Det danske Afrikanske Kompagnis Historie. Kbh. 1818. XII, ib. 10,00.

Realregister til Domssamlingerne i civile Sager ved *Müller, Repholtz* o. a. 1840-96. Kbh. II, sm. ib. 75,00.

DE REAUMUR, Mémoires pour servir à l'hi toire d. Insectes. 1-6, av. grav. Pariss734-42. 4:o. IX, Hellæderbd. 32,00 1

E. v. D. RECKE, Principerne for den danske Verskunst. 1-2. Kbh. 1881. IV, ib. 11,00.

REGNARD, Théatre. 1-4. Londr. 1784. IV, Hellæderbd. 10,00.

J. REIN, Samlede Digte. 1-2. Kbh. 1802, m. Kobb. IX, ib. 12,00.

C. REITZEL, Fortegnelse over danske Kunstneres Arbejder paa Charlottenborg-Udstillingerne 1807-82. Kbh. 1885. IV 21,00; V, ib. 41,00.

Relation de la feste de Versailles du 18 Juillet 1668. Paris 1679. Fol. m. Kobb. af *Le Pautre.* IX, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldning og Guldsnit og Ludvig XIV's Monogram og kgl. Vaaben 325,00.

H. P. RESEN, Ligprædiken over Hinrich Lycke til Offuergaard. Kbh. 1612. IX, Pergamentbd. 32,00.

— Ligprædiken over Dronning Anna Catharina i Vor Frue Kirke. Kbh. 1612. 4:o. IX 27,00.

— Ligprædiken over Fru Elisabeth Rosensparre. Kbh. 1618. IX 25,00.

P. RESEN, Kong Frederik d. II's Krönicke, m. Kobb. Kbh. 1680. Fol. IX (Titelbladet mangler), ib. 76,00.

Mémoires du Cardinal de RETZ. 1-4. Genève 1751. IX, Hellæderbd. 21,00.

Efterladte Papirer fra d. Reventlowske Familiekreds 1770-1827, udg. af L. BOBÉ. 1-7. Kbh. 1895-1906. IV, ib. 32,00.

REVERDIL, Struensée et la cour de Copenhague 1760-72. Paris 1858. IX, ib. 10,00.

Reyneke Fos, overs. af HERM. WEIGERE. Kbh. 1747. V, Hellæderbd. 29,00.

H. W. RIBER, Samlede Digte. 1-2, m. Portr. Kbh. 1803. IX, Hellæderbd. 21,00.

S. RICHARDSON, The history of Sir Charles Grandison. 1-7. 6 ed. Lond. 1770. IX, Hellæderbd. 13,00.

— Lettres angloises ou Histoire de Miss Clarisse Harlove, trad. 1-7, av. grav. d'après EISEN. Lond. 1751. IX, Hellæderbd. 25,00.

S. RICHARDSON, Pamela eller den belønnede Dyd, overs. af LODDE. 1-4. Kbh. 1746. IX, Hellæderbd. 21,00.
Mémoires du Maréchal de RICHELIEU. 1-5. Lond. Paris et Hambourg 1790-91. IX, Hellæderbd. 41,00.
V. RICHTER, 100 Aars Dødsfald 1791-1890. 1-2. Kbh. IV, ib. 22,00.
J. E. RIDINGER, Vollk. u. gründl. Vorstellungen d. vortreffl. Fürsten-Lust oder d. edlen Jagdbarkeit. Bd. 1 m. 36 Kupf. Augsb. 1729. Fol. IX, ib. 41,00.
(J. RIIS,) Den danske Spectator samt Sande- og Gransknings-Mand. Kbh. 1744. 4:o. IX (med fl. Smaaskrifter), Hellæderbd. 18,00.
CHR. RIMESTAD, Kærlighedsdigte. Kbh. 1920. VIII, Hellæderbd. 22,00.
GOTFR. RODE, Fortællinger og Vers, m. Illustr. Kbh. I 14,00.
HELGE RODE, Italien. Kbh. 1909. VI, Helskindbd. 20,00.
(ROGER et REVERDIL,) Lettres sur le Dannemarc. 1-2. Genève 1754-66. IX, Hellæderbd. 16,00.
— Lettres sur le Dannemarc, nouv. édit. Genève 1758. VI, ib. 13,00.
C. ROSENBERG, Nordboernes Aandsliv. 1-3. Kbh. 1878-85. IV, ib. 15,50.
O. ROSENKRANTZ, Apologia Nobilitatis Danicæ. (Lubecæ) 1681. V, Hellæderbd. 16,00.
H. ROSING, Ligprædiken over Anders Matzsøn. Chria. 1674. 4:o. IX, ib. 35,00.
C. P. ROTHE, Peder Græve af Griffenfelds Liv og Levnet. 1-3. Kbh. 1745. 4:o. IX. Hellæderbd. 15,00.
— Peter Tordenskjolds Levnet og Bedrifter. 1-3, m. Kobb. Viborg 1772-73. XII 15,50.
C. P. ROTHE, Rigs-Raad Christoffer Walckendorffs Liv og Levnet. Kbh. 1754, m. Portr. IX, Hellæderbd. 25,00.
T. ROTHE, Karen Biørns Minde. Kbh. 1795. IX 10,50.
J. J. ROUSSEAU, Oeuvres complètes. 1-33. Basle 1795. IX, ib. 52,00.
— Les confessions. 1-2. Genève 1782. III 12,50.
— Lettres écrites de la montagne. 1-2. Amst. 1764. IX, Hellæderbd. 20,00.
J. RUDBECK, Svenska Bokband under nyare Tiden. 1-3, m. Ill. Sthlm. 1912-14. XIII 30,00.
D. C. RUGAARD, Fremragende danske Bønder før og nu. Kbh. 1873. XII, 10,00.
J. L. RUNEBERG, Fänrik Ståls Sägner, m. Ill. af *A. Edelfelt.* Sthlm. 1904. 4:o. VI, ib. 16,00.
A. N. RYGE, Peder Oxes Liv og Levnets Beskrivelse. Kbh. 1765. 4:o, m. Portr. IX 20,00.
VALD. RØRDAM, Sol og Sky. Digte. Kbh. 1895. IV 10,00.
— Gudrun Dyre. Kbh. 1902. VI, ib. 15,00; XIII 20,00.
Oldnordiske Sagaer, overs. af C.C. RAFN. Bd. 1-11. Kbh. 1826-29. IV, ib. 21,00.
Nordiske Fortids Sagaer, overs. af RAFN. 1-3. Kbh. 1829-30. IV, Hellæderbd. 37,00.
Færeyinga Saga, udg. af C. C. RAFN. Kbh. 1832. VI, ib. 12,00.
Sagan Landnama. Skallholt 1688. — Schedæ Ara Prestz Froda um Island. Skallh. 1688. — Christendoms Saga. Skallh. 1688. — Gronlandia edur Grænilandz Saga. Skallh. 1688. 4:o. VI, Pergamentbd. 90,00.
SAINT HILAIRE, Histoire de Napo-

léon et de la Grande Armée, av. illustr. p. *J. David*. Paris 1843. XII, ib. 12,00.

Mémoires de Mr. le duc de SAINT SIMON. 1-3 et Supplém. 1-4. Londr. 1789. IX, Hellæderbd. 27,00.

SALMONSENS store illustr. Konversationslexikon. 1-19. Kbh. 1892-1909. I, ib. 200,00; V, ib. 280,00; VII, ib. 200,00 og 185,00; X, ib. 145,00.

Kiøbenhavnske Samlinger af rare trykte og utrykte Piecer (ved W. HØYBERG). 1-2, m. Portr. Kbh. 1755-56. IX, Hellæderbd. 50,00.

Trondhjemske Samlinger, udg. af PHILALETHO (P. F. SUHM). Bd. 1-5. Trondhj. 1761-64. XII, ib. 25,00.

Skogsharpan, Poetisk Calender för Jägare (utg. af H. Sätherberg). Sthlm. 1836. I, ib. 29,00.

SAXO GRAMMATICUS, Den danske Krønicke, overs. af A. S. VEDEL. Kbh. 1575. Fol. II, Hellæderbd. 90,00.

— Den danske Krønike, overs. af A. S. VEDEL, udg. af C. F. Wegener. Kbh. 1851. II, ib. 10,00; IV, ib. 10,50 og 15,00; V, ib. 16,00.

— Historia Danica, paa Dansk overs. (af SCHOUSBØLLE). Kbh. 1752. 4:o. IX, Hellæderbd. 22,00.

— Danmarks Krønike, overs. af WINKEL HORN, m. Ill. af *L. Moe*. 1-2. Kbh. 1898. VI, sm. ib. 24,00 og ib. 15,00.

SCARRON, Oeuvres. 1-12. Paris 1752. IX, Hellæderbd. 21,00.

H. E. SCHACK, Phantasterne. Kbh. 1858. II, ib. 20,00.

S. SCHANDORPH, Oplevelser. 1-2. Kbh. 1889-98. VII, ib. 11,00.

J. SCHEFFER, Histoire de la Laponie, sa description etc. Paris 1678. 4:o av. grav. XII, Hellæderbd. 32,00.

H. SCHEIBLER, Bogtrykkerkunstens og Avisernes Historie, m. Ill. Kria. 1910. 4:o. VI, Helskindbd. med rig Forgyldning 42,00.

FR. SCHILLER, Sämmtl. Werke. 1-12. 1835-36. IV, ib. 26,00.

— Theater. 1-2. Tübing. 1805-06. XII, ib. 17,00.

— Musen-Almanach für d. Jahr 1796. Neustrelitz. IV 19,00.

Briefwechsel zwischen SCHILLER und GOETHE 1794-1805. 1-6. Stuttg. u. Tübing. 1828-29. VI, ib. 11,00.

B. v. SCHINKEL, Minnen ur Sveriges nyare historia. 1-12, m. Bihang 1-2. Sthlm. o. Upps. 1852-81. I, ib. 30,00.

N. SCHIVE, Liig-Tale over Enkedronning Anna Sophia 5/8 1743. Kbh. 4:o. IX, Hellæderbd. 12,00.

A. SCHWARTZ, Skagen før og nu. 1-2, m. Ill. Kbh. 1912-13. VI, ib. 17,00.

H. SCHÜCK, Bidrag till svensk Bokhistoria. Sthlm. 1900. XIII, ib. 21,00.

A. SCHYTTE, Staternes ind- og udvortes Regiering. 1-7. Kbh. 1773-76. IX, Hellæderbd. 16,50.

G. SCHØNING, Beskrivelse over Dom-Kirken i Trondhjem, m. Kobb. og Anhang. Trondhj. 1762. 4:o. IX, ib. 65,00.

H. H. SEEDORF, Hyben. Digte. Kbh. 1917. IV 11,50 og 15,00; VII 13,00; XII, ib. m. Omslag 11,00.

— Fra Danmark til Dvina. Kbh. 1918. VIII, Hellæderbd. 17,50.

— Grønne Druer. Kbh. 1919. IV 11,00; XII 10,50; XIII 10,50.

— De hundrede Veje. Kbh. 1921. VIII, Hellæderbd. 10,00.

H. H. SEEDORF, De syngende Palmer. Hillerød 1921. VII, ib. 38,00.

J. M. SELIGMANN, Sammlung verschied. ausländ. u. seltener Vögel. 1-9, m. kolor. Taf. Nürnb. 1749-76. Fol. IX, Hellæderbd. 57,00.

E. SELMAR, Det Berlingske Bogtrykkeri. Festskrift. Kbh. 1916. V 25,00.

L. A. SENECA, Skrifter, overs. af BIRGITTE TOTT. Sorøe 1658. Fol. VI, ib. 35,00; IX (uden Portr.) Hellæderbd. 25,00.

Recueil d. lettres de Mad. la Marquise de SÉVIGNÉ. 1-5. Paris 1738. IX, Hellæderbd. 30,00.

W. SHAKESPEARE, Works. 1-9. Lond. 1902-05. II, sm. ib. 56,00.

— Tragiske Værker, overs. af P. FOERSOM og P. F. WULFF. 1-9. Kbh. 1807-25. IX, uib. 31,00.

— Dramatiske Værker, overs. af E. LEMBCKE. 2. Udg. 1-18. Kbh. 1877-79. IV, sm. ib. 58,00.

— Samme Værk. Folkeudgave. 1-5. Kbh. 1910-11. VI, ib. 46,00; XII, ib. 30,00.

F. C. SIBBERN, Gabrielis Breve. Kbh. 1850. — Efterl. Breve. 5. Udg. Kbh. 1893. I, ib. 20,00; XII. 1-2. 4. Udg. Kbh. 1860-70, ib. 10,50.

A. SJÖGREN, Förteckning å svenska Bokägaremärkan (ex-libris). Sthlm. 1908. XIII 46,00.

LAUR. NIELSSØN SKAANING, Ligprædiken over Herm. Jul til Aabierrig. Kbh. 1610. 4:o. IX, ib. 20,00.

V. SKEEL, Optegnelser om Roskilde adelige Jomfrukloster. 1-2. Kbh. 1867-77. IV 15,00.

Gamle københavnske Skilte og Bomærker. Kbh. 1917, m. Ill. VII, Helskindbd. 27,00.

AMALIE SKRAM, S. G. Myre. Kbh. 1890. XIII, ib. 13,00.

— Afkom, Roman. Kbh. 1898. XIII, ib. 10,00.

N. SLANGE, Kong Christian den Fjerdes Historie. 1-2. Kbh. 1749. Fol. V, Hellæderbd. 55,00; IX, Hellæderbd. (Kongens Portræt mangler) 75,00; XII (ib. i rødt Helskindbd. m. rig Forgyldning og Guldsnit) 110,00; XII, Hellæderbd. 55,00.

HANS OLSÖN SLANGERUP, Oratio brevis, d. e. En kaart oc sørgelig Tale om Kong Frederichs d. II's Liff, Leffnet oc Salig Affgang. Kbh. 1589. IX, Papbd. 18,00.

S. BIRKET SMITH, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie. 1-2. Kbh. 1879-81. IV, ib. 13,00; XIII, ib. 15,00.

J. S. SNEEDORFF, Samtlige Skrivter. 1-9. Kbh. 1775-77, m. Portr. IX, Hellæderbd. 33,00.

— Breve. Sorøe (1759). IX, Hellæderbd. 12,00.

SNORRE STURLESSON, Norges Konge-Krønike, fordansket af N. F. S. GRUNDTVIG. 1-3. Kbh. 1818-22. 4:o. VII, ib. 15,00.

— Kongesaga, overs. af GUST. STORM. Kria. 1899. VI, meget eleg. ib. (efter Tegning af *F. A. Hallin*) 300,00.

SOPHOKLES, Tragedier, overs. af P. G. FIBIGER. 1-2. Kbh. 1821. II, ib. 10,00.

C. SPANGENBERG, Auslegung d. Episteln S. Pauli an d. Römer. 1-2. Strassb. 1566-69. Fol. IV, Pergamentbd. m. Beslag og Spænder 26,00.

S. A. STADFELDT, Beskrivelse over Randers Kjøbsted. Kbh. 1804. VI, Pergamentbd. 34,00.

SCHACK STAFFELDT, Digte. Bd. 1. Kbh. 1804. IX, ib. 12,00.
— Nye Digte. Kiel 1808. VI, ib. 28,00.
H. M. STANLEY, Gjennem det mørke Fastland, overs. 1-2. Kria. 1878. VI, ib. 21,00.
H. STOCHFLET, Ligprædiken over Gregers Krabbe til Tostelund. Sorøe 1656. 4:o. IX 25,00.
H. STORCK, Dansk Vaabenbog. Kbh. 1910. Tv.-Fol. V, ib. 24,00.
EDV. STORM, Adskilligt paa Vers, ved ERLAND SIVERTSSEN. Kbh.1775. 4:o. IX, uib. 12,00.
— Indfødsretten i 4 Sange. Kbh. 1778. 4:o. IX 13,00.
— En nye og sandfærdig Historie om Jesper Hansen. Kbh. 1791. IX 12,00.
A. STRINDBERG, Samlade skrifter. Bd. 1-26, 28-30, 35, 38 och 40-48. (Luxusuppl.) Sthlm. 1912-15. XIII, ib. 240,00.
— Røda Rummet. Sthlm. 1879. XII, ib. 21,00.
— Det nya riket. Sthlm. 1882. XII 10,00.
— Svenska Folket, ill. af *Carl Larsson* m. fl. 1-2. Sthlm. 1882. XII 10,50.
— Svenska öden och äfventyr. 1883-90. VI 15,00.
— Dikter på vers och prosa. Sthlm. 1883. XII 12,00.
— Giftas. Sthlm. 1884. XII 21,00.
— Tjensteqvinnans son. Sthlm. 1886. XII 18,00.
— Tryckt och otryckt. 2-3. Sthlm. 1890-91. XII 12,00.
— Les relations de la France avec la Suède. Paris 1891. XII 12,00.
— Inferno. Sthlm. 1897. XII 12,00.
— Till Damaskus. 1-2. Sthlm. 1898. XII 10,00.
A. STRINDBERG, Nya svenska öden. Sthlm. 1906. VII, ib. 11,50.
— Svarta fanor. Sthlm. 1907. VII, ib. 11,00.
— Världs-språkens rötter. Sthlm. 1911. XII 10,00.
— Kina och Japan. Sthlm. 1911. XII 11,00.
— Kinesiska språkets härkomst. 1-2. Sthlm. 1912. 4:o. XII 60,00.
A. STRUNK, Samlinger til en beskriv. Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere. Kbh. 1865. IV, ib. 15,00.
H. STRØM, Beskrivelse over Fogderiet Söndmör i Bergens Stift i Norge. 1-2, m. Kobb. Sorøe 1762-66. 4:o. IX, Hellæderbd. 85,00.
— Beskrivelse over Eger-Præstegield i Aggerhuus-Stift i Norge. Kbh. 1784. IX, Papbd. 45,00.
V. STUCKENBERG, Samlede Værker. 1-3. Kbh. 1910-11. VI, ib. 22,00.
— Digte. Kbh. 1886. VII, ib. 14,00; XII 22,00.
— Fagre Ord. Kbh. 1895. XIII, ib. 15,00.
— Valravn. Kbh. 1896. IV 11,00.
— Sol. Kbh. 1897. XIII, ib. 12,00.
— Flyvende Sommer. Kbh. 1898. IV 12,00; XII 10,00.
— Vejbred. Kbh. 1899. IV 10,50; VI, Helskindbd. 22,00; VIII, Helskindbd. 13,00.
The Studio. Magazine of fine arts. XIII (vol. 1-5 and 8-70 ib.) 75,00.
— Year book 1903, 06-07, 09-14, 16-17 and 21. XIII, ib. 50,00.
— Modern British Water-Colour Drawings. 1900. V, ib. 10,00.
— Modern Pen-Drawings. 1900-01. X, ib. 20,00.

The Studio. Modern Etching and Engraving. 1902. V, ib. 13,00.
— Corot and Millet. 1902. XIII, ib. 12,50.
— English Water-Colours. 1902. XIII, ib. 30,00.
— The genius of J. M.W. Turner. 1903. IV, 11,50.
— Daumier and Gavarni. 1904. XIII, ib. 13,00.
— Art in Photography. 1905. V, ib. 13,00.
— Old English Country Cottages. 1906-07. XIII, ib. 10,00.
— The Gardens of England. 1-2. 1907-09. XIII, ib. 18,00.
— Colour Photography. 1908. XIII, ib. 12,00.
— Water-Colours of Turner. 1909. V, ib. 16,00; XIII, ib. 12,00.
— Old English Mezzotints. 1910-11. XIII, ib. 13,00.
— Village Homes of England. 1912. XIII, ib. 10,00.
— Modern Etchings. Mezzotints. 1913. XIII, ib. 13,00.
— Art of the Book. 1914. VIII, Helskindbd. 24,00; X, ib. 13,00; XIII, ib. 10,00.
— Paris past and present. 1915-16. XIII, ib. 10,00.
— London past and present. 1915-16. XIII, ib. 16,00.
— Shakespeare in pictoral Art. 1916. XIII, ib. 16,50.
P. F. SUHM, Historie om de fra Norden indvandrede Folk. 1-2. Kbh. 1772-73. 4:o. VII, Hellæderbd. 13,00.
— Nye Samlinger til den danske Historie. 1-4. Kbh. 1792-95. 4:o. IX, ib. 20,00.
J. S. BLOCH SUHR, 3 × 3 Murer-Taler. Kbh. 1859. IX, ib. 15,00.
C. J. SUNDEVALL, Svenska foglarne. Sthlm. 1856 m. Atlas. Tv.-Fol. XII, ib. 65,00.
PEDER SYVS kjernefulde Ordsprog, udg. af R. NYERUP. Kbh. 1807. VI, ib. 16,00 og 10,00.
EDV. SØDERBERG, Gadens Digte. Kbh. 1900. XII 15,00; XIII, ib. 10,00.
FRU J. W. SØDRINGS Erindringer. 1-2. Kbh. 1894-95. IV, ib. 22,00; XI, sm. ib. 20,00.
Islendinga sögur. 1-2. Kaupmh. 1829-30. IV, Hellæderbd. 20,00.
Fornaldar sögur Nordrlanda, utg. Rafn. 1-3. Kaupmh. 1829-30. IV, Hellæderbd. 40,00.
Tårnet, illustr. Maanedsskrift. 1893-94 (alt d. udkomne). III, uib. 40,00; XIII, ib. 28,00.
Tableaux du Cabinet du Roy. Statuës et Bustes antiques d. maisons royales. Paris 1677. Fol., m. 97 Kobb. IX, ib. i rødt Maroquin m. Forgyldning og Ludvig XIV's Monogram og kgl. Vaaben, Guldsnit 310,00.
JOH. TÄNTZER, Der Dianen Hohe u. Niedere Jagdgeheimniis. Kopenh. 1682. Fol. I, Pergamentbd. 140,00.
— Samme Værk. Kopenh. 1699. Fol. I, Hellæderbd. 90,00.
Tapisseries du Roi où sont representez les quatre elemens et les quatres saisons. Paris de l'Imprimerie Roiale. 1670. Fol. av. gravures d'après C. LE BRUN gravées par *Le Clerc*. IX, ib. i rødt Maroquin m. rig Forgyldning, Ludvig XIV's Monogram og kgl. Vaaben, Guldsnit m. m. 230,00.
P. TAUBER, Danmarks Pattedyr (Zoo-

logia Danica), m. kolor. Tavler. Kbh. 1878-92. Fol. I, ib. 25,00 og 20,00.

C. MADTZØN TAUSEN, Ligprædiken over Frue Margrete Lunge. Sorøe 1654. 4:o. IX, ib. 20,00.

CH. TEILMANN, Forsøg til en Beskrivelse af Danmarks og Islands Fugle. Ribe 1823. I, ib. 37,00.

P. TERPAGER, Inscriptiones Ripenses. Havn. 1702. 4:o. IV, ib. 20,00.

W. M. THACKERAY, Ballads. Lond. 1879. w. ill. VII, Helskindbd. 16,00.

J. M. THIELE, Danmarks Folkesagn. 1-3. Kbh. 1843. XII, sm. ib. 18,00.

A. THIERS, Den franske Revolutions Historie, overs. af Rosen. 1-7. Nykøb. 1842-45. I, ib. 25,00.

J. THIIS, Leonardo da Vinci. (Trondhjem) 1909-10. Fol. XIII 40,00.

— Fransk Aand og Kunst. Kbh. 1918. 4:o, m. Ill. V, ib. 29,00; X, sm. ib. 25,00; XII 15,00; XIII, ib. 19,00.

Thorvaldsens Museum, den udvendige Billedrække, genoptegnet efter Sonnes Kartons af F. C. Lund. Fotolitograferet af Generalstaben. Kbh. 1891. Tv.-Fol. V 18,00.

L. THURA, Hans Rostgaards Liv og Levnet. Kbh. 1726. 4:o, m. Portr. IX (trykt paa Skrivepapir), Hellæderbd. m. Forgyldning 107,00.

L. THURAH, Den danske Vitruvius. 1-2. Kbh. 1746-49. Fol. II, Hellæderbd. 500,00; V, Hellæderbd. 500,00; IX, Hellæderbd. 675,00; XII, ib. 550,00.

— Hafnia hodierna. Kbh. 1748. 4:o, m. Kobb. IX, Hellæderbd. 177,00.

— Beskrivelse over Øen Bornholm og Christiansøe. Kbh. 1756. 4:o, m. Kobb. IX, Hellæderbd. 190,00.

— Beskrivelse af Samsøe, m. Kobb. Kbh. 1758. — Beskrivelse over Amager og Saltholm, m. Kobb. Kbh. 1758. 4:o. IX, Hellæderbd. 140,00.

AD. TIDEMAND, Norske Folkelivsbilleder, udg. af *Chr. Tønsberg*. Ny Række. Kria. 1858. Fol., m. kolor. Tavl. XII, ib. 22,00.

Tiden, samlet og forlagt af Præst Wulfsberg i Kristiania. Nr. 1-26. 1808-09. 4:o. IX, Hellæderbd. 15,00.

Historisk Tidsskrift, udg. af den danske historiske Forening. 1.-5. Række (30 Bind). Kbh. 1840-87. VI, ib. 74,00.

— Samme Værk. 1.-8. Række. 1840-1906. XIII 130,00.

Juridisk Tidsskrift, udg. af *A. S. Ørsted*. 1-16. Kbh. 1820-29. IV, ib. 15,00.

Personalhistorisk Tidsskrift. 1.-7. Rækkes 1.-2. Bd. Kbh. 1880-1917. IV (1.-6. Rækkes 1.-4. Bd. sm. ib.) 195,00.

Dansk Pointer- og Setter-Klubs Tidsskrift 1905-20. Kbh. I (1905-17 ib.) 17,00.

Norsk Jæger- og Fisker-Forenings Tidsskrift 1882-1916. Kria. I (1911 3. H. mangler) 10,00.

Norsk Kennelklubs Tidsskrift 1901-21 Hft. 1-3. Kria. I (1901-17 ib. 1918 H. 3 mangler) 35,00.

Svenska Jägarförbundets nya Tidskrift. 1-58. årg. 1863-1920. Sthlm. I (1863-1917 ib. 1920 1. Hft. mangler) 135,00.

Svenska Kennelklubbens Tidskrift. 1-29. årg. 1893-1921. Sthlm. I (1-25. årg. ib.) 45,00.

V. TOPSØE, Samlede Fortællinger. 1-3. Kbh. 1891. XII, ib. 11,00.

J. P. TRAP, Beskrivelse af Kongeriget Danmark. 2. Udg. 1-6. Kbh. 1872-

79. IV, ib. 10,50; VI, ib. 17,00; VII 13,00.

J. P. TRAP, Beskrivelse over Kongeriget Danmark. 1-5. 3. Udg. v. *H. Weitemeyer*. Kbh. 1898-1906. I, ib. 50,00; V, ib. 54,00; VI, ib. 50,00; VII, ib. 38,00; XIII, ib. 40,00.

— Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig. 1-2. Kbh. 1864. VI, ib. 12,00; VII 14,00.

G. TRESCHOW, Danske Jubel-Lærere. Kbh. 1753. IV, ib. 11,00.

TROELS LUND, Dagligt Liv i Norden i d. 16. Aarh. 1-14. Kbh. 1879-1901. VII 53,00; XIII, ib. 62,00.

— Samme Bog. 1-14. Kbh. 1908-10, m. Ill. VII 68,00.

— Samme Bog. 4. Udg. 1-14, m. Ill. Kbh. 1914. IV, ib. 77,00; VI, ib. 86,00.

— Historiske Fortællinger. Tider og Tanker. 1-4. Kbh. 1910-12. IV, ib. 42,00; VI, ib. 39,00; XIII 33,00.

C. B. TULLIN, 13 særskilt udgivne Digte m. m. Kbh. 1760-63. 4:o. IX 80,00.

MARK TWAIN i Udvalg v. VILH. MØLLER og BERING LIISBERG, m. Illustr. Kbh. 1904-05. VI, ib. 12,00.

Ude og hjemme, nord. illustr. Ugeblad, redig. af F. HENDRIKSEN. 1-7. 1877-84, m. Ill. XIII, ib. 20,00.

Ugeskrift for Retsvæsen 1897-1921. II (1897-1921 ib.) 230,00.

LEONORE CHRIST. ULFELDT, Jammers-Minde udg. af BIRKET SMITH. Kbh. 1869. IV, ib. 10,50; XIII, ib. 16,00.

— Samme Bog. 3. Udg. Kbh. 1885. IV, ib. 21,00; VI, ib. 15,00.

Vagten, Tidsskrift for Litteratur, Kunst m. m., red. af MYLIUS ERICHSEN. Kbh. 1900. VI, ib. 20,00.

J. VAHL og EHRENCRON-MÜLLER, Dansk Bogfortegnelse 1859-1914. Kbh. XIII 100,00.

O. WANG, Danske Ex-libris. 1915. XII 10,00.

— Om Ex-libris. Holstebro 1918. VI, Helskindbd. 20,00.

V. WANSCHER, Den æstetiske Opfattelse af Kunst. Kbh. 1906. II 16,00.

— Grækernes Syn paa Kunst. Kbh. 1914. XIII (trykt paa haandgjort Papir) 11,00.

— Holland. Kbh. 1917. XIII (Folio Udg.) ib. 45,00.

G. VASARI, Le vite de' piu eccellenti pittori, scultori e architetti. 1-3. Bologna 1648-53. XIII, Pergamentbd. 31,00.

— Renaissancens ypperste Kunstnere, overs. af EM. RASMUSSEN. Kbh. 1907. VII 13,00; XIII, ib. 32,00.

O. VAUPELL, Den danske og norske Hærs Historie. 1-2, m. Ill. Kbh. 1872-76. VI, ib. 15,00 og 13,00.

A. S. VEDEL, En sørgelig Ligprædicken over Konning Frederich den Anden. Kbh. 1588. 4:o. IX, Pergamentbd. 156,00.

F. W. WEDEL-JARLSBERG, Vejledn. til rigtig Begreb om de danske Jordegodsers Indretning. Kbh. 1782. IX (m. flere Skrifter) 30,00 og 48,00.

J. WEDEL-NEERGAARD, Svenstrup, et sjællandsk Gods' Historie. Kbh. 1921. 4:o m. Ill. XII, Papbd. 44,00.

T. C. WEGNER, Lig-Prædiken over Sthen Brahe til Knudstrup. Kbh. 1621. 4:o. XII, Hellæderbd. 10,00.

PETER VEJRUP, Af Kjærlighed. Digte i Prosa. Kbh. 1917. VI, Helskindbd. 20,00.

FR. WEIS, Livet og dets Love. Kbh. 1911. VI, ib. 18,00.

J. S. WELHAVEN, Samlede Digterværker. 1-4. Kbh. 1907. XIII, ib. 17,00.

Verdenskulturen, redig. af AAGE FRIIS. 1-8. Kbh. 1912. II, Læderbd. 105,00; XIII, ib. 71,00.

H. WERGELAND, Den engelske Lods, et Digt. Chria. 1844. XII, ib. (Titelbl. opklæbet, de sidste Blade plettede) 17,00.

P. VERLAINE, La bonne chanson, av. illustr. Paris 1914. XIII, ib. (reliure p. *Kieffer*, Paris) 105,00.

— Poèmes Saturniens, av. illustr. Paris 1914. XIII, ib. (reliure p. *Kieffer,* Paris) 105,00.

SIGV. WERNER, Dyrehaven og Jægersborg Hegn, m. Tekst af danske Forfattere, Kbh. 1919. Tv.-Fol. VI, ib. (af *A. Kyster*) 200,00.

J. H. WESSEL, Samtlige Skrivter. 1-2 m. Portr. og Kobbere. Kbh. 1787. IX, ib. 80,00.

— Samlede Digte, udg. af I. LEVIN, m. Ill. af *Wiwel.* Kbh. 1895. XII, ib. (af *Refsum,* Kristiania) 14,00.

H. WEST, Bidrag til Beskrivelse om St. Croix. Kbh. 1793. IX 10,00.

S.V. WIBERG, Bidrag til en alm. dansk Præstehistorie, 1-3 m. ELVIUS' Fortsættelse. II 57,00; IV (1-3 m. Register og Tillæg) ib. 60,00.

Viborg Domkirke. *Joak. Skovgaards* Billeder. Domkirkens Historie. Kbh. 1909. Fol. XII 12,00; XIII 13,00.

P. VIDALIN, Afhandling om Islands Opkomst. Sorøe 1768. IX, Hellæderbd. 13,00.

GUST. WIED, Skrifter, Mindeudgave. 1-8. Kbh. 1915-16. VI, ib. 52,00.

GUST. WIED, Slægten. Kbh. 1898. XIII, ib. 19,00.

— Livsens Ondskab. Kbh. 1899, ib. 12,00.

V. WIESE, Tropefuglenes Liv i Fangenskab. 1-2. Aarhus 1894-97, m. Tavl. VI 15,00.

VIGELANDS Fontæne, red. af SCHNITLER. Kria. 1917. Fol. m. Pl. XII 15,00.

H. WILDENVEY, Kjærtegn. Digte. Kbh. 1916. IV 16,00.

H. J. WILLE, Beskrivelse over Sillejords Præstegield i Øvre-Tellemarken i Norge. Kbh. 1786. IX, ib. 86,00.

J. WILLIAMSON, The British Angler. Lond. 1740, w. pl. IX, Hellæderbd. 17,00.

L. WIMMER, De danske Runemindesmærker. 1-4. Kbh. 1895-1908. Fol. V, ib. 65,00.

J. WINCKELMANN, Geschichte d. Kunst d. Alterthums. 1-2, m. Anmerkungen. Dresden 1764-67. VI, ib. 17,00.

OLUF JENSSØN WIND, Ligprædiken over Holger Rosenkrantz til Rosenholm. Kbh. 1643. 4:o. IX, ib. 25,00.

CHR. WINTHER, Digte. Kbh. 1828. VI, Helskindbd. 49,00.

— Digte, gamle og nye. Kbh. 1832. I, ib. 20,00.

— Digtninger. Kbh. 1843. VI, ib. 12,00.

— Hjortens Flugt. Pragtudgaven m. Ill. af *K. Larsen.* Kbh. 1898. X, eleg. ib. 25,00.

N. WINTHER, Færøernes Oldtidshistorie. Kbh. 1875. IV, ib. 15,00.

Visebog for Selskabet f. Historie, Literatur og Kunst. Fredensborg 1906. VI, ib. 11,00.

Udvalgte danske Viser fra Middelal-

deren, ved NYERUP, RAHBEK o. a. 1-5. Kbh. 1812-14. II, ib. 30,00; V, ib. 29,00; XIII, ib. 20,00.

200 udvalde Danske Viser om Konger, Kæmper oc andre v. P. SYV og A. S. VEDEL. Kbh. 1764. XII, Hellæderbd. 30,00.

A. VITU, Paris, overs. af E. SKRAM, m. Ill. Kbh. 1892. 4:o. VI, ib. 14,00.

WOLDEMAR (VIGGO P. HOLM), Fra Hexernes Tid. Kbh. 1887. III, ib. (af *A. Kyster*) 14,00.

J. LAURITSØN WOLF, Encomion regni Daniæ, d. e. Danmarckes Riges Lof. Kbh. 1654. 4:o. VII, Hellæderbd. 12,00; IX, Pergamentbd. 12,00; XII, Pergamentbd. 10,00.

VOLTAIRE, Oeuvres, nouv. édit. 1-4. av. grav. Amst. 1741. IX, Hellæderbd. 40,00.

— Oeuvres complètes, nouv. éd. 1-52. Paris 1883-85. XIII, uib. 32,00.

— La Henriade. Londres 1728. 4:o, av. grav. IX, Hellæderbd. 50,00.

— Lettres philosophiques. Rouen 1734. IX, Pergamentbd. 19,00.

— Élemens de la philosophique de Neuton. Amst. 1738. IX, Hellæderbd. 15,00.

— Traité sur la tolérance. U. St. o. A. IX, ib. 10,00.

— Le siècle de Louis XIV. 1-5. Francf. et Dresde 1753-54. IX, Hellæderbd. 17,00.

— La pucelle, poëme. Paris 1801. IX 11,00.

Voyage de deux Français en Allemagne, Danemarck, Suède, Russie et Pologne 1790-92. 1-5. Paris 1796. IX, ib. 36,00.

Vues de maisons et royales de villes. 47 Kobbere af Marotte, S. le Clerc, J. Silvestre e. a. 1666-80. Fol. IX, ib. i rødt Maroquin med Forgyldning samt Ludvig XIV.s Monogram og det kgl. Vaaben 350,00.

Byzantinische Zeitschrift, hrsg. v. Krumbacher. 1-13. 1892-1904. Lpz. m. Ill. XII, ib. 40,00.

Elektrotechnische Zeitschrift. 1888-1920. Berl. u. München. Fol. I (1888-1907 ib.) 65,00.

D. G. ZWERGIUS, Det danske Clerisie. Kbh. 1754. 4:o. IV, ib. 16,00.

A. OEHLENSCHLÄGER, Poetiske Skrifter i Udvalg v. LIEBENBERG. 1-15. Kbh. 1896-99. IV, ib. 51,00; VI, ib. 49,00.

— Siofna for Aaret 1802. Kbh. XII, ib. 10,00.

— Digte. Kbh. 1803. VI, ib. 16,00.

— Poetiske Skrifter. I. Kbh. 1805. IX (trykt paa Skrivepapir) 28,00.

— Nordiske Digte. Kbh. 1807. VI 11,00.

— Palnatoke. Kbh. (1809). VI, ib. 15,00.

— Correggio. Tragedie. Kbh. 1811. IV, Hellæderbd. 11,00.

— Tale i Anledning af Thorvaldsens Hjemkomst, Kbh. 1816. VI, Helskindbd. 15,00.

— Nordens Guder. Kbh. 1819. V, ib. 10,00; VI, ib. 13,00 og uib. 11,00; XIII 13,00.

— Tordenskjold. Kbh. 1821. VI, Helskindbd. 26,00.

— Samlede Digte. 1-3. Kbh. 1823. VI, ib. 10,00.

— Levnet. 1-2. Kbh. 1830. VII, eleg. ib. (af *J. Baden*) m. Omsl. 30,00.

— Tragedier. 1-8. Kbh. 1831-34. I, ib. 10,00.

— Erindringer. 1-4. Kbh. 1850-54. I, ib. 10,00 og 10,50.

A. OEHLENSCHLÄGER, Aladdin, udg. af LIEBENBERG, illustr. af *H. N. Hansen*. Kbh. 1913. 4:o. V, ib. 35,00; X, eleg. ib. 20,00.

H. C. ØRSTED, Aanden i Naturen. Kbh. 1850. IV, sm. ib. 11,50.

VILH. ØSTERGAARD, Vort Folk i d. 19. Aarhundrede. 1-2 m. Ill. Kbh. 1897-1901. 4:o. VI, sm. ib. 25,00.

— Illustr. dansk Literaturhistorie. Kbh. 1907. VI, ib. 22,00.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 122878728